

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

unicef

unicef

Okul ve Sınıf Tabanlı Değerlendirmeye Dayalı Öğretmen Kapasitesinin Güçlendirilmesi

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

unicef

Okul ve Sınıf Tabanlı Değerlendirmeye Dayalı
Öğretmen Kapasitesinin Güçlendirilmesi

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETMEN REHBER KİTAPÇIĞI

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETMEN REHBER KİTAPÇIĞI

2020

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Okul ve Sınıf Tabanlı Değerlendirmeye Dayalı
Öğretmen Kapasitesinin Güçlendirilmesi

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETMEN REHBER KİTAPÇIĞI

Kitapçık Yazım Komisyonu

Prof. Dr. Alipaşa AYAS
Prof. Dr. Abdullah AYAYDIN
Prof. Dr. Erman ÖNCÜ
Prof. Dr. Selahattin KAYMAKÇI*
Doç. Dr. Bengü BÖRKAN
Doç. Dr. Çiler HATİPOĞLU
Doç. Dr. Erhan DURUKAN
Doç. Dr. Faik Özgür KARATAŞ
Doç. Dr. Fatih Çetin ÇETİNKAYA
Doç. Dr. Fatma ASLAN TUTAK
Dr. Öğr. Ü. Armağan ATEŞKAN
Dr. Öğr. Ü. Fatih ORÇAN
Dr. Öğr. Ü. Zühal DİNÇ ALTUN

Bilkent Üniversitesi Koordinatör
Trabzon Üniversitesi Görsel Sanatlar Eğitimi Uzmanı
Trabzon Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Uzmanı
Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Uzmanı
Boğaziçi Üniversitesi Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yabancı Dil Eğitimi Uzmanı
Trabzon Üniversitesi Türkçe Eğitimi Uzmanı
Trabzon Üniversitesi Fen Bilimleri Eğitimi Uzmanı
Düzce Üniversitesi Sınıf Eğitimi Uzmanı
Boğaziçi Üniversitesi Matematik Eğitimi Uzmanı
Bilkent Üniversitesi Fen Bilimleri Eğitimi Uzmanı
Trabzon Üniversitesi Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Trabzon Üniversitesi Müzik Eğitimi Uzmanı

* Alana özgü açıklamaları yapmış ve etkinlikleri hazırlamıştır.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı

Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü

çalışma sorumluları

Gül ÇALIK ve

Zeynep Özge ERTEK'e;

Amine CANIDEMİR,

Emel ILICAN,

Emine BOSTANCI,

Erkan AKALIN,

Gülten ŞEN,

Mehtap KIZILKAYA,

Mehmet Ali AYDOĞMUŞ,

Mehmet Ali İŞİKOĞLU,

Meryem PEKTAŞ ve

Fatih ATIK' e

katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Bu yayının içeriği tamamen yazarların sorumluluğundadır.

İfadeler yazarların kendi görüşleri olup Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF'in politikalarını veya görüşlerini yansıtmamaktadır.

Okul ve Sınıf Tabanlı Değerlendirmeye Dayalı
Öğretmen Kapasitesinin Güçlendirilmesi

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETMEN REHBER KİTAPÇIĞI

SUNUŞ

Değerli sosyal bilgiler eğitimcileri, bildiğiniz üzere bilim ve teknolojiadaki gelişmeler ve toplumsal ihtiyaçlardaki değişimler ile eğitim alanında öğrenmeye yönelik kuram, öğretime ilişkin yaklaşım, model ve yöntem ile ilgili yenilikler öğretim programlarında yenileme çalışmaları yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Yenilenen programların istenen düzeyde uygulanabilmesi için öğretmenlerin çeşitli çalışmalarla yeterliklerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Yeterlik alanları içerisinde ölçme ve değerlendirme önemli bir yer tutmaktadır. Öğretmenlerimiz programda belirtilen sürelerinin üçte birinden fazlasını ölçme ve değerlendirme ile ilgili etkinliklere harcamaktadırlar. Ölçme ve değerlendirmede etkili ve verimli olabilmek için öğretmenlerin önemli değerlendirme becerilerine ihtiyacı vardır. Bu konularda çeşitli dönemlerde yapılan çalışmalar, sınıf içi değerlendirme konusunda öğretmenlerin kendilerini yeterli hissetmediklerini göstermektedir. Bu kapsamda, öğretmenlerin yeterliklerinin artırılması için Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve UNICEF Türkiye Temsilciliği arasında imzalanan bir protokol ile "Okul ve Sınıf Tabanlı Değerlendirmeye Dayalı Öğretmen Kapasitesinin Güçlendirilmesi" çalışması hayata geçirilmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, öğretmenlerin mesleki gelişiminin desteklenmesi için alan bazlı ve etkinlik temelli uygulamalarla öğretmenlerimizin özellikle biçimlendirici değerlendirme kapasitelerini arttırmak ve dezavantajlı öğrenciler de dâhil olmak üzere bütün öğrencilerimizin gelişimlerine daha bütüncül destek olabilmektir. Bu amaç kapsamında, biçimlendirici değerlendirme konusunda öğretmenlerimize kılavuzluk/rehberlik edecek bir öğretmen rehber kitapçığı ortaya konulmuştur.

Öğretmen rehber kitapçığı toplam dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ölçme ve değerlendirmenin temel kavramlarına atıfta bulunmaktadır. İkinci bölümde biçimlendirici değerlendirme amacıyla kullanılacak teknik ve araçlara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde öğretim programıyla ilişkilendirilip tasarlanan etkinlik örnekleri yer almaktadır. Son bölümde ise biçimlendirici değerlendirme sürecinde paydaşlar ile etkileşimde dikkat edilmesi gereken hususlar açıklanmaktadır.

Çocuklarımıza ve öğretmenlerimize faydalı olması dileğiyle...

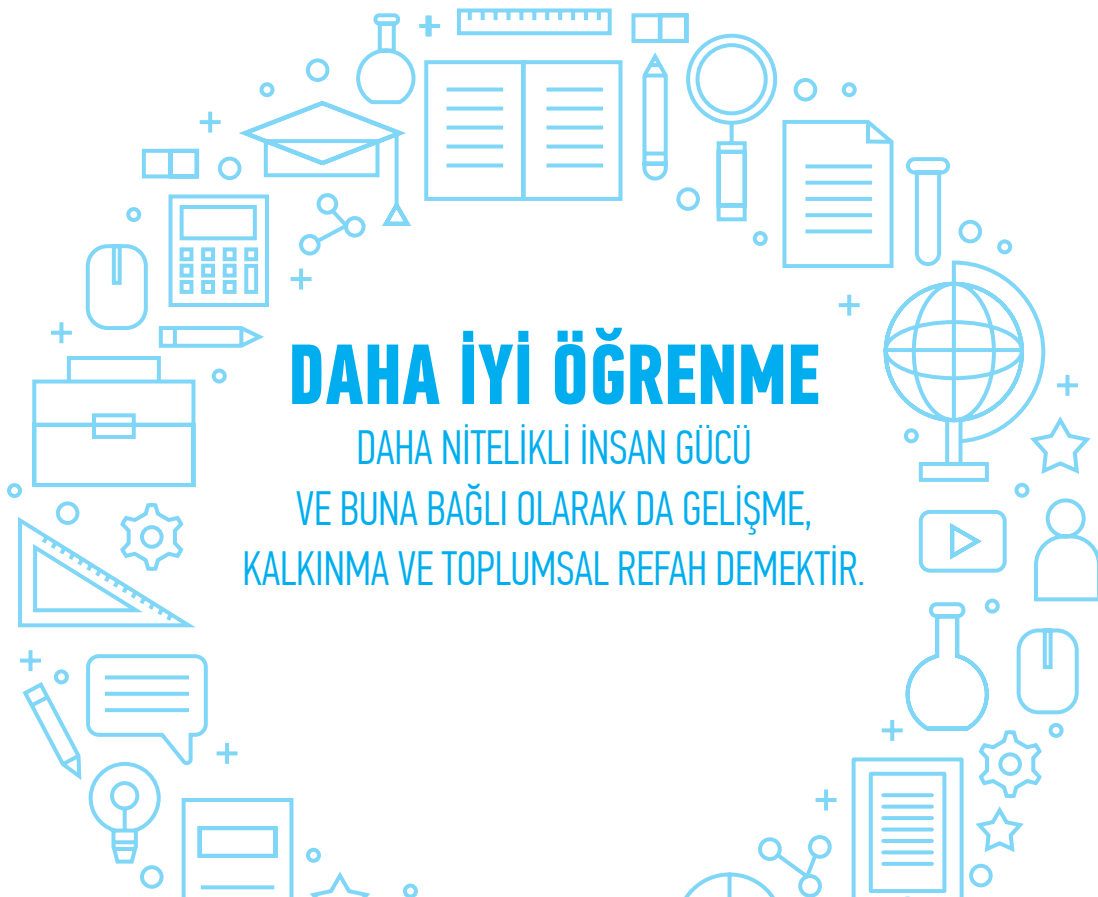

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

AMAÇ

İnsan yeryüzünde var olduğundan beri kendini geliştirmekte ve ilerlemeyi, en önde olmayı hedeflemektedir. Bilinmeyeni bilinene açıklamaya çalışmak bu tarihsel sürecin önemli bir mihenk taşıdır. Deneyim ve gözlemlerini akli ile birleştiren insanoğlu, adına öğrenme dediğimiz bir yolculuğa devam etmektedir. Bu süreçte biriktirilenler ise gelecek kuşaklar için bir sonraki basamağa ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Öğrenme, genel olarak bireylerin ihtiyaçları olan bilgi, beceri ve tutumları edinmiş veya kazanmış olma durumu olarak tanımlanabilir. Ancak öğrenmenin gerçekleşmesi, gerçekleşmesi için verilmesi gereken desteğin tanımlanması, süreçte ölçme ve değerlendirme mekanizmaları üzerinden izlenmesi önemli çabalar gerektirmektedir. Bu çabayı iş birliği içerisinde hem öğrenen hem öğretmen hem de program geliştiricilerin birlikte sarf etmeleri gerekmektedir. Harcanacak çabanın ne olacağı ve her birey için farklı veya aynı olup olmayacağı, düşünülmesi ve üzerine ortak çalışılmasını gerektiren bir süreçtir.

Elinizdeki bu doküman, adına öğrenme dediğimiz ve yukarıda kısmen değindiğimiz bir serüvende öğrenilenlerin ölçülmesi, değerlendirilmesi ve yeni öğrenmeler için kullanılması süreciyle ilgilidir. Öğrenilenler daha sonraki öğrenmelere temel teşkil ettiği için bu sürecin iyi kılavuzlanması ve öğrenenler için yol gösterici olması gerekmektedir. Okul sistemi içerisinde bu işi öğretmenler yaptığı, yöneticiler ve okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenleri kendilerine yardımcı olduğu için hepsinin süreçteki katkılarını etkin bir koordinasyon içerisinde düşünmek elzemdir. Bu yolla okul ve sınıf temelli değerlendirme, öğrencilerin kapasiteleri ne ölçüde olursa olsun ve bilgi-beceri düzeyinde olursa olsun öğrenmeleri için faydalanabilecekleri, kendilerini daha iyi geliştirebilecekleri bir sürece dönüşecektir. Bu kaynak kitapçık bu süreci daha kolay yönetilebilir hâle getirmek için hazırlanmıştır. Bu kitapçıkta önce ölçme ve değerlendirme süreci ile ilgili temel bilgiler hakkında genel bir hatırlatma sunulmakta, devamında ise özellikle biçimlendirici (formatif) değerlendirme sürecinin öğeleri açıklanmakta, sonrasında ise sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde biçimlendirici değerlendirmenin nasıl yapılacağına yönelik hem teorik hem de uygulamaya dönük örnekler verilmektedir. Sosyal bilgiler eğitimine yönelik geliştirilen örnekler mevcut öğretim programına uygun olacak biçimde tasarlanmıştır. "Daha iyi öğrenme daha nitelikli insan gücü ve buna bağlı olarak da gelişme, kalkınma ve toplumsal refah demektir." temel düşüncesi, yapılan çalışmanın arka planını oluşturmaktadır.

UYGULAMADA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE ÖNERİLER

Öğretmen rehber kitapçıklarında öğrencilerin öğrenmesini ve gelişimini takip etmede kullanılacak yöntem, teknik ve araç-gereçlerin uygulanmasında dikkat edilmesi gereken hususlar ele alınmıştır. Ayrıca, yapılan uygulamalar sonucunda ortaya çıkan ve öğretmenlerin karşılaşılabileceği genel durumlar karşısında kullanılacak pratik çözümlere ve alternatif önerilere kısaca değinilmiştir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Dönüt Verme ve İletişim	<ul style="list-style-type: none"> • Biçimlendirici değerlendirme (BD) etkinliklerinde öğrenci ve/veya veliye değerlendirme araçları kanıt gösterilerek dönüt verilmesi daha etkili olacaktır. • Dönütlerin sözlü ve yazı olmasının yanında söz ötesi denilen jest, mimik ve beden diliyle de olabileceği unutulmamalıdır. • Öğrencilere sağlanacak az destek/yarım destek veya yönlendirme hiç destek sağlamamakla ayırdır. O nedenle dönütlerin öğrencilerin gelişimine yönelik açık ve net tespit ve yönlendirme yapması gerekir. • Eğitim sürecinin önemli bir parçası olan velilerimizle daha etkin bir iletişim kurulmalıdır, öğrencilerin çalışmalarına verilen yazılı dönütler velilere kontrol amaçlı gönderilebilir. • Ayrıca iletişimin hızlı, etkili ve masrafsız olması için sınıf bazında veliler için farklı iletişim kanalları vesilesi ile gruplar oluşturulabilir. Bu gruplar üzerinden yapılacak paylaşımlar ile bilgilendirmeler, dönütler anında verilebilmelidir. Ancak öğrencilerin bireysel gelişimiyle ilgili durumlar genel gruplarda tartışılmamalıdır.
Kalabalık Sınıflarda Uygulama	<ul style="list-style-type: none"> • Bireysel çalışma yapmaktan ziyade grup (2,3,4 veya 5 kişilik) çalışmalarına daha çok yer verilmelidir. Böylece yapılacak grup değerlendirmeleri sayesinde iş yükü azalacaktır. • Açık değerlendirme ölçüt belirlenerek akranların birbirini değerlendirmesi sağlanabilir. • Bütün çalışmalar yerine içlerinden örnekler (numune) alınarak dönütler verilebilir. • Her öğrenci için ayrı bir gözlem formu hazırlamak yerine tüm öğrencilerin isimlerinin ve gözlenecek özelliklerin yazıldığı tek sayfadan oluşan bir form hazırlanabilir. • Farklı etkinlik istasyonları hazırlanarak öğrenci gruplarının bu farklı etkinlikler arasında rotasyon yapması sağlanabilir. Böylece öğretmenin ve öğrencilerin daha aktif ve pasif olacağı durumlar seçilerek her bir öğrenciye erişilmesi sağlanabilir. Örnek olarak bir grup öğrenci akranlarının daha önce hazırladığı kavram haritalarını verilen rubrik ve yönergelerle değerlendirirken diğer grup kavram haritası oluşturabilir. Bir diğer grup ise deneyimlerine yönelik günlük tutma faaliyeti gerçekleştirebilir. • Hızlı tekniklere özellikle pekiştirme sürecinde daha fazla yer verilebilir.
Hazırlık Süresi	<ul style="list-style-type: none"> • Yeni bir uygulama yaparken ilk başlarda daha fazla hazırlık süresi gerekecektir. Zamanla uygulamalarda belirli bir yetkinliğe ulaşıncaya kadar hazırlık süresi kısalmaktadır. Bunun için rutinler edinmeye çalışmak yerinde olur. • Zümre öğretmenleriyle iş bölümü yapılması iş yükünü azaltacaktır. Bu bakımdan mesleki öğrenme topluluğunun oluşturulması ve yürütülmesi elzemdir. • Hazır etkinlik ve araçların belirlenerek dersin amaçlarına göre uyarlanması zamandan tasarruf sağlayabilecektir.
Değerlendirme Araçları	<ul style="list-style-type: none"> • Biçimlendirici değerlendirmede kullanılan ölçme değerlendirme araçları önceden belirlenmelidir. Bazı konularda bazı değerlendirme araçları daha uygundur. Dersin konu ve kazanımları için en uygun olan araçlar seçilmelidir.
Ders Saatinin Yetersizliği-Öğretim Programının Yetiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında öğretmenlerde müfredatın yetiştirilememesi kaygısı olabilir. Aslında biçimlendirici değerlendirme öğretim sürecinin bir parçası olması nedeni ile öğretimi planlarken uygulanan çözüm önerileri faydalı olacaktır. Örneğin kritik kabul edilen kazanımlara biraz daha süre ekleyip diğer kazanımların süresi kısmen azaltılabilir. Ayrıca ders kitaplarında yer alan bazı etkinlikler, sorular, problemler küçük birkaç değişiklik ile biçimlendirici değerlendirme amaçlı kullanılabilir.
Ekonomiklik	<ul style="list-style-type: none"> • Fotokopi ve diğer baskı giderlerini azaltmak için dijital ortamlar kullanılabilir (Web 2.0 araçları, kahoot, quizzes, plickers gibi). Benzer şekilde şekillerin sayısını azaltılabilir ya da kullanma gereksinimi duyuluyorsa içi boş veya açık renkli görseller kullanılabilir. • Çıkış kartları, öz değerlendirme vb. çalışmaların uygulanmasında, her sayfa için bir uygulama yerine iki veya dört tane olacak biçimde tasarlanarak çoğaltılabilir. • Kullanılacak puanlama anahtarını her öğrenciye çıktı almak yerine öğrenci çalışmasının üzerine puanlama anahtarındaki seviyesi ve dönütler not edilir, öğrenciler kâğıtlarında yazan seviyenin anlamına sınıf panosunda yer alan puanlama anahtarından bakabilirler.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	II
AMAÇ	III
UYGULAMADA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE ÖNERİLER	IV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar	VIII
ŞEKİLLER	IX
KISALTMA LİSTESİ	X
Biçimlendirici Değerlendirmenin (BD) Tanımı ve Amacı	1
BD nedir?	1
BD ne değildir?	1
Neden BD?	1
Türkiye'de BD'nin gelişimi nasıldır?	1
BD ile ilgili temel ilkeler nelerdir?	2
BD'de dönüt neden verilir?	2
1. Öğretimde Değerlendirme	5
1.1. Öğretimde değerlendirme	5
1.2. Sınıf içi değerlendirme	6
1.2.1. Ölçüt	6
1.3. Okul ve sınıf tabanlı biçimlendirici değerlendirme	7
1.3.1. Biçimlendirici değerlendirme ve öğrenme ilişkisi	8
1.3.2. Dönüt	9
1.3.3. Biçimlendirici değerlendirmeyi planlama	11
1.3.4. Kazanım analizi	11
1.3.5. Kazanıma uygun ölçme aracı belirleme	13
1.3.6. Değerlendirmede kapsayıcılık	13
1.4. Değerlendirme sonuçlarının kullanımı	14
1.4.1. Öğrencinin gelişimini takip etme	14
1.4.2. Öğrenmeyi geliştirme	15
1.4.3. Biçimlendirici değerlendirme ve öğretmenin iş yükü	15
2. Biçimlendirici Değerlendirmede Kullanılabilen Araç ve Teknikler	17
2.1. Çalışma yaprağı	17
2.1.1. Çalışma yaprağı hazırlama basamakları ve süreçte dikkat edilecek hususlar	17
2.1.2. Çalışma yaprağı için soru hazırlama	18
2.1.3. Biçimlendirici değerlendirme örneği-1	21
2.2. Ürün dosyası (Portfolyo)	25
2.2.1. Etkili bir ürün dosyası hazırlama	25
2.2.2. Ürün dosyası geliştirme basamakları	25
2.2.3. Ürün dosyası türleri	27
2.2.4. Ürün dosyası kullanımının nedenleri	27
2.2.5. Biçimlendirici değerlendirme örneği-2	28
2.3. Performansa dayalı değerlendirme	38
2.3.1. Biçimlendirici değerlendirme örneği-3	42
2.4. Kavram haritaları	45
2.4.1. Kavram haritalarının kullanım amaçları	45
2.4.2. Kavram haritalarının türleri	45
2.4.3. Kavram haritaları kullanmanın faydaları	47
2.4.4. Kavram haritalarının kullanım alanları	47
2.4.5. Kavram haritalarının geliştirilme süreci	47
2.4.6. Kavram haritaları uygulamada dikkat edilmesi gereken hususlar	47
2.4.7. Kavram haritalarının değerlendirmede kullanımı	47
2.4.8. Biçimlendirici değerlendirme örneği-4	48
2.5. Biçimlendirici değerlendirme amaçlı kullanılabilen hızlı teknikler	51
2.5.1. Kart gösterme tekniği	51
2.5.2. Kısa sınavlar	51
2.5.3. Slogan oluşturma	52

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.5.4. Sosyal medya panosu.....	52
2.5.5. Bilgi kartları.....	52
2.5.6. Evet/hayır kartları.....	52
2.5.7. Soru kutusu.....	52
2.5.8. Emojiler.....	53
2.5.9. Analoji.....	53
2.5.10. Çift sütun.....	53
2.5.11. Yumruktan beşe.....	54
2.5.12. Başparmak yukarı/başparmak aşağı.....	54
2.5.13. Köşeleme.....	54
2.5.14. Arkadaşa öğret.....	54
2.6. Dereceli puanlama anahtarı (Rubrik).....	55
2.6.1. Dereceli puanlama anahtarı hazırlama.....	55
2.6.2. Dereceli puanlama anahtarının kullanımı.....	56
2.6.3. Dereceli puanlama anahtarı ile dönüt verme.....	57
2.6.5. Biçimlendirici değerlendirme örneği-5.....	58
2.6.6. Biçimlendirici değerlendirme örneği-6.....	61
2.7. Gözlem formu.....	64
2.7.1. Gözlem formu hazırlama.....	64
2.7.2. Gözlem formunun kullanımı.....	64
2.7.3. Gözlem formuna dönüt verme.....	65
2.7.4. Biçimlendirici değerlendirme örneği-7.....	66
2.8. Kontrol listesi.....	69
2.8.1. Kontrol listesi hazırlama.....	69
2.8.2. Kontrol listesinin kullanımı.....	69
2.8.3. Kontrol listesi ile dönüt verme.....	69
2.8.4. Biçimlendirici değerlendirme örneği-8.....	70
2.9. Öz, akran ve grup değerlendirme.....	73
2.9.1. Öz değerlendirme.....	73
2.9.2. Akran değerlendirme.....	78
2.9.3. Grup değerlendirme.....	78
2.9.4. Biçimlendirici değerlendirme örneği-9.....	82
2.9.5. Biçimlendirici değerlendirme örneği-10.....	86
2.9.6. Biçimlendirici değerlendirme örneği-11.....	90
3. SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMIYLA UYUMLU DİĞER BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRME ÖRNEKLERİ.....	95
3.1. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-12.....	95
3.2. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-13.....	100
3.3. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-14.....	104
3.4. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-15.....	114
4. BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRME SÜRECİNDE PAYDAŞLARLA ETKİLEŞİM.....	117
4.1. Öğrenci.....	117
4.2. Zümre öğretmenleri (okul, ilçe, il).....	117
4.3. Veliler.....	117
4.4. Diğer zümre öğretmenleri.....	118
4.5. Okul rehberlik ve özel eğitim öğretmenleri.....	118
4.6. Yöneticiler.....	119
4.7. Akademisyenler ve diğer uzmanlar.....	119
KAYNAKÇA.....	120
TERİMLER SÖZLÜĞÜ.....	124

TABLULAR

<i>Tablo 1. Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre bilişsel alan kazanımları</i>	12
<i>Tablo 2. Kısa cevaplı ve boşluk doldurma soruları kontrol listesi-1</i>	18
<i>Tablo 3. Doğru/yanlış soruları kontrol listesi-2</i>	18
<i>Tablo 4. Eşleştirme soruları kontrol listesi-3</i>	19
<i>Tablo 5. Çoktan seçmeli sorular kontrol listesi-4</i>	19
<i>Tablo 6. Açık uçlu sorular kontrol listesi-5</i>	20
<i>Tablo 7. Değerlendirme takvimi örneği</i>	26
<i>Tablo 8. Kısa sınav örneği (Doğru-yanlış)</i>	51
<i>Tablo 9. Derse katılım dereceli puanlama anahtarı</i>	55
<i>Tablo 10. Proje sunumu değerlendirme dereceli puanlama anahtarı</i>	56
<i>Tablo 11. Oyun ve etkinliklere katılım gözlem formu</i>	65
<i>Tablo 12. Örnek kontrol listesi formu</i>	69

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ŞEKİLLER

Şekil 1. BD'de dönütün rolü.....	2
Şekil 2. Kontrol listesi: Sınıf içi ölçme değerlendirme süreci planlanırken dikkat edilmesi gerekenler.....	7
Şekil 3. Etkili ve etkili olmayan dönütün özellikleri	10
Şekil 4. Etkili ve etkili olmayan dönütlere örnekler	10
Şekil 5. Ölçülecek zihinsel süreçlerin belirlenmesi ile ilgili örnek metin	39
Şekil 6. Görev kısmının oluşturulması ile ilgili örnek metin	39
Şekil 7. Yönergeyle ilgili örnek metin	40
Şekil 8. Dereceli puanlama anahtarı örneği	41
Şekil 9. Hiyerarşik kavram haritası örneği	45
Şekil 10. Hiyerarşik olmayan kavram haritası örneği	46
Şekil 11. Zincir kavram haritası örneği	46
Şekil 12. Örnek bilgi kartı formatı-1	52
Şekil 13. Örnek bilgi kartı formatı-2.....	52
Şekil 14. Örnek bilgi kartı formatı-3.....	52
Şekil 15. Soru kutusu kartı örneği	53
Şekil 16. Emoji örnekleri.....	53
Şekil 17. Çift sütun örneği.....	53
Şekil 18. Başparmak yukarı/başparmak aşağı görsel örneği	54
Şekil 19. Öz değerlendirme örneği-1	74
Şekil 20. Öz değerlendirme örneği-2	75
Şekil 21. Öz değerlendirme örneği-3	76
Şekil 22. Akran ve grup değerlendirme örneği	80
Şekil 23. Akran ve grup değerlendirme örneği.....	81
Şekil 24. Alternatif değerlendirme formu örneği	118

KISALTMA LİSTESİ

BD	Biçimlendirici Değerlendirme
bkz.	Bakınız
EBA	Eğitim Bilişim Ağı
GPS	Global Positioning System
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
OSTD	Okul ve Sınıf Tabanlı Değerlendirme
ör.	Örnek
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
vb.	Ve benzeri
YÖK	Yükseköğretim kurulu
Kazanım analizi	<p style="text-align: center;">Kazanım SB.4.1. BİREY VE TOPLUM SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanıır. <i>İlgi ve istekleri doğrultusunda okulunda veya yakın çevresindeki eğitsel sosyal etkinliklere katılması için teşvik edilir.</i></p> <p style="text-align: center;">Kazanım Açıklaması</p> <p>Ders Kodu Sınıf Düzeyi Beceri Alanı No Kazanım No</p>

BIÇIMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRMEİNİN (BD) TANIMI VE AMACI

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BD nedir?

Öğrenme için değerlendirme (assessment for learning) olarak da ifade edilen biçimlendirici değerlendirme (BD) kavramının birçok tanımı yapılmıştır. BD, her öğrencinin öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak ve iyileştirmek amacıyla ve öğretimin uygun şekilde ayarlanması için öğretim sürecinin sürekli ve etkileşimli bir şekilde uyarlanması; öğrenme ortamındaki kanıtların öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak için öğretme işinde kullanılması veya öğretmen ve öğrenciler tarafından öğrenme sürecinde öğrenmeyi desteklemek amacıyla öğretimi düzenlemek için dönüt vererek amaçlanan hedeflere ulaşmayı arttırmakta kullanılan bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Black & Wiliam, 1998; McManus, 2008). Verilen tanımlar BD'nin bir süreç olduğunu, öğretim sürecinin her hangi bir anındaki kesit olmadığını göstermektedir. BD, planlamadan öğrenme çıktılarına kadar dersin bütününe yayılır. BD her türlü dezavantaja sahip öğrencilerin gelişim süreçlerine büyük katkı sağlamaktadır. Ayrıca, BD uygulamaları ile farklı seviyedeki öğrenciler arasındaki öğrenme farklılığı giderilebilir. Bu yönüyle BD kapsayıcı bir özellik taşımaktadır (Box, 2019).

BD sadece bir yöntem veya araç değildir. BD yanlış anlamaları (eksik öğrenmeleri) ortaya koyabilen ve/veya öğrenmeyle ilgili anında dönüt sağlanabilen bir uygulama şeklidir. BD uygun şartlarda (yer, zaman, konu vb.) kullanılmazsa sonuçları hayal kırıklığına uğratabilir. BD bir seferde uygulanan ve anında sonuçları görülebilen sihirli bir uygulama değildir. Öğrenci merkezli bir eğitim anlayışına geçilmesi zaman alacağı için sabır gerektirir (Box, 2019).

Neden BD?

Eğitimciler için yukarıdaki sorunun cevabı oldukça açıktır. Öğretim sürecini BD ile bütünleştirmek nitelikli öğrenmeyi sağlamak için etkin bir yaklaşımdır. Peki, nitelikli öğrenme eğitimciler için neden önemli hedeflerden biridir? Neden mevcut durumumuzdan tatmin olmuyoruz? Bu soruların cevabı bireysel ve sosyal yaşam kalitesi ve ekonomik kalkınma ile doğrudan ilişkilidir (Clarke, 2012). Biliyoruz ki nitelikli öğrencilerin farklı konular ve bir konuyla farklı bağlamlar arasında transfer edilebilen üst düzey düşünme becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Aynı zamanda transfer edilebilir ve aktarılabilir genel öğrenme becerilerine de ihtiyaçları vardır. Çünkü hızla artan ve değişen bilgilerin tamamının okullarda öğrencilere öğretilmesi veya kazanılması mümkün değildir.

Günümüzde toplumlar vatandaşlarının farklı veri kaynaklarına ulaşarak ve onları kullanarak işe yarar, geçerli bilgiyi özümseyerek kendilerine mal etmelerini bekler. 21. yüzyıl dünyası çoklu disiplinler ve disiplinler arası ilişkiler kurabilen hayat boyu nitelikli öğrenmeyi alışkanlık haline getirmiş bireylerin dünyasıdır. BD, öğrencilerin yüksek başarıya ulaşmalarına yol açarken transfer edilebilir beceriler de kazanmalarını sağlayarak hayat boyu öğrenenler olmalarına yardım eder. BD'nin önemli bir amacı da öğrencilerin öğrenme ortamında kendi kendilerini kontrol edebilen ve ömür boyu öğrenebilen bireyler olmalarını sağlamaktır (Box, 2019). Bundan dolayı gelişmiş ülkeler eğitim sistemleri içerisinde BD'yi oldukça önem verilen bir konuma getirmişler ve programlarına yerleştirmişlerdir (Clarke, 2011).

Türkiye'de BD'nin gelişimi nasıldır?

Ülkemizde değerlendirme 2000'li yıllardan önce ağırlıklı olarak sonuç odaklı bir anlayışta düzey belirlemeye yönelik olarak ele alınmaktaydı. 2004 yılında yeni bir anlayışla geliştirilen öğretim programlarının yürütülmeye başlamasıyla birlikte eğitim sistemimiz ölçme ve değerlendirme açısından farklı bir açımla karşılaşmıştır. Bu açılım geleneksel ölçme değerlendirme araç ve yöntemlerinin yanında önce "alternatif" daha sonra ise "tamamlayıcı" olarak adlandırılan araç ve yöntemlerinin kullanılmasını öngörmüştür. Bu uygulamadaki amaç sonuç odaklı değerlendirmenin yanı sıra süreci de değerlendiren bir anlayışı eğitim sistemine yerleştirmektir. Zamanla sınıflarda gerçekleştirilen ölçme değerlendirme çalışmaları kavram haritaları, tanılayıcı dallanmış ağaç, yapılandırılmış grid, performans görevleri ve benzeri araçların kullanılmaya başlamasıyla çeşitlenmiştir. Ancak, bu araçların sınıflarda kullanımı çoğu zaman biçimlendirici değerlendirme amacına uygun olarak gerçekleştirilememiş, sonuç odaklı kalmıştır. BD'nin etkili uygulanmamasında iki önemli sebepten söz edilebilir. Bunlardan biri yeni anlayışa uygun geliştirilen öğretim programlarının etkin yürütülebilmesi için gereken öğretmen eğitiminin hem lisans boyutunda hem de mesleki gelişim aşamasında beklenen standartlarda gerçekleştirilememiş olmasıdır. Diğer önemli sebep ise kalabalık sınıflar ve öğretmenlerin ders yoğunluğuna bağlı olarak dönüt mekanizmasının yeterince etkili çalışmamasıdır. Günümüzde BD, alternatif ve tamamlayıcı araçların kullanımından ziyade öğrenmeyi kılavuzlamak şeklinde ön plana çıkmaktadır. Bu bakımdan gelecek nesillerin nitelikli iş gücü olarak yetiştirilebilmesinde BD'nin sınıflarda etkili şekilde kullanımı elzemdir. Dolayısıyla öğretmenlerin BD'yi etkili kullanabilme kapasitelerinin güçlendirilmesi geleceğin lider Türkiye'sine ulaşma açısında önem arz etmektedir.

BD ile ilgili temel ilkeler nelerdir?

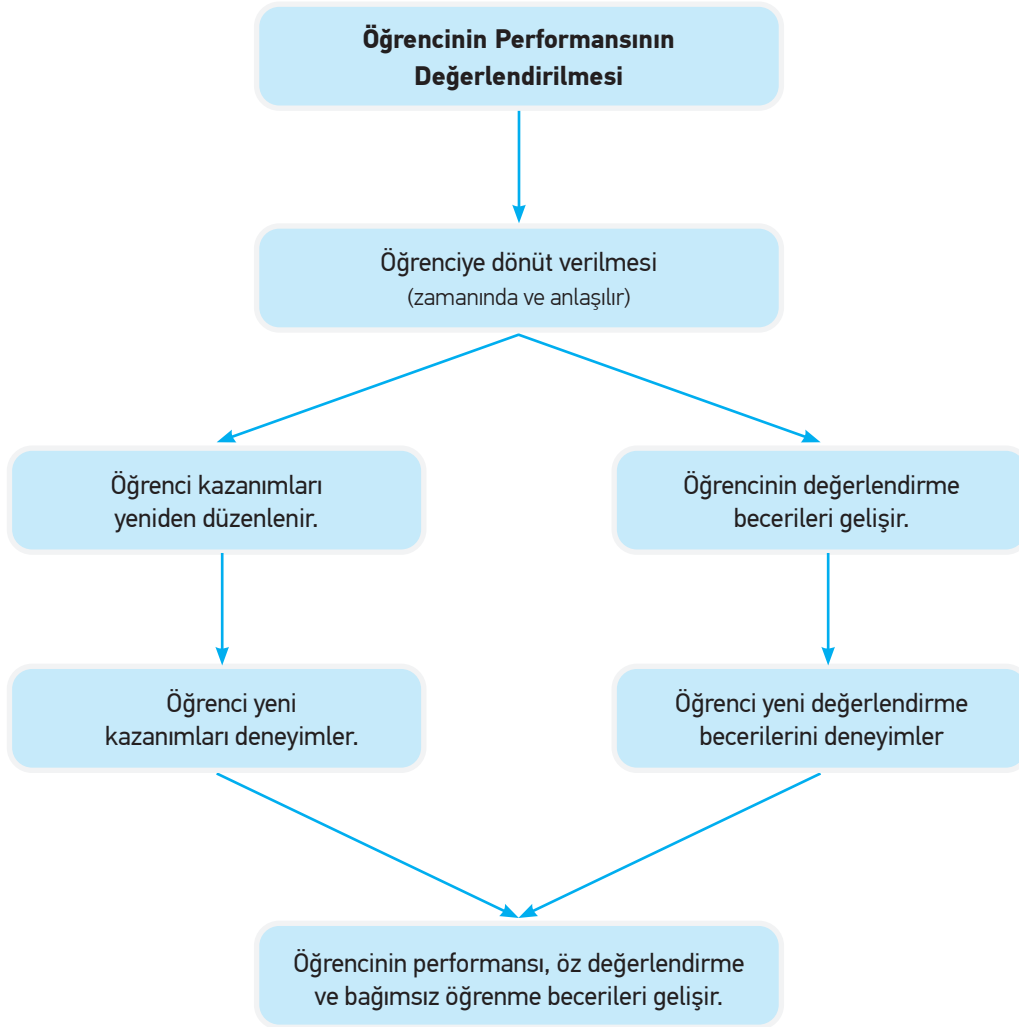
Biçimlendirici değerlendirme:

- Etkili ders planının ve öğrenme etkinliklerinin içine gömülüdür,
- Öğrenme sürecine dair öğretmen ve öğrenciye rehberlik yapar.
- Her bir öğrenciye özeldir, yapıcıdır ve güdüleyicidir,
- Dönütle işleyen, çift yönlü bir etkileşim sürecine vurgu yapar,
- Ölçütlerin anlaşılmasını ve öğrenme hedeflerinin paylaşılmasını destekler,
- Öğrencilerin gelişim süreçlerinin farkında olmalarına yardımcı olur,
- Öğrencilere öz ve akran değerlendirme bilinci kazandırarak öğrenci ve öğretmenlerin yansıtma becerilerini geliştirir,
- Aile ve öğretmen arasındaki iş birliğini geliştirir,
- Dönütlerle ailenin de öğrencinin gelişimi hakkında bilgi sahibi olmasını sağlar,
- Her öğrencinin uygun dönütlerle desteklenmesi halinde gelişebileceği fikrini destekler.

Bu ilkelerin tamamı şüphesiz önemlidir. Fakat BD'nin merkezinde dönüt vardır. Bu nedenle dönütün önemini ve verilmesinde dikkat edilmesi gereken ana ilkelere değinmekte fayda vardır.

BD'de dönüt neden verilir?

Dönüt, gözlenen bir bilgi, beceri, tutum ve değerle ilgili standart ya da ölçüt ile mukayese edilmesi ve böylece gözlenen durumun geliştirilmesinin hedeflendiği iki yönlü bir süreç olarak tanımlanabilir. Dönütün etkili biçimlendirici değerlendirmenin önemli bir bileşeni olduğu bilinmektedir. Şekil 1'de dönütün BD amacıyla kullanılmasının rolü şematik olarak görülmektedir.

Şekil 1. BD'de dönütün rolü (Gronlund, 1998'den uyarlanmıştır.)

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BD sürecinde etkili ve zamanında verilen dönüt öğrenme sürecini ve çıktılarını önemli ölçüde geliştirmektedir. Ancak dönüt uygun şekilde verilmediği takdirde bir etkisinin olması beklenemez. Hatta uzun vadede olumsuz etki yapabilir. Bu nedenle öğretmenlerin dönüt vermede BD ilkelerine hakim olması ve uygulamada bunlara dikkat etmesi elzemdir. İngiltere Değerlendirme Reform Grubu (2002) tarafından derlenen öğretmenlerin dönüt vermede kullanmaları önerilen ana ilkeler aşağıda belirtilmiştir:

- Dönüt her bir öğrenci için belirlenen öğrenme çıktılarına odaklı olmalı ve akranlarla karşılaştırma içermemelidir.
- Sözlü ve sözsüz dil öğrencilere becerileri hakkında güçlü bir mesaj vermelidir.
- Öğrenci çalışmalarının hepsinin puanlanması başarısı düşük öğrencilerin güdüsünü düşürürken, yüksek başarılı öğrencilerde ise aşırı güven kaynaklı rehavete sebep olacağından puanlama yalnızca gerekli olduğu durumlarda yapılmalıdır.
- Dönüt başarı ve gelişime odaklanmalı düzeltme ya da doğrulama eksenli olmamalıdır.
- Dönütler beklenen seviye ile öğrencinin durumu arasındaki açığı kapatacak önerileri içermelidir.
- Öğrencilere kendi çalışmalarını geliştirme/iyileştirme şansı verilmelidir.
- Öğrenciler kendilerini ve akranlarını değerlendirme becerilerinin geliştirilmesi için eğitilmelidir.
- Sık sık ve zamanında (hemen) verilmelidir.
- Öğrencinin mevcut akademik durumunu tanımlamalı ve yargı ifadesi içermemelidir.
- Öğrencilerin kişilik özelliklerine değil öğrenme ortamında geliştirdikleri özelliklerine odaklanmalıdır.

Yukarıda verilen biçimlendirici değerlendirme ve dönütün temel ilkeleri ışığında BD planlamasında öğretmen neler yapmalıdır?

Öğretmen;

- Kapsayıcı bir sınıf ortamı oluşturmalı,
- Etkinlikleri öğrenci seviyesine uygun tasarlamalı,
- Öğrencileri mümkün olduğu kadar sürece katarak öğrencilerin gereksinimlerine özgü kazanımlara uygun ölçütler geliştirmeli,
- Etkili sorularla sınıf içi tartışmaları ve analizleri zenginleştirmeli,
- Öğrencilerin iyi birer öz ve akran değerlendirici olmalarına imkân sağlamalı,
- Öğrenme hedeflerine ve öğrencilerin gelişim ihtiyaçlarına odaklanan zamanında ve düzenli dönütler için fırsat oluşturmalıdır.

Yukarıdaki maddeler kılavuz niteliğindedir. Sınıf ortamı, öğrenci sayısı ve özellikleri, öğretmen nitelikleri ve fiziksel alt yapı gibi unsurlar dikkate alınarak maddeler çoğaltılabilir. Maddeler genellikle öğretmenden öğretmene ve farklı yaş grupları için değişiklik gösterebilir. Bu sayede her bir öğretmen hem BD'ye uygun hem de kendi şartlarına özel bir öğrenme ortamı hazırlamış olur.

BD etkinliğinin planlanması ne kadar iyi yapılırsa yapılsın veya kaç tane araç ve yöntem kullanılırsa kullanılsın önemli olan BD uygulamaları sürecinde kaç öğrencinin ne derece aktif katılım sağladığı, düşündüğü, öğrendiği ve bu öğrenmeyi değerlendirdiğidir (Clarke, 2012).

1. ÖĞRETİMDE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Bu kitapçığın odağında ilkököl ve ortaokul düzeyinde öğrenme ve öğretme ortamlarının biçimlendirici değerlendirme (BD) çerçevesinde geliştirilmesi bulunmaktadır. Bu sayede öğrenme ve öğretme ortamına farklı bilgi ve becerilerle gelen öğrencilerin öğrenmelerinin ve gelişmelerinin teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle kitapçıkta ölçme ve değerlendirme ile ilgili geleneksel tanımlamalara girilmeden kısa fakat öz bir şekilde nitelikli bir ölçme ve değerlendirme sürecinin özellikleri tanımlanmış, biçimlendirici değerlendirmenin planlanma süreçleri incelenmiş ve sınıf içinde öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme süreçlerinden nasıl faydalanabileceği özetlenmiştir. Diğer yandan her ne kadar ölçme ve değerlendirmeyle ilgili tanımlamalara girilmese de kolay anlama açısından bazı boyutlara kısaca değinilecektir. Bilindiği gibi anlaşılabilirlik için olay, olgu veya kavramları benzer şekilde ifade eden ortak bir dil kullanmak gerekmektedir. Bu kitapçıkta ölçme ve değerlendirme ile ilgili yapılacak her türlü açıklama, verilecek her türlü yönerge veya uygulama ölçme ve değerlendirme ile ilgili kavramlar ile yapılacağından kullanılan terim/kavramlarla ilgili ortak anlam oluşturmak kitapçığın amacına ulaşmasında önemlidir. Bu nedenle hedeften sapmamak adına metin içerisinde olmasa da kitapçığın ekler kısmına terimler sözlüğünün eklenmesi uygun bulunmuştur. Sözlükte sıklıkla karşılaşılabilecek olan bazı kavramların buradaki kullanımına uygun tanımlarını yapma gereği duyulmuştur. Bu sayede okuyucu ile kitapçığı kaleme alanlar arasında ortak bir anlam yapılandırılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Her ölçme ve değerlendirme kitabında yer alan bu kavramlar yerine bu kitapçık boyunca sıklıkla vurgu yapılan hususlar şu şekildedir:

- Öğrencilere BD'nin öğrenmelerine nasıl katkı sağlayacağını açıklanması,
- Öğrencilerin dönüt sürecine (karşılıklı) dâhil edilmesi,
- Hazırlanacakları farklı olan öğrenciler için BD etkinliklerinde eşitlik ve denliğin sağlanması,
- Yargıda bulunmak yerine öğrenci gelişimine odaklanılmasıdır.

1.1. Öğretimde değerlendirme

Değerlendirme, ölçme sonuçlarının bir ölçütü karşılaştırılması yoluyla ölçülen özellik hakkında karar verme süreci olarak tanımlanabilir (Turgut, 1984). Değerlendirme, amacına göre incelendiğinde üç başlık altında ele alınmaktadır.

1. Tanıma ve yerleştirme amacıyla değerlendirme

Tanım ve yerleştirme amacıyla gerçekleştirilen değerlendirmede bireyin/grubun güçlü ve zayıf yanları ve ihtiyaçları belirlenir. Öğretmen, öğrencilerin öğrenme için gerekli olan özelliklerini belirleyerek buna göre öğrencileri yönlendirir. Tanımaya ve yerleştirmeye dönük değerlendirmede, öğrencilerin eğitimle ilgili öz geçmişleri ile öğrenmelerini etkileyebilecek kişisel ve toplumsal özelliklerinin saptaması yapılır. Öğrencileri eğitim öz geçmişleri yönünden tanımak için öğrencilerin;

- Temel öğrenme becerilerine,
- Dersin özel hedeflerinde kapsanacak özelliklere ve
- Derste gerçekleştirilecek öğrenmelerin ön koşullarına sahip olma derecelerine göre incelenmesi gerekir (Özçelik, 2010, s. 219).

Buradan elde edilen sonuçlar öğretmene, uygun öğretim etkinliklerini planlamaya yardımcı olacak bilgileri sağlar. Tanım ve yerleştirme amacıyla yapılan değerlendirmelerden elde edilen sonuçlar, öğrenciye uygun öğrenme-öğretme etkinliklerinin düzenlenmesini, öğrencinin düzeyine uygun sınıf ya da öğretim basamağına yerleştirilmesini sağlar. Tanım ve yerleştirme amacıyla yapılan değerlendirmeler, öğretim sürecinin başında yapılır. Bu değerlendirmeler öğrenciler derse başlamadan, öğretim dönemine başlamadan ya da okula başlamadan önce olabilir.

2. Düzey belirleme amacıyla değerlendirme

Bir öğretim sürecinin sonunda gerçekleştirilen ölçme sonuçlarını temel alır. Genel olarak ölçme sonucunda elde edilen puanlar öğrencilerin kazanımlara ne derece ulaştığının cevabını vermektedir. Değer ölçme amacıyla yapılan değerlendirme önceden planlı olmak üzere ünite sonlarında ya da dönem sonunda öğretim tamamlandıktan sonra yapılır.

3. Biçimlendirme amacıyla değerlendirme

Bir öğretmenin öğretimi desteklemek için sürekli kararlar alması gerekmektedir. Nitelikli bir öğretmen, öğrencilerinin durumunu tespit edebilmek ve öğretimi uygun şekilde yürütmek için sürekli bir değerlendirme yapması gerektiğinin farkındadır. Öğretim kararları için öğretmenin durumu iyi tespit edebilmesi gerekmektedir. Bunun sonucunda, örneğin, öğretmen öğrenci oturma düzenini ya da gruplandırma şeklinde

değişiklik yapar, yeni bir etkinlik düzenleyebilir ya da ek çalışma sayfaları hazırlayabilir. Öğretimi desteklemek amacıyla yapılan değerlendirme **biçimlendirici değerlendirme (BD)** olarak adlandırılır. Bu kitapçık kapsamında öğrenmeyi destekleme amaçlı biçimlendirici değerlendirme üzerinde durulmuştur ve ilerleyen bölümlerde daha detaylı olarak incelenmiştir.

1.2. Sınıf içi değerlendirme

Sınıf içi değerlendirme, öğrenmeyi desteklemek, kılavuzlamak ve izlemek amacıyla öğretmenin kararlar almasında kullanılmak üzere bilgi/veri toplanması, bilginin değerlendirilmesi ve bilginin kullanımı olarak tanımlanabilir.

Ne zaman gerçekleşirse gerçekleşsin, sınıf içi değerlendirmenin amacını netleştirmek ilk adımdır. “Neden bunu yapıyoruz?”, “Bununla ben öğretimi daha etkin hâle getirmek için ne kazanacağım?”, “Bu yolla toplanacak bilgi ile hangi karar desteklenecek veya hangi karar değiştirilecek?”, “Hangi kazanımlar ya da eğitim çıktıları ölçülecek?” gibi sorulara cevap verecek şekilde değerlendirmenin amacı ortaya konur. Geleneksel olarak ölçme ve değerlendirme öğrencilerin öğrenme kazanımlarını belirleme ve not verme olarak kabul edilmektedir. Fakat başka ve daha önemli sebepler de bulunmaktadır. Örneğin, değerlendirme öğrencinin gelişimini destekler, öğrenciye geri bildirim sağlar, öğrencinin gelişimini izlemeyi sağlar ve/veya öğrenciyi motive eder. Bu nedenle bu süreç alışılmış dar kapsamından çıkarılıp daha geniş bir uygulama alanına taşınmalıdır.

1.2.1. Ölçüt

Sınıf içi değerlendirmede karşılan önemli bir kavram olan ölçüt değerlendirme yapmak için ölçme sonuçlarının karşılaştırılacağı sınır değerdir. Bir öğrencinin gösterdiği bilgi, beceri ya da performansın başarılı sayılabilmesi için kabul edilen minimum yeterlik standardı olarak da tanımlanabilir. “Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinden başarılı sayılabilmesi için en az 60 puan alması gerekir.” ifadesindeki 60 puan ölçüttür. Fakat BD kapsamında önemli olan puanlama yapmak değil öğrenciye dönüt vermektir. Puanlama bu çerçevede kullanılabilirlikle birlikte her bir puana karşılık gelen beceri, performans, anlama yeterliğini gösteren ölçütün ne olduğu daha önemlidir.

Değerlendirmede kullanılan standartlar ve ölçütler öğrencilere öğretmenin onlardan beklentilerini iletmektedir. Soruların ve dönütlerin niteliği, görevlerin zorluğu ve ölçütlerin içeriği öğretmenin öğrencilere neler başarabileceklerine inandığını anlatır. Bu beklentiler, öğrencileri motive etmek ve sınıftaki akademik başarı ikliminde önemlidir. Ülkemizde standartlar gibi işlev gören ve bu amaçla kullanılacak kazanımlar, her bir dersin öğretim programında bulunmaktadır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Şekil 2'de sınıf içi değerlendirilmede gerçekleştirilmesi gereken kararlar ve süreçler kontrol listesi olarak verilmiştir. Öğretmenlerin bu kontrol listesini göz önünde bulundurması, gerçekleştirdiği ölçme ve değerlendirilmenin niteliğini iyileştirecektir.

Değerlendirmenin amacı belirlendi.	☐
Ölçme sonucunda elde edilen verilerin nasıl kullanılacağına karar verildi.	☐
Ölçülecek kazanımlar belirlenir ve önceliklerine göre sıralandı.	☐
Ölçülmek istenen kazanımların türü tespit edildi.	☐
Ölçülmek istenen kazanıma erişebilmesi için öğrencinin hangi bilişsel süreçleri yerine getirmesi gerektiği belirlendi.	☐
Kazanıma uygun ölçme yöntemi belirlendi.	☐
Ölçme yönteminin değerlendirme amacına uygunluğundan emin olundu.	☐
Ölçme sonucunda elde edilen verileri değerlendirirken kullanılacak ölçütler belirlendi.	☐
Mümkünse her öğrencinin kendi performansını ortaya koymasında adil olacak ölçme yöntemi belirlendi.	☐
Kullanışlı ölçme yöntemi seçildi.	☐
Kullanılan ölçme yöntemiyle öğrenciye nasıl bir dönüt sağlanacağı belirlendi.	☐
Ölçme yöntemi ve içeriği için meslektaşlardan görüş alındı.	☐
Öğrencilerin ölçme sırasında oluşturduğu ürünler/çıktılar öğrencilerle paylaşıldı (yazılı sınav kâğıdı gibi).	☐

Şekil 2. Kontrol listesi: Sınıf içi ölçme değerlendirme süreci planlanırken dikkat edilmesi gerekenler

1.3. Okul ve sınıf tabanlı biçimlendirici değerlendirme

Kitapçığın bu bölümünde Okul ve Sınıf Tabanlı Değerlendirme (OSTD) çalışmasının temel unsurlarından olan biçimlendirici değerlendirme konusu üzerinde durulacaktır. Yapılan araştırmalar sınıf içi değerlendirme uygulamalarının öğrencilerin öğrenmesine olan olumlu etkisine vurgu yapmaktadır. Farklı sınıf içi değerlendirme uygulamaları düşünüldüğünde biçimlendirici değerlendirme öğrenme sürecine ve öğrenmenin kalitesine olan güçlü katkısı ile ön plana çıkmaktadır. Kaldı ki, biçimlendirici değerlendirme, öğrencinin öğrenme sürecinin irdelenmesi sonucunda elde edilen bulguların yine öğrenmenin kalitesini artırmak amacı ile kullanılmasıdır (Wiliam, 2010). Biçimlendirici değerlendirmenin odağında her bir öğrencinin öğrenme sürecini iyileştirme vardır "not" verme yoktur. Bundan dolayı öğrenme için değerlendirme olarak da tanımlanan BD'nin tek bir tanımı olmamakla birlikte BD "öğretmen ve öğrenciler tarafından öğrenme sürecinde devam eden öğrenmeyi ve öğretmeyi düzenlemek için dönüt vererek amaçlanan hedeflere ulaşmayı arttırmada kullanılan bir yöntem" olarak tanımlanabilir (McManus, 2008). Tanımdan da anlaşılacağı üzere BD öğrencilerin ne öğrendiklerinin değerlendirilmesinden ziyade öğrencilerin öğrenmelerinin artırılmasına yoğunlaşır. BD alıştırmaya ve görevlerin oluşturup bunlara dönüt verilmesinden ibaret değildir. BD ve dönüt öğrencilerin öğrenme sürecinin ve deneyimlerinin önemli bir parçasıdır. Bu kitapçık ile öğretmenlerin BD ve biçimlendirici dönütün amaçları hakkında düşünmeleri, öğrencileri BD etkinliklerine dâhil etmeyi planlamaları, kendi uygulamaları hakkında yansıtımlar yaparak BD kapasitelerini geliştirmek hedeflenmektedir. Çünkü öğrenme için değerlendirme aşağıda ifade edilen öğrenme ortamlarında belirgin olarak ortaya çıkabilmektedir:

- Ezber ve tekrar yerine değerlendirmenin yöntemi ve içeriği hususunda özgünlüğe ve derinliğe odaklanan,
- Öğrenciler için önemli kararlar almada iyi hazırlanmış ama sınırlı miktarda düzey belirleyici değerlendirmeler içeren,
- Öğrencilere öğrenmelerini gösterme ve geliştirme fırsatı sunan etkinlik ve görevler içeren,
- Düzey belirleyici değerlendirme öncesinde öğrencilerin kendine güven ve yeterliklerini geliştiren,
- Sistematik ve yapıcı dönüt bakımından zengin olan,
- Düzenli ve sürekli olarak öğrenciye durumunu bildiren yapılandırılmamış (sözlü, anlık) dönüt bakımından zengin olan,
- Öğrencilerin kendi öğrenmelerinde sorumluluk almasına ve kendi ile akranlarının gelişimlerinin değerlendirilmesine imkân sağlayan.

Kitapçık boyunca BD ile doğrudan ilişkili bazı husus, ilke veya yöntemlere okuyucuların daha iyi içselleştirmesi için bilinçli bir şekilde tekrar tekrar değinilmiştir. Giriş bölümünde kısaca değinilen bu hususlar arasında öğrencilere BD'nin öğrenmelerine nasıl katkı sağlayacağını açıklanması, öğrencilerin dönüt sürecine (karşılıklı) dâhil edilmesi, dönüt verilerek neyin amaçlandığı hususunda öğrenciyle ortak bir anlamın oluşturulması, BD etkinliklerinde zamanında ve yapıcı dönütler verilmesi, farklı hazırbulunuşlukları olan öğrenciler için BD etkinliklerinde eşitlik ve denkliğin sağlanması, yargıda bulunmak yerine öğrenci gelişimine odaklanılması yer almaktadır.

1.3.1. Biçimlendirici değerlendirme ve öğrenme ilişkisi

Yapılan çalışmalar biçimlendirici değerlendirmenin düzey belirlemeye (sonuç odaklı) yönelik değerlendirme gibi yalnızca bir yargıda bulunmak için yapılan değerlendirme olmadığını öğrencilerin daha iyi öğrenmelerine ve gelişmelerine katkı sağladığını göstermektedir (Black & Wiliam, 1998). Sonuç odaklı değerlendirmede öğrencinin önceden belirlenmiş öğrenme hedefine ulaşip ulaşmadığına bakılıp bir yargıya varılırken biçimlendirici değerlendirmede öğrencinin belirlenen öğrenme hedefine ulaşma yolculuğunda onu yönlendirebilmek amacı ile bulunduğu seviyeyi değerlendirmektir. Bu iki değerlendirme türünü bir analogi ile açıklamak gerekirse navigasyon cihazı ile ulaşmak istediğimiz bir noktaya (ör. Türkiye Büyük Millet Meclisi - TBMM) ulaşmak için şu andaki konumunuzdan başlayan yolculuğunuzu düşününüz. Sonuç odaklı değerlendirme varış noktasına ulaşip ulaşmadığımız hakkında bilgi verirken, cihazımızdaki GPS düzenli olarak bizim konumumuzu alır, cihazda yol üzerindeki koşulları (trafik, yol yapımı vb.) göz önünde bulundurarak bize varış noktasına nasıl ulaşacağımızı konusunda yol gösterir. Bu yol gösterme bazen rotanın yeniden düzenlenmesini de içerebilir. Biçimlendirici değerlendirme ve öğretim arasındaki ilişki de böyledir; her bir öğrenci (farklı başlangıç noktaları veya farklı ulaşım araçlarına sahip olan) için ulaşması hedeflenen öğrenme noktasına (kazanıma) onlara rehberlik edilirken düzenli olarak buldukları yerin/seviyenin ölçülüp değerlendiril ki onların hedefe ulaşmaları sağlanabilsin. Biçimlendirici değerlendirme bu bağlamda öğretim sürecinden ayrık düşünülemez.

Biçimlendirici değerlendirmeyi öğretmen ve öğrencilerin öğrenmeyi daha etkin olarak gerçekleştirmek için sorması gerekenüçtemel soru olarak tanımlayabiliriz (Hattie ve Timperley, 2007):

- Nereye gidiyorum?
- Nasıl gidiyorum?
- Sonraki hedefim neresidir?

Bu üç sorunun öğrenme etkinlikleri devam ederken düzenli olarak sorulup cevabının öğrenme-öğretim sürecine dâhil edilmesi esasen biçimlendirici değerlendirmedir. Amaç öğrenmeyi ve öğretim sürecini biçimlendirmektir. BD temelinde öğrencilerin öğrenmelerine onların yeterlikleri hakkında bilgi vererek destek olma yatmaktadır (Yorke, 2003). BD öğrencilerine öğrenmeleri hakkında geri ya da ileri yönde bildirim sağlayan her türlü görev ya da işlem olarak görülmektedir. Öğrenme ve öğretim etkinliklerini biçimlendirmeye ve değiştirmeye yönelik gerek öğretmen gerek ise öğrenci (öz ve akran değerlendirme) tarafından yapılan her türlü faaliyet bu kapsamda değerlendirilebilir. Fakat buradaki önemli husus öğretmenin elde edilen bulgular neticesinde öğretimini öğrenci ihtiyaç ve gereksinimlerine göre şekillendirmesidir. Benzer bir durum öğrenci içinde söz konusudur. Biçimlendirici değerlendirme öğrencilerin de gerek içerden (öz değerlendirme) ve gerekse dışardan (öğretmen, akran vb.) gelen dönütlere göre kendi öğrenme sürecini ve yollarını değiştirmesi ile de ilişkilidir.

Bir diğer deyiş ile biçimlendirici değerlendirme gözlem ve etkileşim (gerek öğretmen değerlendirme gerekse öz ve akran değerlendirme) ile elde ettiğimiz bilginin kullanılmasıdır. Yukarıdaki biçimlendirici değerlendirme açıklamalarından da anlaşılacağı gibi bu uygulamalar ile öğrenci farklılıkları da dikkate alınabilmekte, her bir öğrencinin özelliklerine yönelik öğrenme sürecinde farklılaştırma yapılması gerekmektedir. Biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında öne çıkan dört unsur vardır (Irons, 2007):

- Öğrenmesinin merkezde olması,
- Öğrenme hedeflerinin ve göstergelerinin net olarak tanımlanması ve biçimlendirici değerlendirme sürecini yönlendirmesi,
- Farklı biçimlendirici değerlendirme yöntemlerinin kullanılması,
- Bu hedefler doğrultusunda öğrencilere uygun dönüt verilmesi.

Bu dört unsurdan ilki olan öğrenmenin merkezde olması yukarıda biçimlendirici değerlendirme tanımı verilirken de vurgulanmış olup en temel unsurdur. Biçimlendirici değerlendirmenin amacı zaten her bir öğrencinin öğrenme sürecini güçlendirmektir. Öğretmenlerin sınıftaki hedefi de bu olmalıdır. Ancak bu

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

hedefin gerçekleşebilmesi için, yukarıdaki navigasyon örneğindeki TBMM'ye gitmek gibi öğrenme hedefi de net olarak belirlenmeli ve göstergeleri tespit edilmelidir (ikinci unsur). Bu ilk iki unsurun üzerine kurulan son iki unsur ise biçimlendirici değerlendirme uygulamaları konusunda yol gösterici olarak düşünülebilir. Öğretmenin ele aldığı farklı kazanımlar ve farklı öğrenci grupları için ihtiyacına uygun olarak farklı biçimlendirici değerlendirme yöntemleri kullanması gerekir. Öğretmen aynı kazanım için birden fazla biçimlendirici değerlendirme yöntemi arasından sınıfına en uygun olanı seçmelidir. Biçimlendirici değerlendirme dönüt olmadan düşünülemez (dördüncü unsur). Biçimlendirici değerlendirmenin yukarıda verilen amacı da zaten dönütü gerektirir; bu amaç, öğrencilere kazanıma ulaşma yolunda sona kadar beklemeden dönüt vererek öğrenme - öğretim sürecini biçimlendirmektir.

1.3.2. Dönüt

Biçimlendirici değerlendirme yalnızca bir değerlendirme değildir ve biçimlendirici dönüt de yalnızca dönüt verme olarak düşünülemez. Biçimlendirici değerlendirme ve dönüt aslında öğretimin ve öğrenmenin birer parçasıdır. Biçimlendirici değerlendirmeyi öğretimin parçası yapmak için öğretmen-öğrenci ve öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimleri artıracak şekilde dersin planlanması gerekir. Knight (2001) iyi bir BD'yi kazanımlar doğrultusunda tasarlanan etkinliklere yönelik verilen dönütlere dayalı ve birçok öğrenme etkileşimine imkân sağlayan öğrenme ortamı olarak tasvir etmektedir. Bu tasvir BD ile öğrenme-öğretme sürecinin iç içe geçtiğini ifade etmektedir. Böyle bir öğrenme ortamı modüler bir yapıdan ziyade birbirini takip eden seriler şeklinde düşünülmelidir. Yani, bir satranç oyunundaki hamleler gibi verilen dönütler doğrultusunda öğrenci ve öğretmen bir sonraki adımı tasarlar ve uygular. Dolayısıyla bir sonraki adımın ne olacağı öğretmen ve öğrencinin etkileşimine ve kazanımlarına bağlıdır.

Navigasyon cihazı kullanarak TBMM'ye yolculuk örneğini tekrar düşünürsek, biz yolda ilerlerken cihazın bize konumumuz ve nasıl bir yol izlememiz konusundaki dönütleri, karmaşık olması, anlamlı olmaması, bilmediğimiz bir dilde konuşulması veya gecikmeli gelmesi durumunda yanlış bir yola sapabilir ve hedeften uzaklaşabiliriz. Biçimlendirici değerlendirme de aynen böyledir, öğretmenlerin etkili dönütlere dayanmadan öğrenciler, öğrenme süreçlerinde kaybolabilirler. Araştırmalar biçimlendirici değerlendirme kapsamında verilen etkili dönütlerin (yargılayıcı olmayan, destekleyici, tam gerektiğinde ve hızlı, net) öğrenmenin ilerlemesi ve öğrenci başarısının artmasında rol oynadığını göstermektedir (Shute, 2008). Biçimlendirici değerlendirme yapmayıp (dönüt de verilmediğinde) sadece sonuç odaklı değerlendirme yapılacak olursa, öğrencilere bir kaç hafta boyunca işlenen ünite sonunda TBMM'e yerine Kızılay'a ulaştıklarını söylemek zorunda kalınabilir ama yolculuğun o kısmı bitmiştir ve öğrenci hedeflenen noktada değildir. İşte bu analogi üzerinden de açıklandığı gibi biçimlendirici değerlendirmede etkili dönüt verme olmazsa olmazdır, biçimlendirici değerlendirmenin ayrılmaz bir parçasıdır.

Biçimlendirici değerlendirmenin başarılı olabilmesi için yalnızca öğrenme üzerine değil aynı zamanda güdülenmeye de odaklanması gerekmektedir. Aslında biçimlendirici değerlendirme ve dönüt öğrencilerin içsel güdülerini olumlu etkilemektedir. Çünkü öğretmenin verdiği olumlu ve yapıcı dönütler öğrencinin kendine güven ve yeterli algısını olumlu anlamda etkilemektedir. Bu olumlu etki içsel güdülenmeyi ve akademik başarıyı arttırmaktadır. Ancak dönütün yalnızca öğrenciyi teşvik etmek amaçlı (yalnızca iyi yönleri övmek veya genel övücü ifadeler kullanmak) olması halinde esas hedef olan öğrenme ve öğrencinin kendi durumunun farkında olmasından sapılmasına ve uzun vadede güdü kaybına sebep olabilir. Dolayısıyla dönütün nasıl verildiği çok önemlidir. Öğrenciler;

- Dönütün adil olmadığını düşündüklerinde,
- Dönüt yeterince açık olmadığı ya da dönütü anlamadıklarında,
- Dönütün yapılan iş veya görev ile ilişkili olmadığını düşündüklerinde,
- Zamanında dönüt almadıklarında,
- Dönüt aşırı eleştirel olduğunda ve yapıcı olmadığı, güdü kaybına uğrarlar.

Biçimlendirici değerlendirme ve dönütün önceliği öğrencilerin kendi öğrenmeleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır. Dönütün öğrenme çıktıları ve kazanımlar ile uyumlu olması önemlidir. Böylece öğrencinin mevcut durumu ile hedef arasındaki boşluğu dolduracak şekilde yönlendirmeler (dönüt) yapılabilir. Etkili dönüt, araştırma sonuçlarına göre yargılayıcı olmayan, destekleyici, zamanında olmalıdır. Dönütün süreç odaklı olması elzemdir. Süreç değerlendirmesi üzerine dönüt verilirken bahis konusu "öğrenci" değil, "değerlendirme görevi" olmalıdır. Bir örnekle açıklamak gerekirse, öğrencinin çözmüş olduğu bir matematik problemi için "Çok güzel çözmüşsün" demek yerine "Çözüm yöntemin kurallara uyuyor" denilmelidir. İkinci dönütte, odaklandığımız öğrenci değil, onun kullandığı yöntemdir. Böylece öğrencinin kullandığı yöntem uygun olmadığı zaman da öğrenci kendisinin eleştirildiğini değil, kullandığı yöntemin irdelendiğini hissedecektir. Böylece kullanılan dönütler öğrencilerin biçimlendirici değerlendirmeye ve ilgili derse olan algılarının

gelişimine yönelik olmasını sağlayabilecektir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus ise öğrenciler ile etkileşimin sağlanmasıdır. Bu etkileşim çift yönlü olmalıdır. Öğrencilere dönütlerin dikte edilmesine verilmesi veya dönütün akranları ile tartışılması dönütün etkililiğini azaltacaktır. Öğrenciye yardımcı olacak ve tehdit edici olmayan dönütün özellikleri Şekil 3'te verilmiştir (Johnson ve Johnson, 2002).

✓ Etkili dönütün özellikleri	✗ Etkili olmayan dönütün özellikleri
✓ Öğrencinin gelişimini ortaya koyar.	✗ Belirsizlik içerir.
✓ Gelişme/iyileşme için ne yapılması gerektiğini belirtir.	✗ Çok geneldir.
✓ Yazılı, sözel veya görsel olarak verilebilir.	✗ Öğrencinin kişisel özelliklerine odaklıdır.
✓ Olumlu eylemler üzerine yoğunlaşır.	✗ Ödül gibi kullanılır.
✓ Sık sık ve zamanında (hemen) verilir.	
✓ Duruma özel ve somuttur (genel veya soyut değildir).	
✓ Var olan durumu tanımlar, yargı ifadesi içermez.	
✓ Öğrencinin kişisel özelliklerine değil, performansına odaklanır.	

Şekil 3. Etkili ve etkili olmayan dönütün özellikleri

Şekil 4'te bir öğretmenin öğrenciye verebileceği etkili ve etkili olmayan dönüt örnekleri verilmiştir.

✓ Etkili dönüt	Neden etkili?
Ahmet, haritayı doğru çizmişsin, harita çizme aşamalarını tam olarak gerçekleştirmişsin.	Burada öğrencinin davranışı, beklenen davranışla ilişkilendirilmiştir.
Zeynep, Karadeniz Bölgesi'nin dağlarını doğru saydın. Şimdi de harita üzerinde dikkatlice göster bakalım.	Öğrencinin gösterdiği gelişim vurgulanmıştır.
İnkılap ve ıslahat kavramlarını karıştırıyorsun. Bunun için ders kitabının ilgili bölümüne bak ve iki kavramın benzer ve farklı yönlerini karşılaştır.	Gelişme/iyileşme için ne yapılması gerektiği vurgulanmıştır.
Türkiye ve Bağımsız Türk Cumhuriyetleri'nin ekonomik ilişkileriyle ilgili hazırladığın materyali sunarken konuşman çok hızlıydı, her kelimeyi daha yavaş telaffuz etmen ve cümleler arasında duraklama yapman iyi olacaktır.	Duruma özel ve somuttur.
✗ Etkili olmayan dönüt	Neden etkili değil?
Sınıfın çoğundan iyi (veya daha iyi bir) iş çıkardın.	Çok geneldir; öğrenci neyi arkadaşlarından iyi yaptığını, hangi davranışlarının takdir edildiğini, hangi davranışlarının devam ettirmesi gerektiğini anlayamaz.
Bu garip olmuş veya bu olmamış.	Belirsizdir, öğrencinin kendini değiştirmesi için gerekli yol gösterici bilgi verilmemiştir. Açık olarak neyi başaramadığı belirtilmelidir.
Soruyu çok iyi cevapladın, aferini hak ettin.	Belirsizdir, öğrenci soruyu neden çok iyi cevapladığını bilmediği için hangi davranışı sürdüreceğini bilemez.
Çok iyi bir öğrencisin, senden çok memnunum.	Çok geneldir, öğrencinin hangi davranışlarının istendiği gibi olduğu açıklanmalıdır.
Sen çok iyi okuyucusun.	Çok geneldir. Öğrenciye "iyi bir okuyucusun" özelliklerinden hangilerine sahip olduğu belirtilmelidir.

Şekil 4. Etkili ve etkili olmayan dönütlere örnekler

Dönüt vermede öğrencilerin öğrenmek için harcadıkları çabanın niteliği üzerine düşüncelerini sağlayacak dönütün verilmemesi ve uygun öğrenme ortamının oluşturulamaması önemli bir hatadır. Daha iyi öğrenme için, öğrenciye öğrenme süreçlerini analiz etmelerine yardımcı olacak zaman ve ortam sağlamalıdır. Bu kapsamda yeterliklerin derecelerini gösteren rubriklerin hazırlanması ve öğrenci ile paylaşılarak ne anlama geldiklerinin açıklanması öğrencilerin mevcut ve beklenen arasındaki boşluğu doldurmalarında yol gösterecektir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Dönütler verilirken bir mukayese yapmak gerekmektedir. Bu açıklamada mukayesenin belirli bir yeterlik, standart veya ölçüt (öğretim programı kazanımları ve yeterlikleri) ile kıyaslanmasına vurgu yapılmıştır. Ancak, bazı durumlarda dönütler sınıfın içerisindeki durum (norm) ile veya bireyin kendi gelişimiyle mukayese edilebilir. Norma dayalı dönüt öğrenciler arasında rekabete ve güdü kaybına sebep olacağı ve ayrıca gelişim için öğrencinin kullanabileceği yeterince bilgi içermediği için tavsiye edilmemektedir. Bundan dolayı özellikle dezavantajlı gruplardaki öğrencilerin yeterliklerini değerlendirip dönüt verirken norma dayalı dönütün kullanılmaması gerekir. Bir diğer mukayese ise, özellikle düşük başarı gösteren veya çeşitli sebeplerden ötürü akranlarının gerisinde olan, öğrencilerin kendi içinde değerlendirmekte ve önceki durumlarını referans almaktadır. Böylece öğrencinin bireysel gelişimine daha çok odaklanılmış olur.

Johnson ve Johnson (2002) dönütün daha etkili olabilmesi için aşağıdaki önerileri geliştirmiştir;

- Her öğrenci kendisine verilen dönütü özetlemelidir.
- Kendi öğrenmesini arttırmada hangi eylemlerin faydalı ve/veya faydasız olduğunu özetlemelidir.
- Dönüte dayalı hangi eylemlerini devam ettirmeye veya hangilerini değiştirmeye karar verdiğini özetlemelidir.

1.3.3. Biçimlendirici değerlendirmeyi planlama

Biçimlendirici değerlendirme tüm öğretim sürecine yayılması gereken bir uygulamadır. Salatanın sosu gibi homojen bir dağılım gösterir ve yaptığımız salatanın tadını tamamen belirleyen etmenlerdendir. Ancak sistematik yapılmadığı zaman biçimlendirici değerlendirme arzu edilen öğretimi güçlendirme hedefine ulaşamaz. Bu nedenle, aşçının salatanın sosunu hazırlarken gösterdiği hassasiyetteki gibi, biçimlendirici değerlendirme planlamasında da öğretmenin sistematik düşünmesi, bir plan doğrultusunda hareket etmesi biçimlendirici değerlendirmenin kullanımını güçlendirecek ve öğrenmenin etkisini arttıracaktır. Öğretmenlerin biçimlendirici değerlendirmeyi planlamada düşünmesi gereken ilk adım, dersin işleyişi içerisinde biçimlendirici değerlendirmeyi nasıl bütünleştireceğidir. Biçimlendirici değerlendirme dersin durdurulup, değerlendirme yapılıp sonra derse geri dönülen bir yapı değil, şekerin çayın içerisinde dağıldığı gibi dersin içeriğine tamamen dağılıp, ayrılmaz bir parçası haline gelmesidir.

Bir derse, konuya hazırlanırken öğretmenin ilk yaptığı şey amaçladığı kazanım başlığında öğrenciler için alt öğrenme hedefleri belirlemektir. Kullandığı yöntem, yaklaşım ne olursa olsun öğretmenlikte bu ilk adım her zaman vardır. Öğretmen daha sonra belirlediği alt öğrenme hedefleri için kendi uzmanlığında en uygun gördüğü öğretim yöntemlerini belirler. Öğretmenin yapması gereken bu yöntemler uygulanırken öğrencilerden beklediği gözlemlenebilir davranışları (ayın evrelerini sayabilme, ters takla atabilme, sol anahtarını çizebilme, kesirlerde toplama yapmak için payda eşitleme vb.) belirlemelidir. Bu da zaten daha önce "Biçimlendirici değerlendirme ve öğrenme ilişkisi" başlığı altında bahsedilen navigasyon cihazı analogisindeki gibi, doğru yolda gittiğimizi anlamak için belirli yerlerden geçip geçmediğimizi kontrol etmek gibidir. Biçimlendirici değerlendirme de işte burada devreye girecek şekilde planlanmalıdır. Öğretmenler belirledikleri gözlemlenebilir alt öğrenme hedeflerine öğrencilerin ulaşip ulaşmadığını, nasıl ulaştıklarının göstergelerini incelemelidir. Bu göstergeler için de alt öğrenme hedeflerine uygun biçimlendirici değerlendirme yöntemlerini dersten önce planlamalıdır.

1.3.4. Kazanım analizi

Öğrenmenin planlanmasındaki ilk adım kazanımın ve o kazanım için alt öğrenme hedeflerinin belirlenmesidir. Nasıl ki yolculuğa çıktığımızda her zaman ulaşmayı hedeflediğimiz bir nokta varsa, öğrenme ve öğretim sürecinde de her zaman planlanmış bir kazanım söz konusudur. "Hedefler, diğer öğelere başlangıç noktası olma özelliği taşıdığından ayrı bir öneme sahiptir. Hedeflerin doğru belirlenmesi, belirlendiği şekilde öğrencilere kazandırılmaya çalışılması, ölçmelere yol göstermesi ve değerlendirmede ölçütler takımı olarak kullanılması tutarlı bir eğitim programının elde edilmesi için bir zorunluluktur" (Bümen, 2006, s.1). Biçimlendirici değerlendirme öğretim sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğu için belirlenen kazanıma uygun (Taksonomideki seviyesi göz önünde bulundurularak) biçimlendirici değerlendirme yöntem ve araçlarının kullanımı elzemdir. Bu nedenle, kitapçığın bu bölümünde Bloom'un yenilenmiş taksonomisi genel hatları ile ele alınacaktır. Ancak, hatırlanılması gereken en önemli husus BD ile amacımız bu kazanımlara ulaşılıp ulaşılmadığını belirlemek değil bu kazanımlara erişim için öğrencilere yol göstermek ve yardımcı olmaktır. Aksi takdirde yapılan değerlendirme sonuç odaklı değerlendirme olacaktır.

Türk Eğitim Sisteminin temel amacı, millî ve manevî değerlerimizle bütünleşmiş, bilgi ve becerilere sahip öğrenciler yetiştirmektir (MEB, 2018). Bu amaçla, sosyal bilgiler dersi öğretim programında verilen kazanımların odak noktası olarak da bilişsel, duyuşsal ve devinışsel alanlar belirlenmiştir. Öğretim programının ortaokul bölümünü ilgilendiren 5, 6, ve 7. sınıf düzeyleri incelendiğinde programda daha çok Yenilenmiş

Bloom Taksonomisi'nin bilişsel boyutuna (Hatırlama, Anlama, Uygulama, Çözümleme, Değerlendirme ve Yaratma) vurgu yapıldığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle, Tablo 1'de sosyal bilgiler öğretmenlerine örnek olması adına sadece bilişsel alana yönelik düzeylere, örnek fiillere ve kazanımlara yer verilmiştir:

Tablo 1. Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre bilişsel alan kazanımları

Yenilenmiş Bloom Taksonomisi	Kazanım fiilleri	Öğretim programı kazanımlarından örnekler (MEB, 2018)
Hatırlama	Tanıma Tanımlama Yerleştirme Eşleştirme Söyleme	SB.5.5.2. Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıır.
Anlama	Yorumlama Örneklendirme İlişkilendirme Çıkarımda bulunma Ayırt etme Kavrama	SB.7.2.3. Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.
Uygulama	Gerçekleştirme Tahmin etme Sergileme İcra etme Taslak çizme Gösterme	SB.5.5.6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.
Çözümleme (Analiz etme)	Sınıflandırma Karşılaştırma Tetkik etme İrdeleme Özetleme Analiz etme	SB.6.5.5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder.
Değerlendirme	Sonuçlandırma Eleştirme İrdeleme Değer biçme Yargılama	SB.6.7.4. Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular.
Yaratma	Oluşturma Planlama Tasarlama Üretme	SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1.3.5. Kazanıma uygun ölçme aracı belirleme

Bu kitapçıkta dikkate alınan en temel konulardan biri derslerde, kazanımlara uygun değerlendirme yöntemi ve araçların kullanılmasıdır. Nasıl ki biçimlendirici değerlendirme ve sonuç odaklı değerlendirme amacına uygun şekilde yerinde kullanılmalıysa, biçimlendirici değerlendirme amacı ile kullanılacak yöntemler seçilirken de dikkatli olunmalıdır. Seçilecek yöntemin mutlaka belirlenmiş olan kazanım ve alt öğrenme hedefi ile uyumlu olması gereklidir. Bu uyumu sağlamak için de eğitimciler bahsedilen Bloom taksonomisi gibi sınıflandırmalara başvurmalıdır.

Ölçme-değerlendirme yöntemlerine bakıldığı zaman bu yöntemlerin ölçmeyi hedefledikleri kazanımlar bağlamında ayrışabildiği görülmektedir. Bazı yöntemler Bloom Taksonomisi'ne göre alt seviye kazanımları ölçmek için uygunken üst seviye kazanımları ölçmekte yetersiz kalabilirler. Örneğin, bir öğretmen, öğretim programında karşısına çıkacak olan bir kazanımı önce incelemeli, ardından Tablo 1'i de düşünerek seviyesinin "hatırlama" olduğunu fark edebilmelidir. Bu seviyedeki bir kazanım, kısa cevaplı sorular, eşleştirme soruları, doğru-yanlış soruları veya çoktan seçmeli soruları içeren geleneksel araçlarla ölçülebilir.

Öte yandan öğretmen sosyal bilgiler dersi öğretim programını açtığı anda başka bir kazanım ise 'Çözümleme' seviyesinde olduğunu fark edecektir. Bu tür bir kazanımı geleneksel ölçme araçları kullanarak tam anlamıyla ele alamayız. Bu nedendir ki daha üst seviye kazanımlar için tamamlayıcı ölçme araçları kullanılmaktadır. Çözümleme kazanımlarında öğrenciden belirli bilgi birikimine sahip olduktan sonra karşılaştığı durumu/problemi çözümü istenmektedir. Öğrenciden beklenen, bilgi seviyesinin ötesindedir. Bu nedenle de açık-uçlu sorular, kısa projeler, farklı performansa dayalı değerlendirme araçları kullanılabilir. Aslında bu noktada öğretmenlerin dikkat etmesi gereken başka bir nokta da bu tür karmaşık formdaki değerlendirme uygulamalarının nasıl puanlanacağıdır. Bu puanlama yöntemlerinde öğrencinin gözlenen davranışı kategorik-se (evet-hayır, doğru-yanlış vb.) kontrol listesi; öğrenci davranışının başarı düzeyleri ele alınıyorsa ve bunlar basitten karmaşığa doğru betimsel ifadelerle tanımlanabiliyorsa dereceli puanlama anahtarı kullanılır. Yine kazanımın yol göstermesi doğrultusunda herhangi bir beceriyi ayrıntılı ölçmeye yönelik performansa dayalı değerlendirmede analitik dereceli puanlama anahtarı tercih edilebilirken, nispeten daha genel olan uygulamalarda bütüncül dereceli puanlama anahtarı tercih edilebilir.

Toparlayacak olursak BD etkinlikleri tasarlarırken aşağıdaki hususları mümkün olduğunca dikkate almak gerekir (Irons, 2007):

- BD etkinliklerinin açık ve anlaşılır hedefleri olmalıdır böylece öğrencilerin etkinliklere katılımları ve rolleri daha iyi belirlenmiş olur.
- Konuya özgü, yapıcı, hızlı ve kolayca dönüte imkân sağlayacak şekilde etkinlikler tasarlanmalıdır
- Öğrencilerin anlamaları, performansları veya görevleriyle ilgili öğretmenle veya akranlarıyla konuşmalarına ve tartışmalarına imkân sağlayacak yollar/süreçler düşünülmelidir.
- Öğrencilerin güçlü olduğu ve iyi yaptığı ve geliştirmesi gereken hususlara dönütler verilerek beklenen ile mevcut arasındaki boşluğu doldurmalarına imkân tanınmalıdır.
- Öğrencilerin daha ileri öğrenmelerinde faydalanabileceği şekilde dönütler farklı düzeydeki öğrencilere rehberlik etmelidir.
- Akran değerlendirme, akrandan dönüt alma ve öz değerlendirme yapma olanakları öğrencilere verilmelidir.

1.3.6. Değerlendirmede kapsayıcılık

Öğrencilerin farklı gereksinimlerine duyarlı bir öğrenme süreci planlamak için söz konusu kişilerin özelliklerini bilmek gerekir. Bu özellikler bireysel, toplumsal ve kültürel boyutlarda farklı olabilir. Bütün bu farklılıklara dikkat ederek eğitim ortamlarını hazırlayıp her bireyin katılımına imkân sağlamaya kapsayıcı eğitim denir. "1.3.1. Biçimlendirici değerlendirme ve öğrenme ilişkisi" başlığında vermiş olduğumuz navigasyon cihazı örneğini hatırlayalım. Her öğrenci kendi öğrenme yolculuğuna çıkar, yolu kendi gözünden deneyimler. Öğretmenin görevi de yolculuğa çıkmadan önce öğrencilerinin nerede olduğunu anlayıp, yolculuğu onların farklılıklarına göre düzenlemektir. Sınıfımızdaki öğrencilerin farklılıklarını üç başlık altında ele alabiliriz: Hazırbulunuşluk, ilgi ve öğrenme profili. Öğrencilerin derste edinilecek kazanım için önceden sahip olmaları gereken ön bilgi ve becerileri olduğunu varsayarsak ancak durum her zaman böyle olmaz. Öğrencilerin ele alacağımız kazanım için hazırbulunuşlukları bizim beklediğimiz seviyenin altında veya üzerinde olabilir. Bu nedenle biçimlendirici değerlendirme yöntemleri ile öğrencilerin TBMM yolculuğuna nereden başladıklarına karar vermek gerekir. Bunun için "Sınıftaki öğrencilerin yolculuğa başlangıç noktaları neresidir?" sorusu sorulmalıdır. Ayrıca öğrencilerin sahip oldukları ulaşım aracı da dersten önce geliştirmiş oldukları, onların kazanıma ulaşmasını sağlayacak beceriler olarak düşünülebilir.

Öğrencilerin ilgi anlamında farklılıklarını ders içindeki tercihlerinden veya daha ziyade ders dışı katıldıkları faaliyetlerden anlayabiliriz. Sosyal bilgiler dersinde, edebiyat çalışmalarına ilgisi olan öğrenciden sosyal bilgiler ait bir konuda şiir veya hikâye yazmasını isteyebileceğimiz gibi görsel çalışmalara ilgisi olan öğrenciden de bazı etkinliklerde karikatür veya resim çizerek anlatmasını isteyebiliriz.

Üçüncü farklılaşma başlığı ise öğrenme profilidir. Öğrencilerimizin öğrenme tercihleri farklılıklar gösterir. Örneğin, işitsel yatkınlığı olan bir öğrenci duyararak öğrenmeyi tercih ederken, işitsel yatkınlığı olmayan bir öğrenci için yönergelerin sözlü verilmesinin yanı sıra yazılı olarak da verilmesi gerekebilir. Benzer şekilde, biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında da mümkün olan yerlerde öğrencilerden öğrenme profillerine uyumlu ürünler ortaya koymaları istenebilir. Örneğin, sosyal bilgiler dersinde vereceğimiz sorgulayıcı bir çalışmanın sonuçlarını bazı öğrencilerden poster sunumu şeklinde, bazı öğrencilerden yazılı bir rapor ile alabiliriz. Bahsi geçen bu son iki farklılaştırma çalışmalarında öğretmenler, öğrencileri tanıma anlamında okullarındaki rehber öğretmenlerinden destek alabilirler (bk. Bölüm 4).

Öğrenci temelli, farklılaştırılmış eğitim, değerlendirme uygulamalarının yanı sıra öğretmenler dezavantajlı öğrencileri de düşünmek zorundadır. Sınıftaki dezavantajlı öğrenciler maddi olanakların kısıtlı olması, geçici koruma altında bulunan veya özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler olabilir. Dezavantajlı öğrenciler ile ilgili en önemli hedef belki de onları okulda tutmak ve öğretimlerine devam edebilmelerini sağlamaktır. Ama öğrenci farklılıklarına dikkat eden biçimlendirici değerlendirme uygulamalarının yapılmasıyla öğrenciler okulda yeterliklerini fark edecek ve okul onlar için daha anlamlı hâle gelecektir. Dezavantajlı öğrenciler için de ilk adım farkındalıktır. Öğretmenlerin öncelikle sınıflarındaki dezavantajlı öğrencileri tanımaları ve onların ihtiyaçlarını (dil farklılığı, özel eğitim gereksinimi vb.) belirlemeleri gereklidir. Dezavantajlı öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu konuda destek olunmasında öğretmen, okul yönetimi ve rehberlik öğretmeni iş birliğinde çalışmalar yürütülmelidir. Branş öğretmeni de okul temelli oluşturulacak biçimlendirici değerlendirme yaklaşımını sınıfında uyguladığı yöntemlerde farklılaştırmaya giderek veya başka yöntem ve araçlar kullanarak ele almalıdır. BD ve biçimlendirici dönüt öğretimin kapsayıcı olmasına ve farklılaştırılmasına imkân tanımaktadır. Çünkü BD kapsamında değerlendirme ve dönüt bireylerin mevcut durumu üzerinden ve ihtiyaçları doğrultusunda yapılmaktadır. Bu sayede "herkese uyan tek beden" anlayışından kapsayıcı ve kişiye özgü "terzilik" ön plana çıkmaktadır.

1.4. Değerlendirme sonuçlarının kullanımı

Sınıf içi ölçme değerlendirmenin en temel amacı eğitim ve öğretimi destekleme ve dolayısıyla geliştirmedir. Daha önce bahsedildiği gibi bu amacına göre yapılan değerlendirme biçimlendirici değerlendirme olarak tanımlanır. Öğretmenler, öğrencilerin akademik alanlarda gelişimlerini takip etmek için sistematik izleme yöntemini kullandıklarında, ek veya farklı öğretim yöntemlerine ihtiyaç duyan öğrencileri daha iyi tanımlayabilir, süreci yeniden planlayıp daha iyi öğrenme ortamı oluşturabilirler.

Gelişimin takibi, öğretmenlerin öğrencilerin akademik performanslarını iki temel amaçla (haftalık veya aylık olarak gibi) düzenli olarak değerlendirilmesidir: 1) öğrencilerin öğretim programından ne derece yararlandıklarını belirlemek ve 2) öğretimden yararlanamayan öğrenciler için daha etkili öğretim etkinlikleriyle yeni bir öğrenim süreci oluşturmak amacı güdülür. Biçimlendirici değerlendirme çatısı altında bu iki süreç, öğrencinin gelişimi takip etme ve öğrenmeyi artırma, birbirini tamamlar. Ayrıca, öğretmen her dersinde bir iki öğrenciyi odak olarak belirleyip, onların davranışlarıyla ilgili gözlemlerini not ederek bütün sınıfın belli aralıklarla gelişimlerinin takibini sağlayan bir tarama yöntemi oluşturabilir. Ancak, kısmen uzun aralıklarla değerlendirmeleri içeren izleme çalışmalarının yanında ders içerisinde öğrencilerin bir beceri, kavram veya tutuma yönelik gelişimleri dikkate almak gerekir. Öğrencilerin eksikliklerinin farkına varması ve bunları gidermek için kendisine uygun rehberliğin yapılması öğrenmenin artırılması ve niteliği açısından gereklidir.

Öğretim sürecinde öğretmenin yaptığı BD'ler sadece daha iyi öğretim ve daha iyi öğrenme sağlamaz, aynı zamanda öğrendikleri becerileri yaşamlarına transfer etmelerini de kolaylaştırır. Bu anlamda öğretmenler öğrencilerin gelecek yaşamlarına da önemli bir destek sağlamış olur. Unutulmamalıdır ki her ne kadar klasik bir görüş olarak kabul edilse de okul, bireyleri daha huzurlu bir hayat için yetiştirmektedir.

1.4.1. Öğrencinin gelişimini takip etme

Sınıf içinde yapılan ölçmenin çoğu düzey belirleme, bir başka deyişle not verme amaçlıdır. Yıl boyunca uygulanan bu sınavlarda çoğunlukla öğrencilerin kazandıkları bilgiler, bazen de beceriler ölçülür. Bir başka deyişle akademik bir yılın farklı zamanlarında farklı bilgiler, muhakemeler ve diğer beceriler çok farklı araçlar ile değerlendirilebilir. Ancak, kullanılan ölçme araçlarının farklı olması ve içeriklerinin örtüşmemesi, dahası aynı içerikte sınavlar olsa bile soruların zorluk derecesinin farklılık göstermesinden dolayı farklı zamanlardaki

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ölçme sonuçları birbirleriyle karşılaştırılmaz. Puanların denkliliğinin olmaması, ilerlemeyi nicel olarak ortaya koymayı veya tarif etmeyi olanaksızlaştırır.

Kazanımlar beceri edinimini hedefleyenler (problem çözme becerisi, eleştirel düşünme becerisi, üst biliş beceri gibi) ile bilginin, kavramanın ve akıl yürütmenin açıkça kullanımını hedefleyenler (okuma becerisi, iletişim kurma becerisi, yabancı dilde konuşma becerisi, mikroskop gibi bir laboratuvar aletini/düzenliğini kullanabilme becerisi, bilgisayar kullanabilme becerisi ve bütün bunları istekle ve içtenlikle kullanma arzusu gibi) olarak ikiye ayrılabilir.

Eğitim alanında gelişimin takibi beceri odaklı yapılmalıdır. Takipte öncelikli olarak öğrencinin gelişim göstermesini beklediğimiz alanları belirlememiz gerekmektedir. Sınıfımızdaki bütün öğrenciler için aynı beceri alanları belirleyebileceğimiz gibi bireyselleştirilmiş beceri alanları da tanımlayabiliriz.

1.4.2. Öğrenmeyi geliştirme

Öğretmenlerin tecrübeleri, öğrencilerinin muhtemel durumlarını önceden tahmin etmelerine ve buna göre plan yapmalarına destek sağlar. Biçimlendirici değerlendirme ise öğrencilerin öğrenme aktivitelerine gösterdikleri tepkilere göre daha iyi öğrenmeyi gerçekleştirecek kararlar alınmasına yardım etmektedir. Kullanılan öğretim yöntemlerinin uygun olmadığı noktada öğretmenin hangi yöntem ve tekniklerde veya hangi süreçte değişikliğe gitmesi gerektiğine dair karar vermesi gerekmektedir. Öğretmenin, farklı durumlar için ilk kullandığı stratejiden farklı stratejiler kullanmaya hazırlıklı olması gerekmektedir. Bu bağlamda örnek stratejiler aşağıda verilmiştir:

- Özellikle uygulamalı alıştırmalar ve/veya farklı etkinlikler yardımıyla öğrencilerin kendilerinin öğrenebileceklerini keşfetmesine olanak sağlayarak öğrencilerin konuyla ilgili tecrübeleri artırılır.
- Öğretim sürecinde farklı öğretim tekniklerinin kullanılması gerekir.
- Aynı becerinin veya bilginin gelişimi/öğrenilmesi için farklı etkinlikler sunulur. Örneğin, verileri grafikte sunmada farklı grafik çeşitleri ya da grafiklerin yanı sıra tablolar kullanılır.
- Öğrencilerin bilgi, görüş ve fikirlerini test etmeleri ve tartışmaları sağlanır. Bu yolla öğrenciler ön yargılı veya yanlış görüşlerini değiştirebilir ve hem alternatif hem de daha bilimsel görüşlere açık olabilir.
- Kullanılacak farklı yollarla öğrencilerin alternatif görüşlere/bilgilere ulaşmaları sağlanır.
- Öğrencilere daha ileri bir seviyede çalışma deneyimi yaşatmak için daha zorlu (destekle birlikte, onları daha çok düşündürecek, daha çaba sarf ettirecek) görevler verilebilir.

1.4.3. Biçimlendirici değerlendirme ve öğretmenin iş yükü

Kalabalık sınıf ortamlarında düzenli dönüt vermenin çok kolay değildir. Genelde biçimlendirici değerlendirme ve yapıcı dönüt öğretmen ve öğrencilerin nitelikli vakit harcamalarını gerektirmektedir. Bu nedenle iş yükü artmaktadır. İş yükünü makul bir düzeye çekilebilmek için aşağıdaki stratejiler önerilmektedir.

- Sonuç odaklı değerlendirmenin payını ve miktarını azaltmak biçimlendirici değerlendirmeye daha fazla zaman kalması sağlanabilir.
- Sonuç odaklı ve biçimlendirici değerlendirmeler eş zamanlı olarak gerçekleştirilebilir.
- Öz ve akran değerlendirmeden biçimlendirici değerlendirme etkinliklerinde faydalanılabilir.
- Hızlı teknikler olarak bilinen tekniklerden/araçlardan biçimlendirici değerlendirme amaçlı yararlanılabilir.
- Bilişim teknolojilerinden faydalanarak özellikle benzer durumlar için benzer dönütler oluşturulabilir ve verilebilir.
- Rubrikler hazırlanarak daha sistematik ve zamandan tasarruf sağlayan bir dönüt sistemi oluşturulabilir. Rubrikler öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerine de katkı sağlayacaktır. Ancak, öğrenciler ile mümkün olduğunca belirlenen ölçütlerin ne anlama geldiği ve ne yapılması gerektiği hususunda tartışılması durumunda alınan verim artacaktır.

2.

BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRMEDE KULLANILABİLEN ARAÇ VE TEKNİKLER

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.1. Çalışma yaprağı

Çalışma yaprakları; işlem yaprakları, alıştıırma yaprakları veya çalışma kâğıtları olarak da karşımıza çıkan, eğitimde oldukça sık kullanılan araçlardır. Öğretmenler tarafından hazırlanan çalışma yaprakları kısadır ve genellikle bir ya da iki sayfadan oluşur. Sınıftaki her öğrencinin, öğretmenin planını takip edip etmediğinin anlaşılması, etkinliklere aktif katılımının sağlanması, hem yazılı hem de sözlü dil becerilerini kullanması ve diğer öğrenciler ile iletişime geçmesi için uygun bir araçtır. Ülkemizde yapılan araştırmalarda çalışma yapraklarının öğrencilerin derse olan ilgilerini artırdığı ve başarılarını pozitif yönde etkilediği saptanmıştır (Saka ve Akdeniz, 2001; Kurt, 2002; Özmen ve Yıldırım, 2005; Kurt ve Ayas, 2010).

Öğretmen, çalışma yaprağı hazırlarken öncelikle öğrencilerinin hangi görevleri yerine getirmelerini istediğine karar verir, ardından öğrencilerin yaş ve becerilerine göre çalışma yaprağının yönergelerini yazar ve çalışma yaprağının tasarım ve düzenlemesini yapar. Çalışma yaprağında farklı soru türleri kullanılabilir: Kısa cevaplı soru, boşluk doldurma, doğru/yanlış, eşleştirme, çoktan seçmeli ve uzun cevap (aşağıda farklı soru türlerinin hazırlanma süreçleri verilmiştir). Ayrıca kavram haritaları, balık kılçığı diyagramları, bulmacalar, şekil etiketlenmesi, şekil çizilmesi, grafik tamamlanması ya da çizilmesi de çalışma yapraklarında kullanılabilir.

2.1.1. Çalışma yaprağı hazırlama basamakları ve süreçte dikkat edilecek hususlar

Çalışma yaprağı hazırlama basamakları ve süreçte dikkat edilecek hususlar YÖK (1998) tarafından aşağıdaki gibi açıklanmıştır.

- Öncelikle öğrencinin ulaşmasını istediğimiz hedef(ler) belirlenir. Burada öğrencilerin farklı özelliklerine göre farklı hedefler de belirlenebilir.
- Bu hedefe ulaşmak için öğrencinin yerine getirmesini istediğimiz görev ve sorumluluklar belirlenir.
- Görevleri belirlerken çalışma yaprağının öğrenciler tarafından bireysel, eşli ya da gruplar hâlinde mi doldurulacağına karar verilir.
- Çeşitli türde etkinlikler ve sorular hazırlanır.
- Soru ve etkinlikler hazırlanırken öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin ve becerilerinin farklı olma ihtimali göz önünde bulundurulur.
- Ana etkinliklerin ve soruların yanı sıra erken bitirme ihtimali olan öğrenciler için ek etkinlik ve sorular dâhil edilir.

Çalışma yaprağı hazırlarken sistematik bir yapı takip etmek uygun olur. Bir çalışma yaprağı hazırlarken dikkat edilmesi gereken unsurlar ve her bir unsurda olması önerilen önemli hususlar aşağıda verilmiştir.

a) Yönerge

- Yönergeleri öğrencilerin görevi gerçekleştirmek için takip edecekleri sıraya göre listeleyin.
- Bir defada sadece bir yönerge yazın ve verin. Yönergeleri numaralandırın. Numaralar, gerektiğinde yönergelere referans vermenizi kolaylaştıracaktır.
- Soruları numaralandırın.
- Önemli noktaları kalın veya italik yazarak ya da farklı renk kullanarak belirgin hâle getirin.
- Öğrencilerin tanıdığı kelimeleri kullanın ve cümlelerin kısa olmasına dikkat edin.

b) Diyagram, grafik ve görseller

- Basit görseller kullanın.
- Görsellerin başlıklarını ve ne ile ilgili olduklarını yazarak etiketleyin.
- Eğer mümkünse renkli görseller kullanın (dörtten fazla renk kullanmamaya çalışın).

c) Sayfa düzeni

- Çalışma yaprağının okunmasını kolaylaştırmak için ana ve alt başlıklar kullanın.
- Her başlığa ve sayfaya numara verin.
- Çalışma yaprağını oluşturmaya başlamadan önce tasarımını yapın.
- Gerektiği takdirde değişik yazı tipleri kullanın.
- Çalışma yaprağını ilgi çekici hâle getirin.

d) Ön uygulama

- Kendiniz çalışma yaprağını yaparak cevap anahtarını hazırlayın.
- Çalışma yaprağını hazırladıktan sonra birkaç öğrenci ile deneme yapın ve öğrencilerin görüşlerini alın. Dönütler çerçevesinde değişiklik gerekiyorsa çalışma yaprağını güncelleyin (YÖK, 1998). Eğer öğrenciler ile uygulama imkânınız yoksa çalışma yaprağını kullandıktan sonra öğrencilerin ve sizin dönütlerinize göre güncellemeleri yapın.

2.1.2. Çalışma yaprağı için soru hazırlama

Çalışma yaprakları bir öğretim materyali olarak kullanılmalarının yanı sıra öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinışsel özelliklerini ölçmek amacıyla da kullanılabilir. Bu amaçla çalışma yaprakları farklı etkinliklerle uygulanabileceği gibi değişik soru tipleri eklenerek de uygulanabilir. Bu soru tipleri kısa cevaplı, boşluk doldurma, doğru/yanlış, eşleştirme, çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular şeklinde sıralanabilir. Bu soru tipleri sadece çalışma yapraklarında değil, aynı zamanda diğer zamanlarda öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarının ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde de kullanılabilir. Her bir soru tipine ilişkin kısa kısa açıklamalar aşağıda verilmiştir.

a) Kısa cevaplı ve boşluk doldurma soruları

Bir kelime, cümle, sayı veya sembol ile cevaplanacak soru tipidir. Kısa cevaplı soruları direkt olarak sorudan oluşurken, boşluk doldurma soruları yarım kalmış cümlelerden oluşur. Bu kategoride ayrıca öğrenciler tarafından çözülecek problemler de yer almaktadır. Kısa cevaplı ve boşluk doldurma sorularını yazarken kullanılacak kontrol listesi Tablo 2'de verilmiştir. Bu kontrol listesindeki maddeleri soru hazırlarken kılavuz olarak kullanabilirsiniz.

Tablo 2. Kısa cevaplı ve boşluk doldurma soruları kontrol listesi-1

İfadeler	Evet	Hayır
Bu soru tipi ölçülecek kazanım için uygun mu?	☐	☐
Soru sayı, sembol, kelime kısa/öz sözcük veya ifade ile cevaplanabilir mi?	☐	☐
Ders kitabında yer alan ifadelerin aynısının kullanımından kaçınıldı mı?	☐	☐
Sorular sadece bir cevap doğru olacak şekilde yazıldı mı?	☐	☐
Boşluk doldurma sorularında boşluk çizgilerinin uzunlukları eşit mi?	☐	☐
Boşluk sonunda ipucu verilmesinden kaçınıldı mı?	☐	☐
Aynı soru içinde ikiden fazla boşluk bırakılmasından kaçınıldı mı?	☐	☐
Öğrencilerin düzeylerine göre farklı güçlüklerde sorular soruldu mu?	☐	☐
Eğer soru yeniden düzenlenmişse hâlâ kazanıma uygun mu?	☐	☐

Kaynak: Linn ve Gronlund'dan (2000) uyarlanmıştır.

b) Doğru/yanlış soruları

Öğrencilerin olgular ve ilkeler ile ilgili ifadelerin, terimlerin tanımlarının doğruluğunu belirleme becerilerini ölçmede kullanılır. Doğru/yanlış sorularını yazarken kullanılacak kontrol listesi Tablo 3'te verilmiştir. Bu kontrol listesindeki maddeleri soru hazırlarken kılavuz olarak kullanabilirsiniz.

Tablo 3. Doğru/yanlış soruları kontrol listesi-2

İfadeler	Evet	Hayır
Bu soru tipi ölçülecek kazanım için uygun mu?	☐	☐
Her cümle açıkça doğru veya yanlış diye yargılanabilir mi?	☐	☐
Önemsiz ve saçma cümlelerden kaçınıldı mı?	☐	☐
Olumsuz cümlelerden (özellikle ikili olumsuz) kaçınıldı mı?	☐	☐
Soruları yazarken basit ve açık bir dil kullanıldı mı?	☐	☐
Doğru ve yanlış soruları genellikle aynı uzunlukta mı?	☐	☐
Doğru ve yanlış cevaplı soru sayısı yaklaşık olarak eşit mi?	☐	☐
Saptanabilir cevap örüntülerinden kaçınıldı mı? (ör. D, Y, D, Y)	☐	☐
Öğrencilerin düzeylerine göre farklı güçlüklerde sorular soruldu mu?	☐	☐
Eğer soru yeniden düzenlenmişse hâlâ kazanıma uygun mu?	☐	☐

Kaynak: Linn ve Gronlund'dan (2000) uyarlanmıştır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

c) Eşleştirme soruları

Eşleştirme paralel sütunların birinde yer alan kelime, sayı ve sembollerin diğer sütunda yer alan kelime, cümle veya ifadelerle eşleştirilmesidir. Genellikle iki konu arasındaki ilişkiyi tanımlama becerisinin vurgulandığı kazanımlar için kullanılır. Eşleştirme sorularını yazarken kullanılacak kontrol listesi Tablo 4'te verilmiştir. Bu kontrol listesindeki maddeleri soru hazırlarken kılavuz olarak kullanabilirsiniz.

Tablo 4. Eşleştirme soruları kontrol listesi-3

İfadeler	Evet	Hayır
Bu soru tipi ölçülecek kazanım için uygun mu?	☐	☐
Listelerdeki eşleştirilecek maddeler homojen mi?	☐	☐
Cevapların listesi, önermelerin listesinden uzun mu?	☐	☐
Cevaplar kısa/öz ve sağ tarafta mı?	☐	☐
Cevaplar alfabetik ya da sayısal düzene göre yerleştirildi mi?	☐	☐
Yönergeler eşleştirme için gerekli temel bilgiyi içeriyor mu?	☐	☐
Yönergeler bazı cevapların birden fazla kullanılabileceğini belirtiyor mu? (Uygun olan durumlarda)	☐	☐
Eşleştirilecek maddelerin hepsi aynı sayfada yer alıyor mu?	☐	☐
Öğrencilerin düzeylerine göre farklı güçlüklerde sorular soruldu mu?	☐	☐
Eğer soru yeniden düzenlenmişse hâlâ kazanıma uygun mu?	☐	☐

Kaynak: Linn ve Gronlund'dan (2000) uyarlanmıştır.

d) Çoktan seçmeli sorular

Çoktan seçmeli sorular problem ve listelenmiş çözümlerden oluşur. Problem bazen doğrudan soru olarak yöneltilir veya tamamlanmamış bir cümle olarak verilir ve sorunun kökü olarak adlandırılır. Öğrencilerden sorunun kökünü okuyup verilen seçeneklerden doğru olduğunu düşündüğünü işaretlemesi istenir. Çoktan seçmeli soruları yazarken kullanılacak kontrol listesi Tablo 5'te verilmiştir. Bu kontrol listesindeki maddeleri soru hazırlarken kılavuz olarak kullanabilirsiniz.

Tablo 5. Çoktan seçmeli sorular kontrol listesi-4

İfadeler	Evet	Hayır
Bu soru tipi ölçülecek kazanım için uygun mu?	☐	☐
Her soru kökü anlamlı bir problem sunuyor mu?	☐	☐
Soru kökleri yazılırken ilgisiz bilgilerden kaçınıldı mı?	☐	☐
Soru kökleri (mümkünse) pozitif mi?	☐	☐
Eğer negatif ifadeler kullanıldıysa bu ifadeler özellikle belirginleştirildi mi? (örneğin altı çizili yazmak, büyük harflerle yazmak, koyu yazmak)	☐	☐
Seçenekler soru kökü ile dil bilgisi açısından uyumlu mu?	☐	☐
Seçenekleri yazarken kısa/öz olmasına ve gereksiz kelimeler içermemesine dikkat edildi mi?	☐	☐
Seçenek uzunlukları birbirine yakın mı?	☐	☐
Seçenekler dil bilgisi bakımından benzer yapıda mı?	☐	☐
Tek bir doğru cevap var mı?	☐	☐
Çeldirici seçenekler bilenle bilmeyen öğrenciyi ayırt ediyor mu?	☐	☐
Seçenekler yazılırken doğru cevabı çağrıştıran ipuçlarından kaçınıldı mı?	☐	☐
"Yukarıdakilerin hiçbirini" ya da "Yukarıdakilerin hepsi" seçeneğinin kullanımından kaçınıldı mı ya da bunlar uygun bir şekilde kullanıldı mı?	☐	☐
Öğrencilerin düzeylerine göre farklı güçlüklerde sorular soruldu mu?	☐	☐
Eğer soru yeniden düzenlenmişse hâlâ kazanıma uygun mu?	☐	☐

Kaynak: Linn ve Gronlund'dan (2000) uyarlanmıştır.

e) Açık uçlu sorular

Açık uçlu sorularda öğrenciler fikirlerini kendi kelimelerini kullanarak ifade edebilirler. Bu sorular, üst düzey zihinsel/bilişsel becerilerin değerlendirilmesinde kullanılır. Açık uçlu soruları yazarken kullanılacak kontrol listesi Tablo 6'da verilmiştir. Bu kontrol listesindeki maddeleri soru hazırlarken kılavuz olarak kullanabilirsiniz.

Tablo 6. Açık uçlu sorular kontrol listesi-5

İfadeler	Evet	Hayır
Bu soru tipi ölçülecek kazanım için uygun mu?	☐	☐
Sorular üst düzey kazanımları ölçmek için tasarlandı mı?	☐	☐
Soru kökü açık bir şekilde ifade edildi mi?	☐	☐
Öğrenciler cevaplarının nasıl değerlendirileceğine dair bilgilendirildiler mi?	☐	☐
Öğrencilere cevap vermeleri için yeterli zaman verildi mi?	☐	☐
Öğrencilere her sorunun puanı ve yanıt verme süresi hakkında bilgi verildi mi?	☐	☐
Öğrencilerin becerilerine göre değişik düzeyde sorular soruldu mu?	☐	☐
Eğer soru yeniden düzenlenmişse hâlâ kazanıma uygun mu?	☐	☐

Kaynak: Linn ve Grönlund'dan (2000) uyarlanmıştır..

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.1.3. Biçimlendirici değerlendirme örneği-1

Sınıf düzeyi	8
Ünite	Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> • Çanakkale Savaşları'nın nedenlerini açıklar. • Çanakkale Savaşları sürecini özetler. • Çanakkale Savaşları'nın sonuçlarını açıklar. <p>Bu göstergeler İTA.8.2.2. kazanımıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Kanıt kullanma, mekân algılama, zamanı ve kronolojiyi algılama Vatanseverlik, yardımseverlik

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanılma gerekçesi

Çalışma yaprağı (Ek-1)

Öğrencilere bilgi, beceri ve tutum kazandırmaya yönelik olarak hazırlanır. Ayrıca herhangi bir konuyu özetleme, tekrarlama, pekiştirme ve ölçme-değerlendirme amaçlı da kullanılır. Çalışma yaprakları öğrencilere üst düzey düşünme becerileri kazandırır. Öğrencilerin derse karşı ilgilerini artırır. Öğrencilerin bilişsel giriş davranışlarını ortaya çıkarmak ve konunun öğretilmesini sağlamak amacıyla kullanılabilir. Kazanımların gerçekleşip gerçekleşmediğinin net olarak ortaya konulmasını sağlar. Bu etkinlikte çalışma yaprağı; öğrencilerin bir konuyu özetlemelerini ve pekiştirmelerini sağlamak amacıyla kullanılmıştır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Çanakkale Savaşları konusunu işlemeden önce öğrencilerin ön bilgilerini tespit etmek amacı ile "Çanakkale Savaşları'nın tarihimizdeki yeri ve önemi nedir?" sorusunu yönelterek öğrencilerin ön bilgilerini ortaya çıkarınız.
- Öğrencilerin ön bilgi düzeylerine göre "Çanakkale Savaşları'nı konu alan videolar (film, animasyon, belgesel) aracılığıyla konu öğretimine başlayınız.
- Konu anlatımı sırasında öğrencilere söz hakkı tanımak için videoyu durdurunuz. Öğrencilerin konuya ilişkin düşüncelerini ortaya koymalarına fırsat veriniz.
- Süreç içerisinde ölçme-değerlendirme etkinliklerinden biri olarak ekte yer alan çalışma yaprağını öğrencilerinize dağıtınız ve cevaplamaları için kendilerine 5-10 dakika arasında bir süre veriniz.
- Öğrencilerinizden çalışma yapraklarını birbirleriyle değiştirmelerini isteyiniz.
- Uygulama sürecinde öğrencilerinize olumlu veya olumsuz bir dönüt vermeyiniz.
- Ekte verilen görseli duvara yansıtarak öğrencilerinizle birlikte soruların doğru cevaplarını belirleyiniz.
- Daha sonra öğrencilerle birlikte belirlenen çalışma yaprağı cevap anahtarını duvara yansıtınız veya öğrencilerinize bir kopyasını dağıtınız.
- Öğrencilerinizden cevap anahtarı yardımıyla arkadaşlarının cevaplarını değerlendirmelerini, bu yolla (akran değerlendirme) çalışma yapraklarından alacakları puanları belirlemelerini isteyiniz.
- Puanlama sonrasında her öğrencinin yanlışlarını görmesi için kendi çalışma yaprağına ulaşmasını sağlayınız.

Öğrenci başarısına dönüt verme

Çalışma yapraklarının puanlanmasıyla birlikte ortaya çıkan sonuçları yapıcı bir dil kullanarak öğrencilerinizle paylaşınız. Bu paylaşımın bire bir ve zamanında yapılması öğrenciler vereceğiniz dönütün etkisini arttıracaktır.

Öğrencilerin öğrenme eksiklerini kullandığınız biçimlendirici değerlendirme ölçme aracındaki puanlama sistemine göre kategorileştiriniz. Bu durum benzer öğrenme eksiklikleri gösteren öğrencilerin öğrenme eksikliklerini gidermede kolaylık sağlayacaktır.

Eğer öğrencileriniz çalışma yaprağında verilen sorulara çoğunlukla doğru cevap verdiyse onları zorluk seviyesi daha yüksek çalışma yaprakları ile karşılaştırabilirsiniz. Öğrencilerin konuyu daha kalıcı öğrenmeleri adına Çanakkale Savaşları'na ilişkin şiir ve kompozisyon yazma, döneme ilişkin edebiyat ürünlerini yorumlama gibi konuyu daha da içselleştirmelerine yardımcı olacak etkinlikler tasarlayabilirsiniz.

Eğer öğrencilerinizin yanlış cevap sayıları sınıf ortalamasının altındaysa dönüt verme esnasında oluşturduğunuz kategorilerde benzer öğrenme eksikliği yaşayan öğrencileri tespit edip, konu öğreniminin sağlanıp sağlanamaması durumuna göre tekrardan konu öğretimi yapabilirsiniz. Konu tekrarı yaparken o konuda herhangi bir eksiklik gözlemediğiniz öğrencileri akran öğretimi yapmaya teşvik edebilirsiniz. Bu sayede akranlarının öğretimine destek veren öğrenciler hem kendi öğrenmelerini kalıcı hâle getirecek hem de bu durum sınıf iklimini olumlu yönde etkileyecektir. Bunlara ek olarak sınıfın tamamının dâhil olabileceği bir canlandırma etkinliği ile öğrenme eksikliklerini giderebilirsiniz. Rol dağılımında, öğrenme eksikliği olan öğrencilere eksik oldukları aşamalarda görevler verilmesi bunların giderilmesine olanak sağlayacaktır.

Ayrıca öğrencilere araştırma görevleri şeklinde ek etkinlikler yaptırarak konuyla ilgili bilgi eksikliklerini gidermelerini sağlayabilirsiniz. Bununla birlikte bulmaca, belgesel film izleme, müze veya sanal müze gezileri gibi etkinlikler yaptırarak öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerine katkıda bulunacaktır.

Bütün bunlara rağmen eğer hala öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Ek-1

Çalışma yaprağı

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin;

Adı Soyadı : .....

Numarası : .....

Şubesi : .....

Tarih : .....

Çalışmanın İsmi : .....

Arkadaşlar, aşağıda Ressam Cemal Bey'in Donanma Mecmuası'nda yayınlanmış bir resmi verilmiştir. Öncelikle resmi dikkatli bir şekilde inceleyelim. Daha sonra sorular yardımıyla resmi anlamaya çalışalım.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

? Sorular

1. Resmin konusu nedir?

.....
.....
.....
.....

2. Resimde hangi öğeler yer almaktadır?

.....
.....
.....
.....

3. Resimde yer alan öğeler resmin konusuna ilişkin ne tür bilgiler vermektedir?

.....
.....
.....
.....

4. Bu savaşa hangi olaylar sebep olmuş olabilir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Bu savaşın sonuçları hakkında ne düşünüyorsunuz?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

! Bilgi notu

Ressam Cemal Bey tarafından çizilen ve iki askerin ele ele tutuştuğu bölümün üstünde Osmanlı Türkçesi ile **“Geçilmez!”** yazmaktadır.

Puanlama sistemi

Çalışma yaprağının puanlanmasında birkaç yol takip edilebilmektedir. Eğer açık veya kapalı uçlu soruları esas alan bir etkinlik yaklaşımı varsa puanlama sorunun ağırlığına göre yapılabileceği gibi sabit olarak da yapılabilir. Eğer çalışma yaprağı içerisinde performansa dayalı etkinlikler varsa (örneğin çizim yapma, afiş hazırlama vb.) o zaman biçimlendirici değerlendirme araçları ile de (bütüncül/analitik rubrik vb.) puanlama yapılabilir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.2. Ürün dosyası (Portfolyo)

Ürün dosyası, günümüzde eğitimde en sık kullanılan tamamlayıcı değerlendirme yöntemlerinden biridir. Ürün dosyasının geniş kapsamlı ve çok amaçlı doğasından dolayı birçok tanımı yapılmıştır. Grace'e (1992) göre ürün dosyası, öğrencilerin öğrenme sürecinin kayıdır. Öğrencilerin ne öğrendiğini, öğrenmeyi nasıl gerçekleştirdiğini, nasıl düşündüğünü, sorulan soruları nasıl analiz edip sentezlediğini, problemleri nasıl çözümlendiğini, birleştirdiğini ve ürettiğini kayıt altına alan araçtır. Arter, Spandel ve Culham'a (1995) göre ise ürün dosyaları öğrencilere öz değerlendirme ve öğrenme sürecini kendi kontrol altına almayı öğretir, dolayısıyla öğrencilerin özgüvenlerini yapılandırıp geliştiren çok amaçlı araçlardır. Paulson, Paulson ve Meyer'a (1991) göre ürün dosyaları, geleneksel sınavlarla ölçülmesi zor olan öğrenmeleri hem öğretimi hem de değerlendirmeyi birleştirerek değerlendirmeye yarayan araçlardır.

Özetlemek gerekirse, ürün dosyaları:

- Öğrenci ürünlerini biriktirerek öğrenme sürecini kayıt altına alır.
- Hedeflere yönelik oluşturulur (ör. öğrencilere bazı becerilerin kazandırılması, öz değerlendirme ve/veya akran değerlendirme becerilerin geliştirilmesi).
- Ürün dosyaları, öğrencilere ürünleri hakkında yansıtma ve yorum yapma fırsatı verir.

2.2.1. Etkili bir ürün dosyası hazırlama

- Öğrencilere ürün dosyasının amaçları ve öğrenim hedefleri anlatılmalı ve sürece katılımları sağlanmalıdır.
- Ürün dosyasına dâhil edilen çalışmalar öğrencileri ve performanslarını en iyi yansıtan çalışmalar olmalıdır. Öğrencilerin bu belgeleri seçebilmeleri için malzeme seçme kriterlerinin belirlenip öğrencilere açık şekilde anlatılması gerekmektedir.
- Öğrenciler tarafından seçilen çalışmaların değerlendirme kriterleri belirlenmelidir (Kan, 2007; Paulson ve diğ., 1991).

2.2.2. Ürün dosyası geliştirme basamakları

Ürün dosyası geliştirme aşamasında tek bir doğru yol yoktur. Her bir kurumun, sınıfın/seviyenin (ör. orta, lise) ve branşın (ör. yabancı dil, matematik, müzik), alternatif değerlendirmeye farklı bir yaklaşımı olduğundan tasarlanan ürün dosyaları farklılık gösterebilir. Ancak, ürün dosyası geliştirme sürecinin örgütlenme ve planlama, biriktirme ve yansıtma olmak üzere üç temel aşaması vardır. Bu aşamalar alt boyutlarıyla birlikte aşağıda açıklanmıştır.

a) Örgütlenme ve planlama aşaması

Örgütlenme ve planlama aşamasında ürün dosyasının kapsam ve amaçları, hangi ürünlerin ürün dosyasına dâhil edileceği, biriktirilen ürünlerin nasıl sergileneceği ve ürün dosyalarının nerede tutulacağı (ör. öğrenci dolapları, sınıf içindeki raflar) gibi önemli konularla ilgili kararlar alınır. Örgütlenme ve planlama aşamasında dikkat edilmesi gereken adımlar aşağıdaki gibidir:

i) Ürün dosyasının kapsam ve amaçlarının belirlenmesi

Okuldaki paydaşların (ör. okul yöneticisi, öğretmenler, öğrenciler, veliler, okul-aile birliği temsilcileri) fikirleri alınarak, değerlendirmede hangi bilgilere ihtiyaç duyulduğu ve bu bilgilerin nasıl ve nereden toplanacağına karar verilmelidir. Karar verme aşamasında alan/branş öğretmenleri süreci yönetebilmelidir (Kan, 2009).

ii) Ürün dosyası değerlendirme takviminin belirlenmesi

Öğretmenler, yöneticiler ve mümkünse aileler bir araya gelerek ürün dosyasında hangi ürünlerin yer alması ve bunları geliştirirken hangi aşamalardan, ne kadar zamanda geçilmesi gerektiği konusunda kararlar alırlar. Tablo 7'de bir değerlendirme takvimi örneğine yer verilmiştir. Verilen örnekte öğrencilerden belirleyecekleri bir konu hakkında araştırma raporu ve bu konu ile ilgili bir poster hazırlamaları istenmektedir.

Tablo 7. Değerlendirme takvimi örneği

Olması gereken ürünler	Aşamalar	Zaman (Not: Kesin tarihler de yazılmalıdır.)
1. Bilgilendirici deneme yazısı	1.1 Beyin fırtınası	1 ders saati (03 Ocak 2019)
	1.2 Konuyu araştırma	1 hafta
	1.3 Yazı planı	1 ders saati
	1.4 İlk taslak	1 hafta (Ödev olarak verilebilir.)
	1.5 Akran değerlendirmesi	30 dakika
	1.6 İkinci taslak	1 ders saati
	1.7 Öğretmenin dönüt verme aşaması	1 hafta
	1.8 Son ürün	1 hafta (Ödev olarak verilebilir.)
2. Kitap kapağı tasarımı	2.1. Belirtilen kitabın okunması	2 hafta
	2.2. Kitapla ilgili yansıtıcı yazının yazılması: ana fikir, karakterler, çıkarılması gereken dersler, öğrencide bıraktığı izler, duygu	3 gün
	2.3. Kitap kapağının ilk taslağının hazırlanması (örn.kullanılacak malzemeler, renkler, bölümler, yazılar)	1 hafta
	2.4. İlk taslakların seçilen sınıf arkadaşlarıyla tartışılması	1 ders saati
	2.5. Kitap kapağına son halinin verilmesi	1 hafta

iii) Puanlama ölçütleri ve standartların geliştirilmesi

Çalışma ortakları (ör. öğretmen, öğrenci, alan uzmanları) öğrenim hedeflerinin ve amaçlarının ne olacağını belirledikten sonra bunların nasıl değerlendirileceğine karar verir. Ürün dosyaları bir bütün olarak değerlendirilebileceği gibi, ürün dosyası içindeki her bir çalışma ayrı ayrı da incelenebilir (Okçu, 2007). Alınan karara göre kontrol listeleri, oranlama ölçeği ve/veya puanlama rubrikleri vb. oluşturulur. Ürün dosyasında farklı türden ürünlerin yer alacağına karar verilirse (ör., kısa öykü, grafikler), her biri için ayrı puanlama planı yapılabilir (Rolheiser, Bower ve Stevahn, 2000). Daha önceki yıllarda üretilen ve öğrenci çalışmalarına rehberlik edebilecek örnekler varsa öğrencilerle paylaşılır.

iv) Değerlendiricilerin eğitilmesi

Ürün dosyasının iki ya da üç uzman (ör. farklı seviyelerde ders veren branş öğretmenleri) tarafından değerlendirilmesi, bu kişilerin de değerlendirme konusunda iyi bir eğitimden geçmiş olması değerlendiricinin güvenilirliği, geçerliliği ve ürün dosyasından elde edilecek kazanımların en yüksek seviyede olması açısından önemlidir. Bu yüzden değerlendirme yapacak kişilere ürün dosyası puanlama kriterlerinin ne olduğu ve referansların nasıl kullanılarak puanlama yapılacağı konusunda eğitim verilmelidir.

v) Ürün dosyalarının değerlendirilmesi

Komisyon (ör. uzman öğretmen, dışarıdan gelen alan uzmanı) ürün dosyalarını daha önceden belirlenmiş kriterleri kullanarak puanlar.

vi) Sonuçların rapor edilmesi

Sonuçlar ürün dosyasının tüm paydaşlarına (öğretmen, öğrenci, aile ve diğer toplum üyeleri) anlayabileceği formatta ve dilde, daha önce ilan edilen/belirlenen zamanda ilan edilir (Kan, 2007).

b) Biriktirme aşaması

Biriktirme aşamasında öğrenciler, ürün dosyasının hazırlanmasındaki amaca uygun olduğunu düşündükleri ürünleri bir araya getirirler. Ürün dosyasına dâhil edilecek ürünler ve belgeler seçilirken aşağıdaki etmenler rol oynar:

- Üzerinde çalışılan konular,
- Öğrenme süreci aşamalarının sayısı ve süresi,
- Özel çalışmaların var olup olmadığı,
- İncelenen temaların kapsam ve derinliği,
- Ürünlerin değerlendirmeye tâbi tutulacak ölçütleri yansıtması gerekliliği (Erdoğan, 2006).

c) Yansıtma aşaması

Yansıtma aşamasında öğrenciler öğrenme süreçleri ve gelişimleri, neyi bildikleri ve yapabildikleri, bunları nasıl edindikleri konusunda üst bilişsel (bilişüstü) yansıtma yapar (Erdoğan, 2006). Bu yansıtma farklı yerlere (ör. öğrenme kayıtları, yansıtma günlüğü) ve farklı biçimlerde (ör. notlar, resimler) not edilebilir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.2.3. Ürün dosyası türleri

Ürün dosyaları başlıca iki kategoriye ayrılır (Rolheiser ve diğ., 2000; Tedick ve Klee, 1998):

a) Gelişim/süreç ürün dosyası

Gelişim/süreç ürün dosyası öğrencilerin belirli bir zaman dilimi içinde(örneğin, bir dönem ve/veya akademik yıl boyunca) hedefe yönelik olarak nasıl ilerleyip geliştiklerini kayıt altına alan araçtır. Bu ürün dosyaları öğrencilerin kısa veya uzun süreli olarak sürdürdüğü bütün çalışmalarını içerir, dolayısıyla da biçimlendirici değerlendirme aracı olarak kullanılmaya çok uygundur. Gelişim/süreç ürün dosyası içinde yer alan çalışmalara genellikle puan verilmemesi, öğrenciye durumu ile ilgili geri bildirim verilmesi daha uygundur.

b) En iyi ürün/vitrin ürün dosyası

En iyi ürün portfolyosuna sıklıkla vitrin ürün dosyası da denilmektedir. Öğrenciler buraya kendilerini en iyi yansıttığına inandıkları çalışmalarını koyarlar. Bu nedenle bu portfolyoların düzey belirleyici değerlendirme aracı olarak kullanılması daha uygundur.

Vitrin ürün dosyalarının en önemli özelliklerinden biri de öğrencilere öz değerlendirme fırsatı vermesidir. Öğrenciler en ileri düzey öğrenmeyi gösteren ürünlerini seçerler ve kendilerinden bu ürünlerin neden en iyi çabalarını ve başarılarını temsil ettiğini anlatmaları istenir. Bu da öğrencilerin kendi gelişimlerini nasıl gördüklerini, kendilerini hangi kıstasları önemseyip kullanarak değerlendirdiklerini anlama fırsatı verir.

2.2.4. Ürün dosyası kullanımının nedenleri

Ürün dosyası, aşağıda da görüleceği gibi pek çok değerlendirme çalışmasında kullanılmaya uygun bir araçtır.

a) Çoklu zekâya uygun gelişim gösterme

Farklı öğrencilerin farklı yetenekleri ve öğrenme biçimleri bulunmaktadır. Bu yüzden tüm öğrenciler aynı şekilde değerlendirilmemelidir (Georgi ve Crowe, 1998). Klasik ölçme ve değerlendirme araçları öğrencilerin "zekâ profillerini" dikkate almamaktadır (Lazear, 1992). Oysa ürün dosyası ile öğrencilere değişik alanlardaki zekâlarını sergileme imkânı verilebilmektedir. Örneğin, yabancı dil eğitim dersinde bir hikâye okuduktan sonra öğrencilerden hikâyenin onlarda oluşturduğu duyguyu ifade etmeleri istendiğinde, bazı öğrenciler duygularını yazarak, bazıları resim çizerek, bir başka grup da melodi/müzik ile ifade edebilir. Böylece farklı zekâ profillerindeki öğrencilere kendini en iyi şekilde ifade etme fırsatı verilir.

b) Dezavantajlı öğrenciler

Sınıf içinde farklı özellik ve becerilere sahip öğrenciler bulunduğu gibi farklı yerlerde (ör. şehir ve köy) yaşayan öğrenciler de vardır. Ürün dosyaları her öğrencinin belirli bir zaman diliminde hedeflere yönelik gerçekleştirdiği gelişim ve ilerlemeyi gösterdiğinden, her gruptan öğrencinin değerlendirilmesinde kullanılmaya uygun bir araçtır.

c) Okul-aile iş birliği

Ürün dosyası değerlendirmenin en önemli özelliklerinden biri de öğrenciler, öğretmenler ve aileler arasındaki iş birliğini yansıtmaya fırsat vermesi (Valencia, 1990; Little, 2009), böylece daha geniş ama birbirine daha sıkı bağlı bir okul-aile iş birliği oluşturmasıdır. Öğrenciler ve öğretmenler karşılıklı konuşarak ürün dosyası içindeki malzemeleri zaman içinde ve adım adım geliştirirler. Bu iş birliği sayesinde öğrenciler, konuları ne kadar iyi öğrendiklerini ve sonra ne öğreneceklerini öğrenebilmektedirler. Bunun yanında, öğrenci ailelerinin, ürün dosyası değerlendirme sürecinin her aşamasına katılması önemlidir (Ioannou-Georgiou ve Pavlou, 2002). Ailelerin değerlendirme sürecine dâhil edilmesi, öğrencilerinin öğrenmelerinin bir parçası olmalarını ve okulda yapılanları daha iyi anlamalarını sağlamaktadır.

d) Öz değerlendirme

Öğrenciler ürün dosyalarına tüm çalışmalarını koymazlar. Seçilen ürünler, programda belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda, öğrencilerin performanslarını en iyi yansıtan seçkin çalışmalardır. Bu belgeler aynı zamanda öğrencilerin hedeflere giderken nasıl bir gelişme gösterdiklerini kanıtlayan dokümanlardır (Kan, 2007). Bu kıstasları anlayan öğrencilerde öz değerlendirme becerileri gelişmektedir. Öğrencilerde, ilk önce oluşturdukları ürün dosyalarına, daha sonrasında da genel anlamda öğrenme ve değerlendirmeye yönelik sahiplik duyguları artmaktadır (Erdoğan, 2006).

2.2.5. Biçimlendirici değerlendirme örneği-2

Sınıf düzeyi	8
Ünite	Bir Kahraman Doğuyor
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> Mustafa Kemal'in çocukluğunun kişilik özelliklerinin oluşumuna etkisini örnekendirir. Mustafa Kemal'in öğrenim hayatının kişilik özelliklerinin oluşumuna etkisine kanıtlar gösterir. Analitik dereceli puanlama anahtarı doğrultusunda ürün dosyasını hazırlar. Bu gösterge İTA.8.1.2. kazanımıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.
Beceriler, tutum ve değerler	Kanıt kullanma Çalışkanlık, dürüstlük, sorumluluk, vatanseverlik.

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi

Ürün Dosyası (Ek-2)

İçerisinde öğrencilerin hazırladığı görevler/ödevler, projeler ile öğrencilerin kendilerini yansıttığı diğer yazılı çalışmalar gibi öğrenmeyle ilişkilendirilen birçok ürünlerin yanı sıra bunların nasıl puanlanacağını gösteren değerlendirme formları da bulunur. Ürün dosyası aracılığıyla öğrencilerin dersle ilgili bilgi, beceri ve tutumları gözlemlenir ve denetlenir. Öğrencilerin öz disiplin ve sorumluluk bilincini geliştirmeleri, öz değerlendirme becerisi kazanmaları sağlanır. Ayrıca, öğretim programına bağlı olarak gerçekleştirilen yazılı ve sözlü değerlendirmeler ile standart testlerin dışına çıkarılır. Yapılan etkinlikler öğretmen ve öğrencilerin katılımıyla değerlendirilir. Bu etkinlikte öğrencilerin gelişimlerini izlemek için çalışmalarını belirli amaçlar doğrultusunda sistematik olarak toplamak ve değerlendirmek amacıyla ürün dosyası kullanılmıştır. Ürün dosyası; çalışma takvimi, ürün kontrol listesi, ürün bilgileri, ürün dosyası sunum yönergeleri, ürün dosyası öğrenci özet formu, ürün dosyası öğretmen özet formu, veli geri bildirim formu, veliye yazılan mektup, ürün dosyası değerlendirme formu ve ürün dosyası analitik derecelendirme puanlama anahtarı gibi bölümlerden oluşur. Görüldüğü üzere dosyayı oluşturan her bir öge, öğrencinin temel becerilerinin gelişimine katkı sağlayacaktır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Sınıfa daha önceden hazırlanmış bir ürün dosyası getiriniz. Ürün dosyasının ne olduğunu ve yapılaş amacını öğrencilerinize açıklayınız.
- Öğrencilerle birlikte bu dosyayı inceleyiniz. İncelenen ürün dosyasının hazırlanması sürecinde hangi basamaklardan geçildiğini öğrencilerinize aktarınız.
- Öğrencilerinize Mustafa Kemal'in çocukluk ve öğrenim hayatıyla ilgili ürün dosyası hazırlamaları gerektiğini söyleyiniz.
- Öğrencilerinize konuyla ilgili basılı ve çevrimiçi kaynaklardan araştırma yapmaları gerektiğini hatırlatınız.
- Ürün dosyasında hangi çalışmaların bulunması gerektiği ve ürün dosyasında öğrencilerden neler yapılmasının istendiği konusunda öğrencilerinizi bilgilendiriniz.
- Ürün dosyası hazırlama takvimini ve hazırlanmış olduğunuz analitik dereceli puanlama anahtarını öğrencilerinizle paylaşınız. Puanlama ile ilgili kriterleri öğrencilerinize açıklayarak projenin basamaklarından alacakları puanları anlamalarını sağlayınız. Bunları gerek çevrimiçi gerekse herkesin görebileceği bir ortamda sergileyebilirsiniz.
- Daha önce sınıfa getirmiş olduğunuz ürün dosyasını hazırladığınız analitik dereceli puanlama anahtarı ile değerlendiriniz. Öğrencilerinizin bu değerlendirmeyi model almalarını sağlayınız.
- Süreç içerisinde kendilerine aktif rehberlik yapacağınızı ve her birinin etkinliğine ilişkin uygun dönüt ve düzenleme vereceğinizi öğrencilerinize iletiniz.
- Hazırladıkları ürün dosyasını istedikleri takdirde sınıfta sunabileceklerini ve bu sunumlarda nelere dikkat etmeleri gerektiğini öğrencilerinize açıklayınız.
- Öğrencilerin hazırladıkları ürün dosyalarını sınıfta diğer arkadaşlarıyla paylaşmalarını sağlayınız.
- Öğrencilerden her bir ürün için ne düşündüklerini ifade etmelerini (yansıtma) isteyiniz. Böylelikle öğrencilerin farkındalık becerilerinin gelişmesine katkı sağlamış olursunuz.
- Ürün dosyalarını toplayınız ve analitik dereceli puanlama anahtarı doğrultusunda değerlendiriniz.
- Değerlendirmiş olduğunuz ürün dosyasının sonuçlarını öğrencilerinizle paylaşınız ve her bir ürün dosyasına ilişkin son dönütleri öğrencilerinize vererek süreci sonlandırınız.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğrenci başarısına dönüt verme

Süreç içerisinde analitik dereceli puanlama anahtarındaki ölçütleri göz önüne alarak öğrencilerinize dönütler verebilirsiniz. Örneğin, öğrencilerinizin "düzenleme" ölçütünde sorun yaşadıklarını tespit ettiyseniz, dosyaların nasıl düzenlenmesi gerektiğini ve kaliteli bir dosyada bulunması gereken nitelikleri çevrimiçi örnekler yardımıyla gösterebilirsiniz.

Gerçekleştirilen ölçme-değerlendirme çalışmalarından çıkan sonuçları öğrencilerin seviyesini göz önünde bulundurarak onlarla paylaşınız. Bu paylaşımı geciktirmemek verilen dönütün etkililiğini artıracaktır.

Öğrencilerinizin aldığı puan "iyi" düzeyindeyse bir sonraki çalışmadaki performanslarını daha üst seviyeye taşımaları hususunda onları motive edebilirsiniz.

Eğer öğrencilerinizin puanları "kabul edilebilir" düzeyindeyse geliştirmeleri gereken noktalar olduğunu ve bunlar için onlara yardım etmeyi önerebilirsiniz. Örneğin, "içerik" ölçütü "ürün dosyası, Mustafa Kemal'in çocukluğu ve öğrenim hayatının kişilik özelliklerinin oluşumuna etkisiyle ilgili gerekli materyallerin bir kısmını içeriyor" şeklindeyse öğrencilerinize eksik bıraktıkları yönlerin/yerlerin neler olduğunu açıklayabilir, bu eksiklikleri giderebilmek için yapmaları gerekenleri birlikte analiz edebilirsiniz.

Eğer öğrencilerinizin puanları "geliştirilmeli" düzeyindeyse onlarla eksikliklerinin hangi bölümlerde olduğuna dair dönütler verebilirsiniz. Örneğin, öğrencilerin "seçilen örneklerin özelliği" ölçütü "Mustafa Kemal'in çocukluğu ve öğrenim hayatıyla ilgili örnekler gerekli bilgileri yansıtmıyor" şeklindeyse öğrencilerinize hatalarını gösterebilir ve gidermeleri yolunda rehberlik yapabilirsiniz.

Bütün bunlara rağmen eğer hala öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Ek-2

Ürün dosyası

<p>TÜRKİYE CUMHURİYETİ İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ ÜRÜN DOSYASI</p> <p>Adı : ..... Soyadı : ..... Numarası : ..... Sınıfı : .....</p>	<p>İçindekiler</p> <p>1. .... 2. .... 3. .... 4. .... 5. .... 6. .... 7. ....</p>
<p>Öz geçmiş</p> <p>Aşağıdaki gibi ya da benzer sorulara cevap olabilecek şekilde düşüncelerinizi yazarak Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersiyle ilgili öz geçmişinizi oluşturabilir, ürün dosyasındaki ürünlerin gelişimsel tarihini açıklayabilirsiniz.</p> <p>Anahtar sorular</p> <ul style="list-style-type: none"> T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine ne zaman ilgi duymaya başladım? T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde en çok ilgimi çeken konu nedir? Ürün dosyasındaki çalışmalarını nasıl hazırladım? Çalışmaları yaparken karşılaştığım ilginç olaylar neler? Bu ürün dosyasının gelecekte yapacağım benzer çalışmalara nasıl bir katkısı olabilir?	<p>Öğrenci ürün dosyasının genel değerlendirme ölçütleri</p> <p>Bütünlük:</p> <ul style="list-style-type: none"> Dosyada bulunması gerekenlerin tümünün olması. Çalışmayı yaparken diğer derslerden de yararlanması. Seçilen ürünlerin yıl boyunca edinilen becerileri yansıtması. Dosyanın kapağının, içeriği en iyi yansıtacak şekilde hazırlanması. <p>Düzen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Tüm çalışmalar için uygun başlıklar kullanılması. Çalışmaların içindekiler bölümünde belirtilen sıraya göre dosyalanması. Tüm çalışma kâğıtlarının temiz ve düzenli olması. <p>Yansıtma:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ürün dosyasındaki çalışmaların güçlü ve zayıf yönleri nelerdir? Ürün dosyasında çalışmalar süreç içerisinde öğrencinin gelişime dair ne gibi ipuçları vermektedir?

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğrenci ürün dosyası çalışma takvimi

Süre	İş türü	Öğrencinin yapacağı işler	Öğretmenin yapacağı işler	Velinin yapacağı işler
1. gün	Ürün dosyasını tanıma	<ul style="list-style-type: none"> • Ürün dosyasının neden oluşturulduğu ve nasıl ürün seçileceği konusunda bilgi edinir. • Bu ölçütleri yazılı olarak dosyaya koyar.	<ul style="list-style-type: none"> • Ürün dosyasını ve amacını açıklar. • Çalışma takvimini tanıtır. • En iyi ürünleri seçmek için kullanılabilecek ölçüt önerileri getirir. • Öğrencilere ürün dosyasını değerlendirme ölçütlerini duyurur. • Ürün dosyası hakkında velilere bilgi verir.	<ul style="list-style-type: none"> • Ürün dosyasıyla ilgili bilgi edinir.
2. gün	Ürünlerin biriktirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> • En iyi ürünlerini biriktirir. • Biriktirilen ürünlerden bir veya iki tanesini dosyası için seçer. Seçilen her ürün için seçilme gerekçelerini yazar ve öz değerlendirme yapar. • Seçilen ürünleri üzerinde eleme ve geliştirme çalışmaları yapar.	<ul style="list-style-type: none"> • Ürün biriktirme sürecini izler. • Ürünlerin belirlenen ölçütlere uygun olarak seçilmesine yardımcı olur. • Seçilen ürünlerle ilgili öğrencilere dönüt verir. • Dönütleri yazılı olarak ürüne ekler.	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin ürün eleme, geliştirme aşamalarından haberdar olur. • Öğrencilerin süreçteki ihtiyaçlarını karşılar. • Ürünlerle ilgili öğrenciye görüş bildirir.
3. gün	Ürün dosyasının tamamlanması	<ul style="list-style-type: none"> • Seçilen ürünler için ürün kontrol listesini doldurur. • Ürün dosyasının kapağını, içindekiler kısmını hazırlar. • Dersle ilgili kendisini yansıtacağı bir öz geçmiş yazar. • Çalışma sürecini yansıtan bir özet yazar.	<ul style="list-style-type: none"> • Dosya tamamlama süresinde öğrencinin yapacağı işleri hatırlatır ve bunlarla ilgili gerekli açıklamaları yapar. • Ürün dosyasına konulacak örnek sayfalar (ekler) hakkında bilgi verir.	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin yapacağı işler için uygun ortam hazırlayarak öğrenciye ihtiyaç duyduğu desteği sağlar.
4. gün	Ürün dosyasının sunumu	<ul style="list-style-type: none"> • Sunum yönergesi doğrultusunda dosyasını sunuma hazırlar. • Öğretmen ve velinin katılımıyla sunumu yapar.	<ul style="list-style-type: none"> • Ürün dosyası sunum yönergesini hazırlar ve öğrencilere hatırlatır. • Sunum için uygun yeri ve zamanı belirler. • Hazırladıkları ürün dosyalarını tanıtımları için 5-10 dakikalık sunum yapmaları ya da uygun bir mekanda sergilemeleri sağlar. • Sunuma velinin de katılımını sağlamak için haber verilir. • Öğrencinin dosyasını sunuma hazırlamasına yardım eder. • Velinin sunuma katılmaması durumunda yazılı görüşünü almak için dosyayı veliye bir üst yazıyla gönderebilir.	<ul style="list-style-type: none"> • Sunuma katılır. • Ürün dosyasıyla ilgili görüşlerini sözlü ve yazılı olarak belirler. • Dönüt formunu doldurur.
Değerlendirme	Değerlendirme ve dönütlerin yapılması	<ul style="list-style-type: none"> • Aldığı dönütlerle ilgili öğretmeni ile görüşme yapar. • Ürün dosyasının derecesine/puanına öğretmeniyle birlikte karar verir.	<ul style="list-style-type: none"> • Ürün dosyasını bir değerlendirme ölçeğiyle değerlendirir. • Çalışmalarla ilgili güçlü ve zayıf yanlarını belirten bir yazıyla dönütte bulunur. Bu yazı ürün dosyasına eklenir. • Her öğrenciyle gelişme sürecinin tartışıldığı ve gelecek için hedeflerin saptandığı yüz yüze görüşmeler yapılabilir. • Bu görüşmelerde ürün dosyasının derecesine/puanına öğrenciyle birlikte karar verilebilir.	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuğun en çok hangi ürünü beğendiğini, çocuğun kendini hangi alanlarda geliştirmesi gerektiğini ve ona nasıl yardımcı olabileceğini belirten bir mektup yazar.

Not: Süre, ünite veya konunun yoğunluğuna göre gün veya haftalık olarak ayarlanabilir.

Ürün kontrol listesi

Çalışmalar	Evet	Hayır
Çalışmanın taslağını hazırladım.	☐	☐
Çalışmayı zenginleştirecek tablo, resim, fotoğraf vb. hazırladım.	☐	☐
Çalışmamı geliştirme aşamasında öğretmenimin, ailemin ve arkadaşlarımla düşüncesinden yararlandım. Gerekli ekleme ve çıkarmaları yaptım.	☐	☐
Çalışmamı yazım ve anlatım kurallarına uygunluk açısından gözden geçirip gerekli düzeltmeleri yaptım.	☐	☐

Ürün bilgileri

- Bu çalışmadaki hedefim:

.....
.....
.....

- Çalışmamın aşamaları:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

- Ürünümü seçme gerekçelerim:

.....
.....
.....

- Bu çalışmamda şunları çok iyi yaptım:

.....
.....
.....

- Çalışmamın şu alanlarında biraz daha gayret gösterebilir ve yardım alabilirdim:

.....
.....
.....

- Belirlediğim hedefe şu kadar ulaştım:

.....
.....
.....

- Bu çalışma benim şu özelliklerimin gelişimini yansıtıyor:

.....
.....
.....

- Bu çalışmamla ilgili şunları da ürün öz değerlendirme formunda söylemek isterim:

.....
.....
.....

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğrenci ürün dosyası sunum yönergesi

- Sunumunuz için velinizi sınıfa getiriniz.
- Sunumunuzun içeriğiyle ilgili velinizin de düşüncesini öğreniniz.
- Çalışmada çok başarılı olduğunuzu düşündüğünüz üç alanı belirleyiniz ve açıklayınız.
- Geliştirmeniz gereken üç alanı açıklayınız.
- Gelecek dönem için hedeflerinizi belirleyip açıklayınız.
- Çalışma sürecindeki gelişim düzeyinizi ve hedefinize ulaşma derecenizi değerlendiriniz.
- Velinizin dosyanızla ilgili yazılı görüşlerini alınız.

Öğrenci ürün dosyası öğrenci özet formu

Bu form ürün dosyanızdaki ürünlerin gelişimi hakkındaki düşüncelerinizi belirtmeniz amacıyla düzenlenmiştir. Lütfen formu doldurunuz.

Adı : .....
Soyadı : .....
Numarası : .....
Sınıfı : .....
Tarih : .....

Dosyanın başlangıçtaki hali	Dosyanın son hali
<ul style="list-style-type: none"> • Çalışmalarım önce nasıldı?	<ul style="list-style-type: none"> • Şimdi nasıl gidiyor? ....
<ul style="list-style-type: none"> • Çalışmalarım ne denli açık ve anlaşılırdı?	<ul style="list-style-type: none"> • Çalışmalarım şimdi ne denli açık ve anlaşılır? ....
<ul style="list-style-type: none"> • Beklentilerim ne denli gerçekçiydi?	<ul style="list-style-type: none"> • Bu konuda şimdi ne düşünüyorum? ....
<ul style="list-style-type: none"> • Geliştirmeye açık alanlar başlangıçta nelerdi?	<ul style="list-style-type: none"> • Şimdi hangi alanlar geliştirilmeye açık? ....

Öğrenci ürün dosyası öğretmen özet formu

Bu form ürün dosyanızdaki ürünlerin gelişimi hakkındaki düşüncelerinizi belirtmeniz amacıyla düzenlenmiştir. Lütfen formu doldurunuz.

Adı : .....
Soyadı : .....
Numarası : .....
Sınıfı : .....
Tarih : .....

Dosyanın başlangıçtaki hali	Dosyanın son hali
<ul style="list-style-type: none"> Geliştirmeye açık alanlar başlangıçta nelerdi?	<ul style="list-style-type: none"> Şimdi hangi alanlar geliştirilmeye açık? ....

Veli geri bildirim formu

Çocuğunuz ürün dosyasını sunduktan sonra lütfen aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- Bu çalışma çocuğunuzun gelişim sürecini daha iyi anlamanıza yardımcı oldu mu?
.....
.....
.....
.....
- Bu çalışmanın sunumu sizce etkili olacak biçimde düzenlenmiş mi?
.....
.....
.....
.....
- Sizce bu sunum çocuğunuz için değerli bir deneyim oldu mu?
.....
.....
.....
.....
- Belirtmek istediğiniz diğer görüşleriniz:
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

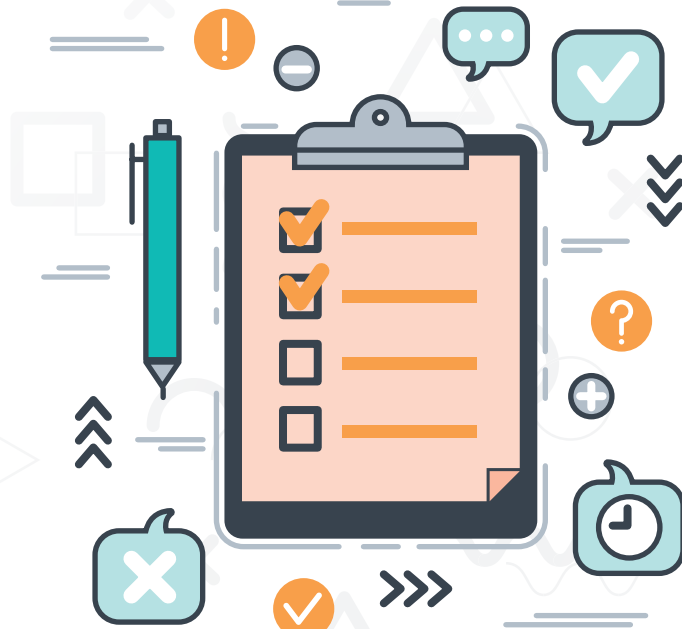

Öğrenci ürün dosyası değerlendirme formu

Adı : .....
Soyadı : .....
Numarası : .....
Sınıfı : .....
Tarih : .....

Yönerge: Aşağıdaki ölçütler doğrultusunda ürün dosyasını değerlendiriniz.

No	Ölçütler	Derecelendirme				
		1	2	3	4	5
1.	Çalışmaların içeriğinin tam olması.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Çalışmalardaki çeşitlilik.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Çalışmaların amaçları karşılaması.	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Çalışmaların doğruluğu.	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Dosyanın düzeni.	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Harcanan emeği gösterme.	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Yaratıcılığı gösterme.	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Çalışmaların seçiminde doğru karar verme.	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Öğrencinin gelişimini gösterme.	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Kendini değerlendirme.	☐	☐	☐	☐	☐
Toplam Puan						

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ürün dosyası analitik dereceli puanlama anahtarı

Adı : .....
Soyadı : .....
Numarası : .....
Sınıfı : .....
Tarih : .....

Ölçütler	Başarı Düzeyi			Puanlar
	3 (İyi)	2 (Kabul Edilebilir)	1 (Geliştirilmeli)	
İçerik	Ürün dosyası, Mustafa Kemal'in çocukluğu ve öğrenim hayatının kişilik özelliklerinin oluşumuna etkisiyle ilgili gerekli tüm materyalleri içeriyor.	Ürün dosyası, Mustafa Kemal'in çocukluğu ve öğrenim hayatının kişilik özelliklerinin oluşumuna etkisiyle ilgili gerekli materyallerin bir kısmını içeriyor.	Ürün dosyası, Mustafa Kemal'in çocukluğu ve öğrenim hayatının kişilik özelliklerinin oluşumuna etkisiyle ilgili gerekli materyalleri içermiyor.	
Seçilen örneklerin özelliği	Mustafa Kemal'in çocukluğu ve öğrenim hayatıyla ilgili örnekler öğrencinin bilgisini yansıtıyor.	Mustafa Kemal'in çocukluğu ve öğrenim hayatıyla ilgili örnekler öğrencinin bilgisini biraz yansıtıyor.	Mustafa Kemal'in çocukluğu ve öğrenim hayatıyla ilgili örnekler gerekli bilgileri yansıtıyor.	
Düzenleme	Ürün dosyası, okuyucunun gerekli her şeyi bulabileceği şekilde tam ve düzenli olarak oluşturulmuş.	Ürün dosyası, okuyucunun gerekli şeyleri kısmen bulabileceği şekilde oluşturulmuş.	Ürün dosyası, okuyucunun aradığını bulabileceği şekilde oluşturulmamış.	
Yazım ve Noktalama	Yazım ve noktalama işaretlerini etkili bir şekilde kullanıyor. Bu durum okuma-anlamayı kolaylaştırıyor.	Yazım ve noktalama işaretlerini kısmen etkili bir şekilde kullanıyor. Bu durum okuma-anlamayı kısmen zorlaştırıyor.	Yazım ve noktalama işaretlerinin kullanımıyla ilgili çok sayıda hata mevcut. Bu durum okuma-anlamayı ciddi bir biçimde zorlaştırıyor.	
Ürün dosyasının sunumu	Etkili iletişim kurallarına (açık ve anlaşılır dil kullanma, göz teması kurma vb.) uygun bir sunum yaptı.	Etkili iletişim kurallarına (açık ve anlaşılır dil kullanma, göz teması kurma vb.) kısmen uygun bir sunum yaptı.	Etkili iletişim kurallarına (açık ve anlaşılır dil kullanma, göz teması kurma vb.) uygun bir sunum yapmadı.	
Ürün dosyasının bir bütün olarak etkililiği	Ürün dosyası, öğrencinin becerilerini, yeterliklerini ve bilgisini çok iyi bir biçimde gösteriyor.	Ürün dosyası, öğrencinin becerilerini, yeterliklerini ve bilgisini kısmen gösteriyor.	Ürün dosyası, öğrencinin becerilerini, yeterliklerini ve bilgisini göstermiyor.	
Toplam puan				

Puanlama sistemi

Analitik dereceli puanlama anahtarından alınan puan toplam puana bölünür. Örneğin, bu anahtarında altı ölçüt (içerik, seçilen örneklerin özelliği, düzenleme, dilbilgisi, kişisel yansıma, ürün dosyasının sunumu ve ürün dosyasının bir bütün olarak etkililiği) ve üç başarı düzeyi (geliştirilmeli, kabul edilebilir ve iyi) bulunmaktadır. Her bir ölçütten öğrencinin alabileceği en çok puan $3 \times 6 = 18$ olacaktır. Bir öğrenci analitik puanlamada 14 puan aldıysa bu yüzde olarak $(14/18) \times 100 = \%78$ (yaklaşık) olacak, bu durumda öğrenci 100 üzerinden yaklaşık 78 puan almış olacaktır.

2.3. Performansa dayalı değerlendirme

Performansa dayalı değerlendirme, öğrencileri yeni öğrenme durumlarına sevk edip gözlemlemek amacıyla onlara gerçek hayatta karşılaşmaları muhtemel problem durumları sunan, öğrencilerin üst düzey zihinsel becerilerinin geliştirilmesi ile ölçülmesini sağlayan etkinliklerdir (Popham, 2005; Kutlu, Doğan ve Karakaya, 2017). Başka bir tanıma göre performansa dayalı değerlendirme, öğrenmeyi pekiştirme amacıyla öğrencilerin sahip oldukları bilgi ve becerileri kullanarak günlük hayatta ilişkilendirilmiş bir ürün ortaya koymaları esasına dayanan uygulamalardır (Başol, 2015).

Eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğrencilere birtakım görevler verilebilmektedir. Performans görevlerine örnek olarak yaratıcı performanslar (sergi, dergi, gazete, pano, tarih şeridi, rol oynama vb.), yazılı görevler (araştırma raporu, makale, kompozisyon, açık uçlu soruları cevaplama, çalışmalar vb.), sunumlar, sınıf dışı çalışmalar (işlenecek konu hakkında bilgi toplama, metin okuma, görüşme yapma, etkinlikte kullanılacak materyalleri hazırlama vb.) gibi etkinlikler gösterilebilir (MEB, 2009).

Öğrencilerin performansları belirlenirken performansa dayalı iki tür değerlendirme yapılabilir: Bunlardan birincisi “sınırlanmış yanıtı performansa dayalı değerlendirme” iken, diğeri “sınırlanmamış yanıtı performansa dayalı değerlendirme”dir. Sınırlanmış yanıtı performansa dayalı değerlendirme uzun süreç ve veri toplama gerektirmeyen, genellikle sınıf içerisinde öğretmen kontrolünde gerçekleştirilen performansa dayalı değerlendirme türüdür. Sınırlanmış performansa dayalı değerlendirmeye dilsiz harita doldurma, tablo ve grafik oluşturma ile yarım bırakılan hikâyeyi tamamlama gibi birtakım etkinlikler örnek olarak verilebilir. Sınırlanmamış yanıtı performansa dayalı değerlendirme ise herhangi bir konuya ilişkin daha uzun süreç (bir hafta-bir ay) ve okul dışı faaliyet gerektiren, bilginin toplanması, çözümlenmesi ve düzenlenmesi gibi genellikle problem çözmeye yönelik etkinlikler içeren performansa dayalı değerlendirme türüdür. Sınırlanmamış yanıtı performansa dayalı değerlendirmeye çevre kirliliğini önlemek için yapılması gereken çalışmalar ve kültürel mirasın geleceğe aktarılmasını sağlamak için özgün fikirler geliştirme gibi konular örnek olarak verilebilir (Kutlu, Doğan ve Karakaya, 2017). Buna ilaveten, öğrencilerin performansını değerlendirmede ürün ve süreç olmak üzere iki yön bulunmaktadır. Ürün öğrencilerin ürettiğidir. Süreç öğrencilerin ürünü tamamlarken yaptığı etkinliktir.

Performansa dayalı değerlendirme dört temel bölümden oluşmaktadır (Alıcı, 2017; Kutlu, Doğan ve Karakaya, 2017):

- 1. Tanımlama:** Öğrencilere verilen görevin ait olduğu ders, sınıf düzeyi, kazanım, konu, öğrenme çıktıları ve puanlama yöntemi gibi genel bilgilerin tanıtıldığı bölümdür.
- 2. Görev:** Öğrencilere çözüm bulmaları/araştırmaları gereken bir problem durumunun verildiği bölümdür.
- 3. Yönerge:** Öğrencilerin görevlerini yerine getirirken dikkat etmesi gereken hususların tanıtıldığı kısım olup; görev öncesi, görev sırası ve görev sonrası olmak üzere üç boyutta ele alınan bölümdür.
- 4. Puanlama:** Öğrencilerin görevlerinin değerlendirilmesinde kullanılacak araç ve yöntemlerin (dereceli puanlama anahtarı ve formlar gibi) bulunduğu bölümdür.

Öğrencilerin belirli bilgi ve becerileri gösterme ve uygulama yeteneklerini değerlendirmede kullanılan performansa dayalı değerlendirmenin birtakım yararları ve sınırlılıkları bulunmaktadır. Performansa dayalı değerlendirme öğrencilerin herhangi bir problem durumuyla ilgili olarak gerçekleştirdiği işlem basamaklarının net olarak görülmesini sağlar. Doğru cevaba/cevaplara ulaşmak için alternatif yolları ve çözüm önerilerini ortaya çıkarır. Genellikle günlük yaşama ilişkin konu ve sorunlara odaklandığı için öğrencileri gerçek yaşama hazırlar. Öte yandan, performansa dayalı değerlendirme ile ilk defa karşılaşan öğrencilere görevler zor gelebilir. Ayrıca, performansın değerlendirilmesine ilişkin ölçütler net olmadığında birtakım sorunlar ortaya çıkabilir. Performansa dayalı değerlendirme yapılırken şu hususlara dikkat edilmelidir (Bahar, Nartgün, Durmuş ve Bıçak, 2014; MEB, 2009):

- Görev türünün belirlenmesinde öğrenci özelliklerinin yanı sıra sınıf ve okulun olanakları dikkate alınmalıdır.
- Performans görevlerinin bireysel mi grup değerlendirmeleri şeklinde mi yapılacağı önceden belirlenmelidir.
- Görev sürecinde velilerin üstleneceği roller tanımlanmalı, velilerin öğrencilerin görevlerini yapmak yerine onlara yardımcı olmaları gerektiği hatırlatılmalıdır.
- Seçilen görevler öğretim programında verilen kazanımlar ve öğretilen konularla doğrudan ilişkili olmalıdır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Görevlerin değerlendirme araç ve yöntemleri önceden belirlenmeli, ölçütler önceden hazırlanmalıdır. Ölçütlerin öğrencilerle birlikte de hazırlanabileceği unutulmamalıdır.
- Görevler üzerinde çalışmaya başlamadan önce öğrenme çıktıları ve değerlendirme ölçütleri öğrencilere açıklanmalıdır.
- Süreç içerisinde ve sonunda öğrencilere yaptıkları göreve ilişkin mutlaka etkili dönüt verilmelidir. Bu amaçla öğrencilerin görevleriyle ilgili pozitif yönler ve geliştirilmesi gereken yönler olumlu dil kullanılarak öğrencilere açıklanmalı, öğrencilerin eksikliklerinin giderilmesi adına onlara ek etkinlikler ve çalışmalar yaptırılmalıdır.

Performansa dayalı değerlendirmenin gerçekleştirilme aşamaları sınırlandırılmamış yanıtli performansa dayalı değerlendirme örneği üzerinden şu şekilde açıklanabilir (Kutlu, Doğan ve Karakaya, 2017):

- 1. Ölçülecek zihinsel süreçlerin belirlenmesi ve ders içeriğiyle ilişkilendirilmesi:** İlk aşamada öğrencilere kazandırılmak istenen üst düzey zihinsel süreçler belirlenir ve bunlar, öğretim programında verilen kazanım veya kazanımlarla ilişkilendirilir. Burada önemli olan, üst düzey zihinsel süreçlerin belirlenmesi ve bunların gerektirdiği davranışların/göstergelerin açık bir şekilde ortaya konulmasıdır.

Örneğin,

Sosyal bilgiler öğretmeni Faik Bey, vereceği görev aracılığıyla öğrencilerine üst düzey düşünme becerileri kazandırmayı hedeflemekte ve ölçme-değerlendirme sürecini performansa dayalı değerlendirmeyle yürütmek istemektedir. Bunun için üst düzey zihinsel süreç olarak problem çözme seçmiş, bunun gerektirdiği davranış olarak da problem çözme basamaklarını etkili bir biçimde kullanarak mantıklı bir çözüm üretme davranışını belirlemiştir. Kazanım olarak da 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı içerisinde yer alan **“SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.”** kazanımını seçmiştir.

Şekil 5. Ölçülecek zihinsel süreçlerin belirlenmesi ile ilgili örnek metin

- 2. Görev kısmının oluşturulması:** İkinci aşamada öğretmen, öğrencilerinin tamamlayabileceği bir görev veya çözebileceği bir problem durumu oluşturur. Bu, bir tür sorudur ve öğrencinin problemle ilgili olarak hangi görevleri yerine getirmesi gerektiğini açıklar. Görev veya problem gerçek yaşama dayalı veya gerçek yaşamda gerçekleşme olasılığı olan kurgusal bir durumu içerebilir.

Faik Öğretmen ikinci aşamadaki görev kısmını şöyle yapılandırmıştır:

Sevgili öğrenciler,

İçinde yaşadığımız zaman diliminde bilimsel ve teknolojik gelişmelere her geçen gün bir yenisi ekleniyor. Hiç kuşkusuz bu durum sağlığımızdan harcamalarımıza, yeme-içme alışkanlıklarımızdan diğer insanlarla iletişimimize kadar günlük yaşamımızı derinden etkiliyor. Örneğin cep telefonu önemli bir teknolojik ürün olarak karşımıza çıkıyor. Sizlerden insanların karşılaştığı veya karşılaşması muhtemel sorunlarını çözecek ve yaşamlarını kolaylaştıracak bir ürün tasarlamasını istiyorum. Lütfen üretim, dağıtım ve tüketim unsurlarını göz önüne alarak ürünü tasarlayınız. Bunun için;

- İnsanların değişen toplumsal ilgi ve ihtiyaçlarını araştırınız.
- İnsanların günlük yaşamlarında karşılaştıkları en önemli sorunları belirleyiniz.
- Bu sorunlardan birini seçerek sorunun çözümünde kullanılabilecek olan ürünü tasarlayınız.
- Tasarlayacağınız ürünün üretim, dağıtım ve tüketim ağını belirleyiniz.
- Ürünün tasarlama sürecini, üretim, dağıtım ve tüketim ağını raporda belirtmeyi unutmayınız.

Şekil 6. Görev kısmının oluşturulması ile ilgili örnek metin

3. Yönergenin hazırlanması: Üçüncü aşamada öğrencilere görevlerini yaparken neleri, nasıl yapmaları gerektiğini açıklayan kısa bir yönerge hazırlanır. Yönergede görevin kolayca başarılmasını sağlayacak ipuçları verilmemeli, göreve ilişkin soruların bulunmamasına da özen gösterilmelidir. Öte yandan yönergenin sonunda öğrencilerin performans görevini ne zaman, nasıl teslim edeceği, sunum yapılıp yapılmayacağı ve görevin hangi ölçütler ışığında değerlendirileceği açıklanmalıdır.

Görevinize başlamadan önce şunlara dikkat etmelisiniz:

- Konuya ilişkin bilgi eksiklerinizi gideriniz.
- Çalışma planı hazırlayınız.
- Farklı alanlarda yapılmış başarılı çalışmalarını inceleyiniz.

Görevinizi yaparken şunlara dikkat etmelisiniz:

- Konuya ilişkin kaynak taraması yapınız.
- İçinde yaşadığınız toplumu gözlemleyerek veya kaynak kişilere ulaşarak insanların karşılaştıkları sorunları araştırınız.
- Fikirlerinizin özgün olmasına özen gösteriniz.
- Görevinizle ilgili olarak kaynak kişilerden ve/veya velilerinizden yardım alabilirsiniz.

Görevinizin bitiminde şunlara dikkat etmelisiniz:

- Görevinizde yararlandığınız kaynakları lütfen yazınız.
- Görevinize ilişkin raporunuzu lütfen el yazısıyla hazırlayınız.
- Raporu yazarken dil bilgisi kurallarına dikkat ediniz.
- Görevinizin son teslim tarihi 29 Mayıs 2019'dur.
- Görevinizi sunuma dönüştüreceğinizi ve arkadaşlarınızla paylaşacağınızı unutmayınız.
- Her bir sunum için süre en fazla 7 dakika olacaktır.
- Sunumunuzu sözlü sunum şeklinde veya bilgisayar kullanarak yapabilirsiniz.

Göreviniz aşağıdaki ölçütlere göre değerlendirilecektir:

- Sorunu belirleme: İnsanların günlük yaşamlarını derinden etkileyen ve önemli olan bir sorun belirlenmelidir.
- Çözüm önerisi: Çözüm mantıklı ve gerçekleştirilebilir olmalıdır.
- Özgünlük: Ürün doğrudan sorunla ilgili olup kendine has özellikler taşımalıdır.
- İçerik: Ürünün tasarımı, üretim, dağıtım ve tüketim ağı net olarak açıklanmalıdır.

Şekil 7. Yönergeyle ilgili örnek metin

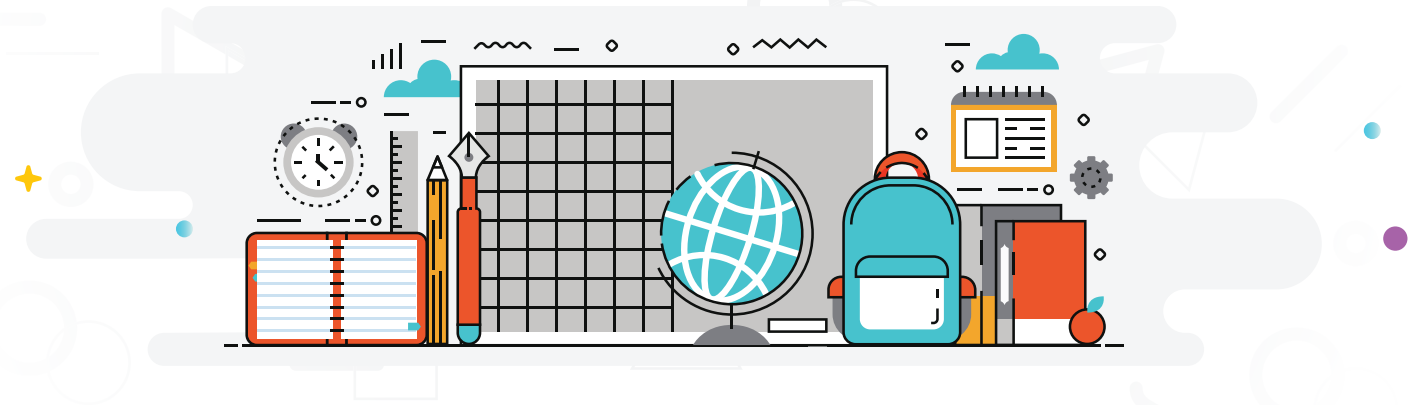
ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

4. Puanlama yönteminin belirlenmesi: Son aşamada ise görevlerin değerlendirileceği biçimlendirici değerlendirme aracı (bütüncül, analitik dereceli puanlama anahtarı vb.) ile öğrencilerin kullanacağı diğer biçimlendirici değerlendirme araçları (öz değerlendirme, akran değerlendirme vb.) hazırlanır. Görevler değerlendirilir. Öğrencilerin eksik yönlerinin neler olduğu ve bunları gidermek için neler yapmaları gerektiğine ilişkin hususlar kendilerine açıklanır.

Faik Öğretmen puanlama yöntemi olarak aşağıdaki dereceli puanlama anahtarını kullanmıştır:

Ölçütler	Başarı Düzeyleri			Düzyey	Düşünceler
	Geliştirilmesi gerekir (1)	Kabul edilebilir (2)	Oldukça başarılı (3)		
Sorunu belirleme	Sorun önemli ve çözüme kavuşturulabilir değil.	Sorunlar tamamen belirlenmiş ama net olarak açıklanmamış.	Sorun önemli ve çözüme kavuşturulabilir.		
Çözüm önerisi	Çözüm önerisi ile ilişkili ve gerçekleştirilebilir değil.	Kısmen mantıklı ve gerçekleştirilebilir.	Mantıklı ve gerçekleştirilebilir.		
Özgünlük	Ürün benzerlerinin aynısı.	Ürün kısmen benzerlerinin aynısı.	Ürün özgün ve benzerlerinden farklı.		
İçerik	Ürün tasarımı, üretim, dağıtım ve tüketim ağı eksik açıklanmış.	Ürün tasarımı, üretim, dağıtım ve tüketim ağı kısmen doğru açıklanmış.	Ürün tasarımı, üretim, dağıtım ve tüketim ağı tam olarak doğru açıklanmış.		
Toplam puan					

Şekil 8. Dereceli puanlama anahtarı örneği

2.3.1. Biçimlendirici değerlendirme örneği-3

Sınıf düzeyi	7
Öğrenme alanı	Kültür ve Miras
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> Osmanlı kültür anlayışına kanıtlar gösterir. Osmanlı sanat anlayışına kanıtlar gösterir. Bu göstergeler SB.7.2.5. kazanımıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.
Beceriler, tutum ve değerler	Değişim ve sürekliliği algılama, gözlem, mekânı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama Estetik

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanılma gerekçesi

Performansa dayalı değerlendirme (Ek-3)

Öğrencilerin, yeni öğrenme durumlarına sevk edilerek üst düzey zihinsel becerilerinin geliştirilmesi ve bunların ölçülmesi amacıyla kullanılır. Ayrıca, herhangi bir problem durumuyla ilgili olarak öğrencilerin gerçekleştirdiği işlem basamaklarının net olarak görülmesine imkan tanır. Doğru cevaba/cevaplara ulaşmak için alternatif yolları ve çözüm önerilerini ortaya çıkarır. Genellikle günlük yaşama ilişkin konu ve sorunlara odaklandığı için öğrencileri gerçek yaşama hazırlar. Bu etkinlikte performansa dayalı değerlendirme, öğrencilerin sahip oldukları bilgi ve becerileri kullanarak günlük hayatla ilişkilendirilmiş bir etkinlik veya ürün ortaya koymalarını sağlamak amacıyla kullanılmıştır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Sınıfınıza Osmanlı kültür ve sanat anlayışını ortaya koyan video, resim ya da yazılı materyal getirerek öğrencilerinize bu konu hakkında kısa bilgiler veriniz.
- Öğrencilerinize Osmanlı kültür ve sanat anlayışına yönelik çalışmalar hazırlayacaklarını belirtiniz.
- Hazırlayacakları çalışmayı 2'şer veya 4'er kişilik gruplar halinde oluşturmaları gerektiğini söyleyiniz.
- Her öğrencinin bir grubu ve çalışma konusu olduğundan emin olunuz. Herhangi bir çalışma konusu bulamayan öğrenci gruplarına tiyatro, resim, afiş vb. türde çalışmalar yapabileceklerini hatırlatınız.
- Ürün dosyası hazırlama takvimini ve hazırlamış olduğunuz analitik dereceli puanlama anahtarını öğrencilerinizle paylaşınız. Puanlama ile ilgili kriterleri öğrencilerinize açıklayarak projenin basamaklarından alacakları puanları anlamalarını sağlayınız. Bunları gerek çevrimiçi gerekse herkesin görebileceği bir ortamda sergileyebilirsiniz.
- Görevi sınıfta sunmalarını ve rapor haline getirmelerini isteyeceğinizi söyleyiniz.
- Sunumda ve rapor hazırlarken nelere dikkat etmeleri gerektiğini açıklayınız.
- Süreç içerisinde kendilerine aktif rehberlik yapacağınızı ve görevlerine ilişkin dönütler vereceğinizi öğrencilerinize söyleyiniz.
- Öğrencilerinize konuyla ilgili basılı ve çevrimiçi kaynaklardan araştırma yapmaları gerektiğini hatırlatınız. Ayrıca, öğrencilerinizden yaşadıkları şehirdeki Osmanlı kültür ve sanat anlayışını yansıtan eserleri araştırmalarını, mümkünse buraları gezmelerini isteyiniz.
- Süreç boyunca ulaştıkları bilgileri düzenleyerek konuyla ilgili bir ürün (maket, broşür, poster vb.) hazırlamalarını isteyiniz.
- Öğrencilerin görev doğrultusunda hazırladıkları ürünleri sınıfta diğer arkadaşlarına sunmalarını sağlayınız.
- Öğrencilerinizin hazırladıkları ürünün hem konuya hem de yaptıkları gözlemlere uygun olup olmadığını sınıfça inceleyerek sürece dair bir tartışma ortamı oluşturduktan sonra süreci sonlandırabilirsiniz.
- Sunumlar sonrasında konu ile ilgili bir performans köşesi hazırlayarak ortaya konulan ürünleri sergileyebilirsiniz.

Öğrenci başarısına dönüt verme

Süreç içerisinde öğrencilerinize dönüt verirken analitik dereceli puanlama anahtarındaki ölçütleri göz önüne alabilirsiniz. Örneğin, öğrencilerinizin kaynak gösterimi sırasında sorun yaşadıklarını gözlemlediyseniz öğrencilerinize, kullandıkları herhangi bir kaynağın kaynakça kısmından nasıl gösterilmesi gerektiğini açıklayabilir ve örnek uygulamalar yapmalarını sağlayabilirsiniz.

Gerçekleştirilen ölçme-değerlendirme çalışmalarından çıkan sonuçları öğrencilerin seviyesini göz önünde bulundurarak onlarla paylaşınız. Bu paylaşımı geciktirmemek verilen dönütün etkililiğini artıracaktır.

Eğer öğrencilerinizin aldığı puan "mükemmel" düzeyindeyse bir sonraki çalışmadaki performanslarını daha üst seviyeye taşımaları hususunda onları motive edebilirsiniz.

Eğer öğrencilerinizin puanları "iyi" düzeyindeyse geliştirmeleri gereken noktalar olduğunu ve bunlar için onlara yardım etmeyi önerebilirsiniz. Örneğin, öğrencilerin "içeriğin özgünlüğü" ölçütü " öğrencinin anlatımlarına yer yer rastlanmakta" şeklindeyse öğrencilerinize, eksiklerinin neler olduğu ve bu eksiklerin neyden kaynaklanıp nasıl çözüleceği hususunda rehberlik edebilirsiniz.

Eğer öğrencilerinizin puanları "geliştirilmeli" düzeyindeyse onlara eksikliklerinin neler olduğuna dair dönütler verebilirsiniz. Örneğin, öğrencilerin "ürün" ölçütü "konuyla ilgili görsel ve yazılı materyallere yer verilmemiş" şeklindeyse öğrencilerinize hatalarını gösterebilir, bunları nasıl gidereceklerini açıklayabilirsiniz. Özellikle konuyla ilgili görsel ve yazılı materyallere nasıl ulaşmaları ve faydalanmaları gerektiğini söyleyebilirsiniz. Ayrıca bunlardan nasıl bir ürün ortaya koymaları gerektiğine yönelik ipuçları verebilirsiniz.

Bütün bunlara rağmen eğer hala öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ek-3

Performansa dayalı değerlendirme

A. Göreve ilişkin yönerge

Sevgili öğrenciler,

Osmanlı kültür ve sanat anlayışı konusunda hazırlayacağınız performans görevinde nelere dikkat etmeniz gerektiğini açıklayan yönergeyi dikkatlice okuyunuz. Hepinize çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Görevinize başlamadan önce şunlara dikkat etmelisiniz:

- Konuya ilişkin bilgi eksiklerinizi gideriniz.
- Çalışma planı hazırlayınız.
- Osmanlı kültür ve sanat anlayışını araştırınız.

Görevinizi yaparken şunlara dikkat etmelisiniz:

- Konuya ilişkin kaynak taraması yapınız. Yaşadığınız şehirde Osmanlı kültür ve sanat anlayışının örnekleri varsa lütfen oraları ziyaret ediniz. Şayet yoksa internet üzerinden araştırma da yapabilirsiniz.
- İçinde yaşadığınız toplumu gözlemleyerek veya kaynak kişilere ulaşarak insanların karşılaştıkları sorunları araştırınız.
- Fikirlerinizin özgün olmasına özen gösteriniz.

Görevinizin bitiminde şunlara dikkat etmelisiniz:

- Görevinizde yararlandığınız kaynakları lütfen yazınız.
- Görevinize ilişkin raporunuzu el yazısıyla yazabilir veya bilgisayarda hazırlayabilirsiniz.
- Raporu yazarken dil bilgisi kurallarına dikkat ediniz.
- Görevinizin son teslim tarihi .....'dur.
- Görevinizi sunuma dönüştüreceğinizi ve arkadaşlarınızla paylaşacağınızı unutmayınız.
- Her bir sunum için sürenin en fazla 10 dakika olacaktır.
- Sunumunuzu sözlü sunum şeklinde veya bilgisayar kullanarak yapabilirsiniz.

Göreviniz aşağıdaki ölçütlere göre değerlendirilecektir:

- Araştırma yapma: Osmanlı kültür ve sanat anlayışını yansıtan eserler ve bunların özellikleri ilgili kaynaklardan araştırılmalıdır. Yararlanılan kaynaklar kaynakça kısmında belirtilmelidir.
- İçeriğin özgünlüğü: Oluşturulan içerik tamamıyla size ait olmalı, başkalarından alınmamalıdır.
- Ürün: Ürün doğrudan Osmanlı kültür ve sanat anlayışıyla ilgili olmalı, Osmanlı kültür ve sanat anlayışını yansıtmalı, konuyla ilgili görsel ve yazılı materyallerden hareketle hazırlanmalıdır. Ayrıca materyal, tasarım ilkelerine uygun olmalıdır.
- Sunum: Etkili iletişim kurallarına uygun bir sunum yapılmalıdır.
- Rapor: Yazım ve noktalama kuralları doğrultusunda hazırlanmalıdır.

B. Analitik dereceli puanlama anahtarı

Grubun Adı : .....
Görevin Adı : .....
Sınıfı : .....
Tarih : .....

Sevgili öğrenciler,

Osmanlı kültür ve sanat anlayışı konusu ile ilgili olarak hazırlayacağınız görev aşağıdaki ölçütler doğrultusunda değerlendirilecektir. Hepinize başarılar dilerim.

Ölçütler	Başarı düzeyi			Puanlar
	(Geliştirilmeli) 1	(İyi) 2	(Mükemmel) 3	
Araştırma yapma	Konuyla ilgili kaynaklardan araştırma yapılmamış.	Konuyla ilgili yüzeysel bir araştırma yapılmış, yararlanılan kaynakların bir kısmı kaynakçada gösterilmemiş.	Konuyla ilgili kapsamlı bir araştırma yapılmış. Yararlanılan kaynakların tamamı kaynakçada gösterilmiştir.	
İçeriğin özgünlüğü	Öğrenciye ait anlatım yok.	Öğrencinin anlatımlarına yer yer rastlanmakta.	Anlatımlar öğrenciye ait.	
Ürün	Konuyla ilgili görsel ve yazılı materyallere yer verilmemiş.	Konuyla ilgili bazı görsel ve yazılı materyallere yer verilmiş.	Konuyla doğrudan ilgili görsel ve yazılı materyallere yer verilmiş.	
Sunum	Etkili iletişim kurallarına (açık ve anlaşılır dil kullanma, göz teması kurma vb.) uygun bir sunum yapmadı.	Etkili iletişim kurallarına (açık ve anlaşılır dil kullanma, göz teması kurma vb.) kısmen uygun bir sunum yaptı.	Etkili iletişim kurallarına (açık ve anlaşılır dil kullanma, göz teması kurma vb.) uygun bir sunum yaptı.	
Rapor	Rapor tamamlanmamış, anlatımda yazım ve noktalama kurallarına uyulmamış.	Raporun tüm bölümleri kısmen tamamlanmış, anlatımda yazım ve noktalama kurallarına kısmen uyulmuş.	Raporun tüm bölümleri tamamlanmış, anlatımda yazım ve noktalama kurallarına uyulmuş.	
Toplam puan				

Puanlama sistemi

Analitik dereceli puanlama anahtarında puanlama iki yolla yapılabilir: Birincisinde alınan puan toplam puana bölünür. Örneğin, bu anahtarında beş ölçüt (araştırma yapma, özgünlük, ürün, sunum ve rapor) ve üç başarı düzeyi (geliştirilmeli, iyi ve mükemmel) bulunmaktadır. Öğrencinin her ölçütten öğrencinin alabileceği puan en fazla 3*5=15 olacaktır. Bir grup analitik puanlamada 6 puan aldıysa bu yüzde olarak $(6/15)*100=40$ olacak, bu durumda öğrenciler 40'ar puan almış olacaktır.

İkinci tür puanlamada ise ölçütler ağırlıklarına göre puanlandırılabilir. Örneğin, sosyal bilgiler öğretmeni "araştırma yapma" ölçütü için 30, "içeriğin özgünlüğü" için 30, ürün için 20, "sunum" ve "rapor" için ise 10'ar puan aralığı belirlemiştir. Bu çerçevede araştırma ve içeriğin özgünlüğünden tam puan alan bir grubun başarı notu 100 üzerinden 60 puan olacaktır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.4. Kavram haritaları

Kavram haritası bir öğrenme, öğretme stratejisidir. Kavram haritası daha geniş bir kavram başlığı altındaki kavramların birbirleriyle ilişkilerini gösteren bir şemadır. Öğrenci tutumları üzerinde olumlu etkileri bilinen bir öğrenme stratejisidir. Tek bir kavramın aynı kategorideki diğer kavramlarla ilişkisini belirten somut grafiklerdir. Öğrencilerin öğrenmeleri gereken kavramların neler olduğu ve bu kavramlar arasında nasıl bir bağ kurulacağını gösteren planlama düzenekleri olarak düşünülebilir (Demirel, 2002). Kavram haritaları gerek öğretmenlerin gerek öğrencilerin yarattığı bütündür. Bu sebeple aynı konuya ya da aynı kavrama yönelik kavram haritaları yaratıcıların özel görüşlerini yansıttıkları için farklı farklı çizilebilir (Kaptan, 1998).

2.4.1. Kavram haritalarının kullanım amaçları

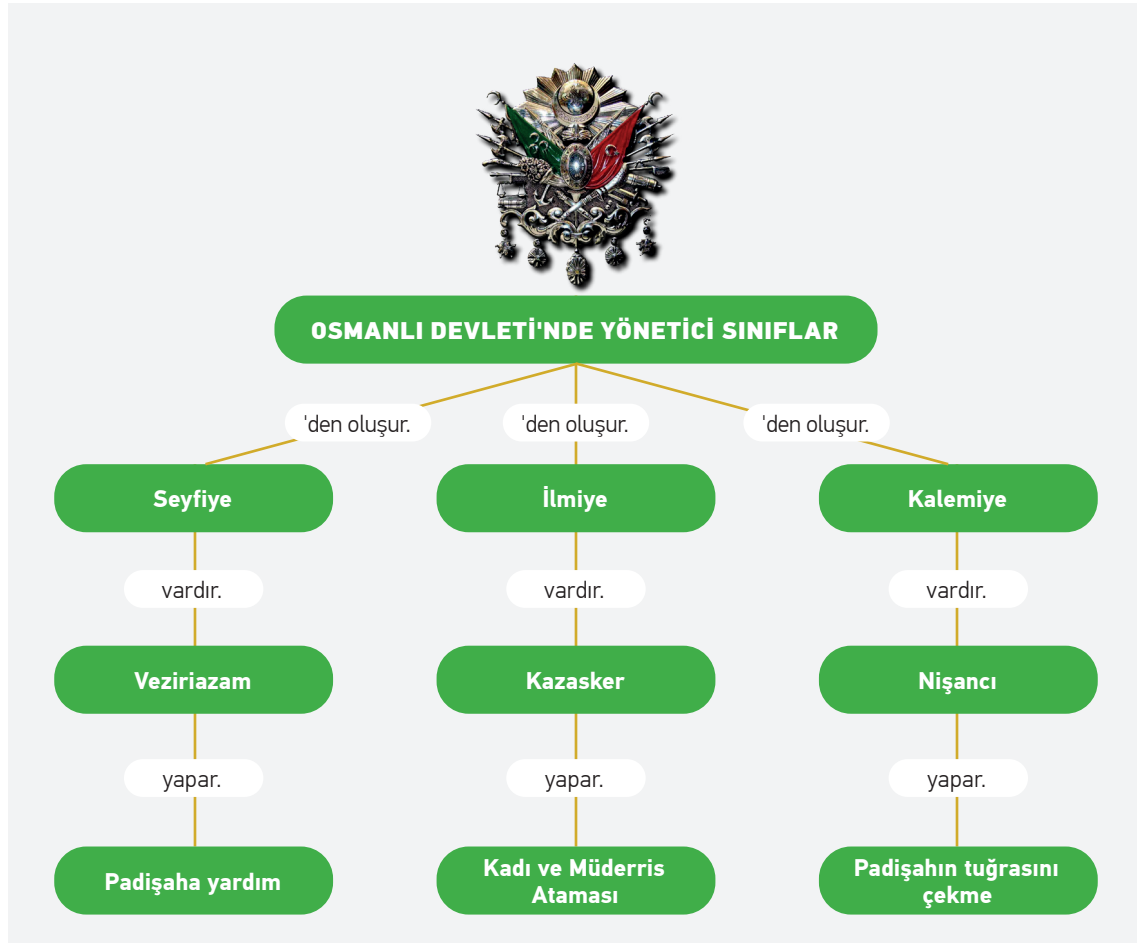
Kavram haritası sayesinde öğrenci harita üzerinde anahtar kavramla ilgili bilgi, düşünce ve tutumları sınıflandırabilir. Ayrıca kavramlar arasındaki ilişkiyi görür. Kavram haritaları, eğitim-öğretimde bir öğrenme aracı olarak kullanılabilir gibi yaratıcılık geliştirme, iletişim kurma, problem çözme ve değerlendirme aracı olarak da kullanılabilir.

Kavram haritaları, öğrencinin verilen kavramlar arasında kurduğu ilişkiyi temsil eder. Kavram haritaları sayesinde bu ilişki görselleştirilmiş ve sergilenmiş olur. Kavramlar harita üzerinde en alt ve en üst kavramları kapsayacak şekilde ortaya konulur. Kurulan ilişkiler, haritayı yapan öğrencinin kavramları nasıl sentezlediğini göstermiş olur.

2.4.2. Kavram haritalarının türleri

a) Hiyerarşik kavram haritaları

Bilgileri genelden özele doğru sınıflandırmayı temel alan kavram haritalarıdır. Kavramları sistematik olarak gösterecek şekilde hazırlanır. Böylece hiyerarşik bir dağılım gösteren kavram haritaları ortaya çıkmış olur.

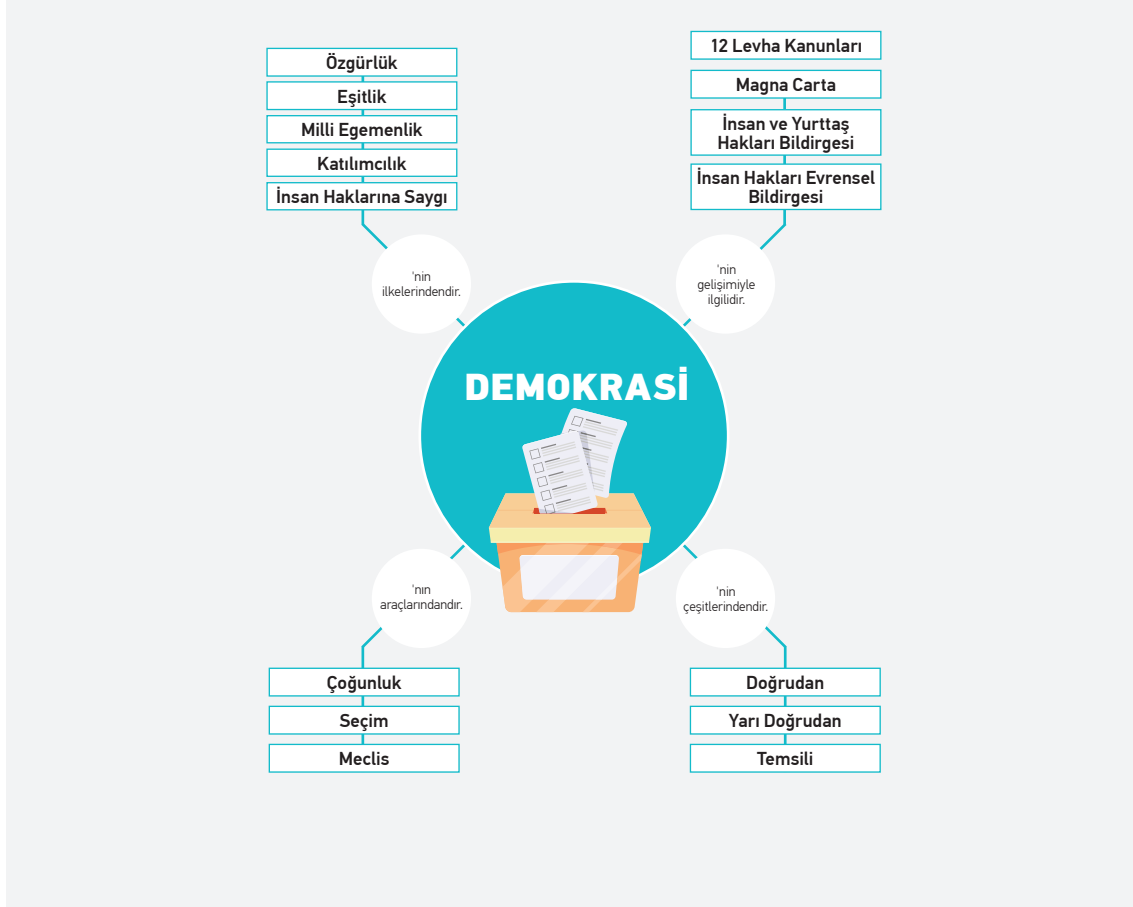

Şekil 9. Hiyerarşik kavram haritası örneği (Tokcan, 2015)

b) Hiyerarşik olmayan kavram haritaları

Temel veya birincil kavramın merkeze alınarak ikincil kavramların haritanın merkezinden çevreye doğru etrafına yayıldığı kavram haritalarıdır. İkincil kavramların da alt kavramları varsa benzer şekilde işlem tekrarlanır. Örümcek ağına benzediği için örümcek kavram haritası olarak da adlandırılmıştır.

Şekil 10. Hiyerarşik olmayan kavram haritası örneği (Tokcan, 2015)

c. Zincir kavram haritaları

Bir kavramın alt kavramlarını gösteren haritalarıdır. Herhangi bir kavram yerine bazen bir işlemin basamaklarını göstermek için de kullanılabilir. Kavramlar birbirini takip eden zincirler içinde gösterildiği için bunlara zincir kavram haritaları denir.

Şekil 11. Zincir kavram haritası örneği (Tokcan, 2015)

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.4.3. Kavram haritaları kullanmanın faydaları

Kavram haritası kullanmak öğrencilerin;

- Bilgileri birleştirmelerine yardımcı olur.
- Bilgileri daha uzun süre akılda tutmalarını sağlar.
- Kavramsal ilişkileri daha kolay anlamalarına olanak tanır.
- Kaygı düzeylerini azaltır (Okebukola ve Jeede, 1988).
- Anlama seviyelerini değerlendirmelerine yardım eder.
- Kategorilere ayırma, birleştirme, detaylandırma, analiz etme gibi üst düzey düşünme becerilerini geliştirir (Jonassen, Beissner ve Yacci, 1993).
- Anlamli öğrenmeyi idrak etmelerine yardımcı olur.
- Esas fikirlerin sunumunun elde edilebilir kılınmasına etki eder (Kaptan, 1998).

2.4.4. Kavram haritalarının kullanım alanları

Kavram haritaları konunun işlenişinde öğrenmeyi kolaylaştırmada, öğrenme sürecini kontrol etmede, kavram yanlışlarını ortaya çıkarmada ve değerlendirme sürecinde kullanılabilir. Görüldüğü gibi kavram haritalarının çok yönlü bir kullanım alanı vardır. Fakat bizim buradaki öncelikli amacımız, kavram haritalarını biçimlendirici değerlendirme sürecinin bir parçası olarak kullanmaya çalışmaktır.

2.4.5. Kavram haritalarının geliştirilme süreci

Kavram haritaları hazırlarken öğretmenlerin aşağıdaki sıralamaya dikkat etmeleri gerekir. Ancak bu sıralamanın genel bir hatırlatma amacı taşıdığı da bilinmelidir. Öğretmenler, öğretmek istedikleri alana göre değişebilen farklı yaklaşım ve ilkelere göre öğrencilerinden kavram haritaları hazırlamalarını isteyebilir.

Kavram haritası hazırlanırken genel olarak izlenebilecek aşamalar şunlardır:

- Öğretilecek konunun tüm kavramları tahtaya listelenir.
- En genel kavram en üste yerleştirilir.
- Eşit kavramlar aynı satırda sıralanır.
- Diğer kavramlar genellik derecelerine göre azalan şekilde sıralanır.
- İki kavram arasındaki ilişkiyi göstermek üzere iki kavram bir çizgi ile birleştirilir.
- Kavramlar arasındaki ilişki ifadesi çizgi üzerine birkaç sözcük ile yazılır.
- İlişkinin yönü önemli ise belirtilecek ilişki yönü ok ile gösterilir.

2.4.6. Kavram haritaları uygulamada dikkat edilmesi gereken hususlar

Kavram haritası hazırlarken aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir:

- Aşırı karmaşık hâle getirilmiş kavram haritaları oluşturmaktan kaçınılmalıdır.
- Kavramlar arası ilişkileri belirtmek amacıyla uygun bağlantı kelimeleri seçilmelidir.
- Her kavram, haritada yalnızca bir kez yer almalıdır.
- Her kavram, en az bir kavramla ilişkilendirilmiş olmalıdır.
- Kavram haritası hazırlanırken seviye göz önünde bulundurulmalıdır.

2.4.7. Kavram haritalarının değerlendirmede kullanımı

Kavram haritası öğrenme öncesinde, sırasında ve sonrasında değerlendirme amacıyla kullanılabilir. Kavram haritası bazı öğrencilerin daha fazla ilgisini çekeceğinden ve kavramların haritaya dökülmesinin tek bir yolu olmadığından, başlangıçta öğrencilerin çizdiği haritalara puan verilmeden sadece yazılı dönüt verilmesi tavsiye edilir. Böylece öğretmenler, öğrencilerin kavramları ne kadar iyi anlayıp anlamadıklarını onlara söyleyebilir ve/veya takıldıkları yerleri çözebilmelerine yardımcı olabilir. Öğretmenler, öğrencilerin haritada zorluk yaşadıkları alanları belirleyip, bireysel olarak geliştirmeleri gereken noktaları tartışıp haritayı yeniden çizmelerini isteyebilir.

Öğrenciler kavram haritası yapma konusunda deneyim kazandıklarında, yaptıkları haritalar "kavram sayısı, bağlantı, hiyerarşi, çapraz bağlantılar ve örnekler" gibi değişik yollarla puanlandırılarak değerlendirilebilir. Bu yöntemde her kavram için bir puan, bağlantı kelimeleri anlamlı ve tutarlıysa bir puan, kavramlar hiyerarşik bir yapıda (genelden özele gibi) ele alınmışsa beş puan, çapraz bağlantılar geçerliyse 10 puan verilebilir. Geçerli bağlantılar kurulmuş fakat ilişkilendirmede sıkıntı yaşanmışsa iki puan verilebilir. Doğru verilen her örnek için bir puan verilir. Bir diğer puanlama yönteminde de kavram haritasındaki önermelere dikkat edilir. Önermelerin doğru olup olmaması ve ilişkilerin yönü esas alınır. Önermelere 0-3 arasında puan verilerek değerlendirme yapılır. Üç puanın dağılımı ise kavramlar arasındaki ilişkinin varlığı, etiketin doğruluğu ve kavramlar arasında nedensel ya da hiyerarşik bir ilişkinin olduğunu gösteren okun yönü ile yapılır (Yaman, 2017).

2.4.8. Biçimlendirici değerlendirme örneği-4

Sınıf düzeyi	7
Öğrenme alanı	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> Göçle ilgili kavramları açıklar. Görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak göçlerin nedenlerini analiz eder. Görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak göçlerin sonuçlarını analiz eder. Bu göstergeler SB.7.3.3. kazanımlarıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.
Beceriler, tutum ve değerler	Empati, iletişim, kanıt kullanma, karar verme, mekanı algılama, dayanışma, özgürlük.

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi

Kavram haritası (Ek-4)

Herhangi bir konudaki kavramların ne düzeyde anlaşıldığını görmeye ve olası kavram yanlışlarını tespit etmeye yarar. Kavram haritası, öğrencilerin bir konuyu bütün halinde görebilmelerini ve kavramlar arasındaki ilişkiyi anlamalarını sağlar. Herhangi bir konudaki kavramların ne düzeyde anlaşıldığını görme ve olası kavram yanlışlarını tespit etmeye yarar. Kavram haritası; öğrenciler tarafından konuların daha iyi kavranmasına, akılda tutulmasına, eski bilgilerle yeni bilgilerin bütünleşmesine ve öğrencilerin bilgileri özümsemesine fayda sağlar. Bu etkinlikte kavram haritası; öğrencilerin yeni bilgilerini eski bilgileriyle nasıl ilişkilendirdiğini görmeye, zihinlerindeki kavramlar arası bağlantıları anlamak ve olası kavram yanlışlarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Kavram haritasının uygulanma şeklini belirleyiniz. Haritanın sizin tarafınızdan verilecek kavramlarla mı, kısmen tamamlanmış bir kavram haritasıyla mı, iskeleti oluşturulmuş bir kavram haritasıyla mı, kitaptan veya bir metinden bulunan kavramlarla mı, bir grup çalışması yapılarak mı veya herhangi birine bağlı olmadan bireysel bilgiler kullanılarak mı uygulanacağına karar veriniz.
- Kavram haritasının nasıl oluşturulacağını öğrencilerinize göstermek adına örnek bir konu belirleyerek sınıfta bir kavram haritası oluşturunuz.
- Kavram haritası üzerindeki öğrenme çıktılarını ve değerlendirme ölçütlerini öğrencilere açıklayınız.
- Konuyu işlemeden önce öğrencilerinizden göç konusu ilgili bir kavram haritası hazırlamalarını isteyiniz.
- Kavram haritasının bilgisayar ortamında da rahatlıkla hazırlanabileceğini, bunun için Inspiration ve Cmap Tools gibi programların kullanılabilirliğini öğrencilerinize hatırlatınız.
- Bu programları çevrimiçi ortamda öğrencilerinize tanıtarak, programların nasıl kullanılabilirliğini öğrencilerinize gösteriniz.
- Dersin başlangıcında öğrencilerinizin hazırladıkları kavram haritalarını kontrol ediniz.
- Öğrencilerinizden yaptıkları haritaları birbirleriyle değiştirmelerini isteyiniz.
- Daha önceden belirlediğiniz ölçütlere öğrencilere ellerindeki kavram haritalarını değerlendirmelerini (akran değerlendirme) söyleyiniz.
- Öğrencilerin kavram haritasını oluştururken sorun yaşadığı yerleri belirleyiniz ve gerekli müdahaleleri yapınız.
- İlk değerlendirme sonrasında öğrencilerinize görsel, yazılı materyaller veya video ve belgeseller aracılığı ile göç konusunun öğretimini gerçekleştiriniz.
- Daha sonra öğrencilerinizden tekrar kavram haritası oluşturmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerinizden yaptıkları haritaları birbirleriyle değiştirmelerini isteyiniz.
- Kavram haritası hazırlama ilkeleri doğrultusunda öğrencilerinizle birlikte kavram haritasını oluşturunuz.
- Öğrencilerinizden sınıfta oluşturduğunuz haritayla arkadaşlarının oluşturduklarını karşılaştırmalarını, bu yolla doğru ve yanlış sayılarını belirlemelerini isteyiniz.
- Görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak göçlerin nedenlerini açıklayınız.
- Görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak göçlerin sonuçlarını değerlendiriniz.
- Önceden hazırlamış olduğunuz çoktan seçmeli test aracılığıyla öğrencilerinizin konuyu öğrenme durumunu belirleyiniz.
- Öğrencilerinizin hazırladıkları kavram haritalarını puanlayarak süreci sonlandırınız.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğrenci başarısına dönüt verme

Gerçekleştirilen ölçme-değerlendirme çalışmalarından çıkan sonuçları öğrencilerin seviyesini göz önünde bulundurarak onlarla paylaşınız. Bu paylaşımı geciktirmemek verilen dönütün etkililiğini artıracaktır.

Eğer öğrencilerinizin kavram haritasındaki doğru sayıları sınıf ortalamasının üstündeyse onlara bir dahaki çalışmalarda performanslarını daha üst seviyeye çıkarabileceklerini söyleyebilirsiniz. Özellikle farklı konulara çalışırken gerek çalışma öncesinde ve sırasında gerekse çalışma sonrasında kavram haritaları oluşturmalarının konuyu daha iyi anlamalarını sağlayacağını vurgulayabilirsiniz.

Eğer öğrencilerinizin kavram haritasındaki yanlışları sınıf ortalamasının altındaysa göçle ilgili kavramların hangilerinin ilişkilendirilmesinde hatalar yaptıklarını kendilerine yapıcı bir dil kullanarak açıklamanız yerinde olacaktır. Öğrencilerinizle görüşme yapmak suretiyle bu kavramları neden ilişkilendiremediklerini öğrenmeniz sonraki kavram oluşturma sürecinde size doğru ipuçları verebilir. Elde ettiğiniz verilerden hareketle göç konusuyla ilgili kavramları diğer kavram öğretim teknikleri (anlam çözümlene tablosu, kavram ağı, kavram karikatürü, kavram bulmacası vb.) yardımıyla da öğrencilerinizin kazanmalarını sağlayabilirsiniz. Veya öğretim yönteminde değişiklik yaparak daha somut yöntemlerle öğretimi gerçekleştirebilirsiniz. Örneğin göç yaşamış bir bireyi sınıf ortamına getirerek ondan yaşantılarını aktarmasını isteyebilirsiniz. Böylece öğrencilerin göç kavramı hakkında daha fazla bilgi sahibi olmalarını sağlayabilirsiniz.

Eğer öğrencilerinizin çoktan seçmeli testteki doğruları sınıf ortalamasının üstündeyse bir dahaki çalışmalarda da bu performansı göstererek daha üst seviyeye çıkarabileceklerini söyleyebilirsiniz. Özellikle farklı konulara ilişkin farklı türde sorular sorup cevaplarını vermek suretiyle konuyu pekiştirebileceklerini ifade edebilirsiniz.

Eğer öğrencilerinizin yanlış cevap sayıları sınıf ortalamasının altındaysa dönüt verme esnasında oluşturduğunuz kategorilerde benzer öğrenme eksikliği yaşayan öğrencileri tespit edip, konu öğreniminin sağlanıp sağlanamaması durumuna göre tekrardan konu öğretimi yapabilirsiniz. Öğrencilerinizden sınıfta oluşturduğunuz kavram haritasını tekrar gözden geçirmesini isteyebilirsiniz. Ayrıca öğrencilere araştırma görevleri şeklinde ek etkinlikler yaptırarak konuyla ilgili bilgi eksikliklerini gidermelerini sağlayabilirsiniz.

Bütün bunlara rağmen eğer hala öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Ek-4

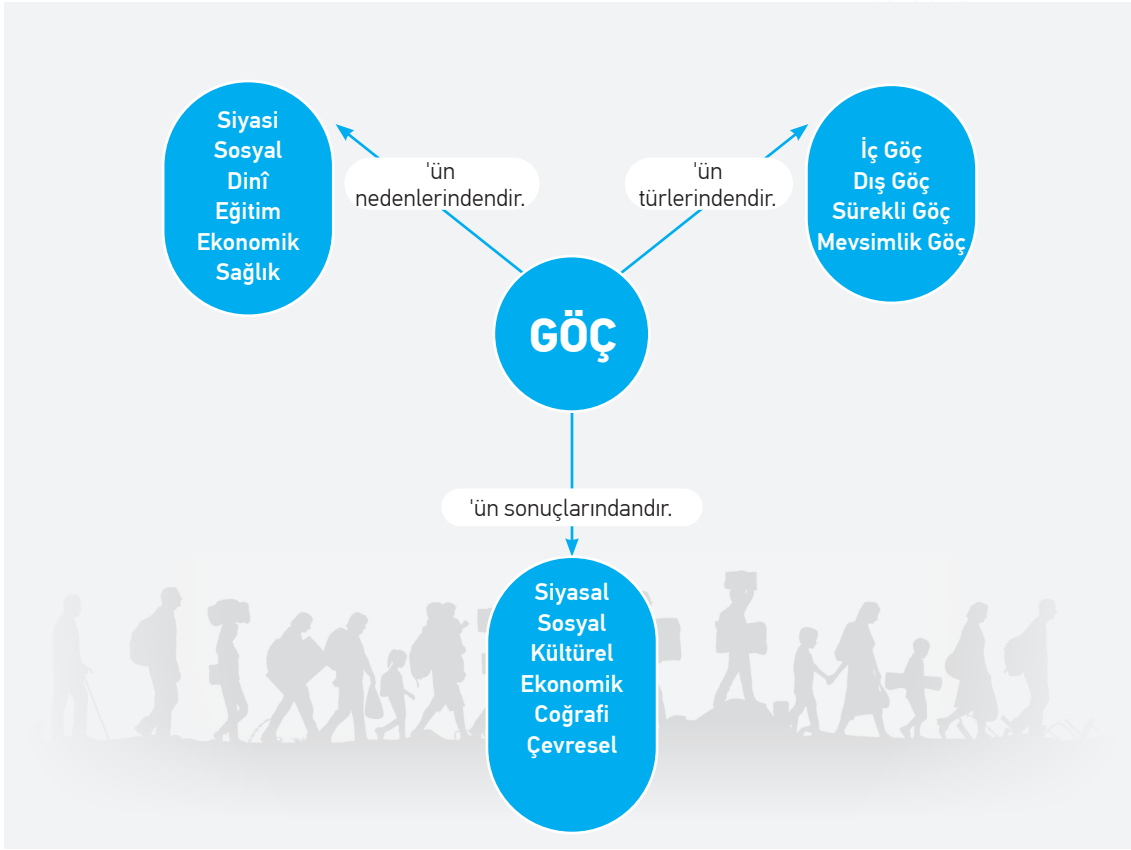
Kavram haritası

A. Göç konusunda kullanılabilir bazı kavramların listesi

Coğrafi	İç göç
Çevresel	Kültürel
Dış göç	Mevsimlik göç
Dinî	Sağlık
Eğitim	Siyasi
Ekonomik	Sosyal
Göç	Sürekli göç

B. Kavram haritası örneği

Puanlama sistemi

Kavram haritalarının puanlama sisteminde standart ve ağırlıklı puanlama sistemi ile puanlama ölçekleri kullanılabilir. Standart puanlama sisteminde bağlantı kelimeleri ve oklarla belirtilen iki kavram arasındaki her anlamlı ve doğru önerme için 1 puan, genelden özele giden her hiyerarşi basamağı için 5 puan verilir. Kavramlar arası önemli çapraz bağlantılar için 10 puan, kavram örnekleri için ise 1 puan verilir ve toplam puan beşlik sistemdeki değeri ile orantılanır. Ağırlıklı puanlama sisteminde ise öğretmenler her önermenin önemini tespit eder. Her biri için ağırlığı 0 ve 1 arasında değişen bir puan verilir. Önermelerin basamakları artıkça önem dereceleri (ağırlıkları) yükselir. Kavram haritası için kullanılacak puanlama ölçeği örneği aşağıda gösterilmiştir:

Yönerge: Kavram haritalarını aşağıda verilen puanlama ölçeğine göre değerlendiriniz. Puanlamınızı lütfen "1 = Yeterli değil" ile "5 = Çok yeterli" arasındaki seçeneklere göre yapınız:

Yeterli değil 1   Az yeterli 2   Orta düzeyde 3   Yeterli 4   Çok yeterli 5

No	Ölçütler	Puanlar				
1.	Önermeler	1	2	3	4	5
2.	Hiyerarşi	1	2	3	4	5
3.	Çapraz bağlantılar (Bu haritada olmadığı için kullanılmayabilir.)	1	2	3	4	5
4.	Ara bağlantılar	1	2	3	4	5
5.	Örnekler	1	2	3	4	5
6.	Ara ve çapraz bağlantı kelimeleri	1	2	3	4	5
7.	Kullanılan kavramların doğruluğu	1	2	3	4	5
Toplam puan						

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.5. Biçimlendirici değerlendirme amaçlı kullanılabilen hızlı teknikler

Sınıf içerisinde biçimlendirici değerlendirme uygulamalarının öğrenme sürecine olumlu etkilerini artırabilmek için hızlı değerlendirmeler yapılabilir. Böylelikle, öğrenciye anında dönüt vererek, sürecin geri kalan kısmı için performans yükseltilebilir. Bu tür ders içi hızlı değerlendirmeler için hazırlanabilecek bazı materyaller sadece tek bir derste değil, birçok derste aktif şekilde kullanılabilir. Böylece süreci hızlı şekilde değerlendirmenin yanı sıra ders de daha eğlenceli hâle getirilebilir. Aşağıda bu doğrultuda kullanılması tavsiye edilen bazı teknikler anlatılmıştır. Öğretmenler de burada yazılı olan örneklere ek olarak yeni teknikler uygulayabilirler.

2.5.1. Kart gösterme tekniği

İsteğe bağlı olarak üç-beş renkten oluşan bir grup kart hazırlanır. Her kartın tüm sınıfta bilinen bir anlamı olmalıdır. Örneğin 5. sınıf sosyal bilgiler dersi içeriğiyle ilgili verilen bir görevin yazım kurallarına uygunluğunu değerlendirmek üzere;

Yeşil kart: Hepsini doğru yazmışsın, aferin.

Mavi kart: Sessiz harflerden atladığın olmuş, kontrol et.

Beyaz kart: Sesli harflerden atladığın olmuş, kontrol et.

Sarı kart: Noktalama işaretlerini dikkatli kullanmamışsın, kontrol et.

Kırmızı kart: Birden fazla konuda hataların var, kontrol et.

Hangi renk kartın hangi anlama geldiği bir kartona yazılıp sınıfın uygun bir yerine asılır. Öğrenci gösterilen kart sayesinde dönüt almış olur.

2.5.2. Kısa sınavlar

Belirlenen kazanıma ve gruba yönelik hazırlanan kısa sınavlarla, öğrencilerin öğrenmede karşılaştıkları güçlüklerin ortaya çıkarılması ve/veya öğrencilerin kazanımlara erişim düzeylerinin saptanması sağlanabilir. Kısa sınavların uygulaması, puanlaması ve değerlendirmesi doğru yapılmadığında bu durum sınıf içi öğretim zamanının etkililiğini önemli derecede azaltabilmektedir. Bu yüzden kısa sınavlarda kullanılacak sorular kısa ve net cevap gerektiren sorulardan oluşmalıdır. Soru sayısına da dikkat edilmeli, çok fazla soru hazırlanmamalıdır. Sorular, doğru/yanlış veya boşluk doldurma şeklinde hazırlanabilir. Örneğin sosyal bilgiler dersinde İslamiyet'in ortaya çıkışı ve meydana getirdiği değişimler konusu işlenirken sadece beş sorudan oluşan Tablo 8'deki gibi bir kısa sınav yapıp, öğrenmedeki güçlükleri belirleyerek öğretimi daha sağlıklı sürdürebilirsiniz.

Tablo 8. Kısa sınav örneği (Doğru-yanlış)

No	Maddeler	Doğru	Yanlış
1.	Hz. Muhammed MS 571 yılında doğmuştur.	☐	☐
2.	İslamiyet Orta Asya'da ortaya çıkmıştır.	☐	☐
3.	Mekke'den Medine'ye göç edenlere ensar denir.	☐	☐
4.	İlk İslam Halifesi Hz. Ebubekir'dir.	☐	☐
5.	Kur'an-ı Kerim Hz. Osman zamanında kitap haline getirilmiştir.	☐	☐

2.5.3. Slogan oluşturma

Öğrencilerden bir derste işlenen konuya dair etkileyici bir cümle oluşturmaları istenir. Orijinal, kısa (1-4 kelimeden oluşan), iddialı ve gerçekçi olma, hafızada kalma ve doğru bilgi içerme gibi slogan özellikleri hatırlatılır. Sloganlar tahtaya yazılmalı; farklı olan, dikkat çeken sloganlar sınıftaki "Yaz-Süsle-As" vb. şeklinde isimlendirilmiş sınıf panosuna asılmalıdır.

2.5.4. Sosyal medya panosu

Öğrencilerden, o derste öğrendiklerini kâğıt-kalem kullanarak 140 karakter ile özetlemeleri istenir. Bir sosyal ağ modeline benzetme yapılarak, ağdaki kuralların uygulanması öğrenci için eğlenceli olur. Sınıfta seslendirilen mesajlar, beğeni durumlarına göre sosyal medya panosuna asılır.

2.5.5. Bilgi kartları

Derste öğrenilenlerin yazılabileceği bir kart düzeni oluşturulur. İfadeler belirli bir kalıp üzerinden yazılır. Tüm derslerde her öğrenci bu bilgi kartlarını doldurmak zorunda değildir. Bazen sadece bir öğrenci, bazen öğretmenin belirleyeceği birkaç öğrenci kartları doldurabilir.

<p style="text-align: center;">BU DERSTE</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center;">KEŞFETTİM.</p>
--

Şekil 12. Örnek bilgi kartı formatı-1

<p style="text-align: center;">BU DERSTE</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center;">BENİM İÇİN ÇOK ZORDU.</p>

Şekil 13. Örnek bilgi kartı formatı-2

<p style="text-align: center;">BU DERSTE ÖĞRENDİĞİM</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center;">BENİ ÇOK ETKİLEDİ.</p>

Şekil 14. Örnek bilgi kartı formatı-3

2.5.6. Evet/hayır kartları

Sınıfta cevap kartları için çok fazla kullanım alanı vardır. Öğrencilere iki kart verilir, birisinde "evet", diğerinde "hayır" yazar. Öğrenciler, öğretmenin soracağı soruları cevaplamak için kartları kullanırlar. Öğretmen sınıfın genel durumuna bakıp, sürecin nasıl devam edeceğine karar verir. Aynı kartların doğru/yanlış kartları, matematik işlem kartları, noktalama işaretleri kartları vb. şekilleri de yapılabilir.

2.5.7. Soru kutusu

Öğretmen, A4 kağıdını 10 parçaya bölerek öğretimi yapılacak konuya dair sorular hazırlar. Bu soruları katlayıp bir kavanoza koyar. Bu kavanozun ismi, "soru kutusu"dur. Öğrenciler sırayla kavanozdan soru çekip yüksek sesle okuyarak cevap verirler. Cevap verilen soru kavanozun dışına, verilemeyen soru tekrar kavanozun içine atılır. Böylelikle aynı soru birkaç öğrenci sonra yeniden çekilebilir. Bir öğrenci o soruya doğru cevap verene kadar süreç devam eder.

Soru kutusu öğretmen tarafından hazırlanabileceği gibi öğrencilere de hazırlanabilir. Bu sefer öğrenciler sıraya girerler. Öğretmen kavanozdan kâğıt çekerek süratle soruyu sorar. Cevap veremeyen öğrencinin "Geçiniz" diyerek cevap hakkını bir başka arkadaşına devrettiği aktif bir ölçme gerçekleştirilir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ortaokul 7. sınıfta Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Yükselme Dönemi padişahlarını öğretmek isteyen öğretmen bu tekniği kullanmayı düşünmektedir. Öğretmen, aşağıdaki numaralandırılmış kelimeleri ayrı kâğıtlara yazarak kavanoza koyar ve öğrencilerden her çekilen isimden bir önceki ve sonraki padişahı söylemesini ister.

No	Padişah Adı	No	Padişah Adı
1.	Osman Bey	7	Fatih Sultan Mehmet
2.	Orhan Bey	8	II. Bayezid
3.	I. Murat	9	Yavuz Sultan Selim
4.	Yıldırım Bayezid	10	Kanuni Sultan Süleyman
5.	Çelebi Mehmet	11	II. Selim
6.	II. Murat	12	III. Murat

Şekil 15. Soru kutusu kartı örneği

2.5.8. Emojiler

Emojiler, popüler kültürün bir parçasıdır. "Emoji" kelimesi Japoncadan İngilizceye geçmiş bir kelimedir. Kelimedeki "e" fotoğraf, "moji" ise harf veya karakter anlamına gelmektedir. Emojilerin, kelime ve deyimlerin yerini aldığı görülmektedir. Öğretmenlerimiz derslerinde emojilerin görsel gücünden faydalanabilirler. Öğrenciler için karmaşık kavramların öğretimini gerçekleştirirken onların aşına olduğu emojiler kullanılarak ilgileri çekilebilir ve öğrenmenin kalıcılığı artırabilir.

Şekil 16. Emoji örnekleri

Örneğin, konuyla ilgili kavramlar konusu işlenirken biçimlendirici değerlendirme etkinliklerinden "kavram karikatürü" kullanılır. Bu etkinlikte öğrencilerden kavram karikatüründe bulunan karakterlerin söylediklerini değerlendirmeleri, hangisinin doğru hangilerinin ise yanlış olduğunu belirtmeleri istenir. Daha sonra, önceden hazırlanan emoji kartları kullanılarak öğrencilerin verdikleri cevaplar değerlendirilebilir.

2.5.9. Analoji

Öğrencilerin bir benzetme oluşturması üzerine kurulu bir değerlendirme şeklidir. Bu uygulamada, öğrencilerin aşına oldukları bir şey ile yeni bilgi arasında bağ kurmak ve bu bağ üzerine açıklama yapmak gerekmektedir. Derslerde analojiyi kullanmak öğretmene ve öğrenciyeye kolaylıklar sağlar, öğrencilerde kavramsal değişimin sağlanmasında önemli rol oynar. Örneğin, defterdarı maliye bakanına benzetmek, kazaskerleri adalet bakanına benzetmek, dünyayı portakala benzetmek analojiye örnek olarak verilebilir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, öğrencinin kurduğu bağ üzerine açıklama yapmasını istemektir. Böylelikle öğretilmek istenen kavram veya kavramlar tam olarak anlaşılır.

2.5.10. Çift sütun

Bu teknik, süreç değerlendirme ve öğrencinin düşünme becerilerini geliştirme amacıyla kullanılır. İki sütunlu bir günlüğün sol sütunu temel kelimeler, fikirler ve alıntılar içindir. Sağ sütunda ise öğrencinin bu kelime, fikir ve alıntılara gösterdiği tepkiler yer alır. Bu, üst düzey bilişsel süreçler gerektiren bir tekniktir. Verilen tepkilerden ortaya çıkabilecek sorular da öğrenciler tarafından eklenebilir. Öğrencilerin cevapları okunup bilgi ve anlama düzeyi değerlendirilir. Örneğin, "buluş ve icat" temalı bir ders için aşağıdaki anahtar kelimeler verilir öğrencinin bildiklerini yazması istenebilir.

Mucit	.....
Bilim insanı	.....
Tıp	.....

Şekil 17. Çift sütun örneği

2.5.11. Yumruktan beşe

Hızlı değerlendirme için gayet uygun bir teknik olan yumruktan beşe ile öğrencilere anlama seviyelerine dair soru sorulur. Sorular evet/hayır sorusu olmamalıdır. Öğrenciler yanıtından tam emin olamamışlarsa ve daha fazla bilgiye ihtiyaç duyuyorlarsa bir parmak kaldırılır. Anlama seviyesi arttıkça kaldırılan parmak sayısı artar. Tam olarak anlayan ve bilgisini gösterebilecek öğrenciler beş parmaklarını birden kaldırır. Sınıfa bu genel bakış öğretmen için çok önemlidir. Sürecin nasıl devam ettirileceğine karar vermede havadaki parmaklar öğretmene yol gösterecektir.

Ortaokul 5. sınıfta kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolü konusunu işleyen bir öğretmen “yumruktan beşe” şeklinde bir yönerge verir. Dört veya beş parmağını gösteren öğrenciler, anladıklarını ve kendi başlarına pratik yapmaya hazır olduklarını ifade etmektedir. Üç parmak, anlayabildikleri anlamına gelir ancak bir akranın onlara yardım etmesi, yeniden açıklama yapması gerekir. Bir ya da iki parmak gösteren öğrenciler ise öğretmenle kalıp konuyu yeniden anlatmasını talep edenlerdir.

2.5.12. Başparmak yukarı/başparmak aşağı

Öğrencilerin sunulan bilgileri anlayıp anlamadıklarını belirlemenin bir yolu da başparmak yukarı/başparmak aşağı tekniğidir. Konuda belirli bir seviyeye geldiğinde öğretmen sınıfın genel durumunu görmek adına “başparmak” şeklinde seslenir. Sınıfın genel durumunu görerek sürecin devamına karar verir.

Şekil 18. Başparmak yukarı/başparmak aşağı görsel örneği

2.5.13. Köşeleme

Hareket isteyen bir süreç değerlendirme tekniğidir. Öğretmen, sınıfın her köşesine bir isim verir, köşeleri “Kesinlikle katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde isimlendirir. Konuyla ilgili bir ifadeyi seslendirir. Öğrenciler kendi kararları doğrultusunda uygun gördükleri köşeye giderler. Öğretmen, öğrencilerden cevaplarını tercih etmedeki sebeplerini paylaşmalarını istemelidir. Sebeplerini anlatan, sınıfla paylaşan öğrenciler tüm sınıfa dinlenmelidir.

2.5.14. Arkadaşa öğret

Öğrencinin bir kavram ya da süreci anlayıp anlamadığını belirlemenin en iyi yollarından biri de konuyu bir arkadaşlarına öğretmelerini istemektir. Öğrenciler gereken bilgi ve becerileri düşünür, arkadaşlarına anlatır. Öğrenci arkadaşına anlatabildiği kadar öğrenmiştir. Bu tekrar aynı zamanda öğrenilenlerin pekişmesini sağlar.

Burada verilen teknikler sadece fikir vermek içindir. Öğretmenler hem bu teknikleri başka derslere uyarlayabilir hem de kendileri yeni teknikler geliştirebilir. Burada önemli olan, öğretmenin kısa sürede öğrencilerin gelişim durumlarını belirleyip anında dersin işleyişini mevcut duruma göre düzenleyebilmesidir. Böylece öğrencilerin öğrenme süreçlerine daha iyi rehberlik edilmiş olur.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.6. Dereceli puanlama anahtarı (Rubrik)

Sınıf içerisinde biçimlendirici değerlendirme uygulamalarının faydalarından ve dönüt vermenin öğrenme süreci üzerindeki olumlu etkilerinden bahsetmiştik. Tüm bu olumlu etkileri ortaya çıkarabilmek için bir öğretmenin sınıfında uygulamakta olduğu biçimlendirici değerlendirme etkinliği ile birlikte etkinlik süresince ve sonunda öğrencinin performansını değerlendirmesi için bir yöntem olmalıdır. Geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerinde tek doğru cevap olduğu zaman öğrencinin verdiği cevap ya doğrudur (örn. 10 puan) ya da yanlıştır (örn. 0 puan). Öğrenciye kısmi puanlar verilebilmesine rağmen öğrencinin kendi performansı hakkında sahip olacağı bilgi sınırlı olacaktır.

Biçimlendirici değerlendirmede, geleneksel puanlamanın bu sınırlı değerlendirilmesinden çıkmanın yolu dereceli puanlama anahtarı (rubrik) kullanmaktır. Dereceli puanlama anahtarı, öğrencilerin performanslarının yeterli düzeyini önceden hazırlanmış ölçütlerden biri ile derecelendirmeyi sağlamaktadır. Dereceli puanlama anahtarları, biçimlendirici değerlendirme aracı olmaktan ziyade farklı değerlendirme araçları (portfolyo, çalışma, performansa dayalı değerlendirme vb.) ile birlikte kullanılacak bir puanlama yöntemidir. Dereceli puanlama anahtarlarında öğrencilerden beklenen performans (bilgi, beceri, tutum, değer vb.) açık biçimde, alt göstergeleri ile tanımlanmıştır. Böylece, öğrencinin performansının dereceli puanlama anahtarındaki hangi seviyede olduğu net olarak belirlenebilir. Seviyenin açıklaması da yazılmış olduğu için seçilen seviye aynı zamanda öğrenci durumu hakkında kısa ama açık dönütler sağlar.

Dereceli puanlama anahtarı kullanmanın faydaları şu şekilde sıralanabilir:

- Değerlendirmenin daha nesnel ve tutarlı olması,
- Sistematiğin dönüt verebilme,
- Ölçütlerin açık olarak ifade edilmesi ve paylaşılması,
- Biçimlendirici değerlendirmede gelişimi belgeleyebilme.

2.6.1. Dereceli puanlama anahtarı hazırlama

Sınıf içerisinde temelde bütüncül ve analitik olmak üzere iki çeşit dereceli puanlama anahtarı kullanılabilir. Bu iki dereceli puanlama anahtarı arasındaki temel fark, ele aldıkları detaydır. Bütüncül dereceli puanlama anahtarında sadece seviyeler belirlenirken, analitik dereceli puanlama anahtarında seviyelere ek olarak her bir alt performans göstergesi için açıklamalar belirlenir. Esasen analitik dereceli puanlama anahtarının, birden fazla bütüncül dereceli puanlama anahtarının birleşmesiyle oluştuğu düşünülebilir. Bu iki dereceli puanlama anahtarını detaylıca inceleyelim.

1. Bütüncül dereceli puanlama anahtarı

Bu dereceli puanlama anahtarında öğretmenin amacı, tüm sürece genel bir bakış sağlamaktır. Sınıf içinde detaylara inme gerektirmeyen konularda, özellikle genel becerilerin değerlendirilmesinde bütüncül dereceli puanlama anahtarları etkin bir şekilde kullanılabilir. Örneğin, Tablo 9'daki bütüncül dereceli puanlama anahtarı öğrencilerin sınıf içinde ilgili derste fikirlerini/çözümlerini paylaşmalarını değerlendirme amacıyla kullanılabilir.

Tablo 9. Derse katılım dereceli puanlama anahtarı

Seviye	Ölçütler
4	Temel konulara değinir, bu konuları detaylıca ele alarak inceler.
3	Temel konulara değinir, bu konuları düzenli ve anlaşılır bir şekilde ifade edebilir.
2	Önemli konulara değinir ama bu konuları genel bir yapı kullanarak anlatamaz.
1	Öğrencinin bahsettiği konular birbirinden bağımsızdır, düşünceleri dağınıktır.

Tablo 9'da verilen dereceli puanlama anahtarı genel olarak yazılmıştır. Öğretmenler seviye açıklamalarını alanlarına uygun şekilde değiştirebilirler. Fakat bütüncül dereceli puanlama anahtarı hazırlanırken dikkat edilecek husus, her seviyenin gözlenebilir öğrenci göstergeleri şeklinde yazılmış olmasıdır. Bu şekilde hem puanlamada tutarlılık sağlanabilir hem de öğrenciye anlık hızlı dönüt verilmiş olur.

2. Analitik dereceli puanlama anahtarı

Analitik dereceli puanlama anahtarı öğrenci performansı (örn. hem bilgi hem beceri) değerlendirmede tercih edilmelidir. Öğrencinin birden fazla ölçüte dayalı, karmaşık performans göstermesi gerektiği zaman her biri için seviyeler belirlenir ve hepsi bir arada analitik dereceli puanlama anahtarını oluşturur. Bu sayede süreç içerisindeki her bir parça (ölçüt) ayrıca değerlendirilmiş olur. Aşağıda bir örneği bulunan analitik dereceli puanlama anahtarında da görüldüğü üzere, her bir kriter için ayrı bütüncül dereceli puanlama anahtarlarının bir araya gelmesi gibi düşünülebilir. Aşağıda analitik dereceli puanlama anahtarı örneği verilmiştir. Verilen örnek, öğrencilerin çalışma sunumlarında farklı öğrenci yeterliklerini değerlendirmede kullanılabilen ayrıntılı bir dereceli puanlama anahtarıdır.

Tablo 10. Proje sunumu değerlendirme dereceli puanlama anahtarı

Ölçütler	4	3	2	1
Beden dili (Jest ve mimikler)	Konuyu açıklamaya yardımcı olacak jest ve mimikleri uygun olarak kullandı.	Konuyu açıklamaya yardımcı olacak jest ve mimikleri çoğunlukla uygun kullandı.	Konuyu açıklamaya yardımcı olacak jest ve mimikleri uygun ancak oldukça az kullandı.	Konuyu açıklamaya yardımcı olacak jest ve mimikleri hiç kullanmadı.
Göz iletişimi	Dinleyicilerle uygun durumlarda ve sürekli olarak göz teması kurdu.	Dinleyicilerin çoğuyla ve sıklıkla göz teması kurdu, başka objelere oldukça az odaklandı.	Dinleyicilerin bir kısmı ile göz teması kurdu, sunumu yaparken başka objelere odaklandı.	Dinleyiciler ile hiç göz teması kurmadı.
Zamanı etkili kullanma*		Konuşmacı kendine verilen sürenin tamamını konu bütünlüğünü sağlayarak kullandı.	Konuşmacı kendine verilen sürenin tamamını kullandı ancak sunum süresinde bütünlüğü bozacak ilgisiz konulara da yer verdi.	Konuşmacı kendine verilen sürede sunumu bitiremedi ya da erken bitirdi.
Ses kontrolü*		Konuşmasını uygun hız, vurgu ve tonlama özelliklerine dikkat ederek yaptı.	Konuşmasını uygun hız, vurgu ve tonlama özelliklerinden bir veya ikisine dikkat ederek yaptı.	Konuşmasını uygun hızda, vurgu ve tonlama özelliklerine dikkat ederek yapmadı.

* Bu satırlarda değerlendirmenin sadece üçer kategoride yapılması planlanmıştır.

Tablo 10'da analitik dereceli puanlama anahtarında görüleceği üzere, bir öğrencinin her bir ölçütteki seviyesi belirlenerek, her birinde belirlenmiş göstergeler doğrultusunda performansının nerede olduğu, neyi doğru yaptığı ve neyi eksik yaptığı görülebilir. Ayrıca, bazı ölçütlerin her dört seviyede birden tanımlanmadığına dikkat edilmelidir. Analitik dereceli puanlama anahtarı, en fazla seviyedeki ölçütlere göre hazırlanmalıdır. Daha az seviye ile tanımlanan ölçütlerde bazı seviyelerin kutucukları boş bırakılabilir. Örneğin ses kontrolünde dördüncü seviyede boş bir kare vardır, bu seviye tanımlanmamıştır.

2.6.2. Dereceli puanlama anahtarının kullanımı

Dereceli puanlama anahtarları pek çok farklı biçimlendirici değerlendirme aracıyla öğrencinin performansını önceden belirlenmiş kriterler doğrultusunda değerlendirme amaçlı kullanılabilir. Bu nedenle dereceli puanlama anahtarının kullanımını kısıtlamak uygun değildir; portfolyo, performansa dayalı değerlendirme, açık uçlu soru çözümü veya sanatsal ürün ortaya koyma gibi çok çeşitli değerlendirme aracı ile birlikte kullanılabilir. Bütüncül veya analitik dereceli puanlama anahtarı kullanılırken aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi, bu değerlendirme aracının etkinliğini artırmada yararlı olacaktır:

- Dereceli puanlama anahtarı geliştirirken önce değerlendirmesi yapılacak öğrenme hedefleri belirlenmeli, bu hedefler bağlamında öğrencide görülmek istenen bilgi, beceri, tutum vb. tespit edilmelidir.
- Belirlenen gözlemlenebilir öğrenci davranışları tüm etkinlik/görev için genel bir değerlendirme içeriyorsa bütüncül dereceli puanlama anahtarı, detaylı ve birden fazla ölçütün her biri için değerlendirme gerektiriyorsa analitik dereceli puanlama anahtarı hazırlanmalıdır.
- Dereceli puanlama anahtarında kullanılacak her bir seviye için davranışın somut örnekleri geliştirilmeli ve açık şekilde ifade edilmelidir.
- Dereceli puanlama anahtarı öğrenciler ve diğer paydaşlarla paylaşılmalıdır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.6.3. Dereceli puanlama anahtarı ile dönüt verme

Dereceli puanlama anahtarları bir biçimlendirici değerlendirme aracı olmaktan ziyade farklı değerlendirme araçları (portfolyo, çalışma, performansa dayalı değerlendirme vb.) ile birlikte kullanılacak bir puanlama yöntemidir. Dereceli puanlama anahtarlarında öğrenci performansı, her bir gösterge için seviyeler olacak şekilde tanımlanmıştır. Dereceli puanlama anahtarlarında her bir seviyeye ait kutucukta öğrenci performansı şeklinde açıklamalar yazılmış olduğu için işaretlenen seviye aynı zamanda kısa ama açık dönütler sağlar. Örneğin, Tablo 10'daki tabloda yer alan "Proje sunumu değerlendirme dereceli puanlama anahtarı" bağlamında bir öğrenciye beden dili ölçütünden iki verilmesi, öğrencinin çalışma sunumu sırasında el hareketlerini, mimiklerini sıklıkla kullandığını ama daha fazla kullanabileceğini göstermektedir. Aynı öğrenci ses kontrolü ölçütünden dört almışsa sunum sırasında vurgulamalar vb. yoluyla sesini dinleyicilerin dikkatini çekme amacıyla sunum boyunca etkin şekilde kullanmış demektir. Böylece dereceli puanlama anahtarında her bir ölçütte hangi seviyede olduğunu gören öğrenci, o seviyenin açıklamasını okuyarak dönüt almış olacaktır. Dereceli puanlama anahtarları öğrencilerin yanı sıra veliler gibi diğer paydaşlarla da hızlıca iletişim kurmayı sağlayabilir.

2.6.5. Biçimlendirici değerlendirme örneği-5

Sınıf düzeyi	8
Ünite	Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölümlü!
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> • Millî Mücadele Dönemi'nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarını araştırır. • Millî Mücadele Dönemi'nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarıyla ilgili içerik oluşturur. • Millî Mücadele Dönemi'nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarına görsel ve yazılı kanıtlar gösterir. • Millî Mücadele Dönemi'nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarına ilişkin fikirlerini arkadaşlarıyla paylaşır. • Millî Mücadele Dönemi'nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarına ilişkin fikirlerini yazılı hâle getirir/raporlar. <p>Bu göstergeler İTA.8.3.7. kazanımıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Kanıt kullanma, problem çözme, sabır, sorumluluk, vatanseverlik.

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı (Ek-5)

Öğrencilerin gösterdiği performansın bütününe tek bir puan verilir. Bir çalışmanın bütününe ilişkin kısa sürede karar verme olanağı sağlar. Performansın özelliklerini belli boyutlara ayırmak mümkün olmadığı zamanlarda rahatlıkla kullanılabilir. Analitik puanlama anahtarına göre daha çok sonuca odaklıdır. Bu etkinlikte bütüncül dereceli puanlama anahtarı, öğrencilerin performansını belli boyutlara ayırmadan tek bir bütün olarak değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Öğrencilerinize Millî Mücadele Dönemi'nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarına yönelik bir proje önerisi hazırlayacaklarını belirtiniz.
- Proje önerisi hazırlama takvimini ve hazırlamış olduğunuz bütüncül dereceli puanlama anahtarını öğrencilerinizle paylaşınız. Bu anlamda bunları gerek çevrimiçi ortamda gerekse herkesin görebileceği bir ortamda sergileyebilirsiniz.
- Süreç içerisinde kendilerine aktif rehberlik yapacağınızı ve projelerine ilişkin dönütler vereceğinizi öğrencilerinize söyleyiniz.
- Hazırladıkları proje önerisini istedikleri taktirde sınıfta sunabileceklerini ve bu sunumlarda nelere dikkat etmeleri gerektiğini öğrencilerinize açıklayınız.
- Hazırlayacakları proje önerisi için 3'er veya 6'şar kişilik gruplar oluşturmaları gerektiğini öğrencilerinize söyleyiniz.
- Proje hazırlamanın başlangıç aşamasında öğrencilerden Millî Mücadele Dönemi'nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarını araştırmalarını isteyiniz. Daha öncesinde oluşturulan grupların yapmış oldukları araştırmaları diğer gruplarla paylaşılmasına fırsat tanıyınız.
- Sınıf içerisinde gerçekleştirilen bilgi paylaşımı sonrasında öğrencilerinizden, Millî Mücadele Dönemi'nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarıyla ilgili özgün içerik oluşturmalarını isteyiniz.
- Bu aşamaya kadar oluşturulan proje fikirlerini daha önceden oluşturulan dereceli puanlama anahtarı dahilinde her grubun değerlendirmesine olanak tanıyınız.
- Öğrencilerinizden Millî Mücadele Dönemi'nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarına görsel ve yazılı kanıtlar göstermesini isteyiniz.
- Öğrencilerin sınıf ortamına getirdikleri görsel ve yazılı kanıtlar sonrasında Millî Mücadele Dönemi'nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarına ilişkin fikirlerini arkadaşlarıyla paylaşmalarına imkân tanıyınız.
- Projelerin son halini bir rapor doğrultusunda sunmalarını isteyiniz.
- Proje önerilerini toplayınız ve bütüncül dereceli puanlama anahtarı doğrultusunda değerlendiriniz.
- Değerlendirmiş olduğunuz proje önerilerinin sonuçlarını öğrencilerinizle paylaşınız ve her bir proje önerisine ilişkin son dönütleri öğrencilerinize vererek süreci sonlandırınız.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğrenci başarısına dönüt verme

- Proje önerisi değerlendirmelerinden ortaya çıkan sonuçları olumlu bir dil kullanarak öğrencilerinizle paylaşınız. Bu paylaşımı bire bir ve zamanında yapmak öğrencilere vereceğiniz dönütün etkisini artıracaktır.
- Süreç içerisinde öğrencilerinize dönüt verirken bütüncül dereceli puanlama anahtarındaki ölçütleri göz önüne alabilirsiniz.
- Araştırma yapma ve bilgiye ulaşma konusunda yetersizlik yaşayan öğrenci gruplarına rehberlik ederek hangi bilgiye nasıl ulaşabileceği konusunda fikirler verebilir, projenin sağlıklı bir şekilde oluşturulmasına destek olabilirsiniz. Bu sayede ilk aşamayı sorunsuz bir şekilde atlatan öğrenci projeyi daha özverili bir şekilde hazırlayabilecektir.
- Öğrencilerinizin içerik hazırlama kısmıyla ilgili sorun yaşadıklarını gözlemlediyseniz öğrencilerinize içeriğin özgün bir şekilde nasıl hazırlanacağını, kendi anlatımlarıyla nasıl zenginleştirileceğini örnekler üzerinden açıklayabilirsiniz.
- Özgün proje tasarlama konusunda yetersizlik yaşadığını düşündüğünüz öğrenci gruplarınıza akran desteği sağlayabilirsiniz. Bu aşamada öğrencilerin fikirlerini sınıf ortamında paylaşmaları oldukça önemlidir. Öğrenciler arkadaşlarının öne sürdüğü fikirlere katkı sağlayarak arkadaşlarına destek olabileceklerdir. Bu durum sınıf iklimini de olumlu yönde etkileyecektir.
- Projesini rapor haline getirmede sorun yaşayan öğrencilere aşama aşama bir raporun nasıl yazılacağını gösterebilir veya başka bir konuya ait daha önceden yazılmış bir proje raporunu öğrencilerinize örnek olarak verebilirsiniz.
- Eğer öğrencilerinizin aldığı puan "4 (çok iyi)" düzeyindeyse onlara bir dahaki çalışmalarında performanslarını daha üst seviyeye çıkarabilecekleri karmaşık konularda projeler tasarlamalarına fırsat verebilirsiniz.
- Eğer öğrencilerinizin puanları "1 (zayıf), 2 (orta)" düzeylerindeyse onlara hatalarının neler olduğunu ifade edebilirsiniz. Örneğin, öğrencileriniz "konuyu destekleyici görsel ve yazılı kanıtlardan beklendiği şekilde yararlanmamışlarsa" öğrencilerinize öncelikle Millî Mücadele Dönemi'nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarına ilişkin hangi tür görsel ve yazılı kanıtlar bulunduğunu açıklayabilirsiniz. Bu kaynakların nasıl kullanılması ve içerikle bütünleştirilmesi gerektiğini de bir örnek uygulama üzerinden gösterebilirsiniz. Ayrıca, konu sanat ve edebiyat ürünlerini de kapsadığı için Türkçe öğretmeniyle irtibata geçip öğrencilerinizin eksikliklerini giderme adına iş birliği yapabilirsiniz. Buna ek olarak, takip edilen süreç içerisinde ilgili öğrencilere Millî Mücadele Dönemi'nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımaları konusunda ilgili ek araştırma görevleri verebilirsiniz. Bu görevlere örnek olarak arşiv taraması, belgesel analizi gibi ek araştırmaları sıralamak mümkündür.
- Bütün bunlara rağmen eğer hala öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Ek-5

Bütüncül dereceli puanlama anahtarı

Sevgili öğrenciler,

Millî Mücadele Dönemi'nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımaları konusunda ilgili olarak hazırlayacağınız çalışma önerisi aşağıdaki ölçütler doğrultusunda değerlendirilecektir. Hepinize başarılar dilerim.

Başarı puanı	Ölçütler
4	Konuyla ilgili en az beş farklı kaynaktan yararlanılmıştır. İçerik tamamıyla öğrencilere ait anlatımlardan oluşmaktadır. Konuyu destekleyici görsel ve yazılı kanıtlardan etkin bir şekilde yararlanılmıştır. Sunum hazırlama ve yapma kurallarına tam olarak uyulmuştur. Rapor akıcı bir dille, imla kurallarına uyularak hazırlanmıştır.
3	Konuyla ilgili en az dört farklı kaynaktan yararlanılmıştır. İçerikteki anlatımların çoğunluğu öğrencilere aittir. Konuyu destekleyici görsel ve yazılı kanıtların sayısı yeterlidir ancak bu kanıtlar etkin şekilde kullanılmamıştır. Sunum hazırlama ve yapma kurallarına çoğunlukla uyulmuştur. Rapor yeteri kadar akıcı olmayan bir dille yazılmış, imla kurallarıyla ilgili bazı hatalar yapılmıştır.
2	Konuyla ilgili en az üç farklı kaynaktan yararlanılmıştır. İçerikte yer yer öğrencilere ait anlatımlara rastlanmaktadır. Sınırlı sayıda konuyu destekleyici görsel ve yazılı kanıtlar kullanılmıştır. Sunum hazırlama ve yapma kurallarına yer yer uyulmuştur. Rapor akıcı olmayan bir dille yazılmış, imla kurallarıyla ilgili çok sayıda hata yapılmıştır.
1	Konuyla ilgili en az iki farklı kaynaktan yararlanılmıştır. İçerikte öğrencilere ait anlatımlar hiç bulunmamaktadır. Kullanılan görsel ve yazılı kanıtlar konuyu desteklemekten uzaktır. Sunum, hazırlama ve yapma kurallarına uygun değildir. Rapor akıcı olmayan bir dille yazılmış, imla kurallarına neredeyse hiç dikkat edilmemiştir.

Puanlama sistemi

Bütüncül puanlama anahtarındaki düzeyler 1'den yukarıya doğru çıktıkça niteliğin arttığını göstermektedir. Yukarıdaki anahtarda yer alan puanlar ve anlamları aşağıda gösterilmiştir:

- 1: Öğrencinin/öğrencilerin çalışmasında önemli eksiklikler bulunmaktadır.
- 2: Öğrencinin/öğrencilerin çalışmasının yarıya yakını başarılıdır.
- 3: Öğrencinin/öğrencilerin çalışmasında beklenen becerilerin çoğunluğu gösterilmiştir.
- 4: Öğrenciden/öğrencilerden beklenen tüm beceriler gerçekleştirilmiş, çok iyi bir ürün ortaya çıkarılmıştır.

Öğrenci/öğrenciler yukarıdaki puanlama anahtarından 1 ve 2 düzeyinde bir başarı sergilemişse başarılarının geliştirilmesi için önlemler alınmalı, etkili dönütler verilerek becerilerinin geliştirilmesine çalışılmalıdır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.6.6. Biçimlendirici değerlendirme örneği-6

Sınıf düzeyi	5
Öğrenme alanı	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> • Üretim, dağıtım ve tüketime ilişkin yeni fikirleri ileri sürmek amacıyla araştırma yapar. • Üretim, dağıtım ve tüketime ilişkin yeni fikirler geliştirir. • Üretim, dağıtım ve tüketime ilişkin yeni ürünler tasarlar. • Üretim, dağıtım ve tüketime ilişkin yeni fikirlerini arkadaşlarıyla paylaşır. • Üretim, dağıtım ve tüketime ilişkin yeni fikirlerini yazılı hâle getirir/raporlar. <p>Bu göstergeler SB.5.5.5. kazanımlarıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Araştırma, finansal okuryazarlık, girişimcilik, yenilikçi düşünme, dayanışma, dürüstlük, tasarruf.

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi

Analitik dereceli puanlama anahtarı (Ek-6)

Önceden belirlenmiş ölçütler ışığında öğrencilerin hazırladıkları çalışmaların/ürünlerin çeşitli boyutlarındaki başarı düzeyleri hakkında daha ayrıntılı tanımlamalar yapılır. Bu yöntem, öğretmenlere ölçülecek her temel özellik için kendi ölçütleriyle puanlama yapma olanağı sağlar. Öğrencilerin belli alanlardaki güçlü ve zayıf yönlerini ayrıntılı olarak gösterir. Bu etkinlikte analitik dereceli puanlama anahtarı öğrencilerin performansını iletişim, bilimsel süreç ve içerik vb. açılardan geniş bir biçimde değerlendirebilmek amacıyla kullanılmıştır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Öğrencilerinize üretim, dağıtım ve tüketimle ilgili özgün fikirler geliştirerek başarılı olmuş kişilerin yaşamlarından ve düşüncelerinden örnekler anlatınız.
- Başarıyla sonuçlanmış fikir sahiplerinin yaşantılarına dair kısa videoları sınıf ortamına getirerek öğrencilerin bu kişiler ile karşılaşmasını ve çıkarım yapmalarını sağlayabilirsiniz.
- Başarı ile sonuçlanmış fikirlerin ortak özelliklerini sınıf ortamında değerlendiriniz.
- Değerlendirme sonrasında oluşturulan ortak noktaları temel alarak bir analitik dereceli puanlama anahtarı oluşturunuz.
- Öğrencilerinize üretim, dağıtım ve tüketimle ilgili yeni fikirler geliştirmelerini içeren bir proje önerisi hazırlayacaklarını belirtiniz.
- Proje önerisini sınıfta sunmalarını isteyeceğinizi söyleyiniz ve sunumda nelere dikkat etmeleri gerektiğini açıklayınız.
- Süreç içerisinde kendilerine aktif rehberlik yapacağınızı ve projelerine ilişkin bire bir ve zamanında dönütler vereceğinizi öğrencilerinize söyleyiniz.
- Proje önerisi hazırlama takvimini ve hazırlamış olduğunuz analitik dereceli puanlama anahtarını öğrencilerinize paylaşınız. Puanlama ile ilgili kriterleri öğrencilerinize açıklayarak projenin basamaklarından alacakları puanları anlamlarını sağlayınız. Bu takvim ve analitik dereceli puanlama anahtarını gerek çevrimiçi gerekse herkesin görebileceği bir ortamda sergileyebilirsiniz.
- Hazırlayacakları proje önerisini 2'şer veya 4'er kişilik gruplar halinde oluşturabileceklerini öğrencilerinize söyleyiniz.
- Öğrencilerinize konuyla ilgili basılı ve çevrimiçi kaynaklardan araştırma yapmaları gerektiğini hatırlatınız.
- Ulaştıkları bilgileri düzenleyerek konuyla ilgili oluşturdukları fikirleri sınıf ortamında arkadaşları ile paylaşmalarını isteyiniz. Bu şekilde öğrencilerinizin yardımlaşarak, oluşturdukları fikirleri zenginleştirmesini sağlayabilirsiniz.
- Fikir oluşturma sürecinden sonra, öğrencilerinizden oluşturdukları bu fikirlerden yola çıkarak bir ürün ortaya koymalarını isteyiniz.
- Öğrencilerin proje önerilerini sınıfta diğer arkadaşlarıyla paylaşmalarını sağlayınız.
- Paylaşım sonrasında proje önerilerinin geliştirilmesi gereken yönlerini öğrencilerinizle tartışınız.
- Proje önerilerini rapor haline getirmelerini isteyiniz.
- Proje önerilerini toplayınız ve analitik puanlama anahtarı doğrultusunda değerlendiriniz.
- Değerlendirmiş olduğunuz projelerin sonuçlarını öğrencilerinizle paylaşınız ve her bir proje için gereken son dönütleri öğrencilerinize vererek süreci sonlandırınız.

Öğrenci başarısına dönüt verme

Süreç içerisinde öğrencilerinize dönüt verirken analitik dereceli puanlama anahtarındaki ölçütleri göz önüne alabilirsiniz. Örneğin, öğrencilerinizin araştırma yapma kısmıyla ilgili sorun yaşadıklarını gözlemlediyseniz öğrencilerinizi kütüphane veya çevrimiçi kaynaklara yönlendirebilir, oralarındaki eserlerden nasıl daha etkin bir şekilde yararlanabileceklerini anlatabilirsiniz. Bu bağlamda öğrencilerinizle birlikte okul kütüphanesini ziyaret edebilir, kütüphane kuralları ve bilgi kaynaklarının kullanımını uygulamalı bir şekilde gösterebilirsiniz.

Süreç esnasında öğrencilerinizin ilerleme düzeylerini tespit etmek amacıyla, her aşamadan sonra analitik dereceli puanlama anahtarındaki değerlendirme ölçütleriyle öğrencilerinizi takip edebilirsiniz. İlerleme düzeylerinde eksiklik yaşayan öğrenci gruplarının hangi aşamalarda sorun yaşadıklarını tespit edip, bire bir görüşmeler yaparak anında dönüt verebilirsiniz. Bu görüşmeyi gecikmeden yapmak, öğrencilere vereceğiniz dönütün etkisini artıracak ve kendi eksiklerini fark etmelerine imkan tanıyacaktır.

Öğrencilerin teslim ettikleri proje önerilerini hazırladığınız analitik dereceli puanlama anahtarı ile puanlayabilirsiniz.

Öğrencileriniz verdiğiniz dönütler sonrasında yeterli başarı seviyesine ulaşamadıysa, oluşturulması daha kolay projelere yönlendirebilir veya gruplar arasında değişiklik yapabilirsiniz. Bu proje oluşturma sürecinde de aynı aşamaları izleyerek öğrencinizin gelişim sürecini yakından takip etmelisiniz.

Öğrencilerinizin değerlendirme sonucunda aldıkları puan "iyi" düzeyindeyse öğrencilere geliştirmeleri gereken noktaları hatırlatabilirsiniz. Örneğin, öğrencilerin "ürün" ölçütü "geliştirilen fikirle tasarlanan ürün kısmen örtüşüyor" şeklindeyse öğrencilerinize tasarlamış oldukları ürünlerin hatalı olduğu kısımları gösterebilir veya ileri sürdükleri fikrin ürün içerisine niçin taşınmadığını açıklayabilirsiniz. Bu sorunların üstesinden gelmeleri için yapmaları gereken düzeltmeleri onlarla tartışabilirsiniz.

Öğrencilerinizin başarı seviyeleri yükseldikçe karşılığında yeni hedefler çıkararak gelişim göstermelerini sağlayabilirsiniz.

Eğer öğrencilerinizin puanları "geliştirilmeli" düzeyindeyse onlara eksikliklerinin neler olduğunu söyleyebilirsiniz. Örneğin, öğrencilerin "rapor" ölçütü "rapor tamamlanmamış, anlatımda yazım ve noktalama kurallarına uyulmamış" şeklindeyse öğrencilerinize hatalarını gösterebilir, bunları nasıl gidereceklerini açıklayabilirsiniz. Ayrıca, öğrencilere raporu tamamlama adına ek süre verebileceğiniz gibi yazım ve noktalama kurallarıyla ilgili Türkçe öğretmeniyle irtibata geçip öğrencilerinizin eksikliklerini giderme adına iş birliği de yapabilirsiniz. Bu süreç içerisinde eksik olduğunu gördüğünüz öğrencilere yazılı görevler vermek de öğrencilerin eksiklerini kendilerinin kapatabilmesi adına etkili bir yöntem olabilir.

Öğrencilerinizin değerlendirme sonucunda aldıkları puanlar sınıf ortalamasının üstündeyse öğrencilerinizi yeni öğrenme ortamları ile karşılaştırabilirsiniz. Örneğin öğrencilerinizle birlikte okul kantininde uygulanabilir bir tüketim projesi tasarlayarak öğrencilerinizin projeyi yönetme, uygulama ve değerlendirme aşamalarını yürütmesine imkân tanıyabilirsiniz. Projenin her aşamasında öğrencilerinizle iletişim halinde olarak onlara rehberlik etmeniz öğrencilerinize güven sağlayacaktır.

Bütün bunlara rağmen eğer hala öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ek-6

Analistik dereceli puanlama anahtarı

Adı Soyadı : .....
Numarası : .....
Şubesi : .....
Tarih : .....
Çalışmanın İsmi : .....

Sevgili öğrenciler,

İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirme konusu ile ilgili olarak hazırlayacağınız çalışma önerisi aşağıdaki ölçütler doğrultusunda değerlendirilecektir. Hepinize başarılar dilerim.

Ölçütler	Başarı düzeyi			Puanlar
	(Geliştirilmeli) 1	(İyi) 2	(Mükemmel) 3	
Araştırma yapma	Konuyla ilgili yüzeysel araştırma yapılmış.	Konuyla ilgili araştırma yapılmış ancak eksiklikler var.	Konuyla ilgili kapsamlı bir araştırma yapılmış.	
Özgünlük	Özgün fikirler geliştirilmemiş.	Geliştirilen fikirler benzerlerinden esinlenerek yapılmış ve uygulanabilir değil.	Geliştirilen fikirler akılcı, özgün ve uygulanabilir nitelikte.	
Ürün	Geliştirilen fikirle tasarlanan ürün örtüşmüyor.	Geliştirilen fikirle tasarlanan ürün kısmen örtüşüyor.	Geliştirilen fikirle tasarlanan ürün tamamen örtüşüyor.	
Sunum	Etkili iletişim kurallarına (açık ve anlaşılır dil kullanma, göz teması kurma vb.) uygun bir sunum yapmadı.	Etkili iletişim kurallarına (açık ve anlaşılır dil kullanma, göz teması kurma vb.) kısmen uygun bir sunum yaptı.	Etkili iletişim kurallarına (açık ve anlaşılır dil kullanma, göz teması kurma vb.) uygun bir sunum yaptı.	
Rapor	Rapor tamamlanmamış, anlatımda yazım ve noktalama kurallarına uyulmamış.	Raporun tüm bölümleri tamamlanmamış, anlatımda yazım ve noktalama kurallarına kısmen uyulmuş.	Raporun tüm bölümleri tamamlanmamış, anlatımda yazım ve noktalama kurallarına uyulmuş.	
Toplam puan				

Puanlama sistemi

Analistik dereceli puanlama anahtarında puanlama iki yolla yapılabilir. Birincisinde alınan puan toplam puana bölünür. Örneğin, bu anahtarında beş ölçüt (araştırma yapma, özgünlük, ürün, sunum ve rapor) ve üç başarı düzeyi (geliştirilmeli, iyi ve mükemmel) bulunmaktadır. Öğrencinin her bir ölçütten alabileceği puan en fazla 3*5=15 olacaktır. Bir grup analitik puanlamada 12 puan aldıysa bu yüzde olarak $(12/15)*100=80$ olacak, bu durumda öğrenciler 80'er puan almış olacaktır. İkinci tür puanlamada ise ölçütler ağırlıklarına göre puanlandırılabilir. Örneğin sosyal bilgiler öğretmeni "araştırma yapma" ölçütü için 30, "özgünlük" için 30, "ürün" için 20, "sunum" ve "rapor" için ise 10'ar puan aralığı belirlemiştir. Bu çerçevede araştırma ve üründen tam puan alan bir grubun başarı notu 100 üzerinden 50 puan olacaktır.

2.7. Gözlem formu

Öğretim programlarında devinışsel ve duyuşsal alan davranışlarıyla ilgili birçok kazanım olmasına rağmen uygulamada bu kazanımlara gereken önemin verilmediğı gözlenmektedir (Turgut ve Baykul, 2013). Bu durum, bilişsel alan davranışlarının ölçülmesinde kullanılan ölçme yöntemlerinin devinışsel ve duyuşsal alan davranışlarının ölçülmesinde yetersiz kalışı ve bu davranışların ölçülmesinin oldukça güç oluşundan kaynaklanmaktadır. Ancak, tüm bilim dallarında eskiden beri sık kullanılan bir bilgi toplama yöntemi (Tekin, 2017) olan gözlem, bu alandaki davranışların ölçülmesine olanak sağlamaktadır.

Eğitimde özellikle devinışsel (Gelbal, 2013) ve duyuşsal alan davranışlarının ölçülmesinde yaygın olarak kullanılan gözlem yöntemi (Nartgün, 2010; Turgut ve Baykul, 2013), ilgili davranışların öğretmen tarafından gözlenmesi ve bu gözlemlerin kayıt altına alınması esası üzerine kuruludur. Öğretmenler, öğrenciler hakkında kapsamlı ve sürece dayalı olarak doğru ve hızlı bilgi edinmek ve öğrencilerin kazanımlara ulaşma derecelerini belirlemek amacıyla bu yöntemden faydalanabilirler. Gözlem formları performans ödevleri ve çalışmalarda, öğrencinin gelişim sürecini belirli zaman dilimleri içerisinde izlemek amacıyla kullanılabilir. Bunun yanında öğrencilerin kâğıt kalem kullanımına engel olan durumlarda gözlem formları ile davranış gelişim sürecini izlemek mümkün olabilir. Gelişim sürecinin izlenmesi de öğrenciye ve aileye dönüt vermeyi kolaylaştırabilir (Gelbal, 2013). Gözlem yöntemi, daha önceden geliştirilen veya geliştirilecek gözlem formları, kontrol listeleri ve dereceli puanlama anahtarları kullanarak uygulanabilmektedir.

2.7.1. Gözlem formu hazırlama

Gözlem formlarının geliştirilmesi sürecinde ilk yapılması gereken gözlemin amacını saptamaktır. Bundan sonra, hangi davranışların gözleneceğı sorusu cevaplanır (Turgut ve Baykul, 2013). Bunun için hedef kazanımın göstergesi sayılabilecek birtakım davranışların belirlenmesi gerekmektedir (Nartgün, 2010). Bu aşamadan sonra, gözlemin kim(ler) tarafından, nerede ve nasıl yapılacağı, gözlem sonuçlarının nasıl kaydedileceğı ve puanlanacağı kararlaştırılır (Turgut ve Baykul, 2013). Örneğın, öğrencilere kazandırılmak istenen hedef "grupla iş birliğı içinde çalışma alışkanlığı" ise bu hedefin göstergesi sayılabilecek davranışlar şunlar olabilir (Nartgün, 2010):

- İş birliğı gerektiren grup çalışmalarına isteyerek katılma.
- Grup içindeki sorumluluklarını yerine getirme.
- Gruptaki diğer bireyleri sahip olduğı bilgi, beceri ve kaynaklarla destekleme.
- Grup içindeki çatışmaları grup içinde çözmeye çalışma.
- Grup üyelerinin farklı görüş ve düşüncelerine saygı duyma.

Öğrenciden beklenen davranışın iki çıktısı olduğı durumlarda, davranışlara karşılık gelen seçenek yapısı "gözlendi / gözlenmedi" veya "evet / hayır" vb. şeklinde düzenlenir. Bazen bir davranış tam olarak gösterilemeyebilir. Davranış kısmi olarak gösterilebilir nitelikte ise gözlem formu dereceli (Gelbal, 2013) olarak da hazırlanabilir.

Bu araçların yapımı, kullanımı ve değerlendirilmesi oldukça kolaydır. Seçenek ifadeleri puanlara dönüştürülebildiğı için toplam puan hesaplanabilir ve dolayısıyla gözlem sonuçları üzerinde istatistiksel çözümlenmeler de yapılabilir. Örneğın, sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin dilsiz harita üzerinde çizim yapmasını düşünebiliriz. Bu etkinlik kapsamında öğrencilerin ortaya koyacağı beceriler, "Çizemedi=0, Çizdi=1" gibi bir puanlama yöntemiyle puanlanabilir. Eğer becerinin mükemmelliğı de ölçülecekse puanlama, "Çizemedi=0, Çok Kötü =1, Kötü=2, Orta=3, İyi=4, Çok İyi=5" şeklinde yapılabilir (Turgut ve Baykul, 2013).

2.7.2. Gözlem formunun kullanımı

Gözlem formunda yer alan davranışların gözlemlenebilmesi için uygun ortamların oluşturulması gerekmektedir (Nartgün, 2010). Çok karmaşık ve kısa sürede gerçekleşen becerilerin gözlemleneceğı durumlarda, performans filme alınabilir ve yavaş çekimde davranışın ayrıntıları iyice gözlemlenebilir. Benzer davranışlar için performansın tekrar ettirilmesi ve her seferinde belirli kritik davranışların gözlenmesi (Turgut ve Baykul, 2013) ya da birden fazla gözlemci kullanılması önerilebilir. Gözlem formlarının kalabalık sınıflarda uygulanacağı durumlarda ise gözlenecek davranışların azaltılması, gözlem sürecinin birkaç ders kapsayacak şekilde uzatılması veya gözlemci sayısının artırılması, karşılaşılabilecek problemlerin çözümü noktasında birer öneri olarak sunulabilir. Bunun dışında gözlem formlarının kullanımında başka problemlerle de karşılaşılması olasıdır. Bunlardan sık karşılaşılanlar aşağıda sıralanmıştır (Turgut ve Baykul, 2013):

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Davranış ifadelerinin kazanımı yansıtmaması, açık ve nesnel olmaması.
- Gözlenmek istenen davranışın yeterince gözlenmemesi nedeniyle form üzerinde gelişigüzel işaretleme yapılması.
- Gözlemcinin, kendi öznel eğilimlerine göre bazı öğrencilere daha yüksek, bazılarına daha düşük puan takdir etmesi.
- Dereceli gözlem formlarında seçenek sayısının çok fazla ya da çok az olması.
- "İyi" ölçütü ile değerlendirilen bir davranıştan sonra iyiye, "kötü" ölçütü ile değerlendirilen bir davranıştan sonra kötüye kayma eğilimi (hareleme etkisi).

2.7.3. Gözlem formun ile dönüt verme

Gözlem formları değerlendirildikten sonra karşılaşılan öğrenme eksikliklerinin giderilmesine yönelik dönütlerin işe koşulması gerekir. Dönütler sınıfın geneline yönelik olabileceği gibi sadece bir öğrenciye yönelik de olabilir. Örneğin, sosyal bilgiler dersinde öğretmen öğrencilerinin içinde buldukları oyun gruplarındaki rolleri ile bu rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranıp davranmadıklarını gözlemek istemektedir. Tablo 11'deki üç numaralı davranış ile ilgili öğrenme eksikliği sınıfın genelini ilgilendiriyorsa öğretmen, soru-cevap yöntemini kullanarak kuralların insanlar için neden önemli olduğuna ilişkin bir tartışma ortamı yaratabilir. Bu davranışla ilgili öğrenme eksikliği olan bir öğrenciden ise kuralları belirlenmiş bir oyunu gözlemlemesi istenebilir. Öğretmen, ilgili davranışı gözlemlediği etkinlik süreci içerisinde de dönütler vererek eksikliklerin giderilmesine katkı sağlayabilir (Örneğin; Tablo 11'de yer alan dört numaralı davranış için, gözlem sonucu "orta" olan bir öğrenciye "Arkadaşlarına daha çok yardım etmelisin" şeklinde bir dönüt verilebilir.) Öğrencilere verilen dönütlerden sonra, ilgili davranışlar aynı ölçme aracı veya tamamlayıcı ölçme araçlarıyla tekrar gözlemlenerek öğrencilerin kazanıma ulaşma dereceleri ve dönütlerin işe yararlığı hakkında daha somut bilgiler edinilebilir.

Tablo 11. Oyun ve etkinliklere katılım gözlem formu

No	Gözlenecek davranışlar	Her zaman	Bazen	Hiçbir zaman
1.	Oyun ve etkinliklere katılır.			
2.	Oyun ve etkinliklerde kendine güven duyar.			
3.	Oyun ve etkinliklerde kurallara uyar.			
4.	Oyun ve etkinliklerde iş birliğine dayalı davranışlar gösterir.			
5.	Oyun ve etkinliklerde adil oyun anlayışına uygun davranır.			
6.	Oyun ve etkinliklerde bireysel farklılığı olanlarla çalışmaya isteklidir.			

2.7.4. Biçimlendirici değerlendirme örneği-7

Sınıf düzeyi	7
Öğrenme alanı	Etkin Vatandaşlık
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> TBMM'nin açılmasında Atatürk'ün rolünü değerlendirir. Cumhuriyetin ilanında Atatürk'ün rolüne örnekler gösterir. Çok partili hayata geçiş denemelerinde Atatürk'ün rolünü özetler. <p>Bu göstergeler SB.7.6.2. kazanımıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Araştırma, kanıt kullanma, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama, eşitlik, özgürlük, sorumluluk.

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanılma gerekçesi

Gözlem (Ek-7)

Bireysel veya grup halinde yapılan etkinliklerde önceden hazırlanan veya planlanan ölçütlere göre öğrencilerin ortaya koyduğu performansı izlemek ve değerlendirmek amacıyla kullanılır. Gözlem, özellikle bireylerin duyuşsal ve devinişsel becerilerinin takip edilmesinde rahatlıkla kullanılabilen bir tekniktir. Gözlem aracılığıyla öğrencilerin performansa dayalı görev ve çalışmalarındaki gelişim süreçleri belirli zaman dilimleri içerisinde takip edilebilir. Ayrıca, öğrencilerin kâğıt-kalem kullanmadığı durumlarda gözlem formları ile davranış gelişim süreci izlenebilir. Bu etkinlikte gözlem; öğrencilerin kazanımlara ulaşma derecelerini belirlemek, öğrenciler hakkında kapsamlı ve sürece dayalı olarak doğru ve hızlı bilgi edinmek amacıyla kullanılmıştır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Konuyu işlemeden en az bir hafta önce öğrencilerinizden Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarıyla ilgili bir araştırma yapmalarını isteyiniz. Öğrencilerinize bu araştırmayı 3'şer veya 5'şer kişilik gruplar halinde yapabileceklerini söyleyiniz.
- Yapacakları araştırmanın sonuçlarını sınıfta gönüllülük esasına dayanarak sunmalarını isteyeceğinizi söyleyiniz ve sunumda nelere dikkat etmeleri gerektiğini açıklayınız.
- Gözlem formunun içeriğini ve puanlamayı nasıl yapacağınızı öğrencilerinize açıklayınız ve gerek çevrimiçi ortamda gerek herkesin görebileceği bir ortamda gözlem formunu ve puanlama aracını öğrencilerinizle paylaşınız.
- Araştırmalar tamamlandıktan sonra sunum yapacak öğrenci grubunu değerlendirmek adına akranlarına birer gözlem formu veriniz. Sunum esnasında gözlem formunda yer alan kriterlere göre akranlarının sunum yapan öğrenciyi değerlendirmesini isteyiniz.
- Sunum esnasında siz de gözlemlerinizi ilgili forma kaydediniz.
- Bireysel olarak yapılan akran değerlendirme sonrasında her grubun ortak bir gözlem formu oluşturmaları gerektiğini söyleyiniz. Öğrencilerden her sunum sonrası sunum hakkında bir değerlendirme yapmalarını isteyiniz.
- Her grubun sunumunu aynı kriterlere göre değerlendiriniz. Sınıfça belirlenen ortak eksiklikleri ortaya koyunuz ve bu eksiklikleri gidermeleri için neler yapılabileceğini öğrencilerinizle tartışınız.
- Öğrencilerinizin sunumlarından hareketle konuya ilişkin değinilmeyen, eksik bırakılan yönleri açıklayarak dersi bitiriniz.
- Sunum esnasında yeterince açıklanamayan konulara tekrar hazırlanmaları için öğrencilerinize ek süre tanıyınız.
- Gözlem formunun yeterli olmayacağı durumların ortaya çıkabileceğini veya gözlem esnasında bazı kritik noktaları kaçırabileceğinizi düşünüyorsanız gerekli izinleri almak koşuluyla öğrencinizin/öğrencilerinizin sunumunu kamera ile kayıt altına da alabilirsiniz.
- Gözlem formu sonrasında konuya ilişkin bilgi düzeylerini görmek ve gerekli dönütleri verebilmek amacıyla kısa cevaplı, çoktan seçmeli testler ve açık uçlu sorular uygulayabilirsiniz.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğrenci başarısına dönüt verme

Süreç içerisinde öğrencilerinize dönüt verirken gözlem formundaki ölçütleri dikkate alabilirsiniz. Örneğin, öğrencileriniz konu ile ilgili mevcut kaynaklardan yararlanmakta sorun yaşıyorsa öğrencilerinizi kütüphane veya çevrimiçi kaynaklara yönlendirebilir, oradaki eserlerden nasıl daha etkin bir şekilde yararlanabileceklerini anlatabilirsiniz.

Gözlem formundan ortaya çıkan sonuçları yapıcı bir dil kullanarak öğrencilerinizle paylaşınız. Bu paylaşımı geciktirmeden yapmak, öğrencilere vereceğiniz dönütün etkisini artıracaktır.

Eğer öğrencilerinizin yapılan ilk sunum sonrasında gözlem formlarından "iyi" düzeyinde başarı sağladığını tespit ettiyseniz onlara konuyla ilgili pano, sergi ya da afiş hazırlama gibi görevler vererek yeni öğrenme ortamları oluşturabilirsiniz.

Eğer öğrencilerinizin puanları "kabul edilebilir" düzeydeyse geliştirmeleri gereken noktaları onlara hatırlatabilirsiniz. Örneğin, öğrencilerinizin "sunumu etkili ve ilgi çekici yapma" ölçütü "kabul edilebilir" şeklindeyse öğrencilerinize sunum yaparken sorun yaşadıkları yerleri söyleyebilir ve bunun niçin etkili sunum yapma kurallarına uymadığını açıklayabilirsiniz. Bu sorunun üstesinden gelmeleri için yapmaları gereken düzeltmeleri onlarla tartışabilirsiniz. Eksik olan bu öğrencilere ilerleyen konularda tekrar sunum yaptırmak suretiyle hem geldikleri seviyeyi algılayabilir hem de bu eksikliklerini gidermelerine katkı sağlayabilirsiniz.

Eğer öğrencilerinizin puanları "geliştirilmeli" düzeyindeyse onlara eksikliklerinin ne olduğunu söyleyebilirsiniz. Örneğin, öğrencilerin "Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkıları konusunda ilgili temel kavramları açıklama" ölçütü "geliştirilmeli" şeklindeyse öğrencilerinize hangi kavramları açıklayamadıklarını veya yanlış açıkladıklarını söyleyebilir, bu eksiklikleri giderme adına öğrencilerinize kavram haritası, kavram karikatürü, kavram ağı ve anlam çözümleme tabloları gibi kavram öğretimi teknikleri yardımıyla ek etkinlikler yaptırabilirsiniz.

Konu sonunda bireysel ve grupça yapılan özetlemelerde öğrencilerin öğrenme durumlarını tespit edebilirsiniz. Ayrıca bu özetlemeler sayesinde öğrencilerinizin bilgi düzeyi açısından geldikleri noktaya dair fikir sahibi olabilirsiniz. Özetlenmiş yazılı kaynakları ve gözlem formlarını karşılaştırarak öğrenme eksikliklerini giderememiş öğrencileri ortaya çıkarabilirsiniz. Öğrenme eksikliklerini gideremeyen öğrenciler için farklı öğretim stratejileriyle konuyu tekrar anlatmanızı yarar sağlayacaktır.

Bütün bunlara rağmen eğer hala öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Ek-7

Sunum gözlem formu

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin;

Adı Soyadı : .....
Numarası : .....
Şubesi : .....
Tarih : .....
Çalışmanın İsmi : .....

Bu formun amacı, öğrencilerin yaptıkları sunumları değerlendirmektir. Lütfen gözlem formunda yer alan ölçütleri okuyarak karşılarında bulunan (G)=Geliştirilmeli, (K)=Kabul edilebilir ve (İ)=İyi seçeneklerinden uygun olan birini (X) ile işaretleyiniz.

No	Ölçütler	Düzyerler			Açıklama ve yorumlar
		G	K	İ	
1.	Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkıları konusunda ilgili temel kavramları açıklama.	☐	☐	☐	
2.	TBMM'nin açılmasında Atatürk'ün rolünü değerlendirme.	☐	☐	☐	
3.	Cumhuriyetin ilanında Atatürk'ün rolüne örnekler gösterme.	☐	☐	☐	
4.	Çok partili hayata geçiş denemelerinde Atatürk'ün rolünü açıklama.	☐	☐	☐	
5.	Konuyu mantıksal bir sıra içerisinde sunma.	☐	☐	☐	
6.	Konuyla ilgili kanıtları kullanma.	☐	☐	☐	
7.	Sunumunu yaptığı içeriğe hâkim olma.	☐	☐	☐	
8.	Konu ile ilgili literatürdeki kaynaklardan yararlanma.	☐	☐	☐	
9.	Anlatımını desteklemek için materyal / materyaller hazırlama.	☐	☐	☐	
10.	Uygun öğretim teknoloji, araç ve gereçlerinden faydalanma.	☐	☐	☐	
11.	Sunumu etkili ve ilgi çekici yapma.	☐	☐	☐	
12.	Konuya uygun dikkat çekici ve düşündürücü sorular sorma.	☐	☐	☐	
13.	Sorulara uygun ve yeterli cevaplar verme.	☐	☐	☐	
14.	Açık ve anlaşılır bir dil kullanma.	☐	☐	☐	
15.	Jest ve mimikleri etkili biçimde kullanma.	☐	☐	☐	
16.	Ses tonunu etkili biçimde kullanma.	☐	☐	☐	
17.	Zamanı verimli kullanma.	☐	☐	☐	
Toplam					

Puanlama sistemi

Gözlem formunun puanlanmasında birtakım yollar tercih edilmektedir. Düzyerler evet-hayır, var-yok ve görüldü-görülmedi şeklinde olabileceği gibi yeterli değil (1), az yeterli (2), orta düzeyde yeterli (3), yeterli (4) ve çok yeterli (5) şeklinde daha ayrıntılı ve dereceli şekilde de düzenlenebilir. Gözlem formundan alınacak puanlar için net bir sistem yoktur. Puanlar ölçüt sayısı ve düzyere göre değişebilir. Gözlem formlarının yapımı, kullanımı ve puanlaması oldukça kolay olduğu ve seçenek ifadeleri puanlara dönüştürülebildiği için toplam puan hesaplanabilir, gözlem sonuçları üzerinde istatistiksel çözümler de yapılabilir. Örneğin, yukarıda verilen formdan hareket edecek olursak, eğer form davranışın iki çıktısı olacak tarzda hazırlansaydı puanlama görüldü=1, görülmedi=0 şeklinde yapılabilirdi. Eğer davranış daha ayrıntılı tanımlanmak istenseydi o zaman yeterli değil (1), az yeterli (2), orta düzeyde yeterli (3), yeterli (4) ve çok yeterli (5) şeklinde dereceli puanlama yapılabilir ve puanlar ona göre hesaplanabilirdi.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.8. Kontrol listesi

Kontrol listesi, bir ölçme aracı olarak kullanılabilir gibi bir öğretim aracı olarak da kullanılabilir. Öğrencinin bir davranışı öğrenmesi ya da bunun değerlendirilmesi evresinde neleri, hangi sıra ile ve nasıl yapacağını izlemek amacıyla kullanılır. Öğrenciden beklenen performansın en önemli gözlenebilir yanlarını içerir. Kontrol listeleri daha çok süreci ölçer. Kurallara uyulup uyulmadığını, belirli işlem yollarının izlenip izlenmediğini ve bir davranışın gösterilip gösterilmediğini belirlemeye yardımcı olur (Tekin, 2017).

2.8.1. Kontrol listesi hazırlama

- İfadeler öğrenci davranışına yönelik olmalıdır. Bu nedenle üçüncü şahıs çekimi tercih edilmelidir. Örneğin, dinliyor, yapıyor, konuşuyor, dikkat ediyor vb.
- Kazanımın/performansın alt basamaklarını mümkün olduğunca içermelidir. Bunun için de kazanımın/performansın göstergeleri listelenmeli ve her bir gösterge tabloya dahil edilmelidir.
- Değerlendirmeyi kolaylaştırmak amacıyla gözlemlenebilir özelliklere sırasıyla yer verilmelidir.
- Eğer öğrencinin farklı zamanlardaki durumu karşılaştırılacaksa kontrol listesi tablosunda öğrencinin adı-soyadı ile birlikte tarih bilgisine de yer ayrılmalıdır.

“Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır” kazanımı kapsamında “konuşmalarında sesini ve beden dilini etkili bir şekilde kullanma” konusuna ilişkin kontrol listesi örneği şu şekilde oluşturulabilir:

Tablo 12. Örnek kontrol listesi formu

No	Nitelikler	Evet	Hayır
1.	Dinleyicinin işitebileceği bir sesle konuştu.	☐	☐
2.	Gereksiz sesler çıkarmaktan kaçındı.	☐	☐
3.	Vurgu ve tonlamaya dikkat etti.	☐	☐
4.	Yüzü dinleyiciye dönük konuştu.	☐	☐
5.	Dinleyiciyle göz teması kurdu.	☐	☐
6.	Yüz ve kafa hareketlerini konuşmanın içeriğine uygun kullandı.	☐	☐
7.	El ve kol hareketlerini konuşmanın içeriğine uygun kullandı.	☐	☐
8.	Konuşması sırasında aşırı hareketlerden kaçındı.	☐	☐

2.8.2. Kontrol listesinin kullanımı

Kontrol listelerinde, değerlendirilmek istenen özellikler “var / yok”, “evet / hayır” gibi kelimelerle veya bu kelimelerin yer aldığı sütunların “X” ve “√” gibi sembollerle işaretlenmesi yoluyla belirtilir. Öğrencinin belirlenen özellikleri gözlemlenerek gözlem sırası ve/veya sonrasında ilgili kısım işaretlenir. Kontrol listeleri her bir öğrenci için bireysel olarak kullanılabilir gibi grup çalışmalarında birden fazla öğrenci için ortak olarak da kullanılabilir.

2.8.3. Kontrol listesi ile dönüt verme

Kontrol listesinden hareketle öğrencilere dönüt verilirken her bir özellik üzerinden ayrı dönüt verilmelidir. Özellikle “hayır” veya “yok” olarak işaretlenen hususlar üzerinde durularak eksikliğin/hatanın giderilmesi önemlidir. Örneğin, “Dinleyicinin işitebileceği bir sesle konuştu” maddesinde öğrenci için “hayır” işaretlenmişse ona konuşurken sesini biraz daha yükseltmesi konusunda telkinde bulunulmalı, doğru bir örnek dinletilmeli, eğer öğrencinin fiziksel veya psikolojik bir sorunu varsa öğrenci ilgili birimlere (hastane veya okul rehberlik birimi) yönlendirilmelidir.

2.8.4. Biçimlendirici değerlendirme örneği-8

Sınıf düzeyi	6
Öğrenme alanı	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> • Bir sorun belirler. • Soruna ilişkin hipotezler geliştirir. • Soruna ilişkin kaynak taraması yapar. • Verileri toplar. • Topladığı verileri sınıflandırır. • Raporu hazırlar. <p>Bu göstergeler SB.6.4.3. kazanımıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Araştırma, problem çözme, sosyal katılım, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, sorumluluk.

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanılma gerekçesi

Kontrol listesi (Ek-8)

Öğrencilere kazandırılmak istenen davranışların gerçekleşme durumunu belirlemek ve süreci ölçmeye çalışmak amacıyla kullanılır. Kontrol listesi ile öğrencilerin bir konuya ilişkin gösterdikleri performans ölçülebilir, gözlenebilir ve süreç içerisinde öğrencilerin sergiledikleri davranışların kaydı tutulabilir. Öğrenci çalışmalarına ilişkin bilgiler listelere artı (+) / eksi (-), evet / hayır, doğru / yanlış, yaptı / yapmadı şeklinde kaydedilebilir veya puanlama yapılabilir. Hazırlanması çok uzun zaman almaz, basit ve kullanışlıdır. Bu etkinlikte kontrol listesi, herhangi bir davranışın öğrencide bulunma durumuyla ilgili bilgi edinmek amacıyla kullanılmıştır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Sınıf ortamına bir kutu getiriniz ve öğrencilerinizden günlük hayatta yaşadıkları sorunları bir kâğıda yazıp bu kutunun içerisine atmalarını isteyiniz.
- Sonrasında kutu içerisinden kâğıtları çıkararak tek tek sınıfa okuyunuz. Sınıf içerisinde oylama yaparak bunların gerçek bir sorun olup olmayacağını belirleyiniz. Gerçek sorun olarak belirlenen problem durumlarını tahtaya yazınız.
- Görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak bilimsel araştırma basamaklarını ve araştırmanın nasıl yapılacağını öğrencilerinize açıklayınız.
- Öğrencilerinizden tahtada yazılı olarak bulunan problem durumlarından birini seçmesini isteyiz.
- Öğrencilerinizden bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak seçmiş oldukları problem durumuna ilişkin bir araştırma yapmalarını isteyiniz. Araştırmanın bireysel veya grup halinde de yapılabileceğini öğrencilerinize hatırlatınız.
- Öğrencilere, yapacakları araştırmayı değerlendirirken sizin kullanılabileceğiniz değerlendirme aracını kullanacaklarını söyleyiniz. Eğer öğrencilerinizle ilk defa kontrol listesi uyguluyorsanız, uygulamayı nasıl gerçekleştireceğinizi onlara açıklayınız.
- Görev verilmeden önce puanlamanın nasıl yapılacağını ve çalışma takvimini belirleyiniz. Çalışma takvimi ve hazırladığınız kontrol listesini gerek çevrimiçi gerekse herkesin görebileceği bir ortamda öğrencilerinizle paylaşınız.
- Öğrencilerinizden hazırlayacakları araştırmayı sınıfta gönüllülük esasına dayanarak sunmalarını isteyiniz ve onlara sunumda nelere dikkat etmeleri gerektiğini açıklayınız.
- Araştırma raporlarını toplayınız ve öğrencilerin araştırma sonuçlarını sınıfta diğer arkadaşlarıyla paylaşmalarını sağlayınız.
- Topladığınız araştırma raporlarını kontrol listesi doğrultusunda değerlendiriniz.
- Değerlendirmiş olduğunuz araştırma raporlarını öğrencilerinizle paylaşınız ve her bir rapor için gereken son dönütleri öğrencilerinize vererek süreci sonlandırınız.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğrenci başarısına dönüt verme

Süreç içerisinde öğrencilerinize dönüt verirken kontrol listesindeki ölçütleri göz önüne alabilirsiniz. Bu anlamda, süreç içerisinde öğrencilerinize bilimsel araştırmanın nasıl yapılacağı konusunda aktif rehberlik yapmanızın yapılacak çalışmaların niteliğini artıracak unutmayınız. Örneğin, bilimsel araştırma basamaklarının gerçekleştirilmesi sürecinde öğrencilerinizle ara ara toplantılar yaparak onların sorunlarını dinleyebilir, farklı örnekler üzerinden çalışmalarını yönlendirebilirsiniz. Öğrencilerinizle daha önceden hazırlanmış bir bilimsel araştırma raporunu paylaşabilirsiniz. Bu rapor öğrencilerin kendi eksiklerini görmelerine de imkan tanıyacaktır.

Kontrol listesinden çıkan sonuçları yapıcı bir dil kullanarak öğrencilerinizle paylaşınız. Bu paylaşımı gecikmeden yapmanın, öğrencilerinize vereceğiniz dönütün etkisini artıracak unutmayınız.

Kontrol listesi doldurulduktan sonra öğrencilerin çalışmalarında genel olarak "evet" ifadesi işaretlenmişse sonraki çalışmalarında bu performanslarını nasıl muhafaza edeceklerini ve ileriye taşıyacaklarını onlara açıklayabilirsiniz. Örneğin, öğrenciler araştırmalarında "nitelikli veriler toplamışlarsa" veri toplama aşamasında yaşadıklarını arkadaşlarıyla paylaşmalarını isteyebilir, bu konuda eksiklik hissettiğini düşünen akranlarına rehber olmalarını tavsiye edebilirsiniz.

Kontrol listesi doldurulduktan sonra öğrencilerin çalışmalarında genel olarak "hayır" ifadesi işaretlenmişse kontrol listesindeki eksik ve hatalı yönlerini kendilerine yapıcı bir dil kullanarak açıklayınız. Örneğin, öğrenciler "verileri sınıflandırmada sorun yaşamışlarsa" topladıkları verileri sınıf ortamında paylaşmalarını isteyebilir, akranlarının görüşleriyle birlikte yeni bir sınıflama yapmalarını sağlayabilirsiniz. Buna ek olarak öğrencilerinize sınıflandırma yapmak için nelere dikkat etmeleri gerektiğini açıklayabilirsiniz.

Bütün bunlara rağmen eğer hala öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Ek-8

Kontrol listesi

Kontrol listesinin "Evet" veya "Hayır" bölümlerine "X" işareti koyarak doldurunuz.

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin;

Adı Soyadı : .....

Numarası : .....

Şubesi : .....

Tarih : .....

Çalışmanın İsmi : .....

No	Değerlendirme ölçütleri	Evet	Hayır
1.	Başlık mevcuttur.	☐	☐
2.	Sorun tanımlanmıştır.	☐	☐
3.	Soruna ilişkin hipotezler geliştirilmiştir.	☐	☐
4.	Birden çok kaynaktan yararlanılmıştır.	☐	☐
5.	Veriler toplanmıştır.	☐	☐
6.	Veriler sınıflandırılmıştır.	☐	☐
7.	Sonuç bölümü mevcuttur.	☐	☐
8.	Kaynakça bölümü mevcuttur.	☐	☐
9.	Rapor teslim edilmiştir.	☐	☐
10.	Konuyla ilgili görsellere yer verilmiştir.	☐	☐
11.	Görev/ödev zamanında teslim edilmiştir.	☐	☐
12.	Sunum yapılmıştır.	☐	☐
Toplam			

Puanlama sistemi

Kontrol listesi için özel bir puanlama sistemi yoktur. Belirlenen ölçütler doğrultusunda "evet" veya "hayır" sayıları toplanarak genel değerlendirme yapılır. Buna göre öğrencilere dönüt verilir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.9. Öz, akran ve grup değerlendirme

Bu bölümde biçimlendirici değerlendirme araçlarından öz, akran ve grup değerlendirme araçlarından bahsedilmektedir. İlk olarak "öz, akran ve grup" değerlendirme formlarının ne olduğu hakkında genel bilgi verilmekte, ardından araçların geliştirilme süreci birer örnek üzerinde gösterilmekte ve son olarak da uygulamada dikkat edilmesi gereken hususlara yer verilmektedir.

2.9.1. Öz değerlendirme

Öz değerlendirme, öğrencilerin çalışmalarına ve davranışlarına ilişkin yansıtıcı düşünce ve değerlendirme yeterliklerini geliştirilmesi açısından önemli bir değerlendirme aracıdır. Öğrencilerin kendilerini bağımsız bir şekilde sorgulayarak öğrendiklerini, ürettiklerini ve ortaya koydukları ürünleri değerlendirmeleri, gözden geçirmeleri ve iyileştirmeleri için aynı zamanda güçlü ve zayıf yönlerini keşfederek ortaya koymaları açısından önemlidir. Ayrıca, öğrencilerin öğrenmelerini teşvik edebilen bir araç özelliği de taşımaktadır. Öğrenciler öz değerlendirme yaparken kendilerini daha iyi tanıma, keşfetme ve ifade etme fırsatı bulurlar. Her öğrenci kendi öğrenmesini geliştirmek için sorumluluk almalı ve öz değerlendirme yaparak öğretmenleriyle birlikte sürece dâhil olmalıdır.

a) Öz değerlendirme formu hazırlama

Öğrenciler farklı gelişim düzeylerinde oldukları için öz değerlendirme formu hazırlanırken öğrencilerin gelişimsel düzeyleri göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, öğretim programında yer alan kazanıma bağlı göstergeler öz değerlendirme formu hazırlanırken ölçüt olarak kullanılabilir. Öğrencinin öğretim sürecinde ulaşması beklenen kazanımlara ne ölçüde ulaştığının bu form yardımıyla daha kolay değerlendirilebilmesi beklenmektedir. Bu yolla öğrencinin değerlendirme sürecine aktif katılımı ve kendi performansı hakkında kendi değerlendirmelerini yapabilmesi sağlanmış olur.

Bir öz değerlendirme formu hazırlamada dikkat edilecek önemli hususlar şunlardır:

- Dersin hangi aşamasında öz değerlendirme formu kullanılacağına karar verilir.
- Konu sonunda ulaşılabilecek kazanım göstergeleri listelenir.
- Bu göstergeler öz değerlendirme form ifadesine dönüştürülür.
- Formlarda madde ve seçenek sayısı fazla olmamalıdır.
- Form tasarımı yapılırken öğrencilerin farklı gelişim düzeyleri (ilkokul, ortaokul) göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, küçük yaş grubu öğrenciler için hazırlanan formlarda yazılı ifadeler sade olmalı ve görsellerle desteklenmelidir.
- Farklı içerik ve konular için farklı öz değerlendirme formları geliştirilmelidir.

Takip eden sayfalarda yer alan iki öz değerlendirme formu örneği, öğrencilerin grup içi görev ve sorumluluklarını değerlendirmeleri için hazırlanmıştır.

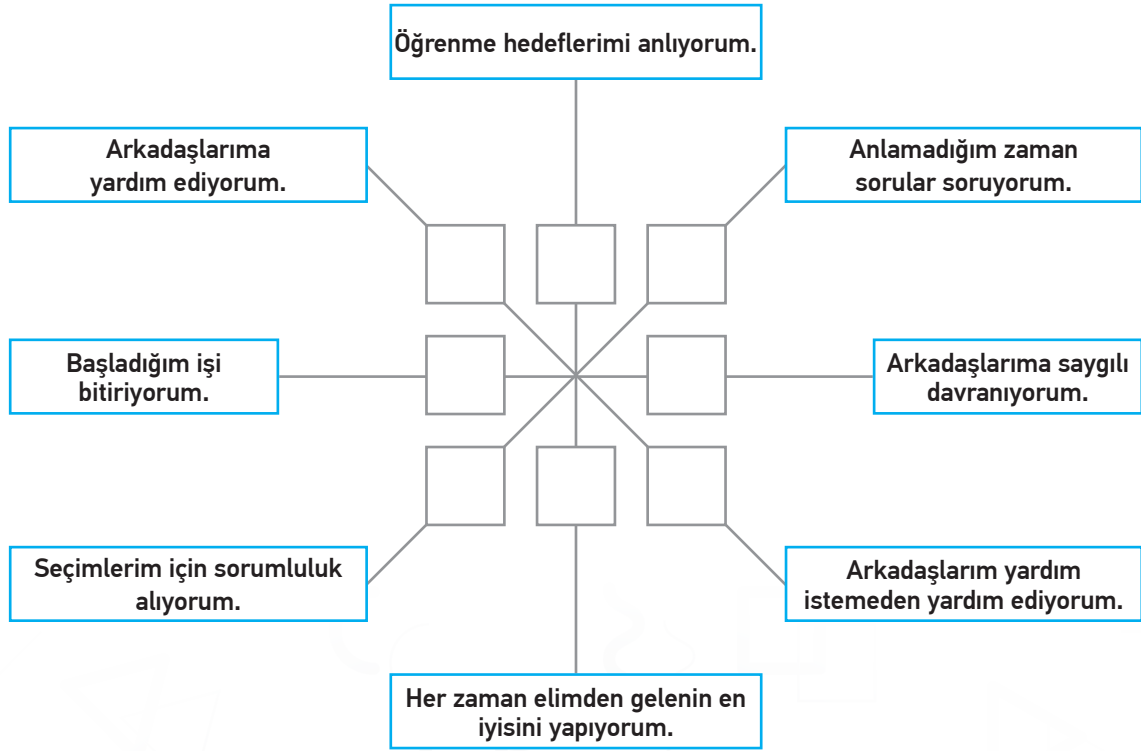

Öz Değerlendirme Formu -1

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin;

Adı Soyadı : .....
Numarası : .....
Şubesi : .....
Tarih : .....
Çalışmanın İsmi : .....

Sevgili öğrencim, aşağıda yer alan ifadelerin altında bulunan kutucuğu “bana çok benziyor” diye düşünüyorsan **maviye**, “bana biraz benziyor” diye düşünüyorsan **yeşile**, “bana hiç benzemiyor” diye düşünüyorsan **kırmızıya** boya.

Şekil 19. Öz değerlendirme örneği-1

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öz Değerlendirme Formu -2

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin;

Adı Soyadı : .....

Numarası : .....

Şubesi : .....

Tarih : .....

Çalışmanın İsmi : .....

Kendimi Değerlendiriyorum

Ölçütler	Hiçbir Zaman	Bazen	Sık sık	Her Zaman
Grup çalışmasında katkıda bulundum.	☐	☐	☐	☐
Grupta bilimsel ve yaratıcı fikirler ürettim.	☐	☐	☐	☐
Grupta herkesle uyum içerisinde çalıştım.	☐	☐	☐	☐
Grupta üstüme düşen tüm sorumluluğu yerine getirdim.	☐	☐	☐	☐
Grupta diğerlerinin fikirlerine saygılı oldum.	☐	☐	☐	☐

Şekil 20. Öz değerlendirme örneği-2

Aşağıda verilen üçüncü öz değerlendirme formu örneği ise öğrencinin yansıtıcı düşüncelerini ortaya koymaya yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu tür öz değerlendirme formlarında aşağıda yer alan ifadelere benzer ifadeler kullanılabilir:

Öz Değerlendirme Formu -3

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin
Adı Soyadı : .....
Numarası : .....
Şubesi : .....
Tarih : .....
Çalışmanın İsmi : .....

- Bu çalışmada bana kolay gelen:.....
.....
.....
- Bu çalışmada en çok beğendiğim:.....
.....
.....
- Bu çalışmada en çok zorlandığım:.....
.....
.....
- Bu çalışma bence farklı yapılabilirdi. Örneğin: .....
.....
.....
.....

Şekil 21. Öz değerlendirme örneği-3

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

b) Öz değerlendirme formunun kullanımı

Öz değerlendirme her ne kadar öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini ortaya koymaya yarasa da onlardan her zaman ve her şey hakkında yansıtıcı düşünceleri istenmemelidir çünkü kısa süre sonra sürekli öz değerlendirme yapmaktan sıkılacaklardır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken ikinci önemli nokta, öz değerlendirme aracının öğrencilerin kendi notlarını verdikleri bir değerlendirme aracı olarak kullanılmamasıdır. Eğer bu araç not verme amacıyla kullanılırsa, öğrenciler ne kadar dürüst olurlarsa olsunlar kendilerine verdikleri notların gerçeği yansıtmadığı, kendilerine oldukça yüksek notlar verdikleri ve yaptıkları hataları göz ardı ettikleri görülebilir. Bu nedenle, öz değerlendirmenin etkili olabilmesi için doğru bir amaca hizmet edecek şekilde kullanılması gerekmektedir.

Bu nedenle, öğrencilere öğrendiklerinin neden önemli olduğunun vurgulanması, hangi öğrenme stratejilerinde başarılı oldukları, neye odaklanmaları gerektiği ve niçin bunun önemli olduğu net olarak belirtilmelidir.

Ayrıca, öz değerlendirme araçlarının öğrencilere tanıtılması, ne işe yaradıklarının ve ne amaçla kullanılacaklarının çok iyi şekilde açıklanması gerekir. Özellikle vurgu yapılması gereken unsurlardan biri de öğrencilere dürüst cevap vermeleri, duygu ve düşüncelerini çekinmeden, utanmadan ve korkmadan yazmaları gerektiğinin söylenmesidir. Bu araçların geliştirilme aşamasında öğretmenler sınıfla birlikte ölçütler belirler ve daha sonra belirli aralıklarla öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri sağlanır.

c) Öz değerlendirme formu ile dönüt verme

Sınıflarda öğrencilere uygulanan öz değerlendirme formları daha sonra toplanıp gözden geçirilmelidir. Öz değerlendirme formlarının yanı sıra aynı öğrenciye ait bireysel değerlendirme formu ve akran değerlendirme formları karşılaştırılmalı, bunların birbiriyle ne kadar tutarlı olup olmadığına bakılmalıdır. Bu karşılaştırma yapıldıktan sonra her öğrenciye ait çok kısa değerlendirme cümlelerinin yazıldığı kayıtlar tutulmalıdır. Bunlar her öğrencinin gelişiminin takibini sağlar ve kolaylaştırır.

Bu değerlendirmeler sonucunda problem yaşayan ve kendisiyle ilgili olumsuz değerlendirme yapan öğrencilerle bireysel olarak konuşulmalı ve problemin ne olduğu ve nasıl çözülebileceği tartışılmalıdır. Buradan alınan bilgiler öğrenci ürün dosyalarına konularak ebeveynlerle paylaşılmalıdır. Aynı zamanda tutulan rapor ve formlar rehber öğretmenle paylaşarak onların da yardımına başvurulabilir.

Öğrencilerin neleri başarabildikleri ve "henüz" neleri başaramadıkları tam olarak bilinmeli ve buna göre değerlendirme yapılmalıdır. Öğrencilere süreç içinde dönütler verilerek neleri yanlış, neleri doğru yaptıkları ifade edilmeli, böylece gelişimlerinin farkında olmaları sağlanmalıdır. Doğru ve yansız değerlendirme yapmak için her öğrenciye ait bir rapor defteri (dosyası) tutulmalıdır. Bu defterde hangi öğrenme ve gelişim alanlarına yer verileceğine karar verilmeli (akademik hedefler, beceriler, öğrenme yaklaşımı vb.), bunları belirlerken de kesin ve net olunmalıdır. Akademik ve akademik olmayan davranışlar iyi belirlenmeli ve eğer akademik başarı ölçülecek ise çaba, sınıf içi davranış, devam-devamsızlık, derse yönelik tutum gibi akademik olmayan faktörler bu değerlendirmenin içine katılmamalıdır.

2.9.2. Akran değerlendirme

Akran değerlendirme, öğrencinin gerçekleştirdiği etkinliğin veya ürünün önceden belirlenmiş ölçütlere göre arkadaşları tarafından değerlendirilmesidir. Akran değerlendirme, grup çalışmalarında grup üyelerinin birbirlerinin performanslarını değerlendirmesi amacıyla kullanılabilir. Bu form, öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişimine katkı sağlamanın yanı sıra objektif karar verme becerilerini, eleştirme yeteneklerini ve öz farkındalıklarını da geliştirmeye yardımcı olur.

a) Akran değerlendirme formu hazırlama

Akran değerlendirme formu hazırlanırken de çocukların gelişimsel düzeyleri göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, öğretim programında yer alan kazanımlar akran değerlendirme formu hazırlanırken ölçüt olarak kullanılabilir. Öğrencinin öğretim sürecinde ulaşması beklenen kazanımlara ne ölçüde ulaştığının bu form yardımıyla daha kolay değerlendirilebilmesi beklenmektedir. Bu yolla öğrencinin değerlendirme sürecine aktif katılımı ve arkadaşlarının performansı hakkında kanaat oluşturması sağlanmış olur.

Bir akran değerlendirme formu hazırlamada dikkat edilecek önemli hususlar şunlardır:

- Dersin hangi aşamasında akran değerlendirme formu kullanılacağına karar verilir.
- Konu sonunda ulaşılabilecek kazanım göstergeleri listelenir.
- Bu göstergeler akran değerlendirme form ifadesine dönüştürülür.
- Formlarda madde ve seçenek sayısı fazla olmamalıdır.
- Form tasarımı yapılırken öğrencilerin farklı gelişim düzeyleri (ilkokul, ortaokul) göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin küçük yaş grubu öğrenciler için hazırlanan formlarda yazılı ifadeler sade olmalı ve görsellerle desteklenmelidir.

b) Akran değerlendirme formunun kullanımı

Akran değerlendirme aracı ortak hazırlanan grup ödevlerinde ve sunumlarda, grup olarak hazırlanmış performans görevlerinin değerlendirilmesinde ve uygulamaya dayalı öğrenci çalışmalarında kullanılabilir. Akran değerlendirme hem öğrencilerin grup içindeki bireysel çabalarını ortaya koymada hem de gruba katkısını değerlendirmede etkili araçlardan biridir. Ancak bu aracın etkili ve faydalı olabilmesi için sınıfta öğrencilere akran değerlendirme hakkında bilgi verilmeli, amacına ve önemine vurgu yapılarak değerlendirme ölçütleri ve akrandan beklenenler çok iyi bir şekilde ifade edilmelidir.

Uygulama aşamasında dikkat edilmesi gereken ilk şey, öğrencilerin akranlarına adil davranmalarıdır. Birbirlerine ilişkin değerlendirme yapacak bireyler çok yakın arkadaşlardan seçilmemeli ve tarafsız değerlendirme yapmaları konusunda uyarılmalıdır. Yapılan değerlendirmenin gerçek amacının öğrencilerin birbirlerinden dönüt almasını sağlamak olduğuna, herhangi bir puanlama veya notlandırma yapılmayacağına ve bu aracın tamamen biçimlendirici bir şekilde kullanılacağına vurgu yapılmalıdır.

c) Akran değerlendirme formuna dönüt verme

Öz değerlendirme başlığı altında verilen öneriler akran değerlendirme formları için de kullanılabilir.

2.9.3. Grup değerlendirme

Grup değerlendirmesi, bir gruba ait çalışmaların veya ürünlerin öğretmen, sınıftaki diğer gruba ait üyeler veya kendi gruplarında bulunan üyeler tarafından değerlendirilmesi şeklinde yapılır. Grup ödevinin temel hedefi sadece çalışılan konunun öğrenilmesi değil; ortak hareket edebilme, farklı görüşlere saygı duyma, ortak plan yapabilme, bilgiyi paylaşma, grup lideri olma, sorumluluk alma ve yardımlaşma gibi davranışları da kazandırmaktır.

a) Grup değerlendirme formu hazırlama

Grup değerlendirme formu hazırlanırken öncelikle öğrencilerin gelişim düzeyleri dikkate alınmalıdır. Ayrıca öğretim programında yer alan kazanımlar grup değerlendirme formu hazırlanırken ölçüt olarak kullanılabilir. Öğrencinin öğretim sürecinde ulaşması beklenen kazanımlara ne ölçüde ulaştığının bu form yardımıyla daha kolay değerlendirilebilmesi beklenmektedir. Bu yolla öğrencinin değerlendirme sürecine aktif katılımı ve grup arkadaşları hakkında değerlendirmeler yapabilmesi sağlanmış olur.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Bir grup değerlendirme formu hazırlamada dikkat edilecek önemli hususlar şunlardır:

- Dersin hangi aşamasında grup değerlendirme formu kullanılacağına karar verilir.
- Konu sonunda ulaşılabilecek kazanım göstergeleri listelenir.
- Bu göstergeler grup değerlendirme form ifadesine dönüştürülür.
- Formlarda madde ve seçenek sayısı fazla olmamalıdır.
- Form tasarımı yapılırken öğrencilerin farklı gelişim düzeyleri (ilkokul, ortaokul) göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin küçük yaş grubu öğrenciler için hazırlanan formlarda yazılı ifadeler sade olmalı ve görsellerle desteklenmelidir.

b) Grup değerlendirme formunun kullanımı

Öğrencilere grup ödevleri verildiği zaman genelde ödevin hazırlanma ve teslim (sunum, performans, uygulama vb.) aşamasında sıklıkla grup üyelerinden şikayetler geldiği gözlenir. Grupta herkesin eşit çalışmadığı ya da bazılarının sürece hiç katkı sağlamadığı, hatta sadece bir kişinin bütün sorumluluğu üstlendiği ve grup çalışması yapılması yerine bu kişinin tek başına işin üstesinden gelmeye çalıştığı dile getirilir. Bu, grup ödevlerinin en büyük sorunlarından biridir. Bu nedenle, öğretmenlerin büyük bir kısmı grup ödevi vermek yerine bireysel ödevler vermeyi tercih etmektedir. Ancak öğrencilerin yukarıda verilen ve öğrenilmesi istenen konunun dışında ifade edilen davranışları öğrenmesi oldukça önemlidir. Bu nedenle, grup ödevinde yaşanabilecek problemleri azaltabilecek tedbirler alınabilir. Yaşanabilecek bir diğer sorun ise öğrencilere bir araştırma konusu verildiğinde genelde konunun internette bulunup kopyalanması, hiç okunmadan ve üzerinde emek harcanmadan teslim edilmesi veya işin ebeveynlere ya da başkalarına yaptırılmasıdır. Bu noktada, öğrencilere en başta belirli yönerge ve kurallar verip yaşanabilecek olası problemler için tedbir almakta fayda vardır.

c) Grup değerlendirme formuna dönüt verme

Örneğin, ödev teslim edildikten sonra grup üyelerine ödev hakkında sözlü kısa bir sınav yapılarak o ödev için çalışan, emek veren ve konu hakkında bilgi sahibi olanlar tespit edilerek adil bir puanlama yapılabilir. Diğer bir alternatif ise şu şekilde olabilir: Örneğin, bir grup çalışmasında 500 puan üzerinden grubun toplamda aldığı puan 475 olsun. Öğretmen grup üyelerine "Bu puanı aranızda eşit dağıtım mı yoksa herkese ayrı ayrı hak ettiği puanı mı vereyim?" diye sorar. Burada öğretmen iki durumla karşılaşabilir: İlkinde öğrenciler aldıkları puanın eşit paylaşılmasına karar verebilir ve kendi aralarında uzlaşma sağlayarak az çalışana da aynı notun verilmesine rıza gösterebilir. İkincisinde ise az çalışan kişi dürüst davranarak hak etmediğini söyleyip az not almaya gönüllü olabilir.

Akran ve grup değerlendirme formu

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin;

Adı Soyadı : .....
Numarası : .....
Şubesi : .....
Tarih : .....
Çalışmanın İsmi : .....

Sevgili öğrenciler,

Bu formda grup olarak çalışmada yerine getirdiğiniz görevlere ilişkin ifadeler yer almaktadır. Bu ifadeleri inceleyerek arkadaşlarınıza grup içerisindeki görevleri yerine getirme durumuna göre uygun sayıda ★ sembolü vermeniz beklenmektedir.

★★★★ : İyi

★★★ : Orta

★ : Geliştirilebilir

İfadeler	Gruptaki arkadaşlarınızın isimleri			
	.....	.....	.....	.....
Grup toplantılarına katılma				
Grup çalışması için birlikte plan hazırlama				
Gruptaki görevini zamanında yerine getirme				
Çalışma süresince yararlı fikirler üretme				
Grup üyeleri ile yardımlaşma				

Şekil 22. Akran ve grup değerlendirme örneği

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Şimdi ise grup olarak çalışmanızı değerlendirmeniz beklenmektedir. Aşağıdaki ifadeler sizin grubunuzda yapılmışsa “Evet”, yapılmamışsa “Hayır”ı işaretleyiniz.

Ölçütler	Evet	Hayır
Grup çalışması için plan hazırladık.	☐	☐
Çalışmamızı zamanında bitirdik.	☐	☐
Çalışmamızı eksiksiz yaptık.	☐	☐
Çalışma sırasında birbirimizle fikir alışverişinde bulunduk.	☐	☐
Çalışma sırasında birbirimizin fikirlerine önem verdik.	☐	☐
Çalışma sırasında birbirimize yardım ettik.	☐	☐

Aşağıdaki ifadelerde boş bırakılan yerlere grup çalışmanızla ilgili görüşlerinizi yazmanız beklenmektedir.

Grup çalışmamızla ilgili görüşlerim:

1. Grubumuzdaki görev dağılımını .....
.....
..... şeklinde yaptık.

2. Grubumuzda en verimli çalışanlar .....
.....
.....

3. Grupla çalışmanın en güzel yanı/yanları .....
.....
.....

4. Grupla çalışmanın en zor yanı/yanları.....
.....
.....

5. Bir dahaki grup çalışmasında .....
.....
..... değiştirmek isterim.

6. Aynı çalışmayı tekrar yapacak olsam .....
.....
..... şeklinde değiştirdim.

Şekil 23. Akran ve grup değerlendirme örneği

2.9.4. Biçimlendirici değerlendirme örneği-9

Sınıf düzeyi	6
Öğrenme alanı	Etkin Vatandaşlık
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> Kadın haklarını açıklar. Dünyada ve Türkiye’de kadın haklarının tarihsel gelişimini örnekendirir. Geçmişte ve günümüzde toplumsal hayatta kadına verilen değeri karşılaştırır. Bu göstergeler SB.6.6.6. kazanımıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.
Beceriler, tutum ve değerler	Kanıt kullanma, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, sosyal katılım, eşitlik.

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanılma gerekçesi

Öz değerlendirme (Ek-9)

Öğrencinin önceden belirlenmiş ölçütler ışığında kendi performansını, seviyesini ve ilerlemesini değerlendirmesini sağlamak amacıyla kullanılır. Öz değerlendirme, öğrencilerin dahil olduğu katılımcı bir süreçtir. Öğrencilerin öğrendiklerini, öğrenmek istediklerini, kendilerine kolay ve zor gelen durumları keşfetmelerini sağlar. Böylelikle öğrencilerin kendileriyle ilgili farkındalığı artar; karar verme, eleştirel düşünme ve sorun çözme gibi üst düzey düşünme becerileri gelişir. Ayrıca, öğrenme isteği artar ve akademik başarıları yükselir. Bu etkinlikte öz değerlendirme öğrencilerin belirli bir konuyla ilgili önceden belirlenmiş ölçütlere göre kendi eksikliklerini, güçlü ve zayıf yönlerini; bilgi, beceri ve tutum seviyelerini görmelerini sağlamak amacıyla kullanılmıştır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Temel hak ve özgürlüklerden yola çıkarak ve yazılı kaynaklardan yararlanarak kadınların sahip olduğu hakları açıklayınız.
- Dünyada ve Türkiye’de kadın haklarının gelişimine örnekler veriniz.
- Öğrencilerinizden geçmişte ve günümüzde toplumsal hayatta kadına verilen değere ilişkin araştırma yapmalarını isteyiniz.
- Bu araştırmada mutlaka yazılı veya görsel kaynak kullanmaları gerektiğini hatırlatınız.
- Araştırma sonrasında elde edilen bilgiler ışığında öğrencilerinizden dünyada ve Türkiye’de kadın haklarının gelişimini bir zaman şeridi üzerinde göstermelerini isteyiniz.
- Hazırlanan zaman şeritlerini inceleyerek konuya ilişkin eksik bilgilerin tamamlanmasına, hatalı bilgilerin düzeltilmesine rehberlik ediniz.
- Sonraki derste öğrencileri, “geçmişte ve günümüzde kadına verilen değer” isimleriyle iki gruba ayıracağınızı ve bu konuyla ilgili bir tartışma ortamı oluşturulacağını söyleyiniz.
- Tartışma esnasında öne sürülen bilgilerin kaynaklara dayandırılması gerektiğini hatırlatınız.
- Tartışmayı yaptırınız ve tartışma sonunda öğrencilerinize ekte yer alan öz değerlendirme formunu dağıtınız.
- Öğrencilerinizden formun üzerinde yazan alanları yönergeler doğrultusunda doldurmalarını isteyiniz ve kendilerini tarafsız gözle değerlendirmeleri gerektiğini hatırlatınız.
- Süreç başında öğrencilerinize formların not vermek amacıyla doldurulmadığını ve sadece öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkı sağlamak amacıyla kullanılacağını söyleyiniz. Bu sayede daha objektif ve nitelikli verilere ulaşacağınızı unutmayınız.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğrenci başarısına dönüt verme

Öz değerlendirme formundan çıkan sonuçları yapıcı bir dil kullanarak öğrencilerinizle paylaşınız. Bu paylaşımı gecikmeden yapmanın öğrencilerinize vereceğiniz dönütün etkisini artıracaklarını unutmayınız.

Hazırladıkları zaman şeritlerinde eksikliği bulunan öğrencilerin eksiksiz olarak hazırlayan akranlarının zaman şeritlerinden yararlanarak tamamlamalarına olanak verebilirsiniz. Bu durum sınıfta akran dayanışması için ortam oluşturacak ve sınıf iklimini olumlu yönde etkileyecektir. Sınıf içinde gerçekleştirilen bilgi paylaşımı sonrasında bilgi konusunda hâlâ eksik kalan öğrenciler olursa çeşitli kaynaklardan yararlanarak öğrencilerin bilgi eksiklerinin giderilmesine rehberlik edebilirsiniz.

Öğrencilerinizin değerlendirmesi kendilerinin yeterli olduğu yönündeyse bundan sonraki çalışmalarında bu performansını geliştirerek daha üst seviyeye çıkarabileceklerini söyleyebilirsiniz. Örneğin, öğrenci "kadın haklarını açıklayabilirim" ölçütüne ilişkin kendini yeterli hissediyorsa konuyu pekiştirmeleri için kadın haklarıyla ilgili bir örnek olay üzerinden değerlendirme yaptırabilirsiniz. Sınıfınızdaki öğrencilerden herhangi birisinin velisi olan bir kadını sınıfınıza davet ederek kadınların neden haklara sahip olması gerektiğini anlatmasını, geçmiş ve günümüzde kadına verilen değeri karşılaştırmasını sağlayabilirsiniz. Ayrıca öğrencilerinizin kadın haklarının gelecekte nasıl olabileceğini tahmin etmelerine veya kadın haklarını daha nitelikli hâle getirmek için fikir üretmelerine yönelik ek etkinlikler tasarlayabilirsiniz. Örneğin her öğrencinizden gelecekteki kadın haklarına yönelik ne gibi değişim ve gelişim sağlanabileceğini içeren maddeler yazmalarını ve bunları gönüllülük esaslı olarak sınıf arkadaşları ile paylaşımlarını isteyebilirsiniz.

Öğrencilerinizin değerlendirmesi kendilerinin "az yeterli" veya "yetersiz" olduğu yönündeyse geliştirmeleri gereken yönleri onlara açıklayabilirsiniz. Örneğin, öğrenci "geçmişte ve günümüzde toplumsal hayatta kadına verilen değeri açıklayabilirim" ifadesine ilişkin kendisini yetersiz hissediyorsa ek etkinlikler yapmak suretiyle (karşılaştırmalı tablo hazırlama, örnek gazete haberleri kullanma, belgesel izleme vb.) konuyu daha iyi anlamalarını sağlayabilirsiniz. Buna ek olarak öğrencilerinizle okul sınırları içerisinde kadın haklarını korumaya yönelik sosyal faaliyetler düzenleyip öğrenme eksikliği yaşayan öğrencilerinize bu faaliyetlerde görev vererek bu konuyla ilgili yaşantılarını arttırmalarını sağlayıp bilgi eksikliklerini giderebilirsiniz.

Bütün bunlara rağmen eğer hala öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Ek-9

Öz değerlendirme formu

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin;

Adı : .....
Soyadı : .....
Numarası : .....
Sınıfı : .....
Tarih : .....

Sevgili öğrenci,

Bu form, gerçekleştirdiğimiz etkinlik sonrasında kendinizi değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Birinci bölümdeki sorularda size uygun olan seçeneklerden birini "X" ile işaretleyiniz:

"Evet" için 😊,

"Kısmen" için 😐,

"Hayır" için ☹️ seçeneklerinden birini işaretleyiniz. Daha sonra ikinci bölümde yer alan açık uçlu soruları cevaplayınız. İyi çalışmalar dilerim.

A. Birinci bölüm

No	Ölçütler	😊	😐	☹️
1.	Kadın haklarını açıklayabilirim.	☐	☐	☐
2.	Kadının tarihsel süreçteki rolleri hakkında fikir sahibiyim.	☐	☐	☐
3.	Dünyada ve Türkiye'de kadın haklarının tarihsel gelişimine örnekler verebilirim.	☐	☐	☐
4.	Geçmişte ve günümüzde toplumsal hayatta kadına verilen değeri açıklayabilirim.	☐	☐	☐
5.	Kadının toplumsal hayattaki önemini kavradığımı düşünüyorum.	☐	☐	☐
6.	Kadın ve erkeğin toplumsal hayatta eşit olma durumlarını açıklayabilirim.	☐	☐	☐
7.	Etkinlik sırasında arkadaşlarımla iletişim halindeydim.	☐	☐	☐
8.	Etkinlikle ilgili yeterli araştırma yaptığımı düşünüyorum.	☐	☐	☐
9.	Etkinlik sırasında bana verilen süreyi etkili kullandığımı düşünüyorum.	☐	☐	☐
10.	Etkinlik sırasında arkadaşlarımı saygılı bir şekilde dinlediğimi düşünüyorum.	☐	☐	☐
11.	Etkinlik sırasında farklı görüşe sahip arkadaşlarıma ön yargılı davranmadığımı düşünüyorum.	☐	☐	☐
Toplam puan				

2.9.5. Biçimlendirici değerlendirme örneği-10

Sınıf düzeyi	5
Öğrenme alanı	Birey ve Toplum
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ve önemini tartışır. • Yaşama hakkına ilişkin ürünler tasarlar. • Eğitim hakkına ilişkin ürünler tasarlar. • Sağlık hakkına ilişkin ürünler tasarlar. • Beslenme hakkına ilişkin ürünler tasarlar. • Oyun hakkına ilişkin ürünler tasarlar. <p>Bu göstergeler SB.5.1.4. kazanımıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Eleştirel düşünme, kanıt kullanma, karar verme, saygı

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi

Akran değerlendirme formu (Ek-10)

Öğrencinin herhangi bir konuya ilişkin olarak yaptığı etkinlik veya ürünün başka bir arkadaşı tarafından önceden belirlenmiş ölçütlere göre değerlendirilmesini sağlamak amacıyla kullanılır. Öğrencilere ayrıntılı dönüt vermesi, öğrencileri daha eleştirel düşünmeye sevk etmesi, öğrenme sorumluluğunu öğrencilere bırakması, öğrencilerin konunun öğrenilme durumuyla ilgili ihtiyaçları noktasında fikir vermesi, kalabalık sınıflarda da rahatlıkla uygulanabilmesi gibi gerekçelerle eğitim-öğretim faaliyetlerinde akran değerlendirmeden yararlanılmaktadır. Bu etkinlikte akran değerlendirme; öğrencilerin öğretim programında verilen kazanımlara ulaşma sürecinin takibi, denetlenmesi ve ulaştığı düzeyin belirlenmesi amacıyla kullanılmıştır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Öğrencilerinize Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan maddeleri okuyunuz ve sınıf ortamında herkes tarafından rahatlıkla görülebilecek bir yere bu maddeleri asınız.
- Öğrencilerinize bu haklardan herhangi birinin eksikliğinde ortaya çıkabilecek olası sorunları sorunuz.
- Öğrencilerinizin verdiği yanıtlar doğrultusunda çocuk haklarının önemini açıklayınız ve bu konuda küçük bir tartışma ortamı oluşturunuz.
- Ek-11'de yer alan belgeyi ve öğrencilerin etkinlik yönergelerini, öğrencilerin görebileceği yerlere yapıştırınız.
- Çocuk haklarını bu derste bir etkinlikle pekiştireceğinizi ve süreç esnasında öğrencilerin belli ölçütler çerçevesinde birbirlerini değerlendireceklerini (akran değerlendirme) ve bu değerlendirme formlarının not vermek amacıyla kullanılmayacağını vurgulayınız. Bu sayede öğrencilerin akran değerlendirme formlarını nesnel ve nitelikli bir şekilde doldurduklarını göreceksiniz.
- Değerlendirme ölçütlerini öğrencilerinizle paylaşınız.
- Öğrencilerinizden 3'er kişilik gruplar oluşturmalarını isteyiniz.
- Elinize bir zil alarak süre başlama ve bitişini bu zilin haber vereceğini belirtiniz. Etkinliğe, ilk soruya doğru cevabı verecek olan grubun başlayacağını söyleyerek etkinliği başlatınız. Soru sorma ve yanıt alma sürecinde öğrencilerinizin öğrenme eksikliklerini tespit edebilir, bu eksiklikleri gidermek için gerekli açıklamaları yapabilirsiniz.
- Öğrencilerin, gruplarında aldıkları kararlar doğrultusunda seçtikleri yönergeleri panoların altına geçerek uygulamalarını sağlayınız.
- Uygulama sürecinde öğrencilerin birbirlerinin çalışmalarını değerlendirirken bir rekabet ortamı oluşturmalarını engellemeye, demokratik bir sınıf ortamı oluşturmaya özen gösteriniz.
- Etkinlik sonunda öğrencilerinize Ek-10'da yer alan akran değerlendirme formunu dağıtınız.
- Akran değerlendirme formunun uygulamasını iki şekilde yapabilirsiniz: Birincide çalışmaların öğrenciler arasında değiştirilmesini söyleyerek her öğrencinin başka bir arkadaşının çalışmasını değerlendirmesini sağlayabilirsiniz. İkincide ise çalışmaların tüm öğrenciler tarafından değerlendirilmesini sağlayabilirsiniz.
- Öğrencilerinizden formun üzerinde yazan alanları yönergeler doğrultusunda doldurmalarını isteyiniz.
- Tamamlanan değerlendirme işleminin ardından öğrencilerinizden uygulamaya yönelik olumlu/olumsuz düşüncelerini sözlü olarak belirtmelerini isteyerek süreci sonlandırınız.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğrenci başarısına dönüt verme

Öğrencinin çalışmaları ve davranışları hakkında arkadaşları genel olarak "evet" ifadesini vermişlerse, onlara çalışmalarının akranlarında olumlu bir izlenim oluşturduğunu ve sonraki çalışmalarında da bu performansını daha üst seviyeye çıkarabileceğini söyleyebilirsiniz. Örneğin panoda yer alan etkinliklerden birkaçını seçerek öğrencilerden bireysel olarak bu etkinliklerden bir ürün ortaya koymalarını isteyebilirsiniz. Ortaya konulan ürünleri konu bitiminin ardından okul içerisindeki panolarda sergilemelerini sağlayabilirsiniz. Öğrencilerinizden çocuk hakları konulu poster hazırlama, drama oyunu sunma, şiir ve slogan yazma gibi etkinlikleri okul genelinde uygulamaya yönelik projeler oluşturmalarını bekleyebilirsiniz. Bu etkinliklere katılan öğrencileri değerlendirirken daha önce kullandığınız akran değerlendirme formlarından yararlanabilirsiniz.

Formda daha çok "hayır" ifadesi verilmişse, öğrencinin davranışlarını tekrar gözden geçirmesi gerektiğini, bir dahaki çalışmada performansını geliştirdiği takdirde arkadaşları tarafından da olumlu değerlendirmeler alabileceğini söyleyebilirsiniz. Örneğin drama oyunu etkinliğini gerçekleştiren grup içerisinde bu alanda yeterli hazırbulunuşluğa sahip olmadığını belirlediğiniz öğrencinize, ilgi alanı doğrultusunda şiir yazma, poster hazırlama vb. gibi başarılı olabileceği görevler vererek öğrenme durumunu yansıtabileceği yeni fırsatlar tanıyınız. Bu durum öğrencinizin özgüven kazanmasına katkı sağlayacaktır.

Ortaya çıkan sonuç doğrultusunda öğrencilerinizin iş birliği ve sosyal katılım becerilerini arttırmanın yanı sıra sorumluluk ve dayanışma gibi birbirleriyle iletişimlerini de artırıcı önlemler alabilir veya etkinlikler düzenleyebilirsiniz.

Bütün bunlara rağmen eğer hala öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Ek-10

Akran değerlendirme formu

Sevgili öğrenciler,

Bu form, etkinlikte birlikte yer aldığınız arkadaşlarınızın çalışmalarını değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Sorulara cevabınız evet ise "E", hayır ise "H", kısmen ise "K" şeklinde ilgili ölçütün karşısına yazınız. İyi çalışmalar dilerim.

Grubun adı :.....
Çalışmanın adı :.....

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin,

Adı :.....
Soyadı :.....
Numarası :.....
Sınıfı :.....
Tarih :.....

Değerlendirdiği;

1. Arkadaşının adı-soyadı:.....
2. Arkadaşının adı-soyadı:.....

No	Ölçütler	Etkinlik Aşamaları			
		Etkinliğin başında		Etkinliğin sonunda	
		1. arkadaşım	2. arkadaşım	1. arkadaşım	2. arkadaşım
1.	Etkinlikte geçen çocuk hakkına ilişkin yeterli bilgiye sahipti.	☐	☐	☐	☐
2.	Etkinlikte geçen çocuk hakkına ilişkin örnekler verdi.	☐	☐	☐	☐
3.	Etkinlikte geçen çocuk hakkına ilişkin görevleri verilen sürede tamamladı.	☐	☐	☐	☐
4.	Etkinlik kapsamında önerdiği fikirler ilgili çocuk hakkının içeriğiyle uyumluydu.	☐	☐	☐	☐
5.	Etkinlik sürecinde üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirdi.	☐	☐	☐	☐
6.	Etkinlik çalışmalarına gönüllü olarak katıldı.	☐	☐	☐	☐
7.	Etkinlik sürecinde arkadaşlarıyla nitelikli iş birliği yaptı.	☐	☐	☐	☐
8.	Etkinlik sürecinde alınan kararlarda etkin rol oynadı.	☐	☐	☐	☐
9.	Etkinlik sürecinde grup arkadaşlarının görüşlerine önem verdi.	☐	☐	☐	☐
10.	Aynı düşüncede olmadığı zamanlarda yapıcı bir dil kullandı.	☐	☐	☐	☐
Toplam Puan					

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ek-11

Etkinlik materyalleri

YAŞAMA HAKKI

Seçtiğiniz hakla ilgili bir kıtalık şiir yazınız.
Süreniz 5 dakikadır.

Seçtiğiniz hakkı anlatan resim yapınız.
Süreniz 5 dakikadır.

Seçtiğiniz hakkı anlatan bir pandomim gösterisi yapınız.
Süreniz 5 dakikadır.

EĞİTİM HAKKI

Gazete muhabiri olarak seçtiğiniz hakkı anlatan bir haber hazırlayınız.
Süreniz 5 dakikadır.

Reklamcı olarak seçtiğiniz hakla ilgili bir reklam panosu hazırlayınız.
Süreniz 5 dakikadır.

Seçtiğiniz hakla ilgili bir slogan yazınız.
Süreniz 5 dakikadır.

SAĞLIK HAKKI

Seçtiğiniz hakla ilgili şarkı sözü yazıp söyleyiniz.
Süreniz 5 dakikadır.

Seçtiğiniz hakla ilgili afiş hazırlayınız.
Süreniz 5 dakikadır.

Seçtiğiniz hakla ilgili arkadaşlarınıza bir masal anlatınız.
Süreniz 5 dakikadır.

BESLENME HAKKI

Seçtiğiniz hakla ilgili karikatür çiziniz.
Süreniz 5 dakikadır.

Seçtiğiniz hakla ilgili akrostiş şiir hazırlayınız.
Süreniz 5 dakikadır.

Seçtiğiniz hakla ilgili bilmece hazırlayıp arkadaşlarınıza sorunuz.
Süreniz 5 dakikadır.

OYUN HAKKI

Seçtiğiniz hakkı anlatan broşür hazırlayınız.
Süreniz 5 dakikadır.

Seçtiğiniz hakla ilgili bir özlü söz yazınız.
Süreniz 5 dakikadır.

Seçtiğiniz hakla ilgili başınızdan geçen bir olayı canlandırınız.
Süreniz 5 dakikadır.

2.9.6. Biçimlendirici değerlendirme örneği-11

Sınıf düzeyi	6
Öğrenme alanı	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> Meslek kavramını tanımlar. Meslek türlerini açıklar. İlgi duyduğu meslekleri belirler. Seçtiği mesleklerle ilgili görüşme yapar. Görüşme sonucunu arkadaşlarıyla paylaşır. <p>Bu göstergeler SB.6.5.6. kazanımlarıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Araştırma, karar verme, problem çözme, bilimsellik.

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi

Grup değerlendirme (Ek-12)

Grup çalışmaları sürecinde grup üyelerinin birbirlerini değerlendirmeleri amacıyla kullanılır. Grup değerlendirmesi, ders kapsamında oluşturulan çalışma grubu/gruplarına ait etkinliklerin ve ürünlerin kendi gruplarında bulunan üyeler ve öğretmen gibi paydaşlar tarafından değerlendirilmesi şeklinde yapılır. Grup değerlendirme, öğrencilerin iş birliği ve iletişim içerisinde birlikte iş yapabilmeye becerilerine olumlu katkı sunar. Sadece çalışılan konunun öğrenilmesine değil; ortak hareket edebilme, farklı görüşlere saygı duyma, ortak plan yapabilmeye, bilgiyi paylaşma, grup lideri olma, sorumluluk alma ve yardımlaşma gibi davranışları kazandırmaya da fayda sağlar. Bu etkinlikte grup değerlendirme, bir grup öğrencinin yürüttükleri çalışma sürecinde belli ölçütlere göre ne kadar başarılı olduklarını göstermek ve grup üyelerinin bu başarıdaki paylarını ortaya koymak amacıyla kullanılmıştır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Öğrencilerinize metafor tekniği yardımıyla meslek kavramını açıklatınız (Örneğin, meslek ...ya benzer çünkü..).
- Meslek türlerini görseller yardımıyla tanıttiniz.
- Biyografilerden hareketle mesleklerinde başarılı olmuş kişilere örnekler veriniz.
- Öğrencilere ilgi duydukları meslekleri ve bunlara ilgi duyma nedenlerini açıklatınız.
- İlgi duydukları mesleklere göre öğrencilerinizi gruplara ayırınız.
- İlgi duydukları meslek sahipleriyle görüşme yapmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerinize bir çalışma takvimi oluşturmaları ve kaynak kişi/kişilerden randevu talep etmeleri gerektiğini söyleyiniz.
- Öğrencilerinize konuyla ilgili basılı ve çevrim içi kaynaklardan araştırma yapmaları gerektiğini hatırlatınız.
- Uygulama yapmadan önce hazırladıkları soruları görmek istediğini belirtiniz.
- Görüşme esnasında görüntü ve ses kaydı yapılabileceği gibi kişilerin söylemlerini not da alabileceklerini söyleyiniz.
- Görüşme esnasında görüşme yapacakları kişi/kişilere yeterli süre vererek, kişi/kişilerin konuşmalarına ve rahatça fikirlerini ifade edebilmelerine olanak tanımları gerektiğine vurgu yapınız.
- Görüşme esnasında kapsam dışına çıldığında görüşme yapılan kişi/kişilerin tekrar konuya geri dönmelerinin sağlanması gerektiğini belirtiniz.
- Görüşme bittikten sonra toplanan verilerin analiz edilmesi gerektiğini söyleyiniz.
- Öğrencilerinize görüşme kayıtları çözümlendiğinde ortaya çıkan verilerin kaynak kişi/kişilere inceletip eklemek veya çıkarmak istedikleri bir şey olup olmadığını sormalarını hatırlatınız. Görüşmede muğlak kalan yerler varsa bazı ek sorularla bu sorunu ortadan kaldıracaklarını söyleyiniz.
- Öğrencilerinizden araştırmalarının sonuçlarını rapor haline getirmelerini isteyiniz.
- Öğrencilerinizin ulaştıkları sonuçları sınıfta diğer arkadaşlarıyla paylaşmalarını sağlayınız.
- Gruplar sunumlarını bitirdikten sonra öğrencilerinizin farklı mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini karşılaştırmalarını sağlayınız.
- Grup değerlendirme formlarını (Ek-12) öğrencilerinize dağıttınız ve formları doldurmalarını isteyiniz. Grup değerlendirme yapılırken mümkün olduğunca ön yargılardan uzak ve nesnel değerlendirme yapmaları gerektiğini öğrencilerinize hatırlatınız.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğrenci başarısına dönüt verme

Süreç içerisinde öğrencilerinize okul dışı öğrenme ve görüşme soruları hazırlamaya ilişkin etkin rehberlik yapmanız yerinde olacaktır. Örneğin, öğrenciler görüşme yapma sürecini planlama noktasında sorunlar yaşıyorsa grup üyeleri ile toplantı yapmak suretiyle onlara yardımcı olabilirsiniz.

Süreç içerisinde grup değerlendirme formundan çıkan sonuçları yapıcı bir dil kullanarak öğrencilerinizle paylaşınız. Bu paylaşımı geciktirmeden yapmanın, öğrencilerinize vereceğiniz dönütün etkisini artıracaklarını unutmayınız.

Grup değerlendirme formu doldurulduktan sonra, öğrencinin çalışmaları ve davranışları hakkında arkadaşları genel olarak "evet" ifadesini vermişlerse, ona çalışmalarının akranlarında olumlu bir izlenim oluşturduğunu ve sonraki çalışmalarında da performansını daha üst seviyeye çıkarabileceğini söyleyebilirsiniz. Örneğin, öğrenciye ilişkin arkadaşları çoğunlukla "Araştırma sürecinde yapılan çalışmalara gönüllü olarak katıldı." ifadesini belirtmişlerse öğrenciyle durumu paylaşarak tavrının olumlu olduğunu, bunu diğer çalışmalarında da devam ettirmesi gerektiğini söyleyebilirsiniz. Buna ilaveten, öğrenciye sosyal sorumluluk projeleri gibi bir görev vermek suretiyle sosyal katılım becerisini geliştirici etkinlikler de yaptırabilirsiniz.

Grup değerlendirme formunda öğrenciyle ilgili daha çok "bazen" ve "hayır" ifadesi verilmişse, öğrencinin davranışlarını tekrar gözden geçirmesi gerektiğini, bir dahaki çalışmada performansını geliştirdiği takdirde arkadaşları tarafından da olumlu değerlendirmeler alabileceğini söyleyebilirsiniz. Bu sayede bir sonraki çalışmaya yönelik olarak öğrencinin istek ve motivasyonunu yüksek tutabilirsiniz. Örneğin, grup arkadaşları öğrenciyi değerlendirirken, çoğunlukla "Araştırma sürecinde üzerine düşen sorumlulukları yerine getirdi." ifadesini olumsuz olarak belirtmişlerse öğrenciyle bu durumu paylaşarak tavrının olumsuz olduğunu ve bunu değiştirmesi gerektiğini söyleyebilirsiniz. Buna ilaveten, öğrenciye gerek bireysel ödevler gerek grup görevleri vermek suretiyle sorumluluk alma becerisini geliştirici etkinlikler yaptırabilir, örnek olaylardan hareketle değerlendirmeler yapmalarını sağlayabilirsiniz. Öğrencilerinizin grup içerisinde daha aktif roller almalarını sağlamak için meslekler konusu ile ilgili canlandırmalar yapmalarını sağlayabilirsiniz.

Grup değerlendirme formundan genel olarak "evet" ifadesi alan öğrencilerinizden, bir mesleği temsil etmesini, görüşmeler esnasında yeterince başarı gösteremeyen öğrencilerinizden ek etkinlik olarak meslek konusunda bilgi düzeyinde eksiklik bulunmayan akranları ile görüşme yapmalarını isteyiniz. Görüşme esnasında öğrencilerinizi dikkatli bir şekilde takip ediniz. Eksik ya da hatalı gördüğünüz noktalarda anında dönüt ve düzeltme sağlayarak yanlış öğrenmelerin önüne geçebilirsiniz.

Bütün bunlara rağmen eğer hala öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Ek-12

Grup değerlendirme formu

Sevgili öğrenciler,

Bu form, grup arkadaşlarınızla birlikte yaptığınız çalışmaları değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Etkinlik sürecinde arkadaşlarınızla ve kendinizle ilgili görüşlerinizi ifade etmek için bu formu doldurunuz. Sorulara cevabınız evet ise "E", hayır ise "H", bazen ise "B" olarak ifade ediniz. İyi çalışmalar dilerim.

Grubun adı : .....

Çalışmanın adı : .....

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin,

Adı : .....

Soyadı : .....

Numarası : .....

Sınıfı : .....

Tarih : .....

Değerlendirdiği;

1. Arkadaşının adı-soyadı : .....

2. Arkadaşının adı-soyadı : .....

3. Arkadaşının adı-soyadı : .....

4. Arkadaşının adı-soyadı : .....

5. Arkadaşının adı-soyadı : .....

No	Ölçütler	Grubumuzdaki kişiler					
		1. arkadaşım	2. arkadaşım	3. arkadaşım	4. arkadaşım	5. arkadaşım	Ben
1.	İlgi duyduğu meslekleri belirtti.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2.	İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini açıkladı.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3.	İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği becerileri sıraladı.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4.	İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim sürecini araştırdı.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Araştırma sürecini planlamada etkin görev aldı.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Araştırma sürecinde arkadaşlarının düşüncelerine saygı gösterdi.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Araştırma sürecinde arkadaşlarıyla yardımlaştı.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Araştırma sürecinde ortaya çıkan anlaşmazlıkları gidermeye katkı sağladı.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Araştırma sürecinde üzerine düşen sorumlulukları yerine getirdi.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Araştırma sürecinde yapılan çalışmalara gönüllü olarak katıldı.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Araştırma sürecinde bilgi ve deneyimlerini paylaştı.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Araştırma sürecinde herkese eşit davrandı.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Rapor hazırlama sürecinde etkin rol aldı.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14.	Sunuma gerekli katkıyı sağladı.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toplam Puan							

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Puanlama sistemi

Grup değerlendirme formunun değerlendirilmesinde “Bazen” ve “Hayır” fazla çıktıysa öğrencilerinizin ilgili konulardaki eksikliklerini gidermek adına onlara yardımcı olunuz.

3.

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMIYLA UYUMLU DİĞER BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRME ÖRNEKLERİ

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Bu bölümde sosyal bilgiler öğretmenliğinde kullanılan öğretim programıyla uyumlu bazı biçimlendirici değerlendirme örneklerine yer verilmiştir. İkinci bölümdekinin aksine biçimlendirici değerlendirme araçlarına ilişkin kuramsal bilgiler ayrıntılı olarak verilmemiş, yalnızca etkinlik formatı dâhilinde ilgili biçimlendirici değerlendirme aracının ne olduğu ve niçin kullanıldığı üzerinde durulmuştur. Bölüm içerisinde yer verilen biçimlendirici değerlendirme araçları aşağıda alt başlıklar hâlinde açıklanmıştır:

3.1. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-12

Sınıf düzeyi	5
Öğrenme alanı	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> Buluş ve icat kavramlarını açıklar. Buluş yapanların özelliklerini kavrar. Bilim insanlarının özelliklerini kavrar. Buluş yapanların ve bilim insanlarının özelliklerini karşılaştırır. <p>Bu göstergeler SB.5.4.4. kazanımıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Araştırma, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, bilimsellik

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi

Tanılayıcı dallanmış ağaç (Ek-13)

Ağaç şeklinde bir diyagrama yerleştirilen birbiriyle ilişkili önermelerden oluşur ve öğrencilerin zihin yapılarındaki bilgi örüntüleri ile kavram yanlışlarını ortaya çıkarmak amacıyla kullanılır. Tanılayıcı dallanmış ağaçta geleneksel değerlendirme aracı olarak kullanılan doğru-yanlış maddeleri birbiriyle ilişkili bir yapıda çoklu olarak sorulur. Her bir soruya verilen cevap bir sonraki soruya ilişkin kararı etkiler veya sonucu belirler. Bu etkinlikte tanılayıcı dallanmış ağaç, öğrencilerin konuya ilişkin doğru ve yanlış öğrenmelerini tespit etmek amacıyla kullanılmıştır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Örnek kavram karikatürünü öğrencilerinize dağıtmadan önce öğrencilerin konuya ilişkin ön bilgilerini ortaya koymak amacıyla "Kavram karikatürleri ve bunların işlevleri ne olabilir?" sorusunu yöneltiniz.
- Öğrencilerinize verdikleri cevapları ve gerekçelerini açıklatınız.
- Verilen cevaplardan sonra kavram karikatürlerini açıklayarak işlevlerini belirtiniz.
- Bunun ardından Ek-14'te yer alan kavram karikatürünü öğrencilerinize dağıtınız.
- Buluş ve icat kavramlarını karşılaştırma yaparak açıklayınız.
- Buluş yapanların ve bilim insanlarının özelliklerini ülkemizdeki önemli kişilerin biyografileri üzerinden açıklayınız.
- Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini sınıfta tartışarak tespit ediniz.
- Tartışma sonrasında belirttiğiniz ortak özellikleri sınıf panosuna asınız.
- Ek-13'te verilen tanılayıcı dallanmış ağaç formunu öğrencilerinize dağıtınız.
- Tanılayıcı dallanmış ağaç formunu sınıf zeminine çiziniz.
- Öğrencilerinize "başla" komutuyla soruyu okuyup cevabını düşüncelerini isteyiz. "Değiştir" komutuyla hızlıca "doğru" ya da "yanlış" seçeneğinin üzerinde toplanmaları gerektiğini açıklayınız.
- Süreç esnasında sorulara verilen her yanıt için öğrencilerinize doğru/yanlış dönütünü gerekçeleri ile verebilirsiniz. Yanlış yanıt veren öğrencilerinizden neden bu şekilde düşündüklerini söylemelerini isteyiniz. Bu sayede öğrencilerinizin kavram yanlışlarını ortaya çıkarabilir ve gerekli açıklamaları yaparak bu yanlışları ortadan kaldıracabilirsiniz.
- Soruların hepsi tamamlandığında öğrencilerin hangi çıkışa ulaştıklarını net bir şekilde görebileceksiniz.
- Sınıfınızın fiziki ortamı bu tarz bir değerlendirme etkinliğine imkân tanımiyorsa iki türlü değerlendirme yapabilirsiniz: Birincisinde öğrencilerinizin kâğıtlarını birbirleriyle değiştirmelerini isteyerek cevap anahtarını doğrultusunda puanlama yapmalarını isteyebilirsiniz. Uygulama sürecinde öğrencilerin birbirlerinin çalışmalarını değerlendiren bir rekabet ortamı oluşturmalarını engellemeye, demokratik bir sınıf ortamı oluşturmaya özen gösteriniz. İkincisinde ise tüm kâğıtları toplamak suretiyle öğrencilerinizin puanlamalarını siz yapabilirsiniz.

Öğrenci başarısına dönüt verme

Formu değerlendirdikten sonra öğrencilerinize aldıkları notları söyleyiniz. Bu paylaşımı gecikmeden yapmak öğrencilere vereceğiniz dönütün etkisini artıracaktır.

Eğer öğrencileriniz tam puan aldıysa onlara sonraki çalışmalarında bu performanslarını koruyarak daha üst seviyeye çıkarabileceklerini söylebilirsiniz.

Eğer öğrencilerinizin aldığı puan 60-85 aralığındaysa öğrencilerinizin geliştirmeleri gereken noktaları onlara olumlu bir dil kullanarak gösterebilirsiniz. Örneğin, öğrencileriniz buluş ve icat kavramlarını birbirleriyle aynı kabul ediyorsa onlara kavramların farklılığına ilişkin ek etkinlikler yaptırabilirsiniz. Bu noktada, metafor ve analoginin yanı sıra kavram haritası veya anlam çözümleme tablosu gibi kavram öğretimine yönelik materyaller etkin bir çözüm olabilir.

Eğer öğrencilerinizin aldığı puan 0-40 aralığındaysa konuyla ilgili ne tür bilgi eksiklikleri olduklarını öğrencilerinize olumlu bir dil kullanarak açıklayabilirsiniz. Bu eksiklikleri gidermeleri adına neler yapmaları gerektiği yönünde kendilerine önerilerde bulunabilirsiniz. Örneğin, öğrencileriniz buluş yapanların özelliklerini bilmiyorsa bunu başka bir buluş sahibi kişinin biyografisiyle destekleyebilir, konuyu (buluş yapanların ve bilim insanlarının özellikleri) karşılaştırmalı tablolar üzerinde açıklayabilirsiniz. Ayrıca, fen bilimleri öğretmeniyle irtibata geçip öğrencilerinizin eksikliklerini giderme adına iş birliği de yapabilirsiniz. Buna ilaveten, öğrencilerinizin konuya ilişkin durumunu dikkate alarak onlara ek etkinlikler yaptırabilir veya araştırma görevleri verebilirsiniz.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

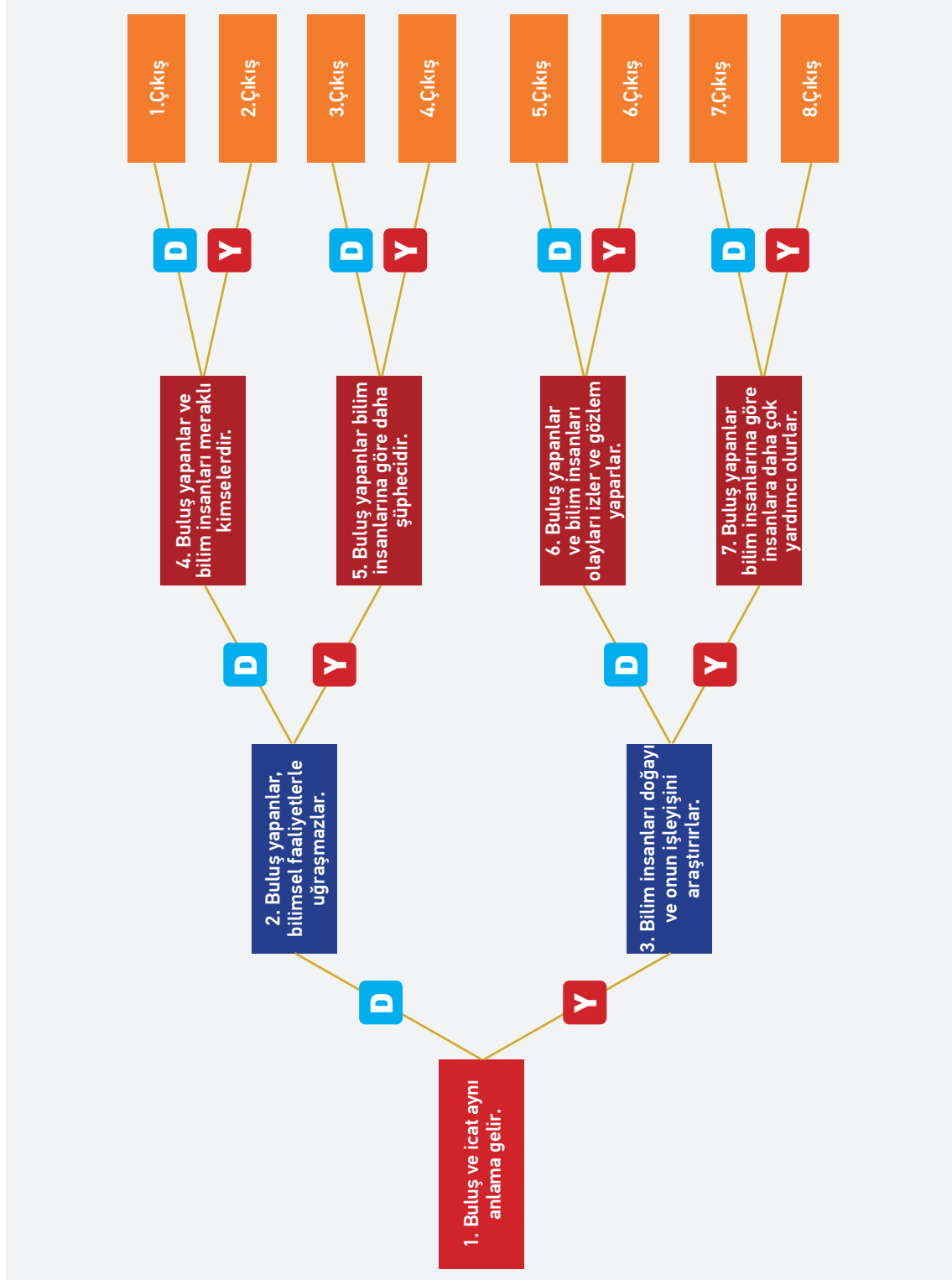

Ek-13

Tanılayıcı dallanmış ağaç formu

Sevgili öğrenciler,

Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özellikleri konusu ile ilgili olarak aşağıda tanılayıcı dallanmış ağaç verilmiştir. Lütfen ifadelere doğru ya da yanlış yanıtlar vererek ağacın sonunda yer alan çıkışlardan birine ulaşınız. Sadece bir çıkıştan çıkabileceğinizi ve ulaştığınız çıkışı kutucuk içine almanız gerektiğini unutmayınız. Hepinize başarılar dilerim.

Puanlama sistemi

Tanılayıcı dallanmış ağaç formunun puanlama sisteminde çeşitli yollar takip edilebilmektedir. Birinci yolda her bir çıkış noktasına ulaşıldıktan sonra verilen cevaplar doğru ise 1 puan, yanlış ise 0 puan verilmek suretiyle toplam puan alınır. Bütün soruları doğru cevaplayan öğrenci tam puan alırken, yanlış cevap veren öğrenciler eksik puan alır. Böylelikle öğrencilerin eksik veya hatalı öğrendiği bilgiler ve kavramlar ortaya çıkarılır. İkinci yolda ise konu veya ünite sonu değerlendirme yapılıyorsa her bölüme artan değerde veya verilen ifadenin zorluğuna göre puanlar verilerek 100 puan üzerinden değerlendirme yapılır. Bu etkinlikte tanılayıcı dallanmış ağaç tekniği içerik gereği konu sonu değerlendirme amacıyla kullanıldığı için ikinci yol benimsenmiş olup puanlama aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Çıkışlar	Verilen Yanıtlar	Puanlar			Toplam
		15	25	60	
1. çıkış	1 (D), 2 (D) ve 4 (D)	-	-	+	60
2. çıkış	1 (D), 2 (D) ve 4 (Y)	-	-	-	0
3. çıkış	1 (D), 2 (Y) ve 5 (D)	-	+	-	25
4. çıkış	1 (D), 2 (Y) ve 5 (Y)	-	+	+	85
5. çıkış	1 (Y), 3 (D) ve 6 (D)	+	+	+	100
6. çıkış	1 (Y), 3 (D) ve 6 (Y)	+	+	-	40
7. çıkış	1 (Y), 3 (D) ve 7 (D)	+	-	-	15
8. çıkış	1 (Y), 3 (D) ve 7 (Y)	+	-	+	75

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ek-14

Kavram Karikatürü

Yusuf: İcat; aslında var olan fakat insanlar tarafından bilinmeyen şeylerin öğrenilmesidir.

Nurbanu: Hiçbirinize katılmıyorum, bence buluş ve icat bu söylediklerinizden farklı anlamdadır.

Mehmet: Buluş; daha önceden var olmayan şeylerin çalışmalar sonucunda yapılmasıdır.

Soru: Karikatürde verilen üç arkadaş buluş ve icat kavramlarını tartışmaktadır. Siz bu arkadaşlardan hangisinin veya hangilerinin görüşlerine katılıyorsunuz, neden?

Cevap:.....
.....
.....
.....
.....
.....

3.2. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-13

Sınıf düzeyi	6
Öğrenme alanı	Küresel Bağlantılar
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> Türk Cumhuriyetleri'ni açıklar. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ile olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini değerlendirir. Ülkemize komşu devletleri açıklar. Ülkemizin komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini değerlendirir. <p>Bu göstergeler SB.6.7.1. kazanımıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Finansal okuryazarlık, mekânı algılama, politik okuryazarlık, barış

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi

Yapılandırılmış grid (Ek-15)

Anlamli öğrenmeyi ölçmeye yarar ve öğrencilerin herhangi bir konuyla ilgili kavram yanlışlarını, bilgi eksikliklerini ve yanlışlarını ortaya koymak amacıyla kullanılır. Yapılandırılmış grid etkinliğinde, öğrencilerin herhangi bir konuyla ilgili olarak hazırlanmış sorulara verebileceği olası cevaplar belirli sayıdaki kutucukların içine yerleştirilir. Kutucukların içine kelime, resimler, sayılar, tanımlar veya formüller konulabilir. Kutucuklar birbirleriyle ilişkilidir. Her kutucukta birden fazla sorunun doğru yanıtı bulunabilir. Böylelikle, öğrencilerin sorularla doğrudan ilişkili olan ve olmayan kutucukları ayırmaları beklenir. Yapılandırılmış grid, şans faktörünü azaltma özelliğiyle çoktan seçmeli testlerden ayrılır. Çok kısa bir zamanda uygulanabilir. Bu etkinlikte yapılandırılmış grid, öğrencilerin zihinlerinde yanlış yapılandırılmış olduğu bilgileri ve kavramları tespit etmek amacıyla kullanılmıştır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Sınıfınıza Türk Cumhuriyetlerinin ve ülkemize komşu olan ülkelerin her birinin isimlerini A-4 boyutunda kartonlara yazarak getiriniz.
- Bir öğrencinize "Türkiye" yazılı kartonu veriniz. Diğer öğrencilerden sınıf içerisine dağılmalarını isteyiniz.
- Sınıfa bir dünya haritası getiriniz ve her öğrencinizin haritadaki Türk Cumhuriyetlerine ve ülkemize komşu olan ülkelerin bulunduğu konumları incelemelerini isteyiniz. Ortaya Türkiye yazılı kartonu alan öğrenciyi koyarak diğer öğrencilerin onun etrafında haritadaki konumlara göre dağılmalarını isteyiniz.
- Türkiye ve komşu ülkelerin dizilişine benzer bir şekil ortaya çıkana kadar öğrencilerinizle bu işlemi tekrarlayınız.
- Yakın bir benzerliğe ulaştığınızda, öğrencilerinize "Ülkemize komşu olan ülkelere hangileri Türk Cumhuriyetleri olabilir?" sorusunu yöneliniz ve sınıfta bir tartışma ortamı oluşturunuz.
- Hangilerinin Türk Cumhuriyeti olduğunu öğrencilerinize açıklayınız.
- Her öğrencinizden elinde yazılan ülke ismine yönelik araştırma yapmalarını ve bir sunum hazırlamaları gerektiğini belirtiniz.
- Öğrencilerinizden sunumlarında ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ile olan kültürel, sosyal, siyasal ve ekonomik ilişkilerini açıklamalarını isteyiniz.
- Sınıf mevcuduna göre sunum görevi alamayan öğrencilerinize pano, sergi, afiş hazırlama gibi görevler vererek ülkemizin komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasal ve ekonomik ilişkilerini açıklamalarını isteyiniz.
- Dilsiz harita üzerinde öğrencilerinizin Türk Cumhuriyetleri ve ülkemize komşu devletleri göstermelerini sağlayınız.
- Öğrenme durumlarını değerlendirmek için öğrencilerinize ekte yer alan yapılandırılmış grid örneğini dağıtınız.
- Eğer öğrencilerinize ilk defa yapılandırılmış grid değerlendirmesi ile karşı karşıya getiriyorsanız, öğrencilerinizi değerlendirmeyi nasıl gerçekleştireceklerine ilişkin bilgilendiriniz ve süreci sonlandırınız.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğrenci başarısına dönüt verme

Öğrencilerinizin gerçekleştirdiği sunumlarda yeterince değinilmeyen noktaları öğrencilerinizin anlayabileceği bir şekilde açıklayınız.

Ortaya konulan ürünlerde eksik bilgiler olduğunu düşünüyorsanız bu bilgileri öğrencilerinizle birlikte tespit ediniz.

Yapılandırılmış grid formundan çıkan sonuçları yapıcı bir dil kullanarak öğrencilerinizle paylaşınız. Bu paylaşımı geciktirmeden yapmanın, öğrencilerinize vereceğiniz dönütün etkisini artıracaklarını unutmayınız.

Eğer öğrencilerinizin aldığı puan sınıf ortalamasının üstündeyse onlara bir sonraki çalışmalarında bu performanslarını geliştirebileceklerini söyleyebilirsiniz. Ayrıca, konu içeriğini pekiştirmeye yönelik olarak yapacağınız ek etkinlikler de öğrencilerin konuyu içselleştirmelerine katkı sağlayacaktır. Örneğin, öğrencilerinize Bağımsız Türk Cumhuriyetleri ve komşu ülkelere ilişkin belgesel filmler izlemelerini veya bu ülkelerle ülkemiz arasında önemli bir bağ görevi üstlenen TİKA'nın faaliyetlerini çevrimiçi kaynakları kullanarak incelemelerini tavsiye edebilirsiniz. Sınıftaki velilerinizden daha önce ülkemize komşu ülkelerde ya da Türk Cumhuriyetlerinden herhangi birinde bulunmuş biri varsa sınıfa davet edebilir, bu ülkelerle ilgili bilgi paylaşımı yapmasını isteyebilirsiniz.

Eğer öğrencilerinizin aldığı puan sınıf ortalamasının altındaysa hangi basamakta/basamaklarda hatalı olduğunu kendisine yapıcı bir dil kullanarak açıklayabilirsiniz. Bu hatayı/hataları giderme adına nelere dikkat etmesi gerektiği yönünde kendisine rehberlik edebilirsiniz. Örneğin, öğrenciniz Bağımsız Türk Cumhuriyetleri'nin nüfus büyüklüklerini doğru bir şekilde sıralayamıyorsa öğrencinize tablo ve grafikleri kullanarak somut gösterimlerde bulunabilir veya konuyla ilgili çeşitli materyaller hazırlayabilir ve bu materyalleri öğrencinizle birlikte inceleyerek bilgi eksikliklerini gidermelerine yardımcı olabilirsiniz.

Bütün bunlara rağmen eğer hala öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Ek-15

Yapılandırılmış grid

Sevgili öğrenciler,

Aşağıda verilen yapılandırılmış grid, ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkileriyle ilgili sorulardan oluşmaktadır. Lütfen size yöneltilen soruları cevaplamak için kutucuklardaki numaraları kullanınız. Aynı kutucuğu bir veya birden fazla sorunun cevabı olarak kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar dilerim.

1 Azerbaycan	2 Suriye	3 Kazakistan	4 Bulgaristan
5 Kırgızistan	6 İran	7 Türkmenistan	8 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
9 Irak	10 Gürcistan	11 Özbekistan	12 Yunanistan

Sorular

1. Bağımsız Türk Cumhuriyetleri hangileridir?

.....
.....
.....

2. Ülkemize komşu devletler hangileridir?

.....
.....
.....

3. Bağımsız Türk Cumhuriyetleri'ni ülkemize olan uzaklıklarına göre sıralayınız.

.....
.....
.....

4. Ülkemize komşu devletleri yüzölçümlerine göre sıralayınız.

.....
.....
.....

5. "İki devlet, tek millet" sözüyle ülkemiz dışında hangi Türk Cumhuriyeti kastedilmektedir?

.....
.....
.....

6. Ülkemiz hangi Türk Cumhuriyeti'ne sanayi ürünleri satarken bu ülkeden canlı hayvan ve gıda maddeleri almaktadır?

.....
.....
.....

7. Ülkemiz hangi ülkelere sanayi ürünleri ihraç ederken bu ülkelerden petrol ve petrol ürünleri satın almaktadır?

.....
.....
.....

8. Ülkemiz terör tehdidine karşı kendini korumak amacıyla hangi ülkelerde operasyonlar yapmaktadır?

.....
.....
.....

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Puanlama sistemi

Yapılandırılmış gridin puanlanması için doğru ve yanlış seçilen gözenek sayısı ile toplam doğru ve yanlış atanan gözenek sayısına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu değerler belirlendikten sonra doğru cevaplar tüm doğru cevap sayısına, yanlış cevaplar ise tüm yanlış cevap sayısına bölünerek öğrencilerin doğru ve yanlış cevap oranları tespit edilir (Formül 1). Sonrasında doğru cevap oranı yanlış cevap oranından çıkartılarak öğrencilerin doğru cevap yüzdesi bulunmuş olur (Formül 2).

Formül 1	
$P_D = n(D) : D_{YA}$	n(D): Öğrencinin seçtiği doğru gözenek sayısı
	D_{YA} : Doğru atanan gözenek sayısı
$P_Y = n(Y) : N_{YA}$	n(Y): Öğrencinin seçtiği yanlış gözenek sayısı
	N_{YA} : Yanlış atanan gözenek sayısı
Formül 2	
$D_Y = P_D - P_Y$	D_Y : Doğru cevaplama yüzdesi
	P_D : Öğrencinin doğru cevap oranı
	P_Y : Öğrencinin yanlış cevap oranı

Yapılandırılmış grid'de öğrencilerin soruları doğru cevaplama oranı +1 ile -1 arasında değişir. +1 tüm soruların doğru cevaplandığı, 0 doğru ve yanlış cevap oranlarının birbirine eşit olduğu, -1 ise hiç doğru cevap olmadığı şeklinde yorumlanır. Bulunan değer negatifse ve 10 üzerinden bir değere dönüştürülmek isteniyorsa rakama 1 eklenir ve bulunan değer 5 ile çarpılır.

- Örneğin 1. sorunun doğru cevabı 1, 3, 5, 7, 8, 11'dir. Bu durum 12 gözenekli yapılandırılmış grid için 6 doğru 6 yanlış cevap anlamına gelmektedir. Öğrencimiz birinci soruya 1, 3, 5, 7, 9 ve 12 şeklinde cevap vermiş olsun. Buna göre öğrencimiz 2 yanlış, 4 doğru cevap vermiştir. Bu durumda birinci soru için öğrencimizin doğru cevaplama yüzdesi şöyle hesaplanır:

$$\begin{aligned} D_Y &= P_D - P_Y \\ D_Y &= 4:6 - 2:6 \\ D_Y &= 0.67 - 0.33 \\ D_Y &= 0.34 \end{aligned}$$

Buna göre maddenin öğrenci tarafından doğru cevaplanma yüzdesi %34'tür. Çıkan oranı 1 ile toplayıp 5 ile çarptığımızda sonuç $0.34+1=1.34*5=6.7$ olur. 10 üzerinde çıkan rakam değerlendirildiğinde öğrencinin birinci madde için alacağı not 10 üzerinden yaklaşık 7'dir.

Sıralama sorularında ise aşağıdaki puanlama sistemi kullanılır:

- Örneğin 3. soruda Bağımsız Türk Cumhuriyetlerinin nüfus büyüklüklerine göre sıralanması isteniyordu. Bu sorunun doğru cevabı 11-3-1-5-7-8'dir.Sorunun puanlanmasında;

- 11, 3'ten önce mi geliyor? Eğer cevap evet ise bunlar yan yana mıdır?
- 3, 1'den önce mi geliyor? Eğer cevap evet ise bunlar yan yana mıdır?
- 1, 5'ten önce mi geliyor? Eğer cevap evet ise bunlar yan yana mıdır?
- 5, 7'den önce mi geliyor? Eğer cevap evet ise bunlar yan yana mıdır?
- 7, 8'den önce mi geliyor? Eğer cevap evet ise bunlar yan yana mıdır?

Burada her doğru cevap (evet) 1 puan, her yanlış cevap (hayır) ise 0 puan olarak değerlendirilmektedir. Eğer öğrenci 11-3-1-7-5-8 cevabını vermişse öğrencinin cevapları;

- Evet-Evet
- Evet-Evet
- Evet-Hayır
- Hayır-Hayır
- Evet-Hayır

şeklinde. Bu durumda öğrenci 10 soru üzerinden 6 doğru cevap vermiştir. Dolayısıyla onluk sistemde öğrencinin bu sorudan alacağı puan da 6 olacaktır.

3.3. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-14

Sınıf düzeyi	7
Öğrenme alanı	Birey ve Toplum
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> İletişimle ilgili kavramları açıklar. İletişimi olumlu ve olumsuz etkileyen tutum ve davranışlara kanıtlar gösterir. İletişimi olumlu ve olumsuz etkileyen tutum ve davranışlarla kendi tutum ve davranışlarını karşılaştırır. Etkili iletişim kurabilmek için yapması gerekenleri tartışır. <p>Bu göstergeler SB.7.1.1. kazanımıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.</p>
Beceriler, tutum ve değerler	Eleştirel düşünme, iletişim, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, öz denetim, saygı, sevgi.

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanılma gereçesi

Kelime ilişkilendirme testi (Ek-16)

Bilişsel yapıları, kavramlar arası bağları, öğrencilerin kavramları birbirleriyle ilişkilendirmelerini ve olası kavram yanlışlarını göstermek amacıyla kullanılır. Kelime ilişkilendirme testinde ilgili kavramların anlamsal bellekteki yakınlıklarına göre zihinde yakın durdukları varsayımından hareket edilir. Buna göre, verilen kavramla öğrenciler tarafından ilk yazılan kavramın daha üst düzey bir ilişki içerisinde olduğu kabul edilir. Hem ölçme-değerlendirme hem de tanı amaçlı olarak kullanılabilir. Kavram ağı ile desteklenebilmesi, anlamlı öğrenmeyi artırması açısından önemlidir. Hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi açısından çok zaman alıcı bir etkinlik değildir. Büyük gruplarda da kolaylıkla uygulanabilir. Bu etkinlikte kelime ilişkilendirme testi; öğrencilerin zihinlerindeki bilgi ağını, bu ağı oluşturan kavramlar ve aralarındaki bağları görmek amacıyla kullanılmıştır.

Öz değerlendirme (Ek-17)

Öğrencilerin önceden belirlenmiş ölçütler ışığında kendi performansını, seviyesini ve ilerlemesini değerlendirdiği değerlendirme aracı, öz değerlendirmedir. Bu etkinlikte öz değerlendirme; öğrencilerin belirli bir konuyla ilgili önceden belirlenmiş ölçütlere göre kendi eksikliklerini, güçlü ve zayıf yönlerini; bilgi, beceri ve tutum seviyelerini görmelerini sağlamak amacıyla kullanılmıştır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- “İletişim” ile ilgili 5-10 kelime arası anahtar kavram belirleyiniz.
- Anahtar kavramları Ek-16’da gösterildiği gibi alt alta sıralayarak bir kelime ilişkilendirme testi oluşturunuz.
- Öğrencilerinizin bilinçaltlarındaki iletişimle ilgili anahtar kavramları öğrenmek amacıyla Ek-16’da verilen kelime ilişkilendirme testini bir ön test olarak öğrencilerinize sorunuz.
- Her bir kavramın altındaki boşluklara “iletişim” kelimesi ile ilgili akıllarına gelen ilk kelimeyi yazmaları için öğrencilerinize 30-45 saniye arasında bir süre tanıyınız.
- Öğrencileriniz bütün anahtar kavramlara ilişkin bir kelime yazdıktan sonra kelime ilişkilendirme testini toplayınız.
- Kelime ilişkilendirme testlerini analiz ederek öğrencilerinizin bilişsel yapılarını ortaya çıkarınız.
- Kelime ilişkilendirme testlerine yazılan anahtar kelimeleri ilişkili-ilişkisiz olacak şekilde kategorileştiriniz.
- İlişkisiz kelimeleri belirleyerek bu kelimelerin yazılma sebepleri üzerine öğrencilerinizle konuşunuz. Bu şekilde öğrencilerinizin kavram yanlışlarını giderebilirsiniz.
- Örnek olaylardan, görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak iletişimi olumlu ve olumsuz etkileyen tutum ve davranışları sınıf ortamında tartışınız.
- Öğrencilerinizin iletişimi olumlu ve olumsuz etkileyen tutum ve davranışlarla kendi tutum ve davranışlarını karşılaştırabilmelerini sağlamak amacıyla onlara Ek-17’de yer alan öz değerlendirme formunu uygulayınız ve çıkan sonuçları arkadaşlarıyla paylaşmalarını isteyiniz.
- Etkili iletişim kurabilmek için yapılması gerekenleri beyin fırtınası tekniği yardımıyla öğrencilerinize tartıştırınız.
- İşlediğiniz konunun öğrencilerinizin bilinçaltlarında edindiği yeri görebilmek amacıyla Ek-16’da verilen kelime ilişkilendirme testini bir son test olarak tekrar öğrencilerinize sununuz.
- Her bir kavramın altındaki boşluklara “iletişim” kelimesi ile akıllarına gelen ilk kelimeyi yazmaları için öğrencilerinize 30-45 saniye arasında bir süre tanıyınız. Öğrencileriniz bütün anahtar kelimelere bir kelime yazdıktan sonra kelime ilişkilendirme testini toplayınız.
- Topladığınız kelime ilişkilendirme formlarını analiz ederek öğrencilerinizin gelişimleri hakkında dönüt verebilir ve süreci sonlandırabilirsiniz.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğrenci başarısına dönüt verme

Kelime ilişkilendirme testinden ortaya çıkan sonuçları yapıcı bir dil kullanarak öğrencilerinizle paylaşınız. Bu paylaşımı geciktirmeden yapmak öğrencilere vereceğiniz dönütün etkisini artıracaktır.

Eğer öğrencileriniz yazdıkları kelimelerle anahtar kavramları iyi ilişkilendirebilmişlerse, onlara bir sonraki çalışmalarında performanslarını geliştirerek daha üst seviyeye çıkarabileceklerini söyleyebilirsiniz. Kelime ilişkilendirme testinde kullandığınız anahtar kavramları değiştirip öğrencilerinize yeni formlar düzenleyerek kendilerini geliştirmelerini sağlayabilirsiniz.

Eğer öğrencileriniz yazdıkları kelimelerle anahtar kavramları iyi ilişkilendirememişlerse kavramlara ilişkin hatalarının ne olduğunu kendilerine yapıcı bir dil kullanarak açıklayınız. Bu eksikliği/eksiklikleri giderme adına nelere dikkat etmeleri gerektiği yönünde kendilerine rehberlik ediniz. Kavram öğretimi adına ek etkinlikler yaptırmak da öğrencilerin öğrenmesine olumlu katkılar sağlayacaktır. Örneğin, öğrencilerinize iletişimle ilgili kavramları gösteren bir kavram haritası hazırlamak veya hazırlatmak etkili bir çözüm olabilir. Bununla birlikte kavramların cümleler içinde kullanılması, kavramların içerisinde geçtiği metinler oluşturulması gibi etkinlikler de öğrencilerin öğrenmelerine olumlu yönde etki edebilir.

Öz değerlendirmeye ilişkin dönütlerde öğrencilerinizin değerlendirmesi kendilerinin yeterli olduğu yönünde ise iletişime ilişkin becerilerini bir üst düzeye taşımaları ve içselleştirmeleri için onlara rehberlik edebilirsiniz. Örneğin öğrenci, "Konuşmalarımı desteklemek için jest ve mimiklerimi kullanırım." ölçütüne ilişkin kendini yeterli hissetmiyorsa jest ve mimiklerin nasıl daha etkili kullanılabileceği hususunda onları yönlendirebilirsiniz.

Öğrencilerinizin değerlendirmesi kendilerinin az yeterli veya yetersiz olduğu yönünde ise geliştirmeleri gereken yönleri onlara açıklayabilirsiniz. Örneğin, öğrenci "Karşımdakini inandırmak için bazen yanlış şeyler de söylerim." ifadesine ilişkin kendisini yetersiz hissediyorsa bunun sakıncalarının neler olabileceğini kendisiyle paylaşabilir, örnek olay incelemeleri üzerinden bu eksikliğini gidermek adına ona yardımcı olabilirsiniz.

Süreç içerisinde verilen dönütlerin ardından öğrencilerinizle birlikte iletişim temalı bir canlandırma etkinliği yaparak öğrendiklerini uygulamalı olarak sergilemelerini sağlayabilirsiniz.

Bütün bunlara rağmen eğer hala öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

Ek-16

Kelime ilişkilendirme testi

Sevgili öğrenciler,

Bu çalışmanın amacı, iletişimle ilgili bazı anahtar kavramlar için aklınıza gelen kelimelerin neler olduğunu bulmaktır. Öncelikle aşağıda verilen örneği inceleyiniz. Daha sonra arka sayfalarda verilen kavramların çağrıştırdığı kelimeleri karşlarına yazınız. Her kavram için yazma süreniz 30 saniyedir. İyi çalışmalar dilerim.

Ülke (Örnek)

Ülke: Türkiye

Ülke: Vatan

Ülke: Bağımsızlık

Ülke: Millet

Ülke: Toprak

Ülke: Şehit Kanı

Ülke: Bayrak

Ülke: Ev

Ülke: Yurt

Ülke: Gelecek

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Olumlu İletişim (Sayfa 1)

Olumlu İletişim: .....

Olumlu İletişim: .....

Olumlu İletişim: .....

Olumlu İletişim: .....

Olumlu İletişim: .....

Olumlu İletişim: .....

Olumlu İletişim: .....

Olumlu İletişim: .....

Olumlu İletişim: .....

Olumlu İletişim: .....

Olumsuz İletişim (Sayfa 2)

Olumsuz İletişim: .....

Olumsuz İletişim: .....

Olumsuz İletişim: .....

Olumsuz İletişim: .....

Olumsuz İletişim: .....

Olumsuz İletişim: .....

Olumsuz İletişim: .....

Olumsuz İletişim: .....

Olumsuz İletişim: .....

Olumsuz İletişim: .....

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Konuşmacı (Sayfa 3)

Konuşmacı: .....

Konuşmacı: .....

Konuşmacı: .....

Konuşmacı: .....

Konuşmacı: .....

Konuşmacı: .....

Konuşmacı: .....

Konuşmacı: .....

Konuşmacı: .....

Konuşmacı: .....

Dinleyici (Sayfa 4)

Dinleyici: .....

Dinleyici: .....

Dinleyici: .....

Dinleyici: .....

Dinleyici: .....

Dinleyici: .....

Dinleyici: .....

Dinleyici: .....

Dinleyici: .....

Dinleyici: .....

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Empati (Sayfa 5)

Empati: .....

Empati: .....

Empati: .....

Empati: .....

Empati: .....

Empati: .....

Empati: .....

Empati: .....

Empati: .....

Empati: .....

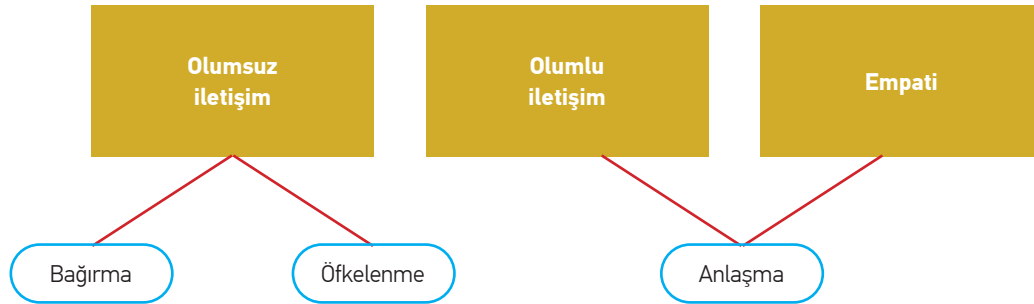
Puanlama sistemi

Kelime ilişkilendirme testi ölçme-değerlendirme amaçlı olarak kullanıldığında testin değerlendirilmesi için çeşitli yollar izlenmektedir. Birinci yolda öğrencilerin anahtar kavrama karşılık yazdıkları cevapların sayısı ve yazılan kelimelerin anahtar kavramla ilişkili olup olmaması bir kıstas olarak alınabilir. Bu bağlamda, öğrencilerin testleri anahtar kavramlar için verilen her geçerli cevaba 1 puan verilerek puanlanabilir. Yukarıdaki örnekten hareket edilecek olursa örnekte 5 anahtar kavram bulunmaktadır. Maksimum cevap yeri sayısının 10 olduğu düşünüldüğünde her cevabın doğru değeri 0.1 olacaktır. İkinci yolda ise sadece cevap sayısı ve niteliği yeterli olmaz, öğrencilerden anahtar kavramla kelimeyi birleştiren bir cümle kurması istenebilir. Örneğin, öğrenci olumlu iletişim kavramına anlaşma cevabı verdiyse o zaman kuracağı cümle şu şekilde olabilir: "Olumlu iletişim kuran insanlar kolay anlaşır." Puanlama sisteminde kelimeye ayrı, cümleye ayrı puan yazılır.

Kelime ilişkilendirme testi tanı amaçlı olarak kullanıldığında ön test-son test mantığı ön plana çıkmaktadır. Dersin başında ve sonunda uygulanan kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla öğrencilerin kavramsal anlama ve ilişkilendirmeleri belirlenebilir. Örneğin, öğrenci iletişim kavramına dersin başlangıcında 3 doğru cevap yazmışken dersin sonunda 7 doğru cevap yazmışsa o zaman öğrencinin öğrenmesinde olumlu yönde bir değişim meydana geldiği ifade edilebilir. Bununla birlikte, kelime ilişkilendirme testinin tanı aracı olarak kullanılmasında kavram ağlarından da faydalanılmaktadır. Kelime ilişkilendirme testinden hareketle kavram ağı oluşturmak için öğretmen, öğrenciler tarafından verilen cevaplarla ilişkin aşağıdaki gibi bir tablo oluşturur:

Cevap kelimeler	Anahtar kavramlar				
	Olumlu iletişim	Olumsuz iletişim	Konuşmacı	Dinleyici	Empati
Anlaşma	21	—	1	3	22
Duygudaşlık	15	10	3	2	15
Bağırma	—	23	5	11	13
Öfkelenme	7	25	9	6	4

Bu tabloda verilen frekanslar ışığında kesme noktaları belirlenir. Kelime ilişkilendirme testindeki herhangi bir anahtar kelime için en fazla cevap verilen kelimenin frekansının 3-5 sayı aşığı kesme noktası olarak belirlenir ve buna göre kavram ağları oluşturulur. Kesme noktası belirli aralıklarla aşığı doğru çekilerek kavram ağı oluşturmaya devam edilir ve bu durum tablodaki tüm anahtar kelimeler ortaya çıkıncaya kadar devam eder. Örneğin, bu etkinliğin 30 kişilik bir sınıfa uygulandığını düşünelim. Yukarıdaki tablodan hareket edecek olursak en yüksek frekans olumsuz iletişim anahtar kavramı için 25 ile öfkelenmedir. 25 sayısını esas aldığımızda kesme noktası olarak 20 ve yukarısını belirleyebiliriz. Bu durum 20 ve üzerinde olan cevap kelimeler ile anahtar kavramları kavram ağı üzerinde göstermek anlamına gelir:

Ardından süreç, anahtar kavramlar bitinceye kadar bu şekilde devam ettirilir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ek-17

Öz değerlendirme formu

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin,

Adı : .....
Soyadı : .....
Numarası : .....
Sınıfı : .....
Tarih : .....

Sevgili öğrenciler,

Bu form, iletişimi olumlu ve olumsuz etkileyen tutum ve davranışlar bağlamında kendi tutum ve davranışlarınızı değerlendirebilmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Sorularda size uygun olan seçeneklerden birini "X" ile işaretleyiniz:

"Bunu hep yaparım" için 😊,

"Bunu bazen yaparım" için 😐,

"Bunu hiç yapmam" için ☹️ seçeneklerinden birini işaretleyiniz. İyi çalışmalar dilerim.

No	Ölçütler	😊	😐	☹️
1.	Beni karşımdakinin düşünceleri değil, kendi düşüncelerim ilgilendirir.	☐	☐	☐
2.	Karşımdaki kişiyi önemserim.	☐	☐	☐
3.	Karşımdaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlamak için onu dinlerim.	☐	☐	☐
4.	Karşımdakinin konuştukları bana göre yanlışsa onu hemen eleştiririm.	☐	☐	☐
5.	İnandığım ve doğruluğundan emin olduğum şeyleri söylerim.	☐	☐	☐
6.	Karşımdakini inandırmak için bazen yanlış şeyler de söylerim.	☐	☐	☐
7.	Konuşmalarımı desteklemek amacıyla jest ve mimiklerimi kullanırım.	☐	☐	☐
8.	Arkadaşlarımla beni sevmesi için duymak istedikleri şeyleri söylerim.	☐	☐	☐
9.	Karşımdakini dinlediğimi göstermek için jest ve mimiklerimi kullanırım.	☐	☐	☐
10.	Konuşurken biri bana bağırdığında ben de ona bağırırım.	☐	☐	☐
11.	Biriyle tartışırken beni daha iyi anlaması için bağırırım.	☐	☐	☐
12.	Her şeye önce hayır derim.	☐	☐	☐
13.	Arkadaş çevremde genelde doğruyu ben bilirim.	☐	☐	☐
14.	Sağlıklı bir iletişim için empati kurarım.	☐	☐	☐
15.	Karşımdaki kişiyle konuşurken yapmacık davranışlardan kaçınırım.	☐	☐	☐
16.	Dinlerken konuşmacı ile göz teması kurarım.	☐	☐	☐
17.	Konuşurken dinleyiciyle göz teması kurarım.	☐	☐	☐
18.	Karşımdakinin sözünü kesmem.	☐	☐	☐
19.	Ses tonumu konuşma yaptığım konuya uygun olarak ayarlarım.	☐	☐	☐
20.	İletişim kurarken olumlu dil kullanırım.	☐	☐	☐
Toplam Puan				

3.4. Biçimlendirici değerlendirme etkinlik örneği-15

Sınıf düzeyi	8
Ünite	Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası
Değerlendirilecek göstergeler	<ul style="list-style-type: none"> Lozan Barış Antlaşması'nın önemini kavrar. Lozan Barış Antlaşması'nda çözülemeyen sorunları örneklendirir. Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin önemini açıklar. Atatürk Dönemi Türk dış politikasındaki ittifak arayışlarını kavrar. Bu göstergeler İTA.8.6.2. kazanımıyla ilgili olup bireylerin bu göstergelerden birine, birkaçına veya tamamına ulaşması beklenmektedir.
Beceriler, tutum ve değerler	Zamanı ve kronolojiyi algılama, mekânı algılama, sabır, sorumluluk.

Kullanılan ölçme-değerlendirme aracı (araçları) ve kullanıma gerekçesi

Görüşme (Ek-18)

Öğrencilerin herhangi bir konuda düşüncelerini derinlemesine öğrenmek ve konu hakkındaki bilgilerini açığa çıkarmak amacıyla kullanılır. Görüşme, öğrencilerin belli bir konuyla ilgili öğrenme düzeyini ortaya koyar. Öğrencilerin bilgi eksikliklerini ve kavram yanlışlarını gösterir. Dersin yapısı, eğitim-öğretim sürecinde yapılan uygulamalar, derste kullanılan ölçme-değerlendirme araç ve yöntemleri gibi hususlar ile öğretmenlerin yaptığı öğretimin etkililiği ve öğrencilerin bundan yararlanma düzeyleri hakkında bilgi verir. Bu etkinlikte görüşme; öğrencilerin bir kavram, durum veya olaya ilişkin düşüncelerini derinlemesine incelemek öğrencilerin bir konuyu özetlemelerini ve pekiştirmelerini sağlamak amacıyla kullanılmıştır.

Uygulamaya yönelik yönergeler

- Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeler konusunu işlemeden en az bir hafta önce konuyla ilgili 15-20 sorudan oluşan 2 farklı çoktan seçmeli test hazırlayınız.
- Konuyu işlerken görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri etkileşimli bir şekilde öğrencilerinize açıklayınız.
- Konu anlatımı sona ererken öğrencilerinize daha önce geliştirdiğiniz çoktan seçmeli sorulardan oluşan konu testinin birini uygulayınız.
- Testi değerlendiriniz ve ortaya çıkan sonuçları öğrencilerinizle paylaşınız.
- Değerlendirme sonuçlarına göre öğrencilerinizin yanlış cevaplarını belirleyerek konuya ilişkin öğrenme eksikliklerini gideriniz.
- Daha sonra önceden hazırlamış olduğunuz diğer çoktan seçmeli konu testini öğrencilerinize uygulayınız.
- Değerlendirme sonucunda çok başarılı, orta düzeyde başarılı ve başarısız öğrencilerinizle görüşme yapacağınızı söyleyiniz.
- Görüşmenin yer ve zamanını öğrencilerinize bildirin.
- Görüşme bireysel olabileceği gibi gruplar halinde de gerçekleştirilebilir. Sınıf mevcudu ve harcanacak zaman göz önüne alındığında gruplar halinde görüşme yapmanın ekonomiklik ilkesine daha uygun olacağını unutmayınız.
- Görüşmelerinizi ekte yer alan görüşme formları aracılığıyla yapınız.
- Görüşme formunu öğrenci/öğrencilere veriniz.
- Görüşme esnasında görüntü ve ses kaydı alabileceğiniz gibi öğrencilerin söylemlerini not da tutabilirsiniz.
- Uygulama sürecinde öğrencilere, konuşmalarına ve rahatça fikirlerini ifade edebilmelerine olanak tanıyacak kadar yeterli süre veriniz.
- Görüşme esnasında kapsam dışına çıkmadığında öğrencilerinizin tekrar konuya geri dönmelerini sağlayınız.
- Görüşme bittikten sonra toplanan verileri analiz ederek süreci sonlandırınız.

Öğrenci başarısına dönüt verme

Görüşme formlarını değerlendirdikten sonra ortaya çıkan sonuçları olumlu bir dil kullanarak öğrencilerinizle paylaşınız. Bu paylaşımı gecikmeden yapmak öğrencilere vereceğiniz dönütün etkisini artıracaktır.

Sonuç doğrultusunda kendinizin, öğrencilerinizin ve velilerinizin yapmaları gerekenleri belirleyiniz. Buna göre öğretim faaliyetlerinizi gözden geçirin.

Eğer faaliyetleriniz başarılıysa bir sonraki çalışmalarda öğretmen, öğrenci ve veliler olarak bu performansı daha da geliştirmek için gayret sarf etmeniz yerinde olacaktır.

Eğer faaliyetleriniz başarılı değilse öğretmen, öğrenci ve veliler olarak yapmanız gerekenleri hayata geçirmeye özen göstermelisiniz. Bu manada kullandığınız öğretim strateji, yöntem ve teknikleriyle öğretim araç ve gereçlerini gözden geçirmelisiniz. Okulun fiziksel koşulları ve öğrencilerin özelliklerine uygun düzenlemeler yapmanız öğretimin niteliğinin artması açısından önemlidir. Bununla birlikte, konuya öğrenme düzeylerini dikkate alarak öğrencilerinize ek etkinlikler yaptırabilir, öğrencilere araştırma görevleri verebilir ve velilere yapmaları gerekenlere yönelik önerilerde bulunabilirsiniz.

Bütün bunlara rağmen eğer hala öğrenciler istenilen düzeye ulaşamamış ise o zaman öğretim tekniklerinizi ve stratejilerinizi gözden geçirmeniz faydalı olacaktır.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ek-18

Görüşme formu

Öğrencilere verilecek görüşme formu

Sevgili öğrenciler,

Bu çalışmanın amacı Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeler konusundaki başarı düzeyinizin nedenlerine ilişkin sizin düşüncelerinizi öğrenmektir. Görüşme sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız gerekmektedir. İlgili ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Sorular

1. Ders içeriğindeki hangi konuları daha kolay öğrendiniz? Neden?
2. Ders içeriğindeki hangi konuları daha zor öğrendiniz? Neden?
3. Konu sonu testinin içeriğine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
4. Konu sonu testinin zorluk durumuna ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
5. Dersin işleniş sırasında yapılan etkinliklerle ilgili neler düşünüyorsunuz?
6. Dersin işleniş biçiminin sizin başarı durumunuza etkisi nedir?
7. Bu konu nasıl işlenirse daha başarılı olacağınızı düşünüyorsunuz? Neden?
8. Son olarak söylemek istedikleriniz nelerdir?

Öğretmende bulunacak görüşme formu

A. Genel bilgiler

Görüşme yapılan kişinin/kişilerin adı-soyadı:

Görüşmenin yapıldığı yer:

Görüşme saati:

B. Sorular

1. Ders içeriğindeki hangi konuları daha kolay öğrendiniz? Neden?
2. Ders içeriğindeki hangi konuları daha zor öğrendiniz? Neden?
3. Konu sonu testinin içeriğine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
4. Konu sonu testinin zorluk durumuna ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
5. Dersin işleniş sırasında yapılan etkinliklerle ilgili neler düşünüyorsunuz?
6. Dersin işleniş biçiminin sizin başarı durumunuza etkisi nedir?
7. Bu konu nasıl işlenirse daha başarılı olacağınızı düşünüyorsunuz? Neden?
8. Son olarak söylemek istedikleriniz nelerdir?

4.

BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRME SÜRECİNDE PAYDAŞLARLA ETKİLEŞİM

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Biçimlendirici değerlendirme genel anlamda sınıf içi uygulamaları kapsasa da özellikle değerlendirme sonuçlarının yorumlanması ve dönüt verme sürecinde etkileşim içinde olunması gereken bazı paydaşlar bulunmaktadır. Aşağıda, söz konusu paydaşlar ve bu paydaşlarla kurulacak etkileşim içeriği hakkında bilgilere yer verilmiştir:

4.1. Öğrenci

Öğrenme-öğretme sürecinin diğer unsurları gibi ölçme ve değerlendirmenin de odak noktası öğrenci olup biçimlendirici değerlendirmede esas olan, değerlendirme etkinlikleriyle birlikte öğrenme sürecinin geliştirilmesidir. Bu nedenle biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında öğrencilerle iş birliği ve etkileşim oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında öğrencilerin hazır bulunuşluklarının hangi düzeyde olduğunun bilinmesi için öncelikle onların bilişsel, duyuşsal ve devinişsel açıdan tanınmasını gerektirmektedir. Değerlendirmenin sadece sonucu değil süreci de etkilediği öğrencilere hissettirilmelidir. Bu nedenle değerlendirmenin sadece sınavlardan ibaret olmadığı, bu tür uygulamalarda sınav stresi ve kaygısından çok "Ne kadar öğrendim, Nasıl daha iyi öğrenebilirim?" gibi öğrenmeyi destekleyici soruların önemli olduğu öğrencilere açıklanmalıdır. Bunun yanı sıra biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında öğrencilere neleri başardıkları vurgulanarak onları motive edici dönütler verilmeli, bundan sonra daha neleri öğrenmeleri gerektiği açıklanmalı (Mcafee ve Leong, 2012), kullanılanlara benzer veya farklı ne tür uygulamaların yapılmasının istendiği konusunda onlardan da görüş alınmalıdır. Bu uygulamaların öğrencilerin öğrenme sürecini hızlandıracağı ve hedef belirleme noktasında hem öğrenciye hem de öğretmene katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

4.2. Zümre öğretmenleri (okul, ilçe, il)

Biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında esas olan öğrenci başarısının sonuç odaklı belirlenmesi ve karşılaştırılması değildir. Bu durum da zümre öğretmenleri arasında rekabet ortamından çok, iş birliği ikliminin hâkim olmasını gerekli kılmaktadır. Okul, okulda bulunmaması durumunda ilçe ve/veya ildeki zümre öğretmenleri; bir araya gelerek dersleri özelinde geliştirdikleri farklı değerlendirme uygulamalarını birbirleriyle paylaşabilirler, öğrenme-öğretme sürecini zenginleştirici değerlendirme uygulamalarının yapılması hususunda birbirlerini teşvik edebilirler, kendi sınıflarındaki dezavantajlı öğrencilere yönelik ne tür uygulamalar yaptıklarını ve ne tür dönütler verdiklerini birbirleriyle paylaşarak üzerinde tartışabilirler. Zümre öğretmenleri arasındaki bu yönde bir etkileşim, biçimlendirici değerlendirme uygulamalarının daha kapsayıcı ve dinamik bir yapıda olmasına olanak sağlayacaktır.

4.3. Veliler

Velilerin çoğunluğu çocuklarının neyi nasıl öğrendiklerinden çok, onların sınavlarda aldıkları not ve sonuçtaki başarılarıyla ilgilenmektedir. Velilerin bu bakış açısı doğrudan öğrencilere de yansımaktadır. Bu nedenle velilere biçimlendirici değerlendirme sonuçlarının ne anlama geldiği hakkında bilgi verilmelidir. Bu uygulamalar sayesinde öğrencilerin öğrenme sürecinin zenginleşeceği, bu tür değerlendirmede not kaygısının asgari düzeyde olduğu ve asıl olanın öğrenmenin geliştirilmesi olduğu, biçimlendirici değerlendirme ile öğrencilerin kendilerini daha iyi tanıyarak potansiyellerinin farkına varabilecekleri, öğrenme eksikliklerini görerek bunları giderebilme noktasında daha etkili adımlar atabileceği açıklanmalıdır. Çocuklarının öğrenme süreci ile ilgili kendilerine, objektif ölçme ve değerlendirme uygulamalarına dayalı dönütler verilerek onlara öğrenme-öğretme sürecinin önemli bir parçası oldukları sezdirilmelidir.

Bu noktada velileri de sürece dâhil etmek amacıyla onlarla yapılacak toplantılarda/görüşmelerde alternatif rapor formları (öz değerlendirme, gözlem vb.) sunularak görüş ve tepkileri öğrenilebilir (Mcafee ve Leong, 2012). Örneğin, bu alternatif değerlendirme formlarında öğretmen ve öğrencilerin yanı sıra velilere de görüşlerini yazabileceği bölüm(ler) ayrılabilir:

Öğrenci bilgileri	....
Değerlendirme etkinliği	....
Öğretmen görüşleri	....
Ailenin görüşleri/ gözlemleri	....

Şekil 24. Alternatif değerlendirme formu örneği

4.4. Diğer zümre öğretmenleri

Ders öğretim programlarında çeşitli ünite/temalarda farklı disiplinlerle iş birliği gerektiren konular yer almaktadır. Öğretimin yanı sıra değerlendirme uygulamalarında da ilgili disiplinlerin öğretmenleriyle iş birliği içinde olunması süreci daha aktif ve etkili kılacaktır. Bu nedenle, biçimlendirici değerlendirme uygulamalarının geliştirilmesi ve öğrencilere etkili dönüt verilmesi noktasında, ilgili disiplinlerin öğretmenleriyle görüş alışverişinde bulunulması önemlidir. Ayrıca, biçimlendirici değerlendirme uygulamalarında teknoloji temelli materyallerin hazırlanması kapsamında bilişim-teknoloji öğretmenleriyle iş birliği içinde olunmasının daha nitelikli ölçme ve değerlendirme materyallerinin uygulamaya konulması açısından etkili olacağı düşünülmektedir.

4.5. Okul rehberlik ve özel eğitim öğretmenleri

Biçimlendirici değerlendirme, öğrencileri birbirleriyle karşılaştırmak yerine her bir öğrencinin farklı aşamalarda öğrenme gelişim düzeyini karşılaştırmaya odaklıdır. Bu nedenle, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinuşsel yönleriyle tanınması gerekmektedir. Bu noktada, okul rehberlik ve özel eğitim öğretmenlerinin sağladığı destek oldukça önemlidir. Okul rehberlik öğretmenleri, öğrencileri tanınmaya yönelik ölçek, anket, test vb. ölçme araçları uygulayabilir ve sonuçlarını branş öğretmenleriyle paylaşabilirler. Bunun yanında farklı özelliklere sahip öğrencilere ne tür dönütler (fiziksel, sözel vb.) verilmesi gerektiği konusunda da okul rehberlik öğretmenleri ile iş birliği kurulabilir. Özellikle duyuşsal açıdan problemi olan öğrencilere çözüm bulma sürecinde okul rehberlik öğretmenlerinden destek alınırken bilişsel sorunları olan öğrenciler için de özel eğitim öğretmenlerinden destek alınmalıdır. Bu süreçte özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile özel yetenekli öğrenciler eğer varsa okullardaki/kurumlardaki destek eğitim odalarına yönlendirilebilir. Okulda okul rehberlik öğretmeni olmaması durumunda öğrenci için okul idaresi (müdür veya görevli müdür yardımcısı) Rehberlik Araştırma Merkezi'nden (RAM) yardım alabilir veya öğrenciyi velinin de izniyle RAM'a yönlendirebilir.

Ölçme-değerlendirme uygulamalarında, öğrencilerin verdikleri cevaplarda bazen onların ruh halinin değiştiğini gösteren izler bulunabilir. Böyle durumlarda da okul rehberlik öğretmeni ve özel eğitim öğretmenlerinin desteğine başvurulabilir. Öğretmenlerin bu iş birliği sürecinde,

- Görüşlere ve katkılara açık olmaları,
- Her şeyi bilmeleri ve yapabilmelerinin mümkün olmadığının farkına varmaları,
- Hangi uzmanlardan nasıl katkı alabileceklerini öğrenmeye çalışmaları beklenmektedir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

4.6. Yöneticiler

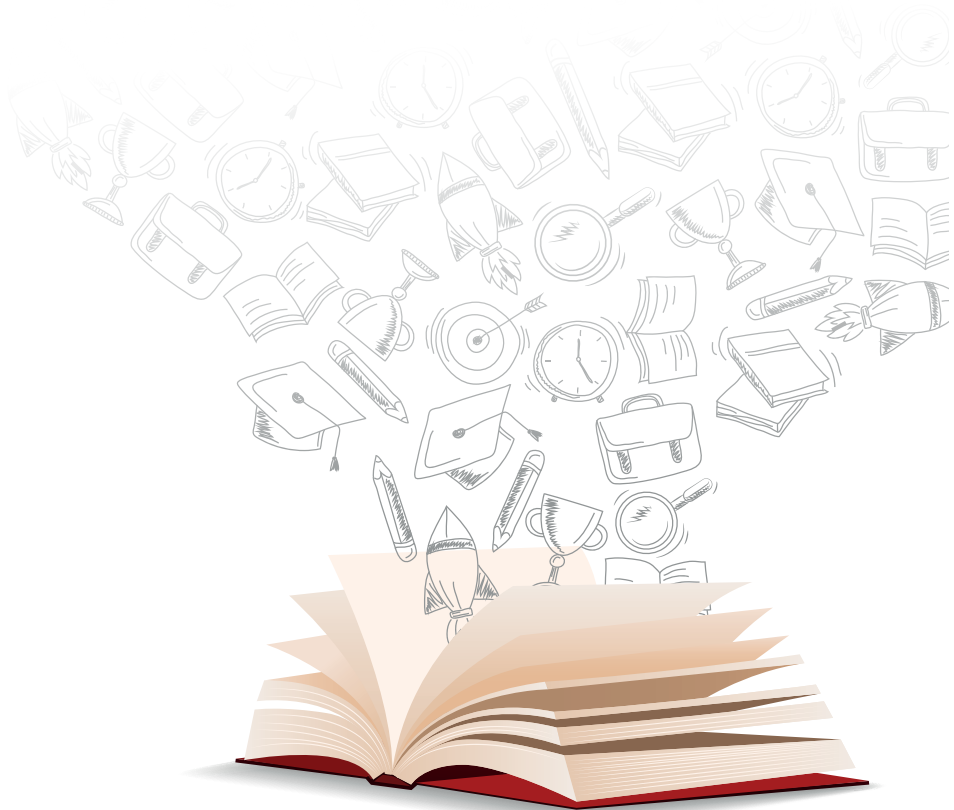
Sonuç odaklı değerlendirmenin benimsendiği bir okul ortamında süreç odaklı değerlendirmeler yapabilme ve süreç odaklı değerlendirmenin benimsenmesini sağlamada okul yöneticisinin önemli bir rolü vardır. Okul yöneticisi;

- Süreç odaklı değerlendirmeyi özendirilmeli,
- Öğretmenlerle bu konuda işbirliği yapmalı,
- Süreç odaklı değerlendirmelerde kullanılacak materyallerin teminini ve çoğaltılmasını sağlamalı,
- Süreç odaklı değerlendirmeye dönük hizmet içi eğitimleri organize etmeli,
- Velileri benimsenen değerlendirme türüne dair bilgilendirmelidir.

4.7. Akademisyenler ve diğer uzmanlar

Biçimlendirici değerlendirme uygulamaları öğrencilerin seviyelerine, beklentilerine ve özelliklerine göre değişim gösterebilecek esnek ve dinamik bir yapıda olmalıdır. Bu durum, değerlendirme materyallerinin ve uygulamalarının zenginleştirilmesini gerektirmektedir. Bu noktada öğretmenlerden materyal hazırlanması, uygulama örnekleri oluşturulması, uygun dönütlerin neler olabileceği ve nasıl verileceği gibi konularda ilgili akademisyenlerle ve uzmanlarla iş birliği içinde olmaları beklenmektedir. Özellikle Bakanlık tarafından tüm illerde kurulan Ölçme ve Değerlendirme Merkezlerinde görevli uzmanlarla iş birliği içinde olunması ve onlardan destek alınması da hem materyallerin oluşturulması hem de uygulanmasında sürece katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, paydaşlarla nitelikli etkileşim, tüm paydaşların etkin bir şekilde biçimlendirici değerlendirme sürecinin içinde yer almalarını sağlayarak sürecin kendini yenilemesi ve geliştirmesine fırsat tanıyacaktır.

KAYNAKÇA

- Alıcı, D. (2017). Performansa dayalı ölçme. İçinde S. Tekindal (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (ss.123-164). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S. ve Bıçak, B. (2014). *Geleneksel-tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme teknikleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Başol, G. (2015). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Black, P. ve Wiliam, D. (1998). *Inside the black box: Raising standards through classroom assessment*. Phi Delta Kappan.
- Box, C. (2019). *Formative assessment in united states classrooms: Changing the landscape of teaching and learning*. Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Bümen, N. T (2006). Program geliştirmede bir dönüm noktası: Yenilenmiş Bloom taksonomisi. *Eğitim ve Bilim*, 31(142), 3-14.
- Clarke, S. (2011). *Formative assessment in the secondary classroom*. London: Hodder Education.
- Clarke, S. (2012). *Active learning through formative assessment*. London: Hodder Education.
- Demirel, Ö. (2002). *Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Erdoğan, T. (2006). *Yabancı dil öğretiminde portfolyoya dayalı değerlendirmenin öğrenci başarısı ve derse yönelik tutumlarına etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gelbal, S. (2013). *Ölçme ve değerlendirme*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Georgi, D. & Crowe, J. (1998). Digital portfolios: A confluence of portfolio assessment and technology. *Teacher Education Quarterly*, 25(1), 73-84.
- Göçer, A. (2014). *Türkçe eğitiminde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Grace, C. (1992). The portfolio and its use: Developmentally appropriate assessment of young children. *ERIC Digest*. ED 351150, <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED363932.pdf#page=45ERIC>.
- Gronlund, N. (1998). *Assessment of student achievement (6th Ed.)*, Boston: Allyn & Bacon.
- Hattie, J. & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of educational research*, 77(1), 81-112.
- Ioannou-Georgiou, S. & Pavlou, P. (2002). Language portfolio. *La Nouva Italia Editrice*, November Issue, 12-21.
- Irons, A. (2007). *Enhancing learning through formative assessment and feedback*. London: Routledge.
- Johnson D. W. & Johnson, R. T. (2002). *Meaningful assessment: A manageable and cooperative process*. Needham Heights, MA: Allyn ve Bacon.
- Jonassen, D. H., Beissner, K. & Yacci, M. (1993). *Structural knowledge: Techniques for representing, conveying, and acquiring structural knowledge*. Hillsdale NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kan, A. (2007). Portfolyo değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 133-144.
- Kaptan, F. (1998). Fen öğretiminde kavram haritası yönteminin kullanılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 95-99.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Knight, P. (2001) A Briefing on Key Concepts. York: LTSN Generic Centre Assessment Series No.7.
- Kurt, S. (2002). *Fizik öğretiminde bütünleştirici öğrenme kuramına uygun çalışma yapraklarının geliştirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kurt, S. ve Ayas, A. (2010). *Bir öğretim teknolojisi olarak çalışma yapraklarının kimyasal reaksiyonların hızı konusunda öğrenci başarısına etkisi*. International Educational Technology Conference, İstanbul, Boğaziçi University.
- Kutlu, Ö., Doğan, C. D. ve Karakaya, İ. (2017). *Ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Lazear, D. G. (1992). *Teaching for multiple intelligences*. Bloomington: Phi Delta Kappa.
- Linn, R. L. & Gronlund, N. E. (2000). *Measurement and assessment in teaching*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Little, D. (2009). Language learner autonomy and the European Language Portfolio: Two L2 English examples. *Language Teaching*, 42(2), 222–233.
- McAfee, O. & Leong, D. J. (2012). *Erken çocukluk döneminde gelişimin ve öğrenmenin değerlendirilmesi ve desteklenmesi*. H. Akkoç, B. Ekinci, G. Sakız ve Ş. Keleş (Çev). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- McManus, S. M. (2008). *A study of formative assessment and high stakes testing: Issues of student efficacy and teacher views in the mathematics classroom* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). North Carolina State Üniversitesi, Raleigh: NC.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2009). *Ortaöğretim Tarih 11 dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınevi.
- Nartgün, Z. (2010). Duyuşsal nitelikler ve ölçülmesi. İçinde M. Gömleksiz ve S. Erkan (Eds.), *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (ss. 144-188). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Okçu, Y. (2007). *Matematik eğitiminde portfolyo değerlendirme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Okebukola, P. A. & Jegede, O. J. (1988). Cognitive preference and learning mode as determinants of meaningful learning through concept mapping. *Science Education*, 72(4), 489-500.
- Özmen, H. ve Yıldırım, N. (2005). Çalışma yapraklarının öğrenci başarısı üzerine etkisi: Asitler ve bazlar örneği. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 2(2), 125-142.
- Özçelik, D. A. (2010). *Ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Paulson, F. L., Paulson, P. R. & Meyer, C. A. (1991). What makes a portfolio a portfolio? *Educational Leadership*, 48(5), 60-63.
- Popham, W. J. (2005). *Classroom assessment: What teachers need to know*. Boston: Allyn & Bacon.
- Rolheiser, C., Bower, B. & Stevahn, L. (2000). *The portfolio organizer: Succeeding with portfolios in your classroom*. Alexandria, VA: Association for Supervision.
- Saka, A. ve Akdeniz, A. R. (2001). *Biyoloji öğretmenlerine çalışma yaprağı geliştirme ve kullanma becerileri kazandırmak için bir yaklaşım*, Yeni Bin Yılın Başında Türkiye'de Fen Bilimleri Sempozyumu, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Shute, V. (2008). Focus on formative feedback. *Review of Educational Research*, 78(1), 153–189.
- Tedick, D. J. & Klee, C. A. (1998). Alternative assessment in the language classroom. *ERIC Digest*. ED 433 720, <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED433720.pdf>.

- Tekin, H. (2017). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilerde kavram öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Turgut, M. F. (1984). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları*. Ankara: Saydam Matbaacılık.
- Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (2013). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (2014). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Valencia, S. (1990). A portfolio approach to classroom reading assessment: The whys, whats, and hows. *The Reading Teacher*, 43(4), 338-340.
- William, D. (2010). An integrative summary of the research literature and implications for a new theory of formative assessment. In H. L. Andrade ve G. J. Cizek (Eds.), *Handbook of Formative Assessment* (pp. 18-40). New York, NY: Routledge.
- Yaman, F. (2017). Kimyada kavram öğretiminde kullanılan grafiksel araçlar. İçinde A. Ayas ve M. Sözbilir (Eds.), *Kimya Öğretimi Öğretmen Eğitimcileri, Öğretmenler ve Öğretmen Adayları için İyi Uygulama Örnekleri* (ss. 699-721). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yorke, M. (2003). Formative assessment in higher education: moves towards theory and the enhancement of pedagogic practice, *Higher Education*.
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu)/Dünya Bankası. (1998). *Fakülte-okul iş birliği kılavuzu*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayınları.

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Afiş	Bir şeyi duyurmak veya tanıtmak için hazırlanan, kalabalığın görebileceği yere asılmış, genellikle resimli duvar ilanidir.
Akran değerlendirme	Aynı gruptaki öğrencilerin belli ölçütler çerçevesinde birbirlerini değerlendirme sürecidir. Bu süreç öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini artırır ve eleştirel düşünce becerilerini geliştirir.
Akrostiş şiir	Bir şiirde dizelerin ilk harflerinin yukarıdan aşağıya doğru sıralandığında anlamlı bir sözcük meydana getirmesidir.
Analoji	Bazı ortak yönleri bulunan iki şey arasındaki benzeşmedir.
Anlam çözümleme tablosu	Anlam çözümleme tabloları konunun içinde yer alan kavramlar arası ilişkileri gösteren, öğrenciler tarafından konuların tanımlayıcı ve ayırt edici özelliklerinin öğrenilmesinde etkin rol oynayan bir öğretim stratejisidir.
Beceri	Kişinin, yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak, bir işi başarma, bir işlemi ereğine uygun olarak, gerektiği gibi sonuçlandırma yeteneğidir.
Belirtke tablosu	Hedef davranışlarla, program içeriğinin yani konuların, iki boyutlu bir çizelge üzerinde gösterilmesidir.
Biçimlendirici değerlendirme	Öğrenme gereksinimlerinin belirlenmesi ve öğretimin uygun şekilde ayarlanması için öğrencinin durumunun sık sık ve etkileşimli bir şekilde değerlendirilmesidir.
Bilimsel araştırma basamakları	Konunun belirlenmesi; sorunun çözümüne yönelik varsayımların yazılması, kaynak adı, yazar adı, basım tarihi ve yeri, ilgili cilt ve sayfa numaralarını içerecek şekilde konuyla ilgili bilgi toplanması; kaynaklardan elde edilen notların, konulara göre sınıflandırılması ve varsayımların anket, deney, gözlem gibi yollarla test edilmesi; notların kontrol edilerek metin oluşturulması gibi basamakları içeren süreçtir.
Bilişsel süreç	Organizmanın bir nesne ya da olayın varlığına ilişkin bilgi edinme ya da bilinçli hâle gelme sürecidir.
Çalışma yaprağı	Herhangi bir konunun öğretimi sürecinde öğrencilerin yapması gerekenlerin belirtildiği işlem basamaklarını içeren, bilgilerini kendi kendilerine yapılandırmalarına yardım eden ve aynı anda tüm sınıfta verilen etkinliğe katılımını sağlayan materyallerdir.
Değerlendirme	Ölçme sonuçlarını bir kriter/ölçüt ile karşılaştırarak karar vermedir.
Dereceli puanlama anahtarı / rubrik	Öğrencinin gerçekleştirdiği bir çalışmaya ilişkin performansını, belirlenen ölçütler bakımından yetersizden yetkine doğru belirleyen puanlama anahtarıdır. Herhangi bir çalışmanın puanlanması için geliştirilmiş ölçütleri içeren bir araçtır. Dereceli puanlama anahtarı bütüncül ve analitik olarak iki grupta incelenebilir.
Devinişsel alan	Fiziksel hareketi, hareketsel beceri alanını kullanmayı ve koordinasyonu içerir. Psikomotor davranışlar zihin-kas koordinasyonu ile yapılan davranışlardır.
Dilsiz harita	Coğrafya bilimi başta olmak üzere haritacılık gibi alanlarda sıklıkla kullanılır. Dilsiz harita üzerinde hiçbir şekilde yazı bulunmayan belirli bir ülke, bölge ya da yerin haritası. Harita üzerinde coğrafi bölgeler renklendirilir, dilsiz haritalar bazen sadece bembeyaz da olmaktadır. Dilsiz haritalarda herhangi bir yazı karalama bulunmaz, boş olarak sunulur üzerinde değişiklikler daha sonra yapılır.
Diyagram	Herhangi bir olayın gelişimini, değişimini gösteren grafikdir.
Dönüt / geri bildirim	Dönüt, öğrenme hedefleri doğrultusunda yaptırılan bir etkinlikle ilgili olarak öğrencinin süreçteki performansının veya başarı düzeyinin incelenerek yorumlanması ve geliştirilmesi için sağlanan sözlü ve/veya yazılı açıklamadır.
Eleştirel düşünme becerisi	İfadeleri çözümleme, ifade edilmemiş düşüncelerin farkına varma, önyargıların farkına varma, düşüncelerin farklı ifade edilmişlerini arama becerisidir.
Finansal okuryazarlık	Bireyin daha etkin finansal kararlar alması için sahip olması gereken finansal bilgi ve yeteneklerdir.
Frekans	Sıklık.
Geçerlik	Ölçme aracının ölçülmek istenen özelliği, başka bir özelliğe karıştırmadan, amaca uygun olarak ölçmesidir.
Gösterge	Bir şeyi göstermeye, belirtmeye yarayan, bir başka şeyin yerini alabilecek nitelikte olduğundan kendi dışında bir şey gösteren her türlü şeydir.

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Gözlem	Bir olayın, bir gerçeğin ya da bir nesnenin niteliklerini öğrenmek, bilmek amacıyla, onun özenli, planlı ve dikkatli bir biçimde ele alınıp, gözetilip incelenmesi işidir.
Gözlem formu	Gözlem işinin kayıt altına alındığı belgedir.
Güdü	Bilinçli veya bilinçsiz olarak davranışı doğuran, sürekliliğini sağlayan ve ona yön veren herhangi bir güçtür.
Grup değerlendirme	Grup değerlendirmesi, bir gruba ait çalışmaların veya ürünlerin öğretmen, sınıftaki diğer gruba ait üyeler veya kendi gruplarında bulunan üyeler tarafından değerlendirilmesi şeklinde yapılır. Grup ödevinin temel hedefi sadece çalışılan konunun öğrenilmesi değil; ortak hareket edebilme, farklı görüşlere saygı duyma, ortak plan yapabilme, bilgiyi paylaşma, grup lideri olma, sorumluluk alma ve yardımlaşma gibi davranışları da kazandırmaktır.
Güvenirlilik	Ölçme aracının hatasız ölçme yapabilme durumunu gösterir. Başka bir deyişle, bir ölçme işleminin tekrarlanmasında sonuçların birbirine benzer olma derecesidir.
Hazırbulunuşluk	Bireyin yaşı, gelişimi, olgunluk seviyesi, tutumu, motivasyonu ve sağlık durumu yeni öğrenme ortamında etkili olan unsurlardır.
Hikâye haritası	Hikâye elementlerinin kavranması açısından çocuklara yardımcı olan, hatırlama yeteneğini geliştiren, aktif katılıma artıran, çocuğun önemli bilgi ile önemsiz bilgiyi ayırt etmesini sağlayan metin işleme yöntemidir.
Hipotez	Araştırmanın olası sonucuna dair yapılan tahminlerin ifadesidir.
İmge	Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, görüntüsüdür.
Kahoot, quizes, plickers uygulamaları	Kısa sınavlar için tasarlanmış bilgisayar uygulamalarıdır.
Kavram bulmacası	Kavram öğretimi temelli olarak, öğrencilere düşündürerek, aratarak ve araştırarak buldurmayı amaç edinen öğrenci merkezli bir öğretim tekniğidir.
Kavram haritası	Kavramlar arasındaki ilişkiyi gösteren grafiksel araçtır.
Kavram karikatürü	Günlük yaşamla ilgili bilimsel bir olaya ilişkin olası düşünceleri karikatür tarzındaki karakterler aracılığıyla tartışma imkanı sunan görsel araçlardır.
Kazanım	Yapılandırıcı yaklaşım çerçevesinde, öğrencinin beklenen başarıyı nasıl göstereceğinin ifade edilmesidir.
Kelime ilişkilendirme testi	Kişinin zihninde yer alan kelime veya kavramların ortaya çıkmasını sağlayan testlerdir. Bu teknik zihne gelen fikirleri sınırlamadan bağımsız olarak uyarıcı kelimeyle ilişkili cevaplama varsayımına dayanır.
Kontrol listesi	Öğrencinin bir davranışı öğrenmesi ya da bunun değerlendirilmesi evresinde neleri, hangi sıra ile ve nasıl yapacağını izlemek amacıyla kullanılan araçtır.
Metafor	Bir sözcüğün alışılmış anlamı dışında kalan bir anlamda kullanılmasıdır.
Okul ve sınıf tabanlı değerlendirme	Öğrencinin ihtiyaç ve yetenekleri temelinde, "ulusal müfredat genelinde ve ötesinde, öğrencinin performansını kaydetmek ve kazanımlarının profilini ortaya koymak" için kullanılan alternatif yöntemlerdir.
Oranlı ölçek	Ölçülen özelliğin başlangıç noktası gerçek sıfır ve birimleri arasında eşitlik söz konusu ise bu tür ölçeklere oranlı ölçek denir.
Öğrenme profili	Öğrenme tercihidir.
Ölçme	Gözlem sonuçlarının sayı veya sembollerle ifade edilmesidir.
Ölçüt	Bir yargıya varabilmek ya da bir değer biçebilmek için başvuru ilkedir.
Örüntü	Cisimlerin, şekillerin, harflerin ve sayıların bir kurala göre düzenli bir biçimde sıralanması ile oluşturulan dizelerdir.
Öz değerlendirme	Belli bir konuda bireyin kendi kendisini değerlendirmesidir. Öz değerlendirme öğrencilerin kendilerini keşfetmelerine, güçlü ve zayıf yönlerini tanımalarına yardımcı olur. Kendi performans ve gelişimlerini bağımsız olarak ve gerçekçi şekilde değerlendirmeye yönlendirir.

Pandomim	Sözsüz oyun ya da mim sanatı, sözsüz tiyatro oyunudur.
Performansa dayalı değerlendirme	Öğrencinin bilgi ve becerisinin ölçme sonucunda ortaya çıkan bir ürün (makale, resim vs.) olarak değerlendirilmesidir.
Portfolyo (Ürün Dosyası)	Öğrencilerin belirli bir zaman diliminde, belirli amaç dahilinde becerilerini, yeteneklerini, zayıf ve güçlü yönlerini öğrenme alanları ile ilişkili olarak göstermiş çaba ve ilerleme ile gelmiş oldukları başarı düzeyini yansıtan ürünlerden oluşan; çalışma koleksiyonu, sistemli ve amaçlı olarak oluşturulan gelişim dosyalarıdır.
Poster	Duvara asılmak için yapılmış etkinlik ve tanıtım maksatlı büyük boy resim ya da fotoğraftır.
Puanlama anahtarı	Öğrencinin gerçekleştirdiği bir çalışmaya ilişkin performansını, belirlenen ölçütler bakımından yetersizden yetkine doğru belirlenmesini sağlayan formdur.
Rotasyon	Bir birimde çalışan görevlilerin, öğrencilerin zaman zaman ve düzenli olarak yer değiştirmeleri, bir işi sırayla yapmalarıdır.
Sonuç değerlendirme	Ölçme işlemi sonucunda öğrencinin ne kadar öğrendiğini ortaya koymak (puan vermek) için yapılan değerlendirmedir.
Süreç değerlendirme	Öğrenenlerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak tamamlamaları gereken eksiklikler konusunda hem öğretmene hem de öğrenciye dönüt vermek, öğrencilerin süreç içerisindeki ilerleme aşamalarını görmelerini sağlamaktır. Süreç odaklı ölçme-değerlendirmede öğrenenden bilgiyi hatırlaması değil, bilgiyi uygulaması, analiz-sentez etmesi, değerlendirmesi beklenmektedir. Dolayısıyla amaçtan bağımsız değerlendirme, özgün (authentic) görevler, bilginin yapılandırılması, ortam odaklı değerlendirme ve çoklu bakış açıları öne çıkan unsurlar olmuştur.
Taksonomi	İstendik davranışların basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta, birbirinin önkoşulu olacak şekilde aşamalı sıralanmasıdır.
Tanılayıcı dallanmış ağaç	Tanılayıcı Dallanmış Ağaç (TDA) Belli bir konuda öğrencilerin neleri öğrendiğini ve neleri öğrenmediğini belirlemek için kullanılan tekniklerdendir. Özellikle öğrencilerin yanlış algılamalarını ve yanlış stratejilerini ortaya çıkarmak için kullanılır.
Yansıtıcı düşünme becerisi	Hipotezler oluşturma, hipotezler üzerinde çalışma ve test etme, tümevarım yoluyla veri toplama ve tümdengelimci yaklaşımla sonuçlara ulaşmayı içeren bir üst düzey düşünme becerisidir.
Yapılandırılmış grid	Numaralı kutucuklardan oluşan yapının içinde bilginin sunulması, uygun kutucukların öğrenciler tarafından seçilmesi ve seçilen bu kutucukların mantıksal olarak sıralanmasını gerektiren bir takım sorulara cevap verilmesi ile oluşmuş bir araçtır. Öğrencilerin bilişsel yapılarının ortaya çıkarılabilmesi için sınıfta kullanılabilen etkin bir grafiksel öğretme-öğrenme aracıdır.
Yönerge	Herhangi bir konuda tutulacak yol için öğreticinin öğrenciyi belirli bir esasa dayandırılarak yönlendirmesidir.